

PARLAMENTARNI IZBORI U CRNOJ GORI

izborni programi partija
i koalicija 2020.

Centar za građansko obrazovanje
Centre for Civic Education

 KONRAD
ADENAUER
STIFTUNG

PARLAMENTARNI IZBORI U CRNOJ GORI

izborni programi partija i koalicija 2020.

Izdavač:

Centar za građansko obrazovanje (CGO)

Centar za građansko obrazovanje
Centre for Civic Education

Urednik:

Miloš Vukanović

Saradnici na publikaciji:

Danilo Burzanović
Željka Četković
Aleksandra Dujović
Milena Vujović
Gabriela Pobrić
Damir Suljević
Amina Niković

Prevod sa albanskog jezika:

Liridon Vulaj

Dizajn i produkcija:

Centar za građansko obrazovanje (CGO)

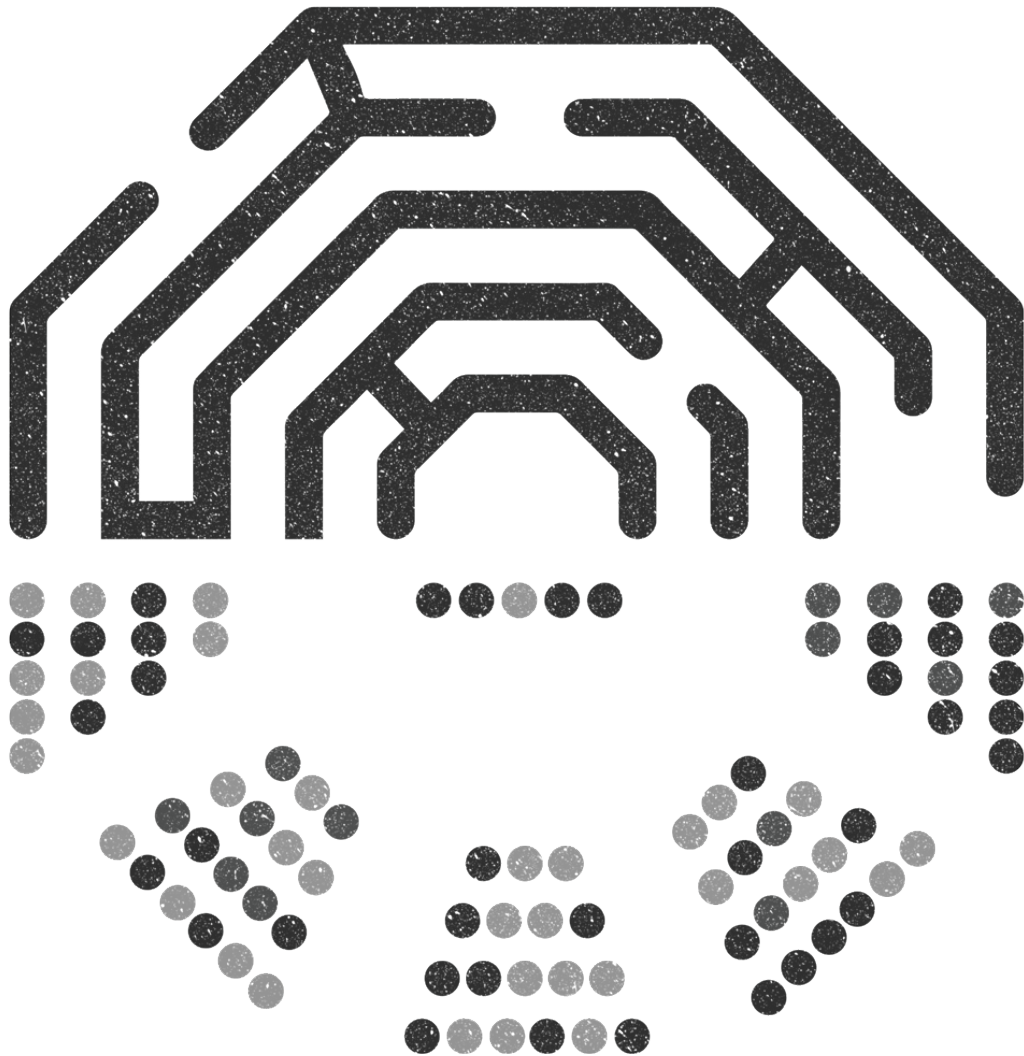
ISBN 978-9940-44-027-5

COBISS.CG-ID 16027908

Izradu ove publikacije je podržala fondacije Konrad Adenauer.

Sadržaj ove publikacije ni na koji način ne može biti interpretiran kao zvanični stav fondacije Konrad Adenauer ili Centra za građansko obrazovanje (CGO).

PARLAMENTARNI IZBORI U CRNOJ GORI

izborni programi partija
i koalicija 2020.

SADRŽAJ

Uvod	5
Izborni programi	7
1. Socijaldemokrate – Ivan Brajović – Mi odlučujemo DOSLJEDNO	8
2. Bošnjačka stranka – Rafet Husović – ISPRAVNO	30
3. HGI – Svim srcem za Crnu Goru!	57
4. SDP – JAKA CRNA GORA!	60
5. Hrvatska reformska stranka Crne Gore – HRS	74
6. Dr Dritan Abazović – CRNO NA BIJELO – dr Srđan Pavićević – (Građanski pokret URA, Stranka pravde i pomirenja, Grupa birača CIVIS i nezavisni intelektualci) – Građani!	89
7. Albanska koalicija JEDNOGLASNO – Demokratska partija, Demokratska unija Albanaca i Demokratski savez u Crnoj Gori – Koalicioni shqiptar „Bashkë nji za“ Partia Demokratike, "Unioni Demokratik i Shqiptarëve dhe Lidhja Demokratike në Mal të Zi"	92
8. ODLUČNO za Crnu Goru! DPS – Milo Đukanović	122
9. ZA BUDUĆNOST CRNE GORE – Demokratski front (Nova srpska demokratija, Pokret za promjene, Demokratska narodna partija), Socijalistička narodna partija Crne Gore, Prava Crna Gora, Ujedinjena Crna Gora, Radnička partija, Partija udruženih penzionera i invalida Crne Gore, Jugoslovenska komunistička partija Crne Gore, Srpska radikalna stranka, Stranka penzionera invalida i socijalne pravde Crne Gore	152
10. ALBANSKA LISTA – Genci Nimanbegu, Nik Gjelošhaj – LISTA SHQIPTARE – Genci Nimanbegu, Nik Gjelošhaj	156
11. Aleksa Bečić – Miodrag Lekić – "MIR JE NAŠA NACIJA" – Demokrate – Demokratska Crna Gora – DEMOS – Partija penzionera invalida i restitucije – Građanski pokret Nova ljevica	213
Izborni slogani	224
Zbirna izborna lista	226
Rodna zastupljenost na izbornim listama	236
Rezultati za izbor poslanika u Skupštinu Crne Gore	237
Rodna zastupljenost u Skupštini Crne Gore	241

UVOD

Rad na kreiranju, očuvanju i razvoju političkog pamćenja predstavlja jedan od ključnih aspekata dokumentovanja, kasnije i analize izbornih procesa u jednom društvu, a samim tim i toka demokratskog razvoja. Ostavljanjem dokumentacionog traga programskih elemenata izbora stvara se osnov za praćenje razvoja političkih partija i političke misli u tom dijelu, a posljedično i političkog razvoja društva.

Centar za građansko obrazovanje (CGO) duže od deceniju prati izborne procese u Crnoj Gori kroz potprogram *"Politička memorija"* pružajući najobuhvatniji pregled programa izbornih utakmica u Crnoj Gori. Ta edicija je otvorena publikacijom *„Prilog razvoju političkog pamćenja u Crnoj Gori – parlamentarni izbori 2009“*, prvim dokumentom zbirnih političkih ponuda na izborima u Crnoj Gori. Uslijedila je publikacija *„Izbori i izborni programi 2012: suština ili forma“*, koja je kroz dva izdanja pored integralnih programa uključila i analizu sadržaja, kvaliteta, dosljednosti i provjerljivosti izborne političke ponude. Treća publikacija *„Izborni rebus parlamentarnih izbora 2016. godine“* donosi analitički pregled uslova i aktera izbora, dok je studija *„Evropeizacija izbornih programa u Crnoj Gori - koliko političke partije prihvataju evropske politike?“* predstavljala specijalizovani prilog u sagledavanju izbornih ponuda 2016. godine sa fokusom na integrisanje tema i obaveza koje Crna Gora preuzima na putu ka EU u izborne programe vodećih aktera.

U tom okviru, publikacija *„Parlamentarni izbori u Crnoj Gori – izborni programi partija i koalicija 2020.“* donosi pregled izbornih programa svih 11 izbornih lista koje su se nadmetale za posljednje parlamentarne izbore koji su održani 30. avgusta 2020. godine. Razlika u odnosu na prethodni period se ogleda i u evidentnom napretku većine izbornih aktera kada je riječ o koncipiranju izbornih programa, uz naznaku da je to još uvijek oblast kojoj političke partije, ali ni birači, ne pridaju adekvatan značaj. Takođe, publikacija donosi izborne slogane, detaljne izborne liste, grafički prikaz rodne zastupljenosti izbornih lista, izborne rezultate, kao i grafički prikaz rodne zastupljenosti u Skupštini Crne Gore nakon izbora Vlade Crne Gore.

Na parlamentarnim izborima 2020. godine, učestvovalo je 11 koalicija i partija, od kojih pet manjinskih, pri čemu je devet izbornih lista dobilo parlamentarni status. Izbori su održani u specifičnim uslovima trajanja pandemije izazvane virusom

COVID-19, a izborni programi su suštinski bili u sjenci naraslih nacionalnih i vezanih identitetskih tenzija. Parlamentarni izbori 2020. godine su, po prvi put, doveli do smjene vlasti, i kao takvi, i pored neizvjesnosti koje otvara način funkcionisanja nove parlamentarne većine i Vlade, predstavljaju bitan trenutak u relativno mladoj crnogorskoj demokratiji. Put u budućnost je popločan izazovima i brojnim otvorenim pitanjima, a određene tendencije tog puta mogu biti uočene i u analizi dokumenata koji čine srž ove publikacije.

Ova publikacija ima za cilj da nastavi doprinositi objektivizaciji crnogorske političke scene. Evolucija političkih programa i stepen održivosti obećanja je indikator demokratskog puta određenog društva, ali i razvoja demokratskih mehanizama kojima se može reagovati na anomalije obećanog i ispunjenog. Ova kao i sve druge publikacije iz edicije *"Politička memorija"* predstavlja svojevrstan otisak vremena i izvor prvog reda za sve buduće analitičare i istraživače. Nadamo se da će biti korisna obrazovnim ustanovama i pojednicima u analizi crnogorskog političkog sistema, a zahvaljujemo fondaciji Konrad Adenauer koja je prepoznala njen akademski i praktični značaj.

IZBORNI **PROGRAMI**

1. SOCIJALDEMOKRATE – IVAN BRAJOVIĆ – MI ODLUČUJEMO DOSLJEDNO

Poštovane građanke i građani,

Socijaldemokrate vode dosljednu politiku zasnovanu na principima nezavisne, građanske, multietničke, sekularne, antifašističke, evropske i evroatlantske Crne Gore. Privrženost ovim temeljnim vrijednostima samosvjesne i savremene Crne Gore, koja je od 90-tih godina do danas konstanta političkog djelovanja istinskih socijaldemokrata, kao i činjenica da nikad sa onima koji se zalažu za zatiranje Crne Gore i svega građanskog u njoj nijesmo ulazili u koalicione aranžmane na državnom i lokalnom nivou, niti ćemo, jeste očigledno nešto što vi, građani, cijenite i nagrađujete.

Pozicionirali smo se kao partija drugačije političke kulture, koja umjesto kritike tuđih, nudi sopstvena rješenja i preuzima odgovornost za mnoge razvojne, odnosno reformske procese u Crnoj Gori. Mi smo predano radili u prosvjeti, zdravstvu, životnoj sredini, socijalnoj zaštiti, kulturi, lokalnoj upravi i brojnim drugim oblastima, dok su se mnogi drugi bavili demagogijom i populizmom.

Socijaldemokrate u svakom kutku države predstavljaju ljudi sa ličnim i profesionalnim integritetom. Ti ljudi pokazuju da politika za nas nije politikantstvo i stvar trenutka, koja će se pojavljivati samo oko izbora, već je politika za nas ono što i treba da bude: kontinuitet u kome, iz dana u dan, na svakoj poziciji za koju smo bili zaduženi, ostvarujemo obećane rezultate. Takav odgovoran put jeste teži, nekampanjski, ali je zato dosljedan i stabilan. A mi, upravo, svakim svojim djelom i istupom promovisemo te vrijednosti i poruku da je društvo lako razgraditi i podijeliti u jednom danu, ali ga je mnogo teže u kontinuitetu graditi i unapređivati.

Stav Socijaldemokrata je jasan: prava politika vodi izgradnji građanskog društva, u kome se i u najkritičnijim momentima umijemo makar civilizovano saglasiti da nijesmo saglasni. I zato: umjesto priče – radimo, umjesto dijeljenja – okupljajmo, umjesto svađa – razgovarajmo, pristojno i građanski, kako nam i dolikuje.

Uvjerensam da najveći uspjesi Socijaldemokrata predstoje. Ubijeđen sam da ćemo, kao jedan od ključnih političkih faktora u Crnoj Gori, sa značajno većom vašom podrškom nakon predstojećih parlamentarnih i lokalnih izbora, raditi zajedno na realizaciji onoga što predstavlja okosnicu našeg političkog djelovanja, a to je bolji i kvalitetniji život svakog pojedinca – ZA DOBRO SVIH! Jer, MI ODLUČUJEMO. DOSLJEDNO.

SAVREMENA EKONOMIJA ZA DOBRO SVIH

Crnogorskoj ekonomiji je potreban novi razvojni model, koji će generisati stabilan i dugoročno održiv društveno-ekonomski razvoj. Izgradnja istovremeno efikasnog i pravednog društva, odnosno kohezija intenzivnog privrednog razvoja i socijalno odgovorne ekonomske politike je naša zajednička obaveza.

Dosadašnji model rasta pokretan je dominantno akumulacijom kapitala, znatno manjim dijelom doprinosom rada, a skoro bez ikakvog doprinosa od strane produktivnosti. Samo one ekonomije koje imaju visok nivo investicija u ljudski kapital i znanje bilježe visoke stope privrednog rasta u dugom roku.

Zato ćemo insistirati upravo na takvim investicijama u narednom periodu.

Izgradnja neophodne infrastrukture, jačanje domaće proizvodnje, adekvatna valorizacija brojnih razvojnih potencijala, veća fleksibilnost naše ekonomije, ravnomjeran regionalni razvoj i socijalno odgovorna i pravedna raspodjela stvorenog su osnovne pretpostavke stabilnog privrednog rasta i smjernice ekonomske politike, za koje se zalažemo i koje pružaju mogućnost za dinamičniji razvoj Crne Gore, kao društva i države čiji građani mogu da pristojno i udobno žive od rezultata svoga rada.

Pritom, moramo imati poseban osjećaj za zaštitu svih onih radnih i vrijednih ljudi, koje je surova tržišna utakmica dovela u težak socijalni položaj.

Socijaldemokrate se zalažu za:

I Koncept moderne socijalno tržišne ekonomije:

- ekonomija zasnovana na fleksibilnim i konkurentnim malim i srednjim preduzećima i porodičnim firmama, kao glavnim pokretačima održivog privrednog rasta;
- snažniji realni sektor, posebno oblast poljoprivrede i drvoprerade, uz manju zavisnost crnogorske ekonomije od turizma i stranih investicija;
- oslanjanje na ekonomsku filozofiju koja za posljedicu ima stvaranje stabilnog srednjeg sloja stanovništva kao okosnice privrednog razvoja;
- unapređenje poslovnog ambijenta uz jasne mehanizme zaštite svih radnih i vrijednih ljudi;

- aktivna i pažljivo balansirana uloga države, koja mora biti efikasni mehanizam za podsticanje privrednog razvoja ali i korektivni faktor u cilju stvaranja pravedne tržišne utakmice i socijalno odgovorne raspodjele ekonomskih benefita;
- kontrola, očuvanje i upravljanje strateški važnim državnim resursima od strane države (Aerodromi, EPCG...).

II Ravnomjeran regionalni razvoj kao uslov dugoročno održivog razvoja Crne Gore:

- izgradnja infrastrukturnih projekata koji će povezati i integrisati ekonomski ambijent Crne Gore - posebno se misli na izgradnju autoputa, objekata obrazovanja i zdravstva, komunalne infrastrukture (vodovod, kanalizacija, lokalni putevi, deponije i dr.) sa naglaskom na infrastrukturni razvoj crnogorskog sela;
- oslobađanje od poreza poljoprivrednog zemljišta koje je stavljeno u funkciju i nepokretnosti koje su u funkciji bavljenja poljoprivrednom djelatnošću;
- uvođenje modela odlaganja plaćanja PDV-a kod začetnika porodičnih biznisa u sjevernom regionu (otplata akumuliranog PDV-a u etapama ili da sredstva za otplatu PDV-a ulože u dalji razvoj svog biznisa i povećanje broja radnih mjesta);
- dodatne poreske olakšice za biznise na sjeveru Crne Gore, kroz razvoj biznis zona;
- jačanje kapaciteta biznis centara u lokalnim samoupravama koje direktno sarađuju sa privrednicima i investitorima;
- podsticanje formiranja horizontalnih klastera, ali i vertikalnih tj. povezivanje proizvođača/privrednika iz manje razvijenih lokalnih uprava i regiona, sa razvijenim djelovima zemlje;
- razvoj i stimulaciju seoskog turizma;
- organizovani otkup organskih poljoprivrednih proizvoda (otkupne stanice i dr.);
- plaćanje dijela finansijskih obaveza poljoprivrednika u proizvodima;
- kreiranje podsticaja za start up biznise na sjeveru, sa fokusom na programe stimulacije i kvalifikacije za nezaposlene i visokoškolce za zapošljavanje i otpočinjanje biznisa u mjestu rođenja.

III Ulogu države u obezbjeđivanju dinamičnog ekonomskog razvoja:

- državna razvojna banka, zbog: kreditiranja privrednih djelatnosti koje su od posebnog značaja za ukupni ekonomski društveni razvoj pod povoljnijim uslovima od komercijalnih banaka; finansiranja projekata od državnog značaja kao što su infrastrukturni i drugi razvojni projekti i stručna pomoć u njihovoj realizaciji; davanja garancija za projekte koji su od posebnog značaja za regionalni razvoj i rješavanje socijalnih pitanja; finansiranja malih i srednjih preduzeća u sektorima koji generišu najbrži ekonomski rast; podsticanja izvozno orijentisanih malih i srednjih preduzeća i porodičnih firmi, koji su najbolji garant održivosti privrednog rasta; posebnih linija u vidu beskamatnih kredita koje će biti koncipirane za zapošljavanje visokoškolaca, mladih poljoprivrednika, građana koji su ostali bez posla kao tehnološki viškovi, dugoročno nezaposlenih, za socijalno preduzetništvo i slično.
- osiguravajuća kuća u većinskom državnom vlasništvu zbog potencijalnog smanjenja troškova obaveznog osiguranja državnog i lokalnog aparata i imovine; smanjenje ukupnog troška osiguranja građana; proširenje ponude kada su u pitanju vrste osiguranja; efikasnije uvođenje osiguranja u privredne grane u kojima ne postoji tradicija osiguravanja (poljoprivreda, turizam i dr.).
- državna telekomunikaciona kompanija, koja bi objedinila brojne resurse kojima raspolažu razni privredni subjekti u državnom vlasništvu i doprinijela povećanju konkurentnosti na tržištu telekomunikacija i unapređenju bezbjednosti i sigurnosti podataka;
- instituti, asocijacije, privredna društva u segmentima bitnim za ekonomski razvoj gdje postoje uska grla, nedostajuće karike i neformirani tržišni subjekti a gdje nema interesa za kvalitetnim privatnim inicijativama.

IV Konkurentnu, ali pravednu poresku politiku:

- progresivno oporezivanje dohotka kroz smanjenje poreza na ispodprosječne zarade, odnosno uvođenje neoporezivog dijela dohotka;
- progresivno oporezivanje imovine, kroz definisanje viših stopa za nekretnine veće vrijednosti;
- proaktivnija i principijelnija uloga države u procesu naplate poreskog duga;
- unapređenje informacionog sistema, kako bi se obezbijedila jedinstvena i ažurna evidencija poreskog duga.

V Poboljšanje likvidnosti i solventnosti privrednih subjekata za brži i efikasniji oporavak privrede i njeno nesmetano funkcionisanje:

- primjena instituta multilateralne kompenzacije, tj. prebijanja obaveza i potraživanja između više preduzeća;
- razmatranje uvođenja novih sredstava obezbjeđenja potraživanja;
- povoljne kreditne linije za poboljšanje likvidnosti;
- objavljivanje informacija o firmama u blokadi na dnevnom nivou umjesto mjesečno što je dosadašnja praksa;
- rigorozno sankcionisanje prakse vlasnika nesolventnih preduzeća da preko povezanih lica otvaraju nova preduzeća;
- bolja i dosljednija primjena antimonopolske politike;
- ubrzanje sudskih procedura prilikom rješavanja privrednih sporova;
- razmatranje primjene instituta automatskog stečaja.

VI Energetsku nezavisnost kao uslov ekonomske nezavisnosti:

- zadržavanje većinskog državnog vlasništva u energetske kompanijama;
- definisanje modela olakšica u plaćanju za najugroženije stanovništvo, mala i srednja preduzeća s posebnim akcentom na preduzetništvo, socijalno preduzetništvo, žene u biznisu i dr.;
- ulaganje u obnovljive i održive izvore energije („čista energija“), koje podrazumijeva izgradnju hidroelektrana (Komarnica, Morača...);
- rekonstrukcija i modernizacija HE Perućica i HE Piva;
- ekološka rekonstrukcija TE Pljevlja;
- izgradnja solarnih panela na krovovima objekata po modelu „proizvodnja i razmjena na mjestu konekcije“;
- korišćenje biomase, šumskih ostataka i ostataka drvnoprerađivačke industrije (pelet i briket);
- ukidanje svih subvencija za nove projekte iz obnovljivih izvora energije.

VII Smanjenje spoljnotrgovinskog deficita, odnosno podsticanje izvoza za stabilniju ekonomiju:

- povoljne kreditne linije za finansiranje izvoza crnogorske privrede (subvencioniranje kamate);
- stimulisanje izvoza gotovih proizvoda, a ne sirovina i poluproizvoda;
- pomoć izvoznicima kroz savjetodavne usluge (istraživanja stranih tržišta), edukacije, promotivne aktivnosti i dr.;
- izrada sveobuhvatne strategije podsticanja izvoza.

VIII Suzbijanje sive ekonomije za bolji standard zaposlenih:

- smanjenje doprinosa na zarade;
- povećanje minimalne zarade na najmanje 250 eura;
- eliminisanje raznih taksi koje plaćaju za istu namjenu po raznim osnovama, smanjenje administrativnih i komunalnih taksi;
- implementacija sistema elektronske fiskalizacije u prometu proizvoda i usluga;
- efikasnije funkcionisanju inspeksijskih organa na državnom i lokalnom nivou koje obuhvata više segmenata: jačanje kadrovskih i materijalnih kapaciteta inspeksijskih organa, pooštavanje kaznene politike, kažnjavne nedosljednosti u ponašanju inspeksijskih organa, odnosno sprovođenju inspeksijskih kontrola i dr.

IX Mikro, mala i srednja preduzeća kao pokretače održivog privrednog rasta:

- orijentacija poslovanja na principe digitalne ekonomije - pružanje podrške kompanijama u cilju modernizacije proizvodnih kapaciteta i ukupnog poslovanja, implementiranje novih tehnoloških dostignuća;
- podrška uspostavljanju odgovarajućeg sistema R&D (istraživanja i razvoja) u kompanijama, kroz jačanje veze i transfera tehnologija i znanja na relaciji naučno-istraživačke institucije i biznis zajednica u Crnoj Gori;
- uspostavljanje/jačanje efikasne preduzetničke infrastrukture kroz osnivanje biznis inkubatora i tehnoloških parkova;
- detaljna analiza potreba tržišta (realne kupovne moći građana, prometa po

kategorijama, zasićenosti konkurencijom, globalnih tokova itd.), sa ciljem spoznaje onih branši koje su povoljne za podsticaj preduzetništva;

- sprovođenje istraživanja u cilju što vjerodostojnije procjene motivacije preduzetnika i privrednika da se opredijele za određenu djelatnost;
- bespovratnim sredstvima pokriti što veći dio biznisa koji u biti imaju elemente očuvanja životne sredine, a koji su bazirani na inovativnosti (npr. proizvodnja bio-razgradivih kesa od recikliranih materijala);
- podrška inovativnoj djelatnosti kroz: razvoj novih (alternativnih) izvora finansiranja, odnosno kreiranje/redefinisanje institucionalnog okvira koji će stimulirati venture capital investicije (učestće u finansiranju posebno inovativnih, rizičnih ili kreativnih preduzeća koja su pokrenula obećavajući posao); stvaranje lokanih inovacionih fondova; fiskalna oslobođenja za startapove i inovativne projekte; oslobađanje poreza na dobit za investiranje u inovacije.

X Razvoj socijalnog preduzetništva kao mjeru odgovornog odnosa prema ranjivim kategorijama:

- obezbjeđivanje povoljnih uslova za korišćenje javnih prostornih resursa koji se, uz odgovarajuću finansijsku podršku za prilagođavanje i uređenje, mogu tržišno i ekonomski eksploatirati;
- osnivanje sistema za finansijsku podršku razvoju sektora socijalnog preduzetništva kroz EU fondove;
- definisanje obrazovnih programa za sprovođenje obuka iz oblasti socijalnog preduzetništva;
- definisanje i izgradnja baze (evidencije) društvenih (socijalnih) preduzetnika.

XI Porodični biznis kao izvor nove vrijednosti:

- razvoj programa podsticajnih mjera i olakšica za porodične firme (posebne kreditne linije, fiskalni podsticaji...);
- pokrivanje dijela kamatnih stopa od strane resornih organa državne uprave ili jedinica lokalne samouprave u kreditima za razvoj zanatskih porodičnih biznisa;
- izgradnja sistema adekvatne institucionalne saradnje sa ciljem pripreme i sprovođenja efikasnih javnih politika namijenjenih razvoju porodičnog preduzetništva;
- definisanje obrazovnih programa za sprovođenje obuka iz oblasti korporativnog

upravljanja unutar porodičnog preduzetništva.

XII Žensko preduzetništvo za ekonomsko jačanje žena kroz adekvatnu valorizaciju potencijala:

- osnivanje Garantnog fonda za žene preduzetnice;
- grantovi za žensko preduzetništvo na lokalnom nivou;
- fiskalni stimulansi za žensko preduzetništvo;
- razvijanje novih modela (ne)formalnog obrazovanja i osposobljavanja koji uključuju i razvoj i implementaciju programa savjetovanja i mentorstva na lokalnom nivou.

XIII Transformaciju programa stručnog osposobljavanja u program kreditiranja (bespovratnih sredstava) za dugoročno zapošljavanje visokoškolaca:

- sredstva koja se na nivou od oko 7 do 8 miliona godišnje izdvajaju za navedeni program preusmjeriti na kreditiranje zapošljavanja visokoškolaca, na način da se sa 10 hiljada eura za jedno radno mjesto kreditira poslodavac, koji će biti u obavezi da zaposli visokoškola u periodu najmanje 3 godine od dobijanja sredstava, tj. moći će da dobiju sredstva samo oni koji su dugoročno zainteresovani za otvaranje novih radnih mjesta;
- realizacija ove mjere znači 700-800 novih dugoročno održivih radnih mjesta godišnje.

XIV Turizam - Crnu Goru kao cjelogodišnju turističku destinaciju:

- diverzifikacija hotelskih ponuda (porodica, velnes, kongres, seoski, sportski, kulturni, zdravstveni turizam itd.);
- unapređenje rekreativnih i aktivnih kapaciteta za odmor;
- značajnije uključivanje lokalnog stanovništva u turističku privredu;
- kreiranje mehanizama podrške poslodavcima kod zapošljavanja domaće radne snage (rad studenata kod poslodavca koji bi na njihovu zaradu obračunavao samo porez, „pokrivanje” rada u mjesecima u kojima je manji turistički promet i dr.);
- sagledavanje mogućnosti pojednostavljenja procedura oko registracije privatnog smještaja (za izdavaoce do 20 kreveta), koji čine preko 70% smještajnih

kapaciteta;

- snižavanje stope PDV-a za sve usluge u ugostiteljstvu i agencijskom poslovanju na 7%;
- smanjenje stope PDV-a na ski karte;
- stimulisanje investicija u visokostandardne smještajne kapacitete, kao i u povećanje standarda postojećih smještajnih kapaciteta (manja fiskalna i parafiskalna opterećena na državnom i lokalnom nivou);
- podrška za sve projekte koji su u funkciji formiranja jedinstvene prodajne ponude na nivou Crne Gore, uspostavljanje efikasnih marketinških struktura, promocija regionalnih klastera radi jačanja turističkog potencijala u svim regionima i podregionima;
- privremeni objekti moraju biti tipskog izgleda;
- kod dobijanja lokacija za privremene objekte dati prednost onima koji zapošljavaju lokalnu radnu snagu;
- ugostiteljske usluge a posebno prodaju hrane ne treba dozvoliti u privremenim objektima koji ne ispunjavaju propisane minimalne tehničke uslove;
- ugostiteljska djelatnost može se obavljati u privremenim objektima koji se mogu postavljati samo na određenoj udaljenosti od ugostiteljskih objekata koji nemaju privremeni karakter;
- koordiniranim akcijama, turističke, poreske, sanitarne i komunalne inspekcije uticati da se zona morskog dobra i šetališta zaštititi od nelegalnih privremenih objekata;
- stimulisanje registracije vanpansionske ponude, što će dovesti do standardizacije, odnosno poboljšanja kvaliteta usluga smještaja;
- stvaranje preduslova za značajno veće učešće zdravstvenog turizma u ukupnoj turističkoj ponudi (Institut "Simo Milošević", Bolnica za plućne bolesti u Brezoviku, Meljine i druge);
- bolje uvezivanje hotela i bolnica, uz podizanje kvaliteta usluga i adekvatnu cjenovnu politiku;
- razvoj sportskog turizma kroz: izgradnju terena za različite sportove u blizini postojećih hotela, povezivanje više opština u klaster, bolju marketinšku promociju tog segmenta turizma;
- veća promocija kulturnog turizma, odnosno kulturno-istorijskog naslijeđa, kroz zajednička ulaganja države i lokalnih samouprava, vodeći računa da maksimalno

bude zaštićena njegova kulturno istorijska vrijednost.

XV Razvoj poljoprivrede kao strateške privredne grane:

- niža stopa PDV-a za određeni broj proizvoda namijenjenih ishrani (jaja, riba, voće i povrće, mesne prerađevine);
- pružanje veće finansijske podrške za modernizaciju i povećanje proizvodnje privrednim subjektima iz pekarske, konditorske, te industrije proizvodnje kafe i flaširanja vode;
- grantovi za mlade farmere;
- subvencioniranje rafova u lancima supermarketa za domaće proizvođače kako bi bili vidljiviji i dostupniji kupcima;
- nastavak realizacije nacionalne kampanje za kupovinu domaćih proizvoda sa ciljem jačanja svijesti domaćih potrošača i turista o korisnosti kupovine domaćih proizvoda i stvaranja ambijenta za bolje pozicioniranje crnogorskih proizvoda;
- pojačati rad inspeksijskih službi na granici i u unutrašnjem prometu;
- snažnija finansijska podrška proizvodnji organske hrane, uz strateški definisan pristup stimulisanja ovih proizvoda;
- intenziviranje promotivnih aktivnosti kada je u pitanju kupovina domaćih proizvoda (organski proizvodi, kao i proizvodi sa oznakom porijekla, geografskom oznakom i dr.);
- stimulisanje korišćenja savremene tehnologije od strane poljoprivrednih proizvođača;
- formiranje regionalnih otkupnih centara;
- suzbijanje nelojalne konkurencije i zaštita domaćih poljoprivrednih proizvođača;
- kvalitetnije i strateški osmišljeno udruživanje poljoprivrednika i njihovo uvezivanje sa trgovačkim lancima, uz definisanu garantovanu minimalnu cijenu otkupa koja ih čini profitabilnim;
- ukрупnjavanje poljoprivrednih posjeda, koje podrazumijeva davanje renomiranim kompanijama zemljište u zakup, uz garanciju posla za one koji su dali zemljište;
- organizovanje eduko centara u većim ili grupi manjih sela u djelatnostima koje su interesantne za razvoj konkretno tog sela;
- povezivanje poljoprivrede i turizma, odnosno podsticaji za ugostiteljske objekte koji koriste domaće proizvode;

- nastaviti aktivnosti na realizaciji postojećih i osmišljavanju novih projekata sa ciljem poboljšanja plasmana domaćih proizvoda u turističkoj potrošnji.

XVI Razvoj drvoprerade za rast izvoza finalnih proizvoda:

- transformacija postojeće Uprave za šume u novo privredno društvo koje bi bilo u 100% vlasništvu države, koje će gazdovati šumama u društvenoj svojini;
- značajno ograničenje izvoza trupaca;
- uspostavljanje izvoznog klastera za finalne proizvode;
- podrška finalizaciji rezane građe, u smislu izrade lameliranih elemenata za stolariju, zatim lameliranih ploča za namještaj i uređenje enterijera i dr;
- korišćenje potencijala biomase, odnosno izgradnja pogona za proizvodnju peleta;
- izgradnja infrastrukture u šumskim područjima na način koji je najmanje štetan za šumsko stanište, vodeći brigu o posebnim geološkim, vegetacijskim, hidrološkim i drugim vrijednostima, a posebno o ekološkim, vrijednim djelovima ekosistema utvrđenim posebnim propisima.

BESPLATNO OBRAZOVANJE ZA SVE

Da bi u potpunosti ispunila jedan od osnovnih ciljeva – da postane društvo zasnovano na znanju, Crna Gora ima obavezu da pruži kvalitetno i besplatno obrazovanje na svim nivoima i učini ga dostupnim što većem broju mladih ljudi. Svako ima pravo na obrazovanje, i to kvalitetno, bez obzira na to u kojem dijelu države živi ili kakva su porodična primanja. Edukacija treba da bude dostupna svima onima koji je žele, a upravo mi treba da kreiramo ambijent u kome će biti dominantno znanje, a ne jeftini i neprimjereni sadržaji.

U obrazovanju su u prethodne četiri godine napravljeni značajni iskoraci, a Socijaldemokrate su ponosne što su, vođenjem resora prosvjete, dale ključni doprinos tome. I pored toga što su u prosvjeti napravljene pozitivne promjene, svjesni smo da je još dosta posla pred obrazovnim sistemom. Upravo zato što su Socijaldemokrate pokazale i dokazale da imaju kapaciteta da se bave obrazovanjem, Program nudi jasne, realne, konkretne i ostvarive ciljeve u ovoj oblasti:

- i pored toga što je u prethodne četiri godine otvoreno preko 2.000 novih mjesta za najmlađe, potrebno je nastaviti sa ulaganjem u infrastrukturu za predškolsko

obrazovanje, sa akcentom na 38 ugovorenih objekata vrijednih preko 50 miliona eura, čime bi se otvorilo nekoliko hiljada novih mjesta u predškolskim ustanovama i školama;

- kampanjama i drugim vidovima komunikacije nastaviti intenzivno povećanje obuhvata djece predškolskim vaspitanjem, sa ciljem od oko 90% obuhvata;
- nastaviti sa insistiranjem na učenju jezika, ali i širenju dvojezičnih odjeljenja kako bi tokom školovanja, a i kasnije, mladi iz Crne Gore bili konkurentni;
- osnovno obrazovanje učiniti još kvalitetnijim. Nastaviće se sa ulaganjem u djecu i nastavnike godišnjim nagrađivanjem kroz Fond za kvalitet i talente, kao i na sve druge načine, kako bi se pokazala dužna briga prema najboljima u obrazovanju;
- nastaviti primjenu koncepta digitalnog obrazovanja, koje podrazumijeva milionske investicije i najsavremenije dodatke udžbenicima, kako bi djeca sa razumijevanjem pratila gradivo i sticala trajna znanja;
- nastaviti sa razvojem srednjeg stručnog i dualnog obrazovanja što učenicima, još tokom srednje škole, pruža priliku da zarade, upoznaju se sa radnim okruženjem, te zaposle kod renomiranih poslodavaca;
- omogućiti da svake godine preko 3500 mladih ljudi dobije priliku da završi osnovne studije bez plaćanja školarine, a preko 1500 visokoškolaca i besplatne magistarske studije, jer nam je cilj da visoko obrazovanje učinimo dostupnim najboljima bez obzira na njihov materijalni status;
- nastaviti da ulažemo u Univerzitet Crne Gore, kao temljnu ustanovu visokog obrazovanja u Crnoj Gori;
- nastaviti sa jačanjem postojećih i uvođenjem novih projekata i programa razmjene, kako bi naši studenti imali priliku da upoznaju i druge sisteme, nauče jezik i unaprijede svoja znanja. Insistiraćemo i na pružanju finansijske podrške za sve koji su korisnici ovakvih programa;
- nastaviti rad na boljem studentskom standardu kroz obezbjeđenje većeg broja izdašnjih kredita i stipendija i poboljšanje i proširenje smještajnih kapaciteta za studente;
- nastaviti podršku studentima, koji su centralna figura u visokom obrazovanju, kroz njihovo uključivanje u sva tijela i procese koji se odnose na donošenje odluka od značaja za njihovo obrazovanje;
- uvesti odgovarajući model dualnog obrazovanja u visokom obrazovanju na nekim studijskim programima, čime će se omogućiti studentima da dio vremena provedu kod poslodavca, kako bi unaprijedili praktična znanja i vještine, a

- poslodavac uz određene subvencije zaposlio kvalitetan kadar;
- jačati sistem usavršavanja nastavnika i njihovog daljeg napredovanja, svjesni da oni imaju ključnu ulogu u obrazovanju;
 - nastaviti intenzivnu saradnju sa sindikatom u cilju poboljšanja materijalnog statusa prosvjetnih radnika.
 - pojačati izučavanje antifašizma kroz različite programe i modalitete, za sve uzraste kako bismo gradili generacije koje razumiju i baštine nasljeđe koje su nam ostavili preci i osiguravaju poštovanje antifašističkih vrijednosti u budućnosti.
 - kroz postojeće krikulume uvesti module za izučavanje rodne ravnopravnosti za sve uzraste, kako bismo gradili generacije koje će razumijeti važnost jednakih šansi za sve i raditi na postizanju pune ravnopravnosti.

Socijaldemokrate su dosljedno na stanovištu da mladi, obrazovani i dobro obučeni za posao predstavljaju najveći kapital svake države. Oni su lokomotiva razvoja, i to kako zbog inovacija i nove vrijednosti koju stvaraju, tako i zbog kvalitetnog obavljanja poslova koje pokrivaju, čime postavljaju novi standard i stvaraju sistem koji počiva na znanju.

ZDRAVSTVENA POLITIKA ZA DOBRO SVIH

Za Socijaldemokrate Crne Gore kvalitetna zdravstvena zaštita podrazumijeva da pružanje zdravstvene usluge bude fokusirano na potrebe i ciljeve pojedinaca, njihovih porodica i cijele zajednice.

Stoga se zdravstvena politika Socijaldemokrata zasniva na podizanju kvaliteta zdravlja stanovništva, uz prilagođavanje i poboljšanje zdravstvenog sistema.

Zato će Socijaldemokrate raditi na:

- programima prevencije i kontrole hroničnih nezaraznih i zaraznih bolesti;
- uspostavljanju sistema za brz odgovor na prijetnje zdravstvenoj bezbjednosti poput Centra za kontrolu trovanja, te izgradnji adekvatne toksikološke laboratorije/centra;
- sprovođenju aktivnosti na održavanju i unapređenju pokrivenosti imunizacijama vakcinalno preventabilnih bolesti;
- unapređenju zdravlja žena reproduktivne dobi;

- unapređenju zdravlja odojčadi, predškolske, školske djece i omladine;
- unapređenju i očuvanju zdravlja starih;
- unapređenju zdravlja osoba sa invaliditetom;
- unapređenju socijalno ugroženih i marginalizovanih grupa stanovništva;
- promociji skrining programa za prevenciju bolesti i ostalih preventivnih aktivnosti koje mogu stvoriti osnov za zdraviji stil života cjelokupnog stanovništva;
- jačanju kadrovskih, organizacionih, prostornih i drugih kapaciteta u primarnoj zdravstvenoj zaštiti;
- izgradnji i rekonstrukciji zdravstvanih objekata i to: Klinike za infektivne bolesti i dermatovenerologiju, Klinike za mentalno zdravlje, Opšte bolnice u Pljevljima, novog objekta Urgentnog centra KC, rekonstrukciji i adaptaciji specijalne bolnice u Risnu, rekonstrukciji objekta stare bolnice Danilo I na Cetinju, izgradnji objekta doma zdravlja u City kvartu, realizaciji projekta izgradnje regionalnog zdravstvenog centra na Primorju, Opšte bolnice u Podgorici;
- značajnom ulaganju u kapitalnu medicinsku opremu u svim javnim zdravstvenim ustanovama;
- poboljšanju standarda zaposlenih u zdravstvu kroz povećanje zarada, poboljšanju uslova za rad, adekvatnu stambenu politiku, kontinuiranu edukaciju, stručna usavršavanje u referentnim ustanovama u inostranstvu;
- uvođenju evropske zdravstvene kartice koja će omogućiti osiguranicima neophodnu zdravstvenu zaštitu prevashodno u zemljama EU;
- daljem proširenju Liste lijekova, uz dostupnost svih savremenih medikamenata.

SOCIJALNA POLITIKA ZA DOSTOJANSTVO SVIH

Socijaldemokrate kao jedan od prioritetnih ciljeva svoje politike vide stvaranje pretpostavki i uslova za suštinsku humanizaciju uslova rada, pravedniju raspodjelu društvenog bogatstva, jačanje institucija iz oblasti socijalne zaštite. Rezultat svega treba da bude Crna Gora kao društvo slobodnih, ravnopravnih i kreativnih ljudi, koji žive bez straha od diskriminacije po bilo kom osnovu i bez straha za svoje osnovne egzistencijalne potrebe.

Socijaldemokrate će se zalagati za:

- osmišljavanje novih i unapređivanje postojećih socijalnih programa, kojima se pruža pomoć i podrška starijim i nemoćnim, licima sa invaliditetom i njihovim porodicama, žrtvama nasilja, nezaposlenima i licima bez odgovarajućih kvalifikacija, zavisnicima, beskućnicima, samohranim roditeljima, djeci i porodicama u riziku od društveno neprihvatljivog ponašanja, kao i svim drugim socijalno ranjivim kategorijama.

U cilju boljeg praćenja pojedinih socijalnih kategorija i bržeg i adekvatnijeg reagovanja u konkretnim slučajevima, zalagaćemo se za:

- kompletnu realizaciju projekta Socijalni karton;
- kadrovsko i tehničko – informatičko osnaživanje centara za socijalni rad i lokalnih sekretarijata za socijalno staranje;
- osnaživanje i stimulisanje saradnje sa svim organizacijama civilnog društva i pojedincima koji mogu i žele da daju društveni doprinos angažujući se na projektima kojima se pomaže ranjivim grupama stanovništva;
- aktivno podsticanje razvoja socijalnih usluga u lokalnim zajednicama, jer smatramo da lokalne zajednice najbolje znaju potrebe svog društvenog okruženja.

Pored unapređenja i osavremenjavanja postojećih socijalnih programa, zalagaćemo se i za:

- povećanje minimalne penzije na najmanje 80% minimalne zarade;
- uvođenje socijalnih penzija za sve građane starije od 67 godina koji su bez primanja;
- otvaranje novih domova za stare uz unapređenje usluge pomoći u kući za starije;
- subvencioniranje gradskog i međugradskog prevoza za penzionere;
- razvoj usluge pomoći u kući za OSI;
- razvoj usluge „predaha roditeljstvu“, za roditelje djece sa smetnjama i teškoćama u razvoju;
- pravo na dječji dodatak za svu djecu iz porodica čija su primanja ispod određenog nivoa po članu domaćinstva;
- obezbjeđivanje školskog obroka za svu djecu koja dolaze iz porodica sa lošijim materijalnim stanjem;
- reformu socijalnog stanovanja sa ciljem njegovog pretvaranja u održivo

društveno stanovanje, kroz izmjenu zakonske regulative i uvećanje fonda stanova u državnom vlasništvu, koje bi građani mogli da iznajme i plaćaju u skladu sa svojim ekonomskim mogućnostima;

- unapređivanje mogućnosti liječenja zavisnika kroz otvaranje Detoks centra, kojim bi se omogućilo prevazilaženje apstinencijalne krize i započinjanje tretmana rehabilitacije i resocijalizacije;
- otvaranje Centra za pomoć maloljetnim korisnicima psihoaktivnih supstanci, u kojem će dobiti adekvatnu psiho-socijalnu podršku;
- pružanje pomoći zavisnicima nakon tretmana u ustanovi za liječenje i rehabilitaciju, čime ćemo omogućiti njihovu bolju konkurentnost na tržištu rada i to u saradnji sa Zavodom za zapošljavanje i Centrom za stručno obrazovanje, kroz adekvatne programe prekvalifikacije i dokvalifikacije, te stručnog osposobljavanja;
- obezbjeđivanje osnovnog paketa socijalnih usluga žrtvama nasilja (ženama i djeci), dok ne steknu ekonomsku samostalnost i psihološku stabilnost;
- pomoć samohranim roditeljima, uključujući i stvaranje Alimentacionog fonda za prevazilaženje poteškoća sa kojim se roditelji suočavaju zarad ostvarivanja alimentacije za dijete.

ZELENA POLITIKA ZA DOBROBIT SVIH

Pitanje kvaliteta životne sredine je istovremeno pitanje kvaliteta života naših sugrađana i djece. To je i pitanje kvalitetnog životnog standarda koji smo dužni da omogućimo svima. Ono je dio i ekonomske politike, odnosno naša obaveza u dostizanju ciljeva društva cirkularne ekonomije.

Novac koji je potrebno obezbijediti za realizaciju i sprovođenje zelenih politika nije davanje, već ulaganje u sigurnu budućnost naše države i zalog koji ostavljamo budućim generacijama.

Kako bi se očuvao čist vazduh, čista pitka voda, izuzetno bogatstvo biodiverziteta, nepregledna prostranstva šuma, ljepota nacionalnih parkova, jezera i mora, zdravo životno okruženje i harmoničan urbani i ruralni razvoj, zalagaćemo se za:

- stabilne fondove za finansiranje životne sredine;
- jačanje inspekcijskog nadzora u ovoj oblasti;

- uvođenje subvencija za korišćenje najboljih dostupnih tehnologija u industriji, poljoprivredi, saobraćaju i građevinarstvu, kako bi se omogućila kontrola i smanjenje emisija zagađujućih materija u vazduh, vodu i zemljište;
- oslobađanje od plaćanja PDV-a, kao i beskamratne kredite za nabavku vozila na električni i hibridni pogon za građane i pružaoce usluga javnog prevoza, kao i za primjenu ekoloških i održivih tehnologija individualnog i kolektivnog grijanja i energetske efikasnosti u građevinarstvu;
- transformaciju koncepta upravljanja nacionalnim parkovima u pravcu jačanja kontrole korišćenja prirodnih resursa i podizanja kvaliteta usluga;
- promovisanje principa zaštite prirode kroz aktivno učešće građana u procesu upravljanja zaštićenim područjima na svim nivoima;
- unapređenje i jačanje politike koja je zasnovana na principu „zagađivač plaća“, koja podrazumijeva povećanje nadležnosti inspeksijskih službi i oštiju kaznenu politiku prema zagađivačima;
- oporezivanje na društveno prihvatljiv način emisije svih zagađujućih materija i gasova sa efektom staklene bašte, a sredstva po ovom osnovu prikupljena i naplaćena ulagati u oblast životne sredine;
- obezbjeđivanje obavezne primjene najsavremenije, ekološki prihvatljive i dostupne tehnologije za sve zagađivače voda, zemljišta i vazduha;
- bolje povezivanje sektora životne sredine sa obrazovnim sistemom i veće uključivanje naučne zajednice, kako bi se brže mijenjala svijest svakog pojedinca što je osnovni preduslov konkretnih i vidljivih promjena u ovoj oblasti;
- javne kampanje, dodatno obrazovanje, nadgradnja javnog sektora kroz jačanje saradnje i sinergije sa institucijama civilnog društva;
- kvalitetniju politiku upravljanja otpadom koja podrazumijeva korišćenje otpada kao resursa za bolji kvalitet života kroz cirkularnu ekonomiju. Ciklus proizvod-otpad-proizvod, odnosno veća ponovna upotreba materijala iz proizvodnje koji su završili svoj životni vijek a što manje korišćenje novih resursa, podrazumijeva nove šanse za razvoj, ekološku bezbjednost, nova radna mjesta, bolji kvalitet vode, vazduha itd.
- cirkularnu ekonomiju u upravljanju vodama koja podrazumijeva kruženje vode u prirodi, a neprerađena voda se vraća u poljoprivredu, a kasnije i u proizvodnju. Odgovarajuće upravljanje u ovoj oblasti znači i proizvodnju bio gasa i električne energije, komposta i sl.

KULTURA ZA SVE

Na tekovinama kulture utemeljuje se identitet i gradi prosperitetnija budućnost jedne države. Država koja jača i štiti svoj kulturni identitet, štiti i svoju državnost.

Treba nam kultura koja je kredibilna, kreativna i autentična, koja se ne zasniva na pukom preuzimanju evropskih i svjetskih kulturnih vrijednosti, već na detaljnom procesu koji ima za cilj da očuva specifičnost našeg kulturnog identiteta.

U cilju izgradnje kulture po mjeri svih, Socijaldemokrate će se zalagati za:

- profesionalizaciju kulturnog kadra, jer nam trebaju ljudi koji će imati dovoljno znanja i vještina da djeluju na kulturnom polju i budu dobri menadžeri u kulturi;
- kreiranje kulturne politike u cilju zaštite jezika i pisma;
- poboljšanje ambijenta za razvoj književnog stvaralaštva;
- promociju međunarodne razmjene umjetnika, umjetničkih djela i profesionalaca u kulturi;
- podršku lokalnim kulturnim centrima, pogotovo u manje razvijenim opštinama;
- stimulativno povećanje budžeta za one kulturne institucije koje svojim radom u velikoj mjeri unapređuju kulturu Crne Gore;
- njegovanje lokalnih kultura i njihovih posebnosti;
- razvoj kulturnog turizma;
- dodatne mjere u cilju očuvanja kulturno – istorijskih spomenika, njihovu revitalizaciju i zaštitu;
- razvoj sistema transparentne kulturne politike uz jačanje principa decentralizacije;
- visok stepen umjetničke produkcije;
- razvoj amaterizma u svim oblastima kulture;
- unapređenje i veće vrednovanje vrhunskih dometa u umjetnosti i kulturi;
- afirmisanje crnogorske multikulturalnosti, poštujući kulturne posebnosti svih vjera i nacija koje žive na ovom podneblju;
- unapređenje saradnje i partnerstva između organizacija mladih i kulturnih institucija;

- razvijanje kanala informisanja mladih na polju kulture;
- kontinuiranu kampanju u osnovnim i srednjim školama kojom će se podstaći mladi da slobodno vrijeme koriste za sadržaje koje plasiraju kulturne institucije (muzeji, pozorišta, kulturni centri, galerije);
- uključivanje mladih u lokalnim sredinama u realizaciju kulturnih programa – kreiranje, a ne samo “konzumiranje” kulturnih sadržaja;
- pružanje podrške uspješnim crnogorskim mladim umjetnicima da svoj rad predstave i van granica države;
- obezbjeđivanje što više besplatnih kulturnih sadržaja za mlade.

SPOLJNA POLITIKA – CRNA GORA ČLANICA EU

U protekle četiri godine Socijaldemokrate su na planu ostvarenja spoljnopolitičkih prioriteta aktivno učestvovalе u svim procesima. To podrazumijeva izgradnju Crne Gore kao članice NATO-a, što je i bio jedan od programskih ciljeva zacrtanih prije četiri godine.

Članstvo u NATO za Crnu Goru je garancija teritorijalnog integriteta, mira, stabilnosti, i biće još više, s obzirom na situaciju na političkoj sceni – turbulentnu geopolitiku, čije će rješavanje izvjesno biti izazov narednih godina.

Evropska unija treba da bude zajednica koja služi svim njenim građanima. Evropa mora da nađe odgovor na nejednakost, migracije, rastući ekstremizam, i što je mnogo važnije odgovor na odnose unutar Unije nakon Bregzita, novi odnos EU i UK, odgovor na odnose sa kandidatima, potencijalnim kandidatima, te odnose sa zemljama i regionima s kojima ima posebne veze, naročito u svijetlu novih bezbjednosnih izazova s kojima se suočava Evropa (migracije, hibridne prijetnje, klimatske promjene...).

Crna Gora prednjači u evropskim integracijama već duži vremenski period, i najdalje je odmakla u pregovorima, a prepoznati smo i kao regionalni faktor stabilnosti, koji nema otvorenih pitanja sa susjedima.

U narednom periodu neophodno je:

- donošenje nove Komunikacione strategije za NATO, uvažavajući činjenicu da je Crna Gora članica NATO-a, kao krovniog dokumenta koji određuju smjernice za

spровоđenje komunikacionih aktivnosti čiji je glavni cilj unapređenje percepcije Crne Gore kao članice NATO-a i to kroz podizanje nivoa opšte informisanosti i razumijevanja svih aspekata članstva Crne Gore u NATO-u;

- ubrzanje integracije u EU kroz nastavak kreiranja i sprovođenja reformskih politika, te ispunjavanja standarda koji u krajnjem utiču na povećanje kvaliteta života naših građanki i građana;
- donošenje Strategije spoljne politike Crne Gore, koja je veoma važna za vođenje usklađene, koordinisane spoljne politike svake države, određivanje prioriteta, pojačane odgovornosti svih državnika koji zastupaju njene interese;
- jačati regionalnu saradnju, ali ne u smislu stvaranja novih inicijativa koje bi mogle zamijeniti EU, već produbljivanja saradnje na nivoima od zajedničkog interesa koje će nas približiti tom cilju;
- snažiti odnose sa državama regiona, zasnovane na poštovanju principa tolerancije, uvažavanja različitosti, solidarnosti u ostvarenju zajedničkih ciljeva, uz puno poštovanje prava svake države da samostalno uređuje svoj normativni okvir i sve oblasti od interesa za njene građane, te da autonomno donosi odluke koje se tiču njenog razvoja i dobrobiti svih njenih građanki i građana svih nacija i konfesija;
- promovisati dijalog kao alat za rješavanja svih potencijalnih izazova u regionu.

OMLADINSKA POLITIKA PO MJERI SVIH

Mladi su vitalni dio i pokretač svakog društva. Koliko će iskoristiti svoje potencijale i doprinijeti ličnom i napretku zajednice, u najvećoj mjeri zavisi od institucionalnih okvira i podsticaja u kojima odrastaju, obrazuju se i stvaraju, ali i kroz njihov sveukupni društveni aktivizam.

Aktivno učešće mladih u razvoju omladinske politike, danas, predstavlja izazov. Neophodno je oblikovati politiku koja će obezbijediti aktivno uključivanje mladih u kreiranje preduslova za zajednički razvoj, odlučivanje i prevazilaženje prepreka.

Vodeći se time, Socijaldemokrate mladima nude politiku primjerenu njihovim interesovanjima i težnjama, a sve samo s jednim ciljem – unaprijediti položaj mladih i omogućiti da im Crna Gora bude država po njihovoj mjeri.

Nezaposlenost mladih, ekonomska nejednakost mladih, jednake šanse za mlade,

migracije mladih su izazovi sa kojima se suočava naše društvo.

Socijalno preduzetništvo mladih predstavlja odličan model za ostvarivanje društvenog aktivizma i sticanje prvih kompetencija kod mladih, dok potencijali zelene ekonomije i digitalne vještine predstavljaju umnogome i mogućnosti za mlade i odličan su mehanizam za prevazilaženje demografskih problema s kojima se suočava Crna Gora. Partnerstva, saradnje i zajednička djelovanja na ovim poljima su polazište za stvaranje dostojanstvenih poslova budućnosti za sve mlade.

Stoga, Socijaldemokrate će se zalagati da:

- poslodavci ponude mladima jasnu perspektivu kroz međugeneracijsku podršku, odnosno stimulisanje njihovog rada i mjerljivog napretka – cijeniti trud i nagraditi ga;
- se unaprijedi pružanje individualne pomoći pri zapošljavanju mladih;
- se izrade programi zapošljavanja mladih, posebno osmišljeni i prilagođeni njima (u skladu sa obrazovanjem, stečenim vještinama i sposobnostima);
- se riješi problem “relevantnog iskustva” koje mladima onemogućuje da stupe u radni odnos – podsticati kompanije da ulažu u mlade kroz sisteme usavršavanja, neophodne obuke i sticanje prvih ključnih kvalifikacija;
- postoji otvorena komunikacija i sistem savjetodavne podrške na centralnom i lokalnom nivou;
- se otklone barijere za pristup tržištu rada svim mladima (npr. obezbijediti pravno – institucionalnu podršku za izradu projektnih aplikacija za dodjelu sredstava iz nacionalnih i međunarodnih fondova);
- se osnaži socijalno preduzetništvo mladih;
- mladi dobiju pomoć u razvijanju i poboljšanju ključnih vještina i kompetencija;
- se iskoriste mogućnosti u cilju jačanja kapaciteta mladih kroz razvoj digitalnih vještina;
- se razvije sistem online karijernog savjetovanja i informisanja za mlade.

Osim obrazovanja i zapošljavanja, nužno je da mladi budu integrisani u sistem odlučivanja i da njihov društveni aktivizam bude od značaja u vezi sa pitanjima koja ih se direktno tiču. U procesu kreiranja omladinske politike na državnom i lokalnom nivou mladi moraju biti aktivni učesnici.

Socijaldemokrate će se zalagati:

- za stvaranje preduslova da mladi budu aktivni učesnici u kreiranju omladinske

politike i politike za mlade;

- za veću zastupljenost mladih u procesu kreiranja strateških okvira omladinske politike;
- za pokretanje omladinskih centara, klubova i udruženja širom države kako bi mladi bili u prilici da kreiraju lokalne omladinske politike, edukuju se i informišu;
- da se promovišu mogućnosti za mobilnost kroz Evropu i šire, razmjenu iskustava kroz podršku i mentorisanje studenata;
- za povećanje zapošljivosti kroz razmjenu dobre prakse, iskustava i kontakata;
- da se u lokalnim zajednicama, pogotovo u manje razvijenim opštinama, omogući realizacija intenzivnih treninga iz oblasti karijernog razvoja, marketinga, prodaje, medijske pismenosti, programiranja, preduzetništva i preduzetničkih vještina;
- za veću angažovanost studentske zajednice - uključivanjem mladih u rješavanje pitanja lokalne zajednice, jedinice lokalne samouprave treba da omoguće zajedničke akcije sa mladima kako bi se dala šansa da najvitalniji, najkreativniji dio društva da svoj aktivan doprinos;
- da mladi transparentnije učestvuju u procesima izgradnje i očuvanja mira;
- da se stvore mogućnosti za autonomno djelovanje mladih u procesu odlučivanja;
- da se razvijaju inicijative za partnerstvo i saradnju u cilju ostvarivanja jednakih prava za mlade;
- da relevantni tim stručnjaka sačini strategiju i precizan akcioni plan za suzbijanje odlaska mladih ljudi iz zemlje;
- za realizaciju modela gradnje državnih stanova koji bi se mladim ljudima određeni period davali na korišćenje uz povlašćenu kiriju ili im se omogućila kupovina stana po povoljnim uslovima, kao podsticajna mjera na putu osamostaljivanja i rješavanja životnih pitanja;
- za kreiranje kampanje kojom bi se uticalo na razvoj sporta i rekreacije kod mladih, počev od predškolskog uzrasta;
- za unapređenje infrastrukturnih uslova za bavljenje sportom: dječja igrališta i teretane na otvorenom, dječji poligoni;
- za afirmisanje mladih sportista koji postižu odlične rezultate i pokazuju izražen potencijal za bavljenje sportom.

2. BOŠNJAČKA STRANKA – RAFET HUSOVIĆ - ISPRAVNO

Bošnjačka stranka nastupa samostalno na izborima 30. avgusta 2020.

Izlazimo pred naše birače, tražeći povjerenje i podršku. Povjerenje utemeljeno na svim dosadašnjim rezultatima i podršku za period koji je ispred nas.

Vrijeme je potvrdilo da smo ISPRAVNO vodili našu politiku i ostvarili zacrtane ciljeve. Tražimo podršku za vrijeme ispred nas, u kome ćemo unaprijediti ostvarene rezultate, ojačati svoje učešće u institucijama sistema i realizovati projekte koji su od suštinskog interesa za državu Crnu Goru, sve građane i pripadnike bošnjačko-muslimanskog naroda.

ISPRAVNO PLANIRANI I REALIZOVANI CILJEVI

- Bošnjačka stranka je čvrsto opredjeljena za multinacionalnu, multivjersku i stabilnu Crnu Goru. Snažnom podrškom evropskim i NATO integracijama doprinjeli smo prozapadnom putu Crne Gore, učlanjenju u NATO i napredovanju u evropskim integracijama.
- Uveli smo Bošnjačku stranku u Evropsku narodnu partiju, najsnažniju političku grupaciju u Evropskom parlamentu i institucijama EU.
- Podržali smo u Skupštini Crne Gore sve pozitivne, reformske i demokratske procese usmjerene na snaženju institucija, vladavine prava i ljudskih sloboda.
- Svojim učešćem u Vladi i institucijama izvršne vlasti pokrenuli smo i realizovali brojne razvojne projekte.
- Radili smo na izgradnji putne infrastrukture, projektu autoputa, kao i mreže regionalnih puteva, što su pretpostavke regionalnog razvoja i većih ulaganja u sjever Crne Gore i nerazvijena područja.
- Radili smo na zapošljavanju mladih i kompetentnih ljudi u institucijama, afirmišući pravo manjinskih naroda na srazmjernu zastupljenost.
- Snažno smo podržavali preduzetničku inicijativu, samozapošljavanje i otvaranje novih radnih mjesta u privrednom sektoru.
- Radili smo na unapređenju poljoprivrede i sveukupnog ruralnog razvoja, kao i na zaštiti životne sredine kroz izradu programa podrške i usvajanja pozitivnih

normi.

- Brinuli smo o osobama sa invaliditetom i pružali potporu njihovoj rehabilitaciji i zapošljavanju kroz brojne projekte i programe.
- Pomagali smo socijalno ugrožene i siromašne osobe, i izlazili u susret rješavanju njihovih socijalnih potreba.
- Pomagali smo u ostvarivanju adekvatne medicinske njege i zaštiti zdravlja stanovništva, posebno kada je u pitanju zaštita i sprječavanje širenja virusa covid 19.
- Starali smo se o položaju naših građana starije životne dobi, o penzionerima i svima kojima je potreban neki vid socijalne ili zdravstvene podrške.
- Podržali smo ulaganja u obrazovanje i edukaciju djece predškolskog i školskog uzrasta, te mladih ljudi, u izgradnju školskih objekata, kao i u sportske sadržaje namjenjene djeci i omladini.
- Jačali smo naše institucije koje se bave očuvanjem nacionalnog, kulturnog i jezičkog identiteta i afirmisali kulturno, naučno i umjetničko stvarstvo.
- Radili smo na snaženju nevladinog sektora, građanske i civilne inicijative, i podržavali projekte iz te oblasti.
- Oslanjali smo se na vrijednosti tradicionalne porodice, kao osnovne pokretačke snage društva, i afirmisali potrebu njene zaštite i očuvanja zdravih porodičnih odnosa.

Smatramo da smo zaslužili Vaše povjerenje !
ISPRAVNO- RAFET HUSOVIC

PROGRAM BOŠNJAČKE STRANKE 2020 - 2024.

Zalaganja Bošnjačke stranke biće, kao i do sada, okrenuta dobrobiti naših sunarodnika, svih građana i naše države Crne Gore. Sigurni smo da ćemo dobrim izbornim rezultatom, ojačati našu zastupljenost u Parlamentu i, kao dio vlasti, osnažiti naše prisustvo i uticaj u institucijama izvršne vlasti. Zato se i vrlo ozbiljno pripremamo za vršenje vlasti i realizaciju našeg izbornog programa

Tražimo Vašu podršku za naš Izborni program koji obuhvata niz mjera i aktivnosti u političkom, društvenom i ekonomskom segmentu.

POLITIČKI PROGRAM – ISPRAVNO PLANIRANE DRUŠTVENE MJERE I AKTIVNOSTI

Jačanje institucija demokratije, sloboda i bezbjednost za sve građane

BOŠNJAČKA STRANKA se zalaže za afirmaciju Parlamenta kao centralne institucije u kojoj se, u interesu građana, ostvaruje politički pluralizam ali i vrši demokratska kontrola ostalih grana vlasti. Parlament, kroz odgovoran odnos političkih partija i poslanika, veću odgovornost prema biračima i unaprijeđenu kulturu dijaloga treba da vrati dignitet hrama demokratije i izvorišta svih grana vlasti. Parlament treba da bude institucija koja je kadra da pokrene politički dijalog o važnim a otvorenim pitanjima našeg društva i pronađe neophodni nivo konsenzusa na pitanjima razvoja društva i evroatlanskih integracija.

Ovo je preduslov daljeg razvoja i napretka u integracijama.

BOŠNJAČKA STRANKA se zalaže za nepristrasno, nezavisno, efikasno i transparentno pravosuđe.

Sudska vlast, kao jedan od najvažnijih stubova svake države je i krajnja instanca u zaštiti prava građana. Pravosuđe treba dosljedno da sudi po zakonima, ali o evropskoj sudskoj praksi, posebno u oblasti zaštite ljudskih prava i sloboda.

Dostignuta funkcionalna i finansijska nezavisnost u odnosu na ostale grane vlasti je važna i treba je unaprijediti kroz jasne kriterijume za izbor, napredovanje i ocjenu rada sudija, kao i transparentnu i ujednačenu sudsku praksu.

Zabrinjava što za isto pravno pitanje sudstvo donosi dijametralno različite odluke, slučajevi neprincipijelnog uticaja na sudije, netransparentni rad sudstva i trend pretvaranja u "esnafsko udruženje", koje nedovoljno sarađuje s ostalim granama vlasti.

Slučajevi deportacije izbjeglica iz Herceg Novog, dešavanja iz Bukovice kod Pljevalja, otmica u Štrpcima, Kaluđerski laz, kao i drugi zločini koji su učinjeni u vremenu, kada Crna Gora zvanično nije bila u ratu, a kada su stradali njeni građani samo zato jer su pripadnici druge vjere opominju i upozoravaju, ozbiljna su hipoteka sudske grane vlasti i izazov za naredni sastav parlamenta.

BOŠNJAČKA STRANKA se zalaže za jasnije definisanje pozicije tužilaštva u sistemu vlasti. Kao važan i specifičan segment izvršne vlasti treba da bude podlozan

kontroli i Vlade i Parlamenta i javnosti, treba da se obezbijedi bolji način izbora i transparentniji rad tužilaštva. Bošnjačka stranka u parlamentu nije podržala izvještaj o radu tužilaštva za nekoliko posljednjih godina, nezadovoljna pored ostaloga rezultatima rada tužilaštva.

Ne pristajemo na zavlačenja i beskraje i vrlo čudne propuste u postupanju policije, tužilaštva i sudova kada su u pitanju postupanja u procesima pokrenutim za najteža krivična djela i posebno ratne zločine, što je dovelo do oslobađajućih presuda. U Evropskom parlamentu je, kroz zajedničku rezoluciju Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje, Bošnjačka stranka ugradila amandman kojim se i sa ove instance, traži obnavljanje ovih sudskih procesa.

BOŠNJAČKA STRANKA će insistirati na ponovnoj istrazi, rasvetljavanju događaja iz bliže i dalje prošlosti, te sudski epilog kroz krivičnu odgovornost počinitelja i nalogodavaca.

Tražićemo da se podignu-postave spomen obilježja u sredinama gdje su zločini počinjeni.

Zabrinuti smo što se sve češće relativizuje zločin i pokušavaju rehabilitovati zločinci. Mislimo da je izostala odgovarajuća reakcija našeg društva, od obrazovnog procesa, javnog informisanja i dr. koja bi dovela do jasnog otklona i osude svih a posebno najtežih krivičnih djela i ratnih zločina. Zabrinjava nas što nije bilo snažne reakcije državnih organa u suzbijanju javnog govora mržnje, negiranje izvršenih zločina, pa i genocida u Srebrenici. Veoma smo zabrinuti što se to dešava i u Parlamenu CG i još zabrinutiji što nije bilo snažne osude takvih pojava od šire javnosti i uticajnih društvenih subjekata.

Pravosuđe treba da pokaže da može da se nosi i sa izazovima u oblastima organizovanog kriminala i korupcije, posebno onih vezanih za trgovinu drogom, ljudima, oružjem, kao i zaštitom od nasilja u porodici i nasilja nad ženama i djecom.

Podržavamo jačanje kapaciteta MUP-a, specijalnog tužilaštva i Agencije za sprečavanje korupcije, kako bi kao uvezan sistem imali što bolje rezultate u otkrivanju i optuživanju počinioca krivičnih djela.

Dalje integracije države Crne Gore u Evropsku uniju, snaženje partnerstva u NATO alijansi

BOŠNJAČKA STRANKA smatra da su evropske integracije Crne Gore i čitavog

regiona najbolji izbor i najkraći put do stabilnog, ekonomski naprednijeg i demokratskog društva, zasnovanog na vladavini prava. Podržavaćemo snažno jačanje kapaciteta institucija i integracione procese u Evropsku uniju. Evropeizacija našeg društva je prioritetni zadatak svih državnih institucija, civilnog sektora i cijelog društva. To podrazumijeva snažniji doprinos u prevazilaženju aktuelnih izazova potenciranih u izvještajima EK i praktikovanje dobrih evropskih iskustava i prakse. Zalažemo se za tješnjiju saradnju Parlamenta i Vlade u ovom procesu. Snažićemo regionalno povezivanje u cilju afirmacije evropskih politika i realizaciji zajedničkih projekata iz fondova Evropske unije.

Članstvo Crne Gore u NATO alijansi smatramo veoma važnim za naše društvo, ne samo iz bezbjednosnih razloga nego i za naš ukupni razvoj. Zalažemo se za jačanje partnerstava zemalja članica NATO-a i definisanje zajedničkih politika u bezbjednosti i zaštiti od prirodnih katastrofa, kao i stvaranje preduslova za ekonomsku integraciju država Zapadnog Balkana u Evropsku uniju.

Jačanje pozicije Bošnjačke stranke u Evropskoj narodnoj partiji-najjačoj političkoj grupaciji u EU

BOŠNJAČKA STRANKA će kroz članstvo i rad u Evropskoj narodnoj partiji, najačoj političkoj grupaciji u EU, afirmisati potrebu podrške našoj državi i snaženju njenih demokratskih institucija. Lobiraćemo i tražiti podršku od naših političkih partnera za pospješivanje demokratskog razvoja i investiciona ulaganja u Crnoj Gori.

Srazmjerno učešće kompetentnih kadrova iz bošnjačko-muslimanskog naroda i drugih manjinskih zajednica u institucijama

Angažovanjem Bošnjačke stranke, uz obezbijeđenu podršku Vlade, ostvaren je zapažen napredak u ostvarenju izuzetno važnog ustavnog načela, srazmjerne zastupljenosti pripadnika manjinskih naroda i drugih nacionalnih zajednica u organima državne vlasti i lokalne samouprave. Tako je dijelom obezbijeđena elementarna pravda i omogućilo im se da doprinose razvoju društva i da se u njega integrišu bez asimilacije. Međutim, nakon dvije decenije ustavne garancije ovog prava, i principijelnog pritiska da se ostvari vidniji napredak, dostigli smo tek oko polovinu zajamčenog prava i cilja.

Kadrovi koje je kandidovala Bošnjačka stranka iz reda bošnjačkog naroda su u mandatu aktuelne Vlade uglavnom uspješno obavljali rukovodeće funkcije u važnim državnim organima, institucijama i preduzećima.

Kroz svoj rad, dali su značajan doprinos uspješnom funkcionisanju tih kolektiva.

BOŠNJAČKA STRANKA će nastaviti sa afirmacijom politike srazmjerne zastupljenosti pripadnika bošnjačko-muslimanskog naroda u institucijama. U ovoj sferi posebno je važno obezbijediti srazmjerno učešće u lokalnim institucijama, u kojim se ostvaruje najveći dio potreba građana.

Zalagaćemo se za veće učešće kompetentnih kadrova iz redova manjinskih naroda, u svim javnim službama, a posebno u onima gdje je vidljivo njihovo odsustvo - državni javni radio-televizijski servis, odbrana, vojska, policija, bezbjednosni sektor. Naše učešće u tim službama osnažice povjerenje manjina u funkcionisanje tih institucija i službi.

Ulaganje u obrazovanje i školstvo, izgradnja novih školskih kapaciteta

BOŠNJAČKA STRANKA će se zalagati da obrazovanje mora biti jednako dostupno svim mladim ljudima u našem društvu. Zalagaćemo se da država obezbijedi besplatne (subvencionirane) udžbenike za učenike osnovnih škola. Smatramo da treba ulagati značajno veća sredstva u održavanje postojećih predškolskih i školskih objekata, posebno u ruralnom području, izgradnju novih objekata u urbanim područjima i opremanje novim učilima i nastavnim sredstvima. Moramo težiti punoj digitalizaciji ukupnog sistema obrazovanja, kako bi se, i narednom periodu uspješno suočavali sa vanrednim okolnostima, kakav je bio covid 19, gdje su učenici pohađali nastavu iz svojih domova.

BOŠNJAČKA STRANKA smatra da postojeće nastavne planove i programe (književnost, umjetnost, muzika, historija i geografija) treba unaprijediti u cilju veće zastupljenosti sadržaja koji pripadaju naslijeđu bošnjačkog naroda, kao i islamskoj tradiciji.

BOŠNJAČKA STRANKA će se zalagati za podizanje kvaliteta obrazovanja, u svim segmentima, kao i za kontinuirano poboljšanje životnog standarda prosvjetnih radnika i njihovo nagrađivanje prema rezultatima rada, a ne prema podobnosti bilo koje vrste.

Jačanje i razvoj sporta, nagrađivanje sportskih talenata izgradnja sportskih sadržaja i pomoć sportskim kolektivima

BOŠNJAČKA STRANKA smatra da sportsko rekreativni sadržaji predstavljaju veoma značajan segment naše društvene stvarnosti. Potrebna su veća ulaganja u sportske sadržaje, opremanje postojećih i izgradnja novih objekata, posebno u

nerazvijenim sredinama. To je preduslov jačanja svijesti o zdravim stilovima života i savladanju izazova društvenih devijacija sa kojim se srijeću mladi ljudi.

BOŠNJAČKA STRANKA će se zalagati za nagrađivanje sportskih talenata, kao i osnaživanje i materijalnu podršku klubovima i kolektivima koji se bave nekomercijalnim sportovima

Jačanje nevladinog sektora i civilnih inicijativa u svim sredinama u Crnoj Gori

BOŠNJAČKA STRANKA smatra da su civilni sektor i nevladine organizacije korektiv i partner u demokratskom razvoju društva i da njihovi predstavnici trebaju biti dio svih procesa.

BOŠNJAČKA STRANKA će se zalagati za jačanje civilnog sektora i davaće podršku projektima nevladinih organizacija u svim sferama društva. Smatramo da je potrebno osnaživanje civilnog sektora, posebno u sredinama koje zaostaju u razvoju i na sjeveru države.

Snaženje institucionalne saradnje sa dijasporom i iseljenicima

BOŠNJAČKA STRANKA podržava politiku jačeg povezivanja državnih institucija i dijaspore. Smatramo da država mora učiniti mnogo više na jačanju veza sa iseljenicima, dijasporom i njihovim udruženjima. Potencijal naše dijaspore je veliki i ta briga države mora biti kontinuirana i voditi računa o očuvanju kulturnog, nacionalnog i vjerskog identiteta naših iseljenika. Smatramo da treba stvarati pretpostavke za realizaciju krupnih investicionih projekata u Crnoj Gori, u kojima bi svoj ekonomski interes našli preduzetnici iz naše dijaspore. Stoga smatramo da treba rafiti na jačanju institucionalne saradnje i predvidjeti osnivanje posebnog resora - Ministarstva za dijasporu.

Potporna i snaženje institucija nacionalnih i vjerskih institucija u cilju zaštite i afirmacije nacionalnih, kulturnih, vjerskih i jezičkih posebnosti bošnjačko-muslimanskog naroda

BOŠNJAČKA STRANKA podržava punu afirmaciju nacionalnog, vjerskog i kulturnog identiteta manjinskih naroda. Smatramo da društvo mora raditi na polju pune integracije manjinskih naroda u institucije, na zaštiti njihovog identiteta,

kao i promociji multikulture kao istinske vrijednosti Crne Gore. Za BOŠNJAČKU STRANKU neprihvaljiva je institucionalna asimilacija bilo koje manjinske zajednice.

BOŠNJAČKA STRANKA će se zalagati za snaženje kapaciteta nacionalnih vijeća, kako u kadrovskom, tako i u materijalnom pogledu. Potrebno je, mnogo više nego do sada, uraditi na istraživanju, zaštiti i prezentaciji kulturnog i historiskog nasljeđa bošnjačko-muslimanskog naroda. Pokrenućemo, na svim nivoima, inicijative kojima ćemo podsticati državne institucije da se ozbiljnije posvete našoj tradiciji, običajima, kulturi i ukupnom identitetu. Tražićemo više prostora u obrazovnom sistemu, javnim glasilima, državnoj radio-televiziji, kao i turističkim prezentacijama brojnih naše države i pojedinih lokalnih sredina.

BOŠNJAČKA STRANKA će podržavati jačanje ostvarivanja prava svih vjerskih zajednica. Smatramo da treba unaprijediti zakonodavstvo kojim se reguliše ova oblast. Podržavaćemo i ostvarivanje povraćaja imovinskih prava na uzurpiranim vakufima ili pravičnu restituciju, kojoma bi se ispravila višedecenijska nepravda prema imovini islamske zajednice.

Oснаžивање медијског плурализма и учешће у јавном сервису

BOŠNJAČKA STRANKA će se snažno zalagati za jačanje medijskog pluralizma, medijskih sloboda i samoregulaciju u medijima.

Međutim, smatramo da je širenje mrženje i netrpeljivosti bilo koje vrste nedopustivo. Posebno smo bili svjedoci širenja islamofobije i drugih oblika netrpeljivosti prema određenim manjinama u Crnoj Gori.

BOŠNJAČKA STRANKA se zalaže za zakonsko procesuiranje i kažnjivost svih oblika širenja netrpeljivosti, vrijeđanja ili mržnje, prema bilo kome, putem medija - elektronskih, pisanih, štampanih, portala ili društvenih mreža.

BOŠNJAČKA STRANKA će tražiti veće učešće programa za manjinske nacionalne zajednice u javnom servisu. Tražićemo formiranje posebnih redakcija i ekipiranje timova koji kreiraju i izrađuju te programe. Tražićemo i sistemsko pozicioniranje kompetentnih kadrova iz redova manjinskih naroda u upravljačkim strukturama, uredjivačkim timovima, novinarskom kadru i tehničkom osoblju u Javnom servisu RTCG.

EKONOMSKI PROGRAM – ISPRAVNO PLANIRANE MJERE I AKTIVNOSTI

Ekonomska politika mora biti jasna, prihvatljiva i mjerljiva ponuda sa indikatorima - benefitima po same građane

BOŠNJAČKA STRANKA će se zalagati da država, a ne tržište, mora da biti odgovorna za standard i dobrobit svih građana. Ponuda u ekonomskom dijelu mora biti okrenuta revitalizaciji srednjeg sloja stanovništva koji je najugroženiji u procesu tranzicije. Mi ćemo, u svom programskom i pragmatičnom djelovanju, nastojati da srednji sloj postupno vraćamo sa odgovarajućim polugama, mehanizmima, instrumentima rada i djelima. Poznato je da bez stabilnog i širokog srednjeg sloja nijedna zemlja-država ne može biti ni sretna, ni uspješna niti može imati obilježja socijalne pravde.

Privredni rast postaviti na zdravim temeljima, sa novim proizvodnim kapacitetima i uslugama integralno na čitavoj teritoriji

BOŠNJAČKA STRANKA će se zalagati da izvori finansiranja razvoja ne budu potrošački, kao do sada. Nasojaćemo da se uvođenjem kredibilnih investitora, domaćom akumulacijom, valorizacijom domaće radne snage i domaćih kadrova, kontrolisanim tržištem kapitala, bankarski izdržljivim kapitalom sa kamatama koje privreda može da trpi stvara novi proizvod.

BOŠNJAČKA STRANKA će podržavati ravnomjerniji razvoj ključnih sektora i njihovu uvezanost u cilju sinergije i multiplikovanih efekata. Dakle, ne samo turizam, ne samo energetika, ne samo poljoprivreda već sva tri sektora integralno i dopunjeni sa drugim sektorima u dijelu resursa i valorizovanja voda, šuma, potencijala pomorske privrede, saobraćaja, trgovine, tržišta kapitala i finansijskog tržišta, IT tehnologija i sl.

BOŠNJAČKA STRANKA će raditi na revalorizaciji napuštenih sela. Uslijed gašenja radnih mjesta tokom devedesetih godina na Sjeveru države došlo se do ekonomske migracije, koja mora biti zaustavljena i vraćena demografska kretanja stanovništva uz odvijanje privredne aktivnosti na čitavoj teritoriji sa konkretnim projektima, prerađivačkim kapacitetima i radnim mjestima. Zato sektor koji će se baviti u buduće Regionalnim razvojem mora dobiti konkretna i jasna reserna i ovlašćenja, naravno finansijska sredstva ali i konkretne ciljeve, a to je prije svega uravnotežen privredni razvoj na čitavoj teritoriji Crne Gore.

BOŠNJAČKA STRANKA će podržavati otvaranje novih i na duži rok održivih radnih mjesta. To će biti naš prioritet da bi se stanovništvo dodatno motivisalo da ostaje i stvara svoju egzistenciju u Crnoj Gori, čime bi građane uveli u zonu blagodeti rada i života od rada i stvaranja nove vrijednosti. Nova radna mjesta moraju biti u sektorima: novih prerađivačkih kapaciteta, u poljoprivredi, turizmu, drvoprerađi, pomorskoj privredi, trgovini, sektoru usluga, tržišta kapitala i IT tehnologije.

BOŠNJAČKA STRANKA će podržavati stepen finalizacije i stvaranje novih vrijednosti u plasmanu proizvoda i usluga. U nekim sektorima kao što su drvoprerađi, šumarstvo, poljoprivreda, metalna industrija nosi karakteristiku sirovinsko-izvozne zemlje odnosno tipične niskorazvijene zemlje. Što se mora hitno i beskompromisno mijenjati u korist finalizacije proizvoda unutar Crne Gore, čime bi se došlo do većeg GDP-a, ali i uštede sirovinske baze u navedenim sektorima.

BOŠNJAČKA STRANKA će se, čitavim setom mjera i politika, založiti da se na sjeveru i srednjoj regiji razviju konkurentni prerađivačke kapacitete za preradu:

- poljoprivrednih proizvoda
- drvoprerađi,
- proizvodnji šireg asortimana za potrebe turističke privrede
- cementnoj industiji,
- asortimenti u domenu metalske industrije,
- i drugi.

Smatramo da se u ovim oblastima mogu revitalizovati više hiljada radnih mjesta.

Dakle, nužno je da što prije dođe do valorizacija resursa (mineralnog porijekla, rude, drvo, vodni resursi) moraju biti na održivoj osnovi i strogo kontrolisani, redovni monitoring.

BOŠNJAČKA STRANKA smatra da je energetska sektor, hidroelektrane i termoelektrane, koji su uspostavljeni još prije nekoliko decenija i dalje su glavni nosioci proizvodnje električne energije. Smatramo da su oni do sada ekstremno raubovani i neophodno je u narednom periodu pristupiti izgradnji novih kapaciteta.

BOŠNJAČKA STRANKA će podržati gradnju novih energetskih objekata koja je prijeko potrebna ali na održivim osnovama i strogim ekološkim i civilizacijskim

standardima. Ti objekti donijeće brzo i kontinuirano novu vrijednost, novi dohodak i nova radna mjesta.

Energetika kao kičma ekonomije kada su u pitanju velike hidroelektrane i termoelektrane kao najveći proizvođači električne energije u vlasničkom smislu moraju biti isključivo pod kontrolom države.

Svi energetske objekti koji gravitiraju nekoj lokalnoj zajednici (opštini) potrebno je institucionalno regulisati ekološku rentu/taksu koja se može isključivo upotrijebiti namjenski za razvojne ekološke projekte, lokalnu infrastrukturu i sanaciju devastiranog prostora kao kompezaciono-razvojna mjera i poluga razvoja.

BOŠNJAČKA STRANKA će podržati integrisani i strateški pristup u turizmu.

Integracija je neophodna tako da turizam mora biti, uklopljen sa zaleđem u smislu apsorpcije svih proizvoda i usluga, i kao takvi biti dio konačnog izvoznog proizvoda.

Strateški pristup mora učiniti turističku privredu konkurentnom kako bi pratila u korak druge destinacije u okruženju.

BOŠNJAČKA STRANKA će inicirati ubrzanje izrade planske dokumentacije koja je do sada prepoznata kao velika biznis barijera a ona mora biti naslonjena na planove sa novim elitnim kapacitetima, mora izaći sa novom ponudom i novom strategijom.

BOŠNJAČKA STRANKA će se zalagati za valorizaciju znanja, inovativnosti visokoškolskog, naučnog i akademskog kadra sa posebnim senzibilitetom. Borićemo se da se zaustave negativne pojave kao što su emigracija visokog kadra u razvijene zemlje, i želimo motivisati one koji ostaju, da mogu doći do radnog mjesta. Obrazovani kadar za nas je dragocjeni razvojni resurs može biti kapital koji bi trebao i mogao biti višestruko koristan za dalji ekonomsko-privredni razvoj, ali i kulturološki i razvoj društva kao visoko moralnog i visoko obrazovanog društva.

BOŠNJAČKA STRANKA smatra da promet roba i trgovinsku politiku uz preuzete evropske konvencije, standarde i sporazume kreirati i implementirati u korist sopstvenih grana i sopstvene privrede.

BOŠNJAČKA STRANKA će bankarski sektor, tržište kapitala, saniranje javnog duga, vođenje javnih finansija, makroekonomske, fiskalne i poreske politike staviti u epicentar pažnje i unapijediti ih u kontinuitetu.

Smanjenje nezaposlenosti, veće zapošljavanje, otvaranje novih radnih mjesta i smanjenje socijalnih razlika

Kroz različite programe koje su kreirali ministarstva i Zavod za zapošljavanje, u kojima su važnu ulogu imali predstavnici Bošnjačke stranke, ojačana je preduzetnička inicijativa i pokrenuti manji biznisi.

Takodje, veći dio sredstava je usmjeren u sjeverni region i nerazvijena područja. Iako je situacija bolja nego prije, primjetno je da se ne iskorišćavaju sva sredstva jer ljudi nijesu dovoljno spremni da apliciraju za sredstva, pripreme projekte i dovedu ih do finalne faze.

Uslijed negativnih efekata pandemije COVID19 došlo je do produbljivanja ekonomske krize, dodatnog povećanja nezaposlenosti i pogoršanja socijalnog položaja stanovništva. BOŠNJAČKA STRANKA smatra je je potreban hitan i efikasan odgovor u cilju pomoći privrednim subjektima da prežive ekonomsku recesiju i prebrode posljedice negativnog djelovanja pandemije.

BOŠNJAČKA STRANKA će se, u državnim institucijama, zalagati u kreiranju novih i održivih rješenja u programima aktivnih mjera za nezaposlena lica, i njihovom približavanju i konkurentnosti na tržištu rada. Isto tako, i na nivou lokalnih samouprava zalagaćemo se da se osmisle odjeljenja za pomoć privrednicima, kvalitetni "biznis inkubatori" i „start up“ centri, čija će uloga biti u izradi aplikacija i savjetovanju preduzetnika za privlačenje sredstava čime će se vremenom količina privučenih sredstava povećavati. Smatramo da treba pokazati veću apsorpcionu moć i sposobnost privlačenja sredstava, pogotovo iz fondova EU.

Podrška preduzetničkoj inicijativi i jačanje malih i srednjih biznisa

BOŠNJAČKA STRANKA će se zalagati i konstantno unaprijedjivati snagu preduzetničke inicijative i pomagati preduzetnicima i poslodavcima da pokrenu i održe svoja preduzeća. Naši predstavnici će, na bazi dosadašnjih iskustava, osmisliti i nove programe za podsticaj preduzetništva- malog i srednjeg bitznisa. Veliku šansu vidimo u preduzećima koja se bave turističkim uslugama, preradivačkom industrijom, organskom proizvodnjom hrane, zanatskim uslugama, ženskim preduzetništvom, rukovotvorinama, sakupljanjem i pakovanjem ljekobilja.

Briga o osobama sa invaliditetom, obrazovanje, rehabilitacija i zapošljavanje osoba sa invaliditetom

BOŠNJAČKA STRANKA će nastaviti sa radom na unaprijedjenju položaja osoba sa invaliditetom. Naši predstavnici će se zalagati za punu implementaciju i unaprijedjivanjem zakonskih rješenja u ovoj oblasti.

BOŠNJAČKA STRANKA će se zalagati za veća budžetska izdvajanja u obrazovanje i edukaciju i punu društvenu integraciju OSI. Smatramo da treba izdvajati veća sredstva kojima se pomaže radna aktivacija ovih osoba i razvoj preduzetničke inicijative u privatnom sektoru koji ima za cilj rehabilitaciju i zapošljavanje OSI-njihovu osposobljenost i puno uključivanje u tržište rada. Zalagaćemo se i da se preko Fonda za profesionalnu rehabilitaciju osmišljavaju i finansiraju brojni novi programi u oblasti radne integracije OSI i subvencioniranja poslodavaca za zapošljavanje ovih osoba.

Pomoć socijalno ugroženim kategorijama stanovništva

BOŠNJAČKA STRANKA će nastaviti sa zalaganjima za stalnu, osmišljenu i kontinuiranu brigu o osobama u stanju socijalne potrebe. Briga o socijalno ugroženim kategorijama stanovništva mora biti veća nego do sada, jer se taj broj uvećava zbog ekonomske krize uzrokovane virusom COVID19, gubljenjem radnih mjesta i migracijama stanovništva.

BOŠNJAČKA STRANKA će se založiti za uvećanje budžetskih izdvajanja u ovoj oblasti, finansiranje socijalnih programa i osnaživanje centara za socijalni rad i drugih institucija za efikasno djelovanje i pomoć ovim licima. U saradnji sa lokalnim upravama snažićemo značaj socijalnog preduzetništva i pomoć u radnoj aktivaciji određenog broja ovih lica.

Regionalni razvoj, smanjivanje regionalnih razlika i veća ulaganja u sjeverni region i nerazvijena područja

BOŠNJAČKA STRANKA SMATRA da je ravnomjerni regionalni razvoj uslov održivog razvoja države. Sjeverni region Crne Gore zaostaje za centralnim i južnim regionom u pogledu razvoja. Takvo stanje posebno je neprihvatljivo kada se ima u vidu činjenica da su skoro sva prirodna i druga bogatsva na sjeveru zemlje. Nedovoljno iskorišćeni i nevalorizovani turistički i poljoprivredni potencijali sjevera, te neravnomjerno ulaganje

u centralni i južni region predstavlja negativni trend koji je potrebno zaustaviti i planirati na principima solidarnosti, kao temeljnog načela vođenja kvalitetne regionalne politike i pravednije preraspodjele državnih fondova u cilju unapređenja javne infrastrukture i sektora usluga u nerazvijenim područjima.

BOŠNJAČKA STRANKA će se zalagati za:

- Jačanje Egalizacionog fonda za opštine sjevernog regiona zemlje koje zaostaju u razvoju za ostala dva regiona. Dalje izmjene u poreskoj politici kojima se omogućuje opštinama na sjeveru da još više povećavaju svoje ustupljene prihode.
- Decentralizaciju suštinskom smislu značila bi diverzifikaciju izvora finansiranja. Novi izvori finansiranja značili bi decentralizaciju, odnosno nezavisnost u finansijskom smislu, od trenutnog centra. To znači da se lokalne samouprave moraju organizovati ili udružiti, praviti regionalne projekte, te aplicirati za sredstva, za koja do sada nijesu aplicirali. Mogući izvori sredstava mogu biti međunarodni fondovi, sredstva EU koja su nam na raspolaganju, a za koja trebaju kvalitetni projekti i još dosta privatnog kapitala u svijetu koji traži dobre ideje.
- Dodatnu pomoć države koja bi oformila kvalitetne ekspertske timove koji bi obilazili lokalne uprave, sagledavali njihove kapacitete i usmjeravali ih one projekte koji su realni i dugoročno održivi.
- Kreiranje posebnih aktivnih mjera, preko Zavoda za zapošljavanje, kojima bi nezaposlena lica i osobe sa invaliditetom, pripremale za uključivanje u tržište rada, subvencioniranje novih radnih mjesta i razvoj preduzetničke inicijative.
- Što bržu realizaciju započete dionice auto puta Bar – Boljari od Smokovca do Mateševa i nastavak izgradnje narednih dionica auto puta. Izgradnju ovog auto puta vidimo kao preduslov kvalitetnog regionalnog razvoja i kvalitetne saobraćajne umreženosti sjevera sa centralnim i južnim dijelom Crne Gore, i sa Srbijom i regionom.
- Izdvajanje većih sredstava iz državnih i lokalnih fondova za infrastrukturne projekte u sjeverni region: lokalne i regionalne puteve, vodovode, zdravstvene i socijalne ustanove, škole i vrtiće itd.
- Uvođenje dodatnih olakšica za domaće i strane investitore koji su spremni da svoj kapital, znanje i sredstva ulože u opštine sjevernog regiona.
- Valorizaciju turističkih potencijala na sjeveru zemlje. Prirodne ljepote sjevera, njegove planine, jezera, neistražene pećine, kulturna i nematerijalna dobra, tradicija itd. predstavljaju šansu razvoja ovog regiona koja može donijeti niz direktnih i indirektnih efekata po razvoj ekonomije ne samo sjevera već cijele države, očuvanje i unapređenje demografske slike itd. a u krajnjem rasteretiti

- pritisak nerazvijenosti ovog regiona na državni budžet i stabilnost finansija.
- Unapređenje sistema koordinacije u realizaciji politike regionalnog razvoja i jačanje međuopštinske saradnje.
 - Izradu i usvajanje jasnih normi monitoringa realizacije planova i investicija u sjeverni region.

Ulaganja u putnu infrastrukturu- regionalni putevi

BOŠNJAČKA STRANKA će, preko svojih predstavnika, u narednom periodu usmjeriti pažnju Vlade, resornog ministarstva i drugih institucija, preko kapitalnog budžeta, u finansiranje sljedećih putnih pravaca:

- Regionalni put Plav – Bogićevica – Dečane – ubrzamo dovršetak glavnog projekta i otpočinjenje radova. Velika važnost ovog puta ogleda se kako u saobraćajnoj povezanosti dvije države i posebno u iskorištavanju turističkih potencijala Bogićevice, planine sa najviše mogućnosti za razvoj zimskog turizma u Crnoj Gori, koja može spojiti nekoliko vidova privrednog razvoja. Osim turističkog – ski potencijala, veoma je pogodna za planinarenje, te za stočarstvo, proizvodnju hrane koja bi kroz razvoj turizma predstavljala prodaju na kućnom pragu. To je veliki razvojni resurs opštine Plav i Crne Gore koji treba valorizovati na održiv način.
- Ubrzanje realizacije projekta rekonstrukcije puta Dinoša-Cijevna Zatrijebačka, koji je u toku. Ovaj putni pravac će omogućiti da put od Gusinja do Podgorice skрати na 65 km umjesto dosadašnjih 190 km.
- Proširenje i rekonstrukciju regionalnog i međunarodnog putnog pravca Bar – Skadar, dionica preko Mrkojevića. Riječ je o veoma prometnom putnom pravcu preko Mrkojevića koji povezuje Bar i Crnu Goru sa Albanijom. Potrebno je uraditi projekat rekonstrukcije, finansirati eksproporijaciju zemljišta i uraditi njegovo proširenje i sanaciju. Time se otvara nova perspektiva ovog dijela barskog zaledja, i korištenje njegovih potencijala, u uslugama, poljoprivredi i turizmu.

Ulaganja u razvoj sela i ruralna područja, i afirmacija poljoprivrednih i kapaciteta

BOŠNJAČKA STRANKA će se zalagati da poljoprivreda kao strateška grana razvoja Crne Gore u narednom periodu bude u vrhu razvojnih prioriteta nove Vlade.

Šansu za razvoj nerazvijenog sjevernog regiona države, kao i ostalih regiona, vidimo upravo kroz jači i dinamičniji razvoj poljoprivrede, veća ulaganja u seosku infrastrukturu, veća izdvajanja za Programe podrške poljoprivredi i ruralnom razvoju i kvalitetan normativni okvir.

Imajući u vidu ipak ograničene kapacitete i resurse za razvoj poljoprivrede u pogledu kvantiteta poljoprivrednih proizvoda, šansu vidimo u razvoju proizvodnje zdrave i organske hrane.

Posebnu šansu vidimo u stočarstvu i voćarstvu na sjeveru, proizvodnji povrća i voća u centralnom regionu, maslinarstvu i vinogradarstvu u južnom regionu. Razvoj pčelarstva u svim djelovima Crne Gore, vidimo, takođe, kao važnu poljoprivrednu granu.

U cilju jačanja konkurentnosti domaćih poljoprivrednih proizvoda potrebno je iznaći kvalitetne i realne modele plasmana proizvoda. Jedna od najznačajnijih šansi za razvoj poljoprivrede, pa i generalno ruralnih područja države nalazi se u uvezivanju poljoprivrede i turizma, kroz afirmaciju domaće hrane, prirodnih, ambijentalnih i turističkih potencijala koje ruralno područje nesumnjivo posjeduje. Afirmacijom ovih kapaciteta na ruralnom području, domaćim poljoprivrednim proizvođačima bi se omogućio plasman proizvoda na vlastitim porodičnim gazdinstvima kao dio turističke ponude, po modelu „od svoje njive do svoje trpeze na svom porodičnom gazdinstvu“, čime bi se uvećao izvoz domaćih proizvoda i to na vlastitim imanjima. Poseban segment u razvoju proizvodnje hrane vidimo u udruživanju. Usitnjena imanja i male količine proizvoda često predstavljaju barijeru u plasmanu proizvoda. Zalagaćemo se da se poljoprivredni proizvođači, ali i ostale subjekte udruživati u kooperative, klastere, LAG-ove itd. čime bi se odgovorilo potražnji za većim količinama hrane, umrežili svi akteri iz ovih oblasti i ojačala konkurentnost domaćih poljoprivrednih proizvoda.

Radi kvalitetnog praćenja stanja u oblasti razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Bošnjačka stranka će se zalagati za izradu i unapređenje registara poljoprivrednih proizvođača, poljoprivrednih dobara, obradivih površina, stočnog fonda i drugih poljoprivrednih dobara. Svi programi podrške sa državnog i lokalnih nivoa moraju sadržati precizne indikatore u cilju monitoringa odnosno praćenja stanja i efektivnosti donijetih mjera.

Obzirom da razvoj ruralnih područja podrazumijeva sveukupni razvoj sela, pored ulaganja u poljoprivredu, neophodno je izdvajati i iznalaziti značajnija sredstva za

ulaganja i u ostale segmente ruralnog razvoja: ekonomski, infrastrukturni, društveni, zdravstveni itd.

U institucionalnom pogledu Bošnjačka stranka će se zalagati za formiranje ruralnih parlamenata, kao organizacija civilnog društva u kome će se čuti glas poljoprivrednika ali i drugih subjekata uključenih u razvoj ruralnih područja. Odluke donesene na sjednicama ovih parlamenata mogu značajno uticati na unapređenje stanja u ovim oblastima kao i dati smjernice Lokalnim samoupravama u dijelu ruralnog razvoja te značajno unaprijediti umreženost aktera ruralnog razvoja.

Bošnjačka stranka će se zalagati za vraćanje dostojanstva poljoprivrednim proizvođačima i daljoj popularizaciji poljoprivrede kao strateške razvojne grane.

Zaštita i unapređenje životne sredine i primjena principa održivog razvoja

BOŠNJAČKA STRANKA podržava koncept održivog razvoja i radiće na afirmaciji i primjeni principa održivog razvoja u svim sferama djelovanja. Da bi se to postiglo BOŠNJAČKA STRANKA će se zalagati za:

- Intenzivnije sprovođenje reforme institucionalne organizacije sistema i organa uprave sa ciljem primjene principa održivog razvoja.
- Razvoj „zelene ekonomije“ i „zelenih poslova“. Zelena ekonomija kao rezultat nastojanja da ekonomija postane ekološki odgovornija i pri tom naprednija, stvarajući ravnomjeran i održiv uticaj na društvo i životnu sredinu je koncept koji se nameće kao neminovan kako na globalnom tako i na lokalnom nivou. Ovaj model ekonomije se apsolutno uklapa u kontekst razvoja Crne Gore kao ekološke i turističke države. Zeleni poslovi su šansa za nova upošljenja.
- Izdvajanje većih budžetskih sredstava za Programe i projekte energetske efikasnosti. Time motivisati individualna domaćinstva da pređu na prihvatljive načine grijanja i promjenu nefunkcionalne stolarije kao i ugradnju termoizolacionih fasada itd.
- Zaustavljanje degradacije vrijednosti obnovljivih prirodnih resursa je preduslov održivog razvoja.
- Izmjene i dopune obrazovnih programa gdje je potrebno uvrstiti teme i lekcije iz oblasti ekologije, odgovornog odnosa prema prirodi.
- Zaštitu postojećih i proglašavanjem novih prirodnih dobara. Zaštitu, afirmaciju i valorizaciju plavskog jezera kao turističkog bisera ne samo Plava i sjevera već i

cijele države.

- Valorizaciju i veća budžetska ulaganja u turističke bisere poput Hajle, Štedima, Bjelasice, Đalovića pećine, Ali-pašinih izvora, Bogićevica, Hridskog i Visitorskog jezera i drugih nedovoljno iskorišćenih turističkih potencijala sjevernog regiona Crne Gore.
- Ubrzano rješavanje pitanja izgradnje postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u opštinama u kojima protiču rijeke Ibar i Lim.
- Rješavanje izgradnje nove komunalne infrastrukture u skladu sa Državnim planom upravljanja otpadom, i to: U Bijelom Polju izgradnja nove regionalne sanitarne deponije i regionalnog reciklažnog centra; U Rožajama, Plavu, Gusinju, Petnjici i Pljevljima izgradnja reciklažnih dvorišta i transfer stanica. Izgradnjom ovih neophodnih infrastrukturnih pretpostavki stanje u oblasti komunalnog reda i upravljanja otpadom u pomenutim opštinama će se značajno poboljšati.

ISPRAVNO PLANIRANI PROJEKTI RAZVOJA U LOKALNIM SREDINAMA

BOŠNJAČKA STRANKA će se sa državnog nivoa značajno posvetiti nerazvijenim sredinama, opštinama i područjima u kojima, u značajnom broju žive pripadnici bošnjačko-muslimanskog naroda, kao i drugih manjina. U tom cilju imamo konkretne i realno planirane projekte za koje ćemo se zalagati kroz institucije izvršne vlasti.

ROŽAJE

BOŠNJAČKA STRANKA će se založiti za afirmaciju i realizaciju ključnih razvojnih prioriteta u Rožajama i to:

- Održivi turizam,
- Poljoprivreda
- Drvoprerađiva,
- Transport,
- Usluge,
- Formiranje beskarirne zone i
- Formiranje biznis zone.

BOŠNJAČKA STRANKA će inicirati ulaganja u putnu infrastrukturu, proširenje i sanacija postojećih putnih pravaca i izgradnja novih dionica.

BOŠNJAČKA STRANKA će incirati ulaganja u niskonaponsku i visokonaponsku električnu mrežu, kao i zamjenu postojećih i izgradnju novih trafostanica.

BOŠNJAČKA STRANKA smatra da izgradnja kanalizacionog kolektora, mora dobiti prioritet u narednom četvorogodišnjem mandatu Vlade.

BOŠNJAČKA STRANKA će inicirati da se otvore neki javni radovi od lokalnog ili regionalnog značaja, naravno koji će biti mnogo efektivniji i sa većom valorizacijom interesa Rožaja.

BOŠNJAČKA STRANKA će insistirati da se Vlada odmah i dosledno angažuje na rješavanju problema nekadašnjeg preduzeća Gornji Ibar i da to saopšti kako bi se u tom pravcu mogli i privredno i razvojno usmjeravati domaće kapacitete ali i potencijalne investitore sa strane.

BOŠNJAČKA STRANKA će se zalagati za otvaranje područnih jedinica državnih ustanova, kako bi svojim uslugama bili bliži i na usluzi građanima. Smatramo da i druge institucije slijede primjer Zavoda za zapošljavanje koji je jedina državna institucija koja je učinila da Rožaje dobije samostalnu područnu jedinicu.

BOŠNJAČKA STRANKA će incirati prijedlog da sjedišta nekih ustanova, institucija, javnih preduzeća i sl. regionalnog karaktera smjeste u Rožajama, adekvatno nekim prirodnim osobenostima.

BOŠNJAČKA STRANKA će incirati da se Ministarstvo turizma odredi preduzme konkretne mjere i aktivnosti u cilju valorizacije turističkih potencijala - izgradnje žičare i ski staze.

BOŠNJAČKA STRANKA će incirati aktivnosti na međjugraničnoj saradnji sa Kosovom u smislu prekograničnih razvojnih zona, posebno na turističkim lokalitetima Hajle, Ahmice, Rusolije, Štedima i Žlijeba.

BOŠNJAČKA STRANKA će preduzeti čitavi set razvojnih inicijativa i investicionih ideja radi razmatranja i ocjene, prvenstveno u okviru turizma. Eko naselja prema najstrožijim međunarodnim iskustvima, koristeći isključivo prirodne materijale - drvo. Izvori pitke planinske vode, optimalne vrste turizma i prateći sportski i kulturni sadržaji.

BOŠNJAČKA STRANKA će pokrenuti projekte u poljoprivredi, u oblasti proizvodnje

organski zdrave hrane, pogona za proizvodnju i pakovanje zdrave hrane i ljekovitog bilja.

BOŠNJAČKA STRANKA će insistirati na daljoj zabrani izvoza oble čamove i druge gradje ali uvesti i mjeru zabrane i rezane gradje, kako bi obezbijedili sve prednosti za finalnu proizvodnju- dovoljno kvalitetne sirovine, zapošljenost kapaciteta tokom cijele godine, realne cijene na domaćem tržištu, konkurentsku prednost drvoprerade, zapošljavanje novih radnika.

BOŠNJAČKA STRANKA će sve učiniti da se čitavim setom mjera mjera u zaustavljanju negativnih trendova u ovoj opštini i njihovog preokretanja u pozitivan smjer. Inciraćemo donošenje dugoročnih i strateških pravaca razvoja opštine Rožaje koji bi bili svestrano podržani od samog vrha države.

PLAV

BOŠNJAČKA STRANKA će se založiti za afirmaciju i realizaciju ključnih razvojnih prioriteta u Plavu.

BOŠNJAČKA STRANKA se zalaže da se odmah i neodložno pristupi zaštiti Plavskog jezera, najvećeg ledničkog jezera na Balkanu, i da se njegov potencijal sačuva za buduće generacije.

Plavsko jezero jeste jedan od bisera prirodnih ljepota Crne Gore a posebno opštine Plav. Posljednjih decenija primijećen je znatno ubrzan trend smanjenja njegove površine.

Jedan od prvih poteza izvršne vlasti na insistiranje članova Vlade iz reda Bošnjačke stranke, bio je, prije četiri godine, da se izdvoje novčana sredstva i uradi "Studija zaštite Plavskog jezera". Bošnjačka stranka će inicirati, da se, na bazi ove studije, krene u realizaciju projekta čišćenja, što treba dovesti do zaustavljanja smanjivanja površine jezera, produbljivanja i vraćanja funkcije izmjene vode u jezeru koja je zadnjih godina smanjena.

Provođenjem ovog projekta dobićemo ekološku i ekonomsku korist. Ekološka korist će se ogledati u zaštiti Plavskog jezera i uklanjanja izvora zagađivanja podzemnih voda, zatim poboljšanju kvaliteta vode rijeke Lim. Ekonomsku korist će dobiti Opština Plav jer je jezero jedan od osnovnih faktora za razvoj Opštine. Jezero joj daje jedinstvene pejzažno-ambijentalne vrijednosti, predstavlja osnov

za razvoj turizma, utiče na lokalnu poljoprivredu, kao i hidrodinamicki režim rijeke Lim.

BOŠNJAČKA STRANKA će se zalagati da se što je moguće prije uradi projekat zamjene sekundarne vodovodne mreže u Plavu. Izgradnja vodovodnih Sistema materijalima koji ne ugrožavaju zdravlje građana je cilj Bošnjačke stranke.

Osim što su cijevi sekundarne vodovodne mreže u Plavu azbestne, za koje je dokazano da mogu izazvati ozbiljna oboljenja, te cijevi su i dotrajale te postoje ogromni gubici na mreži. To je razlog velikih finansijskih gubitaka Komunalnog preduzeća koje sa takvim gubicima ne može rentabilno poslovati a nikako ne može krenuti u investicije odnosno rekonstrukciju mreže. Tražićemo potporu države za ovaj vrlo važan projekat.

GUSINJE

BOŠNJAČKA STRANKA će se založiti za afirmaciju i realizaciju ključnih razvojnih prioriteta u Gusinju.

BOŠNJAČKA STRANKA će podržati valorizaciju prirodnih i turističkih potencijala Gusinja. Turističke vrijednosti prirodnih resursa gusinjskih Prokletija potenciraju razvoj aktivnog i rekreativnog turizma, kao glavnog oblika, čije su osnovne osobine duži boravci i sezonska i prostorna koncentracija turista.

BOŠNJAČKA STRANKA će raditi na adekvatnoj valorizaciji Ali-pašinih izvora, najvećeg vrela u Crnoj Gori.

BOŠNJAČKA STRANKA će se zalagati za unaprjeđenje putne infrastrukture prema granici sa Albanijom.

Radićemo na unaprjeđenju sportske infrastrukture u Gusinju i stvaranje uslova za održavanje kolektivnih sportskih takmičenja.

BOŠNJAČKA STRANKA će inicirati izgradnja Doma zdravlja u Gusinju. Prema posljednjem popisu stanovništva, Gusinje broji 4.312 stanovnika. Imajući u vidu potrebnu dostupnost medicinske zaštite, i činjenicu da veliki broj iseljenika tokom ljetnjih mjeseci boravi u svom zavičaju, realna je potreba za unaprjeđenje zdravstvene zaštite u Gusinju.

BIJELO POLJE

BOŠNJAČKA STRANKA će se založiti za afirmaciju i realizaciju ključnih razvojnih prioriteta u Bijelom Polju.

BOŠNJAČKA STRANKA podržava valorizacija turističkih potencijala Bijelog Polja, Đalovića pećine i Ski centra Bjelasica. Bijelo Polje posjeduje odlične prirodne potencijale za razvoj turizma. U tom pogledu. Bošnjačka stranka će se zalagati za nastavak ulaganja u valorizaciju Đalovića pećine jedinstvenog speleološkog bisera na području ne samo Bijelog Polja i Crne Gore već i regiona pa i evrope. Sa druge strane planina Bjelasica posjeduje odlične uslove za razvoj ski turizma, ali i za uvezivanje poljoprivrede i turizma te razvoj ruralnog turizma. Potrebno je pokrenuti postupak revizije zaštićenog prirodnog dobra „Đalovića klisure“ i dodatno afirmisati ovaj lokalitet.

BOŠNJAČKA STRANKA će podržati projekat izgradnje otkupnog centra za voće i povrće. Bijelo Polje je prepoznato i kao opština sa dobrim potencijalima za razvoj poljoprivrede. Kako bi se ova oblast unaprijedila neophodno je stvoriti dobre uslove za izgradnju Otkupnog centra u kome bi se vršio otkup viškova poljoprivrednih proizvoda. Na taj način bi se pružila sigurnost poljoprivrednim proizvođačima u pogledu otkupa njihovih proizvoda i pospješio dinamičniji razvoj poljoprivrede. Neophodno je iznaći kvalitetne i održive modele izgradnje ovog Otkupnog centra i to u vidu privatno-javnog partnerstva ili formiranjem kooperative. U sklopu otkupnog centra moglo bi da posluje preduzeće za preradu poljoprivrednih proizvoda čiji bi efekat po razvoj proizvodnje voća i povrća u Bijelom Polju bio značajan. tkupnih centara.

BOŠNJAČKA STRANKA će raditi na zaštiti i unaprijedjenju kulturne baštine i tom cilju podržaće izgradnju „Bošnjačke kuće“, višenamjenskog i multimedijalnog objekta i sa elementima bošnjačke i orijentalne arhitekture. Posjedovaće više prostorija, od sala za organizovanje raznih sastanaka, prezentacija, promocija, sala sa muzejskim eksponatima iz kulturne baštine Bošnjaka muslimana, kancelarijskog prostora, kahvedžinice itd. Cilj izgradnje Bošnjačke kuće je očuvanje i unapređenje bošnjačke kulturne baštine u Bijelom Polju kao i afirmacija stvaralaštva.

BOŠNJAČKA STRANKA će se zalagati da se u rodnom gradu ovog velikana osnuje JU Avdo Međedović sa ciljem unapređenja kulturnog stvaralaštva. Neophodno je da rad ove ustanove finasira država, Ministarstvo kulture kao i loklana samouprava. Ovakav model ustanove već uspješno funkcioniše u Bijelom Polju, a to je JU Kuća

Rista Ratkovića. Sjedište JU Avdo Međedović bilo bi u Bijelom Polju u zgradi „Bošnjačke kuće“ čija izgradnja je u planu.

Pokretanje postupka za proglašenje za kulturno dobro „Spomenik kulture – Tekija u Bioči“. Tekija je smještena u gornjem dijelu sela Bioča, sa lijeve strane puta prema Petnjici. Tu su po legendi živjela dva derviška šejha koji su lokalno stanovništvo podučavali pismenosti i vjeri. O životu i smrti šejhova u narodu postoji zanimljiva legenda. Tekija u Bioči ima dvostruku vrijednost. Materijalnu u vidu pećine u kojoj se tekija nalazi sa isklesanim ležajima u kamenu i ognjištem, i nematerijalna legenda o dva šejha koja se vezuje za ovu tekiju. Tekija u Bioči nije u registru spomenika kulture, Bošnjačka stranka će se zalagati da se ona proglasi za kulturno dobro „Spomenik kulture“, koje ima materijalnu i nematerijalnu vrijednost.

PETNJICA

BOŠNJAČKA STRANKA će se založiti za afirmaciju i realizaciju ključnih razvojnih prioriteta u Petnjici.

BOŠNJAČKA STRANKA će preko naših predstavnika insistirati na sljedećim razvojnim projektima:

- Izgradnja magistralnog puta Gusare – Lješnica – Bioča,
- Izgradnja magistralnog puta Podvade – Trpezi – Kalače,
- Otvaranje samostalen predškolske ustanove u Petnjici sa više područnih odjeljenja,
- Otvaranje Doma zdravlja u Petnjici sa punim kapacitetima u cilju pružanja adekvatne zdravstvene njege svim građanima,
- Iskorištavanje ukupnih turističkih i poljoprivrednih kapaciteta Petnjice, u cilju zapošljavanja mještana i smanjivanja migracija.
- Stimulisanje izgradnje turističkih kapaciteta,
- Podrška izgradnji preradivačkih kapaciteta.

PLJEVLJA

BOŠNJAČKA STRANKA će se založiti za afirmaciju i realizaciju ključnih projekata zaštite kulturne i vjerske baštine bošnjačko-muslimanskog naroda u Pljevljima.

Postoji značajna potreba unapređenja stanja spomenika kulture, kapitalnim budžetom Opštine i Vlade Crne Gore jedan dio spomenika kulture se obnavlja međutim postoji nekoliko lokaliteta na području opštine koji zahtijevaju posebnu pažnju.

BOŠNJAČKA STRANKA će inicirati vraćanje objekta i lokaliteta Hadži Hasanove džamije vjerskoj namjeni. Minaret Hadži-Hasan džamije stoji kao samostalan objekat od 1963. godine, nakon rušenja džamije. U dvorištu džamije postojalo je i groblje, koje je takodje uništeno. Neki hroničari je smatraju prvom džamijom koju su Osmanlije sagradili u Pljevljima početkom 16-og vijeka. Inciraćemo izmještanje postojećeg objekta Elektorprivrede, jer smo sasvim sigurni da Elektroprivreda Crne Gore i Opština Pljevlja imaju više objekata u kojima bi se mogla vršiti naplata računa za struju. U okviru ovog projekta tražićemo i sanaciju ostataka muslimanskog groblja, koje se takođe nalazi na ovom lokalitetu, a koje je takođe u značajnom dijelu uzurpirano izgradnjom bolnice.

BOŠNJAČKA STRANKA će raditi na realizaciji zaštite lokaliteta Musluk, obuhvata prostor MZ Centar uz rijeku Breznicu. Na ovom lokalitetu nalaze se ostaci starog islamskog groblja i temelji džamije, Podržaćemo projekat neophodnih arheoloških istraživanja i konzerviranja ovog lokaliteta. Insistiraćemo da se uradi glavni projekat rekonstrukcije ulica Boljaničke i Užičke sa raskrsnicom, kako bi se riješilo odvođenje otpadnih voda koje ugrožavaju ovaj lokalitet, i uredio dio oko samog lokaliteta,.

Kod oba projekta inciraćemo prethodnu izradu kvalitetnih izrada studija i prateće projektne dokumentacije, jer se u potpunosti zalažemo za sveobuhvatan i sistemski pristup.

BOŠNJAČKA STRANKA će podržati i usmjeravanje budžetskih sredstava na izgradnju infrastrukture za obavljanje vjerskih obreda, jer sadašnji prostorni kapaciteti su veoma skućeni za ove namjene.

BOŠNJAČKA STRANKA će podržati Inicijativu za postavljanje spomen obilježja - memorijalnog centra u Bukovici stradalim civilnim žrtvama sa ovog prostora. Tokom vijekova, stanovnici Bukovice, su bili na meti ratnih dejstava, što je bio slučaj i tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu, kada su stanovnici Bukovice islamske vjeroispovjeti pretpjeli ubistva i mućenja. Smatramo da je potrebno postojati mjesto gdje se svi posjetioci opštine i Bukovice, mogu pokloniti i odati počast stradalima.

PODGORICA

BOŠNJAČKA STRANKA će se založiti za afirmaciju i realizaciju ključnih razvojnih prioriteta u Podgorici.

BOŠNJAČKA STRANKA će se zalagati za hitne mjere podsticaja razvoja turističko ugostiteljskih kapaciteta uz smanjanje komunalnih i poreskih taksi.

BOŠNJAČKA STRANKA će podržati unaprijedjenje prostornog planiranja u cilju obezbjedjenja kvalitetnije stambene izgradnje sa više zelenih površina i parking prostora.

BOŠNJAČKA STRANKA će se založiti za izgradnju komunalne infrastrukture i rješavanje problema zagadjenja odlaganjem guma i divljih deponija u naseljima Konik, Vrela ribnička, Stari aerodrom.

BOŠNJAČKA STRANKA će podržati projekat izgradnje saobraćajnica: bulevara Save Kovačevića, od Željezničke tanice ka Starom aerodromu i Koniku i nastavak bulevara Pera Četkovića.

BOŠNJAČKA STRANKA će podržati izgradnju objekta jedne srednje škole za naselja Stari aerodrom, Konika, Vrela ribnička, Zaticu i Kakaričku goru, zbog povećanja broja učenika u ovim naseljima.

BOŠNJAČKA STRANKA će podržati izgradnju većeg parka za odmor u rekreaciju na Starom aerodromu.

BOŠNJAČKA STRANKA će podržati projekat izgradnje Centralne džamije sa pratećim sadržajima za područja Stari aerodrom, Konik, Vrela ribnička. Potrebno je uraditi prostorno plansku dokumentaciju za ovaj projekat, na odgovarajućoj lokaciji kojoj gravitiraju ova naselja u kojima živi više hiljada gradjana- pripadnika islamske vjere.

TUZI

BOŠNJAČKA STRANKA će se založiti za afirmaciju i realizaciju ključnih razvojnih prioriteta u Tuzima.

BOŠNJAČKA STRANKA će insistirati na nastavku projekta realizacije projekta bulevar Tuzi- Podgorica. Ovo je ključna saobraćajnica koja Tuzi povezuje sa Podgoricom. Predstavnici Bošnjačke stranke su, pokrenuli inicijativu za izgradnju ovog Bulevara i podržali njeno uvršavanje u kapitalni Budžet.

BOŠNJAČKA STRANKA će incirati projekat izgradnje sportske dvorana u Tuzima, koja će omogućiti održavanje sportskih turnira uz prisustvo većeg broja gledaoca.

BOŠNJAČKA STRANKA će raditi na obezbjedjivanju dobijanja dokumentacije za

Osnovnu školu u Karabuškom Polju kao i na pokjektu konačne realizacije izgradnje ovog školskog objekta, od izuzetnog značaja za stanovništvo na ovom području.

BOŠNJAČKA STRANKA će podržavati projekat sanacije i rekonstrukcije putne infrastrukture od Kuće Rakića do Aerodroma.

BOŠNJAČKA STRANKA će se založiti za izgradnju novih, opremanje i povećanje kapaciteta postojećih trafostanica u Karabuškom Polju i na Kuće Rakića.

BAR

BOŠNJAČKA STRANKA će se založiti za afirmaciju i realizaciju ključnih razvojnih prioriteta u Baru.

BOŠNJAČKA STRANKA će, kroz sredstva iz kapitalnog Budžeta, inicirati podršku projektu proširenja i rekonstrukcije regionalnog i međunarodnog putnog pravca Bar – Skadar, dionica preko Mrkojevića. Riječ je o veoma prometnom putnom pravcu preko Mrkojevića koji povezuje Bar i Crnu Goru sa Albanijom. Potrebno je uraditi projekat rekonstrukcije, finansirati eksproporijaciju zemljišta i uraditi njegovo proširenje i sanaciju. Projekat otvara novu perspektivu turističkog i poljoprivrenog razvoja Mrkojevića.

BOŠNJAČKA STRANKA će, kroz sredstva iz kapitalnog Budžeta, inicirati podršku projektu, sanacije proširenja i rekonstrukcije putnog pravca Bar-Sutorman-Virpazar, kao alternativnog putnog pravca koji povezuje Bar i Podgoricu. Ujedno, projekat je važan i za saobraćajno povezivanje i valorizaciju turističkih potencijala ruralnog područja Bara.

BOŠNJAČKA STRANKA će inicirati i punu valorizaciju kulturnih i turističkih potencijala Starog grada i Starog Bara. Tražićemo prioritetno donošenje prostorno -planskih dokumenata i otvaranje mogućnosti za oživljavanje i revitalizaciju Starog grada. Smatramo da treba omogućiti potencijalnim investitorima da ulože sredstva u obnovu pojedinih repernih objekata i njihovo stavljanje u turističku funkciju. Podržaćemo te inicijative uz insistiranje na očuvanju svih vrijednosti ambijenta i stručnoj obnovi arhitektonskog nasljeđa – mediteranske i orijentalne arhitekture.

BOŠNJAČKA STRANKA će podržati veća ulaganja u poljoprivredne potencijale Bara, posebno kada je u pitanju maslinarstvo. Radićemo na jačanju kapaciteta maslinarskih udruženja, formiranju klastera, unaprijedjenju tehnologije, proizvodnje, pakovanja i prerade. Iniciraćemo izgradnju putne infrastrukture u maslinjacima i njihovu punu zaštitu. Podržaćemo projekat dovršetka Kuće masliina u Starom Baru i davati punu

podršku turističkim i poljoprivrednim manifestacijama u cilju promocije poljoprivrede, turizma i kulturnog nasljeđa.

BOŠNJAČKA STRANKA će podržavati projekat izgradnje islamskog vjerskog objekta-džamije u Novom Baru. Preko naših predstavnika iniciraćemo dobijanje građevinskih i svih drugih neophodnih saglasnosti za izgradnju ovog objekta bitnog za zadovoljenje vjerskih potreba više hiljada muslimana koji žive na području Novog Bara.

ULCINJ

BOŠNJAČKA STRANKA će se založiti za afirmaciju i realizaciju ključnih razvojnih prioriteta u Ulcinju.

BOŠNJAČKA STRANKA će podržati projekat izgradnju otkupnog centra i pogona za otkup i preradu voća i povrća.

BOŠNJAČKA STRANKA će podržati da se u akvatorijumu Solane izgradi veliki ribnjak i mrestilište za više ribljih vrsta. Smatramo da je ovo izuzetna razvojna šansa ovog područja.

BOŠNJAČKA STRANKA će se zalagati za projekat produbljivanja korita prirodnog zaliva Port Milena. Time bi se smanjila zagađenost ovog kanala i ujedno bi se dobila prirodna marina za jahte i manja plovila. Stvorili bi se uslovi i za povratak brojnih ribljih vrsta i stvaranje prirodnih mrestilišta.

Podržaćemo i ponovno otvaranje solanskog kanala sa rijekom Bojanom koji bi bio plovni za manje brodice i jahte. Ulaz u Port Milenu kroz solanski akvatorij bio bi svojevrsna turistička atrakcija.

BOŠNJAČKA STRANKA će podržati i strateški projekat za Ulcinj, izgradnju aerodroma na području Velje Gorane, čime bi ulcinjski turistički potencijali dobili punu valorizaciju.

BOŠNJAČKA STRANKA će inicirati obezbjeđivanje palnske dokumentacije i opredjeljivanje lokacije, kao pretpostavki za izgradnju objekta džamije u naselju Štoj, kome gravitira nekoliko hiljada gradjana islamske vjere. Zbog nedostatka blizine molitvenog prosotra za stanovalnike ovog naselja smatramo ovo vrlo važnim projektom.

Tražimo vašu podršku!
BOŠNJAČKA STRANKA – ISPRAVNO RAFET HUSOVIĆ

3. HGI – Svim srcem za Crnu Goru!

Program HGI – ja na državnoj razini

Hrvatska građanska inicijativa već 18 godina dostojanstveno predstavlja Hrvate na crnogorskoj političkoj sceni, gradi dobar imidž Crne Gore pred međunarodnom javnošću, jača njen državni subjektivitet.

Također, afirmira dobre odnose službene Podgorice i Zagreba, odnosno Crne Gore i Europske unije, sprovodi jasnu i nedvojbenu politiku tolerancije i kulture dijaloga, a uvijek je spremna braniti ono što su temeljne vrednote identiteta Hrvata i države Crne Gore.

Ostvarili smo mnoge ciljeve, za koje je bilo potrebno i vizije i hrabrosti. Od stjecanja crnogorske neovisnosti, ulaska Crne Gore u NATO, do zastupljenosti Hrvata u državnim institucijama i sigurnog puta naše zemlje k Europskoj uniji. U bliskoj prošlosti ovo, i još puno toga, je bio daleki san. Pred nama su novi izazovi, a mi smo dokazali da imamo i srca i pameti da im na pravi način odgovorimo.

Svi srcem ćemo se zalagati za:

- članstvo Crne Gore u Europsku uniju, jednako kao što smo se uspješno zalagali za ostvarenje crnogorske neovisnosti i ulazak u NATO savez. Crna Gora pripada Europi, ne samo zemljopisno, već i kulturološki. Duhovno i kulturno blago, koje su stvarali i očuvali Hrvati u Crnoj Gori već nas svrstava u EU, a našim političkim djelovanjem Crna Gora dobiva dodatni poticaj i snagu na tom putu.
- društvo multinacionalnog i multireligijskog sklada, u čemu HGI ima značajnu ulogu. Svojim angažmanom na političkoj i društvenoj sceni doprinosimo uvažavanju različitosti u čemu vidimo bogatstvo Crne Gore.
- Promociju i očuvanje kulturne baštine i tradicije Hrvata, što je beskompromisna misija HGI – ja. U obrani tih vrednota u svakom trenutku i na svakom mjestu nastupamo bez kompleksa i s ponosom čuvamo ono što su nam djedovi ostavili, a mi moramo i hoćemo prenijeti našim potomcima. Od lokalne razine pa sve do Skupštine Crne Gore zalažemo se, bez zadržke, za očuvanje duhovnog blaga i tradicije Hrvata na ovim prostorima, svjesni da njegujući svoj identitet bogatimo i samu Crnu Goru.

- saniranje ekonomskih posljedica uzrokovanih pandemijom Covida – 19 i dalji razvoj crnogorske privrede. U tome akcent stavljamo na kreiranje ambijenta u kojem će domaći resursi doći do izražaja, a domaći subjekti biti ohrabreni uvjetima, koje ćemo zajedno stvarati u dobroj poslovnoj relaciji, uz odgovarajuće regulative.
- razvoj vjerskog turizma. Pored ambijentalne vrijednosti koju naša zemlja nesumnjivo ima, Crna Gora je bogata duhovnim nasljeđem, brojnim bogomoljama, ličnostima koje su ostavile traga na polju duha i religioznosti. Katolička, pravoslavna i islamska arhitektura u Crnoj Gori plijeni svojim dosezima i privlačna je za ljude diljem svijeta.
- obrazovanje mladih i njihovo profesionalno usavršavanje. HGI je na tom putu, iako jedna od najmanjih parlamentarnih stranaka, pokazala koliko cijeni znanje i poštuje ambicije mladih ljudi koji se žele školovati. Dugi niz godina stipendiramo 20 studenata i učenika. Ne samo to, već zahvaljujući Savjetu Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan Republike Hrvatske, u kojem je član naš nositelj liste, ostvarili smo mogućnost da određeni broj Hrvata iz Crne Gore studira na fakultetima Sveučilištima u Zagrebu, koje je jedno od najstarijih obrazovnih institucija u Europi. Inicirali smo razgovor državnog vrha Crne Gore i Republike Hrvatske i u procesu smo potpisivanja međudržavnog ugovora dvije zemlje, kojim bi se osiguralo da crnogorski studenti pod jednakim uvjetima studiraju u Republici Hrvatskoj. To je dokaz da HGI vodi brigu o svim građanima države Crne Gore, bez obzira na nacionalnu i vjersku pripadnost. Do nedavno smo imali besplatnu školu engleskog jezika, koju ćemo ponovo uvesti, čim situacija s pandemijom Korona virusa bude to dozvoljavala. Pomagali smo i pomagat ćemo Hrvatsku nastavu u Crnoj Gori. Da naši česti susreti s najvišim dužnosnicima Republike Hrvatske nisu protokolarne prirode, već iskren odnos zajedništva, pokazuje i primjer kada smo na početku prošle školske godine osigurali svim polaznicima Hrvatske nastave elektroničke tablet uređaje. Donacija, zahvaljujući kojoj su naša djeca bila u mogućnosti da među prvima u Crnoj Gori primjene suvremene metode nastave, ostvarena je uz potporu institucija Republike Hrvatske, koja skrbi o Hrvatima izvan njenih granica. HGI je sudjelovala u organiziranju brojnih terenskih nastava i ekskurzija učenika, koji pohađaju Hrvatsku školu.
- intenzivnu suradnju Crne Gore i Republike Hrvatske u zdravstvu i dodatno osnaživanje relacija dviju država u ovom segmentu, kako bi našim građanima osigurali liječenje na klinikama diljem Hrvatske pod što povoljnijim uvjetima. Poticat ćemo i u donošenju zakonske regulative u tom pogledu i realiziranju međudržavnog sporazuma na korist naših građanima.

- dostupnu i jednako kvalitetnu zdravstvenu zaštitu za sve građane Crne Gore. Smatramo da zdravstvena politika mora biti jednaka za sve, bez obzira na društveni i svaki drugi status. Poseban naglasak stavljamo na preventivnu zdravstvenu zaštitu djece i đaka u osnovnim i srednjim školama.
- restituciju ili pravičnu nadoknadu, što je od posebnog interesa za Hrvate, ali i druge građane Crne Gore. Tu posebno mislimo na Bokelje, koji nisu još ostvarili svoja prava u tom pogledu. Inzistirat ćemo na neselektivnom povraćaju zemljišta ili pravičnoj nadoknadi nezakonito oduzete imovine. U izradi je popis takve imovine i predašnjih vlasnika, što ćemo uskoro procesuirati, nakon što on postane konačan. Formirali smo stručni tim pravnika, koji će intenzivno raditi na ovom važnom pitanju.

4. SDP – JAKA CRNA GORA!

TEMELJNE VRIJEDNOSTI

Snaga naših ubjeđenja i spremnost da se za njih borimo, uz njihovo puno moralno utemeljenje, učinili su nas jedinim političkim subjektom koji je u posljednjih **skoro tri decenije bio na pravoj strani istorije.**

Socijaldemokratska partija je ponosna na svoj doprinos u promjenama društva. Bili smo na pravom putu u svim velikim istorijskim trenucima u kojima se nalazila Crna Gora.

Naša dostignuća su zasnovana na temeljnim načelima našeg političkog djelovanja na izgradnji Crne Gore kao **građanske, multietničke, antifašističke i evroatlantske.**

Izgradnja Crne Gore kao države ravnopravnih građana, uz puno uvažavanje nacionalnih, vjerskih, etničkih, kulturnih i svakih drugih razlika, naše je opredjeljenje i stalni zadatak. Građanin, kao nosilac suvereniteta, mora i *de facto* biti u središtu svih politika i interesovanja.

Multietničnost je naše najveće bogatstvo i snaga. SDP je gradila i gradiće evropsku Crnu Goru, kao državu razumijevanja, tolerancije, uzajamnog poštovanja i sigurnosti za sve naše građane. Poštovanje različitosti i pravo da se one izražavaju, uslov su očuvanja i unapređenja tog bogatstva.

SDP poštuje i zalaže se za antifašističku i ljevičarsku tradiciju naroda Crne Gore i nastavlja baštiniti najsvjetlije tekovine iz naše prošlosti, svjesni da je fašizam na ovim prostorima mnogo puta pobijeden, ali nikada do kraja iskorijenjen. Antifašizam je naš ideološki temelj za dosljedno suprotstavljanje svim oblicima rasizma, ksenofobije, šovinizma, antisemitizma i terorizma.

Evropska unija i NATO su konstanta našeg političkog djelovanja, naš demokratski, slobodan i racionalan izbor. Naše istrajavanje na punopravnom članstvu u Evropskoj uniji smatramo fundamentalnim državnim interesom zarad dostizanja evropskih standarda i vrijednosti. Punopravno članstvo u NATO alijansi čuva mir, obezbjeđuje dobrobit i garantuje temeljne civilizacijske vrijednosti.

VLADAVINA PRAVA

Proces evroatlantskih integracija pokazuje pravac kretanja moderne i progresivne politike, politike koja društvo vodi naprijed, izlazeći u susret potrebama građana 21. vijeka.

SDP će zato založiti sav svoj politički autoritet da preduprijedi i odlučno se suprostavi svakom pokušaju odustajanja od politike integracija i reformi jer bi se na taj način zaustavio i proces ukupne demokratske emancipacije crnogorskog društva.

SDP iskazuje svoj jasan stav da je jedino snažno, efikasno i održivo ono društvo i država koji na pravi način percipiraju potrebe i prioritete sopstvenih građana.

Crna Gora je uvijek stradala kada nije dobro razumjela vrijeme i šire društvene procese koji su se neminovno odražavali i na njenu sudbinu. Dovoljno se samo prisjetiti pogubnih iskustava nakon 1918. godine i s početka devedesetih godina prošlog vijeka. Na sreću, i našom velikom zaslugom, nalazimo se na evroatlantskom putu koji je i najbolji čuvar naše nezavisnosti, stabilnosti i sveukupnog razvoja.

SDP posebno ističe da borba za državu Crnu Goru nije završena 21. maja 2006. godine kada smo na demokratskom referendumu obnovili nezavisnost. SDP naglašava da je današnja borba za državu u stvari dominantno borba za pravdu i da ta borba nije manje važna i teška nego kada smo se borili za ime Crne Gore i njeno pravo da postoji.

Mi se danas primarno borimo za državu koja će biti sposobna da primijeni zakon. Jednaka i neselektivna primjena zakona je snažan kohezioni faktor i istovremeno najbolji generator razvoja jednog društva.

Bez vladavine prava i borbe protiv korupcije nema ukupnog društvenog, pa ni ekonomskog razvoja. Svaka ekonomska politika koja nije praćena dosljednom primjenom zakona i antikorupcijskih mehanizama umjesto razvoja proizvodi nepravdu i generiše nezadovoljstvo. Zato ćemo se snažno zalagati da period koji je pred nama bude period naše pune posvećenosti ispunjavanju obaveza iz ključnih oblasti vladavine prava.

SDP će u narednom četvorogodišnjem periodu preko svojih predstavnika posebno insistirati na:

- uspostavljanju **jasne političke volje** za borbu **korupcije**, posebno one na visokom nivou čime se ohrabruje aktivniji pristup nadležnih organa za istraživanje i procesuiranje krivičnih djela iz ove oblasti;
- uspostavljanju **jasne političke volje** za efikasnu borbu protiv **organizovanog kriminala** posebno u kontekstu infiltracije kriminala u politički, pravni i ekonomski sistem zemlje;
- preduzimanju potrebnih zakonskih, institucionalnih i drugih mjera, posebno u pravcu **oduzimanja imovine** stečene vršenjem krivičnih djela iz oblasti korupcije i organizovanog kriminala;
- uspostavljanju **jasne političke** volje u oblasti istraživanja, optuživanja i osude ratnih zločina, u svim nivoima, i u skladu sa međunarodnim standardima
- uspostavljanju efikasnih mehanizama za utvrđivanje slučajeva **nezakonitog bogaćenja**;
- ispitivanju eventualne **krivične odgovornosti u slučajevima privatizacije** i razmatranje mogućnosti utvrđivanja nezastarijevanja krivičnih djela iz oblasti privatizacije.

Svjesni značaja efikasnog pravosudno - policijskog sistema za jačanje vladavine prava, zahtijevamo uspostavljanje depolitizovanog i na zaslugama zasnovanog postavljanja nosilaca pravosudnih funkcija, kao i jačanje nezavisnosti, autonomije, efikasnosti i odgovornosti sudija i tužilaca.

EKONOMIJA

Osnovne pretpostavke

Nakon obnove nezavisnosti Crna Gora je, u prvih par godina, imala izražen ekonomski rast. Bio je to period postreferenduskog entuzijazma, priliva stranih ulaganja i izrazito visokih stopa rasta u finansijskom sektoru.

Ubrzo se ispostavilo da je ekonomski razvoj zasnovan na konceptu liberalne razvojne filozofije prouzrokovao nepravičnu izmjenu vlasničke strukture, devastiranje najznačajnijih privrednih kapaciteta i proizveo ogromne probleme za dalji stabilan i dugoročno održiv privredni rast.

Pojavom svjetske ekonomske krize postalo je jasno da su, opredjeljenjem da se u najvećem dijelu akcenat stavlja na uslužne djelatnosti i potpunu liberalizaciju finansijskog sistema, u cjelosti iznevjereni ciljevi postavljeni modelom masovne vaučerske privatizacije. Najveći dio privatizovanih preduzeća preuzeli su vlasnici čiji cilj nije bio dalji opstanak, a da ne govorimo o unapređenju proizvodnje. Cilj je bio vlasništvo na nekretninama. To je svakako, prouzrokovalo otpuštanje velikog broja zaposlenih bez bilo kakvog valjanog rješenja za njihov dalji socijalni status.

Kada se ovome doda pogrešna, a često puta i kriminalna praksa izdavanja državnih garancija i drugih načina usmjeravanja državne pomoći dolazimo do zaokružene slike šta su osnovni razlozi urušavanja ukupnog makroekonomskog sistema.

Umjesto da se krenulo sa kreiranjem novog ekonomskog modela, te da se novim pristupom traže rješenja za uspostavljanje stabilnog i dugoročno održivog razvoja, pristupilo se rasprodaji nacionalnog bogatstva i novim zaduženjima. Najveći dio sredstava iz ovih izvora išao je u tekuću potrošnju, što u krajnjem znači trošenje onoga što su nam stvarali preci na jednoj i zaduživanje budućih generacija na drugoj strani.

Ovome svakako treba dodati zarobljene institucije sistema, nefunkcionalnu i često puta neadekvatnu državnu administraciju, odsustvo pravičnosti.

Kako dalje?

Uspostavljanje vladavine prava, što je osnovni preduslov za priliv „zdravih“ stranih ulaganja vidimo kao polaznu osnovu za kreiranje dinamičnijeg i na duži rok održivog ekonomskog razvoja.

Tržišno privređivanje ostaje naša polazna pozicija. SDP će se zalagati za uspostavljanje sistema privređivanja koji će biti baziran na tržišnoj orijentaciji i preduzetničkoj inicijativi, ali istovremeno i na stvaranje pravednog i solidarnog društvenog okruženja, koji donosi dobrobit za sve, za ekonomski model koji obezbjeđuje uspon na društvenoj ljestvici za sve građane - siromašnima da izađu iz siromaštva, srednjem sloju da se širi i jača, te konsolidaciju bogatih. Crna Gora ne može ući u red razvijenih u situaciji kada imamo samo jedan mali broj bogatih i uspješnih, dok većina građana životari i zaostaje, bez prave šanse za bolji život i napredak.

Kreiranje efikasnog i intenzivnog razvoja mora biti cilj koji će nas dovesti do

boljeg standarda građana. Samo se efikasnijim načinom privređivanja, razvojem preduzetništva i bolje konkurentnosti može obezbijediti stabilan i dugoročan ekonomski rast i razvoj. Pri tom, u našim uslovima, mora se obezbijediti daleko veća podrška razvoju proizvodnih zanimanja koja su, od vremena uvođenja višepartijskog sistema, bila u podređenom položaju. Naravno, polazna osnova su prirodna bogatstva i raspoloživi ljudski resursi.

Osim oslanjanja na uslužne djelatnosti sistemsku podršku treba usmjeriti prema mikro, malim i srednjim proizvodnim preduzećima. Kreditnom podrškom, obezbjeđivanjem povoljnih uslova rješavanja lokacija i komunalnih priključaka, te ostalih podsticajnih i međusobno usklađenih mjera države i lokalnih zajednica, ova preduzeća će postati generator ukupnog privrednog razvoja.

Razvoj turizma, poljoprivrede i energetike ostaju naši prioriteti. Naravno podržat ćemo i ostale djelatnosti počev od onih koje u našoj tradiciji imaju svoje utemeljenje kao i svih drugih koje savremeni razvoj nameće kao potrebu ili kao novu šansu.

Dalji razvoj bilo koje od ovih djelatnosti planiraće se na osnovu potreba i mogućnosti cijele teritorije države i u skladu sa ostalim djelatnostima.

Drugim rječima, projekcija daljeg razvoja turizma biće bazirana na razvoju primorskog i planinskog turizma, njihovu međusobnu povezanost i usklađenost, ali i uz istovremeno maksimalno podsticanje rasta poljoprivredne proizvodnje, sa posebnim akcentom na proizvodnju i plasman zdrave hrane, izvorske vode i ekološki čistih proizvoda, kako bi se ostvarili maksimalni multiplikativni efekti. Takav odnos treba primjeniti i prilikom planiranja razvoja ukupne saobraćajne infrastrukture. Ne može se planirati izgradnja auto puta, a ne planirati istovremeno i razvoj lokalne mreže puteva, koja će omogućiti punu valorizaciju ove kapitalne investicije.

Kada je u pitanju energetika, prioritet će se dati energetske nezavisnosti uz investiranje u obnovljive izvore energije u skladu sa savremenim tehnologijama i maksimalnu posvećenost očuvanju životne sredine. SDP će nastaviti sa zalaganjem da u svim privrednim društvima gdje ima prirodne rente država zadrži paket vlasničkih i upravljačkih prava. Sa posebnom pažnjom i senzibilnošću SDP će se odnijeti prema budućem razvoju i eksploataciji šumskog i morskog bogatstva i očuvanju biodiverziteta, uz punu implementaciju ekoloških standarda i zaštite životne sredine.

Kao mali sistem crnogorsko tržište je pogodno za stvaranje monopolskog položaja. Zato će se po ovom osnovu posvetiti puna kontrola svih učesnika na tržištu i beskompromisno preduzimati antimonopolske mjere.

Propusti i zloupotrebe u vođenju poreske politike, značajno su uticali na neravnopravan položaj privrednih subjekata i pojedinaca a time i na razlike i raslojavanje koje nikada nije bilo izraženije. Uz to nanijeta je ogromna šteta budžetu Crne Gore. Ako ništa drugo, za dio nenaplaćenih potraživanja se moglo smanjiti zaduženje, a time i sve posljedice koje su po tom osnovu nastale.

Na ovom polju treba uspostaviti najefikasnije mjere za naplatu starog poreskog duga, ali i naplate svih obaveza iz tekućih i budućih poreskih obaveza.

Pored ovoga, treba se proširiti osnovica poreskog oporezivanja i uspostaviti sistem progresivnog oporezivanja na dohodak. Uz pooštavanje kaznene politike treba preduzeti sve mjere koje će ovaj sistem učiniti pravednijim i konkurentnijim.

SDP će pripremiti podsticajne mjere za poslodavce imajući u vidu velika poreska i druga opterećenja kojima su izloženi, čime se značajno ograničava razvoj preduzetništva, posebno kada je riječ o malom i srednjem biznisu. Ovaj vid opterećenja je značajno iznad regionalnog prosjeka i to nameće potrebu usvajanja paketa podsticajnih mjera kojima bi se olakšalo njihovo poslovanje.

SDP će se zalagati za smanjenje poreza i doprinosa za poslodavce sa dosadašnjih 64% na 53%. SDP će se zalagati za smanjenje opšte stope PDV sa 21% na 19%.

Ovo su mjere čija cjelishodnost posebno dolazi do izražaja usljed suočavanja sa posljedicama COVID 19 krize kada je potrebno pokrenuti ekonomiju i stvoriti stimulaturniji ambijent za poslovanje.

Regionalni razvoj

U dužem periodu ovo pitanje je prisutno u svim raspravama o daljem ekonomskom razvoju. Rađene su strategije, zakoni, planska dokumenta. U praksi, završetkom svake godine razlike u razvoju nerazvijenog sjevera u odnosu na prosjek države se povećavaju.

Šta su razlozi ovakve prakse? Sva opredjeljenja iskazana u bilo kom dokumentu manjkava su za njihovu operacionalizaciju. Nema nosioca obaveza, nema rokova,

nema odgovornosti. Organizacija državne uprave postavljena je tako da se često ne može definisati obaveza, a time i odgovornost za realizaciju utvrđenih zadataka.

Državna pomoć je dodjeljivana na način koji je direktno uticao na povećanje razlika u razvoju, naravno na štetu nerazvijenih.

Uticaj državnih organa na usmjeravanje sredstava iz IPA podrške je značajna. Sa tog nivoa skoro ništa se ne čini da se manje razvijenim opštinama pruži logistika za korišćenje ovih sredstava čime bi se smanjilo njihovo nesrazmjerno korišćenje.

Kapitalni infrastrukturni projekti su značajno manji u odnosu na iste iz razvijenijeg dijela države.

Sve prethodno je obezvrijedilo i one mjere koje su zadnjih godina preduzimane, a odnose se na kreditne, poreske i druge olakšice. Zato je nužno krenuti od ovih mjera koje su imale najviše uticaja na negativan tok razvoja manje razvijenih područja.

SDP će insistirati na sljedećem:

- **Dati prioritet kapitalnim infrastrukturnim projektima na ovom području;**
- **Utvrđiti pravila korišćenja sredstava državne pomoći kojima će manje razvijena područja dobiti sasvim drugi tretman u odnosu na dosadašnju praksu;**
- **Odlučnije utvrditi i primjenjivati poreske olakšice za otvaranje novih radnih mjesta u manje razvijenim područjima;**
- **Raspoložive kreditne plasmane dominantno usmjeravati u manje razvijena područja pod povoljnijim uslovima finansiranja;**
- **Oснаžiti podršku manje razvijenim opštinama u izradi programa za korišćenje sredstava iz IPA i ostalih sredstava iz inostrane podrške;**
- **U saradnji sa lokalnim upravama obezbijediti povoljnije uslove dodjele lokacija i komunalne infrastrukture;**
- **Istrajati na primjeni evropskih praksi i standarda kako bi se kroz princip „zagađivač plaća“ lokalnim zajednicama čija se životna sredina devastira omogućilo korišćenje većeg dijela finansijskih sredstava koje bi država i opštine naplatile po tom osnovu.**

OBRAZOVANJE, ZDRAVSTVO I SOCIJALNA POLITIKA

Kvalitetno obrazovanje je osnova stvaranja slobodnih ljudi koji imaju jednake mogućnosti. Obrazovanje čini mogućim političke i društvene promjene. Obrazovanje čini javno dobro i kao takvo država prema njemu treba da ima poseban odnos. Takođe, obrazovanje pripada i kategoriji osnovnih ljudskih prava, koje zahtjeva dostupnost za sve. Investicija u obrazovanje predstavlja ulaganje u budućnost. Mladi i obrazovani kadrovi mogu napraviti neophodne društvene promjene i izvesti zemlju iz duboke krize. Obrazovni sistem ne smije da bude politizovan preko partijskih kadrova, već treba da bude otvoren za sve sposobne i obrazovane pojedince.

Strateško polazište SDP-a Crne Gore jeste da se mora značajno popraviti položaj prosvjetnih radnika na svim nivoima obrazovanja, kao i da se usmjere veća finansijska sredstva u naučne projekte koji imaju za cilj stvaranje novog dobra, kao i zaustavljanja odlazaka mladih iz Crne Gore. Mladi u Crnoj Gori imaju potrebu za savremenim obrazovnim sistemom, koji je kompatibilan sa evropskim i svjetskim standardima, sa programima koji će ih povezati međusobno. SDP Crne Gore se zalaže za povezivanje obrazovanja sa tržištem rada i privrednim subjektima. Potrebno je definisati nastavne planove i programe u tijesnoj vezi sa tržištem rada.

Sadašnji proces reforme obrazovnog sistema je doveo do hiperprodukcije kadra, koji pored stečenih diploma nema odgovarajuća znanja i vještine koje se zahtijevaju od tržišta rada. Zato ne smijemo dozvoliti da pogrešnom primjenom evropskih pravila u sistemu obrazovanja, dovedemo do njegovog urušavanja.

Da bi jedno društvo moglo ostvariti svoje pune potencijale i postići način života koji se temelji na osnovnim principima, za koje mi vjerujemo da nisu samo socijaldemokratske, već univerzalne, a to su jednakost, solidarnost i socijalna pravda, potrebne su nam efikasnije institucije i politike, ne samo u oblasti obrazovanja, već i u oblasti zdravstva i socijalne zaštite.

Zalažemo se za efikasan obrazovni i zdravstveni sistem, jačanje obrazovne i zdravstvene infrastrukture i ljudskih kapaciteta, kako bismo stvarali sistem koji je prilagođen i dostupan svim građanima Crne Gore.

Događaji na ovim prostorima u zadnjih tri decenije su u značajnoj mjeri ubrzali potrebu za izmjenom i prilagođavanjem zdravstvenog sistema Crne Gore novim okolnostima.

Crna Gora je od 2006. godine nezavisna država koja je naslijedila mrežu javnih zdravstvenih ustanova iz jednog šireg okvira. Reforma primarne zdravstvene zaštite, koja je dala dobre početne rezultate, nije dovedena do kraja. SDP se snažno zalaže za jačanje primarnog nivoa zdravstvene zaštite i preventive.

Klinički centar Crne Gore, kao ustanova tercijalnog nivoa zdravstvene zaštite za Crnu Goru, istovremeno predstavlja i sekundarni nivo zdravstvene zaštite za stanovnike Podgorice, Danilovgrada i Kolašina, a u velikoj mjeri pruža i usluge primarnog nivoa za stanovnike Podgorice. Neophodno je izvršiti reformu sekundarnog i tercijalnog nivoa zdravstvene zaštite, kako bi dobili jednako pristupačnu zdravstvenu zaštitu za sve građane Crne Gore.

Posebno se zalažemo za bolji materijalni položaj zdravstvenih radnika. Crnoj Gori prijeti još veći talas odlaska zdravstvenih radnika sa sva tri nivoa zdravstvene zaštite.

SDP sagledavajući ubrzano starenje stanovništva, izazvanog trendom odlazaka mladih prema zapadu, te produženjem očekivanog trajanja života, predlaže preraspodjelu budžeta, ustanova i kadrova.

Demografska kretanja i unutar države i prema vani, iziskuju hitno prilagođavanje mreže zdravstvenih ustanova kao i promjenu odnosa države prema zdravstvenom sistemu u cjelini.

Privatno zdravstvo je resurs koji je u Crnoj Gori neiskorišćen i doživljava se kao strano tijelo. SDP se zalaže za snažnije privatno javno partnerstvo u zdravstvu, sa adekvatnom kontrolom pružanja usluga od strane privatnog sektora.

Snažni razvoj medicinske nauke i sve veća primjena tehnologije u savremenom zdravstvu iziskuje rast troškova liječenja, što neminovno povlači i potrebu za većim izdvajanjima sredstava poput onih u evropskim zemljama.

SDP se zalaže za javno, kvalitetno, i svima dostupno zdravstvo i zdravstvene ustanove. Osobito porodilišta moraju ostati sigurna mjesta za majku i dijete, a porođaj besplatan i siguran.

Imajući u vidu uočene slabosti i značajan protok vremena u primjeni zakonskih rješenja u oblasti socijalne politike, zdravstva, predškolskog, osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja, cijeneći da se sveobuhvatnom analizom mogu tumačiti

potrebna unapređenja u ovim sistemima, SDP je uvjerena da je u narednom periodu potrebno preispitati zakonodavni okvir u navedenim oblastima.

Vodeći se našim osnovnim vrijednostima, koje baštinimo već skoro tri decenije, smatramo da je zarad potpunog napretka jednog društva, a samim tim i pojedinca u njemu, neophodno svakodnevno voditi računa o uspostavljanju jednakih šansi za sve. Oni koji tu šansu ne iskoriste iz subjektivnih ili objektivnih razloga, zaslužuju određeni stepen solidarnosti društva, time što će im se omogućiti minimum socijalne zaštite. Istovremeno, smatramo da treba podsticati aktivizam i inicijativu. Socijalna briga ne smije biti izgovor za odustajanje od ličnog angažmana, jer tako gube i pojedinac i društvo. Stoga, cilj socijalne politike treba da bude podsticanje pojedinaca da istaknu svoje potencijale, vjetar u leđa onima koji su u nekom trenutku izgubili mogućnost da izdržavaju sebe i svoju porodicu, a ne da ostanu pasivni posmatrači i primaoci socijalne pomoći.

SDP će posebnu pažnju posvetiti pravima ranjivih društvenih grupa, u smislu dosljedne implementacije postojećih zakonskih rješenja u ovoj oblasti, kao i predlaganja unaprijeđenog pravnog okvira u cilju dodatnog poboljšanja položaja ovih lica.

KULTURNA, MEDIJSKA I IDENTITETSKA POLITIKA

Crna Gora je dio evropskog civilizacijskog prostora i iako prostorno mala, prožimana je značajnim kulturnim uticajima i sa istoka i sa zapada i kao takva predstavlja jedinstven prostor integrisanja različitih tradicija, koje oplemenjuju našu zajednicu. Naše čvrsto ideološko stanovište je da identitet Crne Gore mora biti zasnovan na zajedničkoj tradiciji svih zajednica koje je čine, nasljeđu suživota i uzajamnog uvažavanja i borbe za slobodu i emancipaciju naroda.

Snažan pečat razvoju moderne Crne Gore daje antifašističko nasljeđe koje mora biti temelj i u ovim vremenima, kad revizionistički, populistički i ksenofobni pokreti dobijaju sve više značaja i u ovom modernom, globalističkom vremenu i prostoru. Upravo to nasljeđe, uz borbu za ravnopravnost i jednaka prava svih građana bez obzira na njihovu etničku, vjersku, rasnu, rodnu ili seksualnu pripadnost, predstavlja odgovor na pitanja koja se danas postavljaju u brojnim zemljama regije, ali i cijele Evrope.

Identitet i kultura crnogorskog društva će se najkvalitetnije razvijati kroz

integrisanje u evropski i globalni kulturni okvir, uz zadržavanje vlastitog nasljeđa kojim možemo u potpunosti pokazati da smo, iako mali brojem, značajni činioci evropskog kulturnog nasljeđa.

Poznata je činjenica zakašnjelog formiranja naučnih i kulturnih institucija Crne Gore kao i veoma dug i nezavršen proces sazrijevanja svijesti o autohtonom nacionalnom identitetu i odsustvo osmišljenog koncepta kulturne politike.

SDP smatra da u susret okončanju procesa evroatlantskih integracija Crna Gora mora ponuditi zaokruženu i jasnu viziju vlastite kulturne politike utemeljenu na istorijskim vrijednostima ostvarenim na referendumu 2006. godine. Način na koji je Crna Gora nestala sa političke pozornice 1918. godine, ali i iskustvo XX vijeka pogotovo onih iz devedesetih, ozbiljno su upozorenje koliko je za opstanak naroda i države neophodna osmišljena i institucionalno fundirana kulturna politika na opšte i zajedničko dobro svakog našeg građanina.

Nema internacionalizacije bez razmjene stvaralaca, umjetnika, finansijera i proizvođača, istoričara i teoretičara ali i konzumenata umjetnosti. Crnogorske institucije moraju biti otvorene za međunarodnu razmjenu, ali i za mogućnost da se na čelu nekih od njih nađe međunarodni stručnjak ili osvjedočeni stvaralac.

Ovo se posebno odnosi na učešće crnogorskih umjetnika i institucija na najvećim svjetskim smotrama, izložbama i festivalima, gdje je od suštinskog značaja da se Crna Gora predstavi kao sredina u kojoj se razumiju i njeguju savremene umjetničke tendencije. Isto tako, Crna Gora ima jedinstvenu priliku da se transformiše u "državu kulture", da ustanovi programe razmjene kojim će privući najznačajnije svjetske stvaraoce na rad i boravak u njoj. Time bi se presudno uključila u moderni evropski civilizacijski i kulturni prostor.

Važna strategija u modernizaciji kulture biće i usklađivanje sa evropskim modelima finansiranja kulture i umjetnosti. Država mora zadržati primarnu ulogu, ali sve oblasti produkcije kulturnih sadržaja treba uključiti u evropske fondove, koji će omogućiti značajnije finansiranje crnogorske umjetničke produkcije, ali i veliku mogućnost plasmana i prisustva na evropskim kulturnim scenama. Ovo se odnosi na sve oblasti, od kinematografije, koja finansijski i produkciono zauzima najznačajnije mjesto, do likovne umjetnosti i književnosti. Ovaj put podrazumijeva i promjenu strateških odrednica kulturnih institucija, koje kao osnovni zadatak moraju imati stvarno prisustvo i ulogu crnogorske kulture i umjetnosti na evropskom tržištu i evropskom i globalnom kulturnom prostoru.

Takođe, crnogorski identitet i kultura ne smiju biti svedeni na bilo kakav etnički, provincijalni, lokalni ili folkorni nivo i ući u proces balkanizacije, romansirane mitologizacije i kvazinaučne istoriografije, koja je u našoj regiji dobila skoro pa groteskna obilježja. SDP konstatuje da su umjesto okretanja ka svijetu i uključivanja u evropske kulturne tokove, crnogorske kulturne institucije ostajale zatvorene i zarobljene u lokalnim estetikama i poetikama, bez stvarne komunikacije sa savremenim evropskim i svjetskim kulturnim i umjetničkim politikama. Zato će se SDP zalagati da se proces internacionalizacije crnogorske kulture i umjetnosti sprovodi temeljno i u svim oblastima.

S druge strane, regionalni ili lokalni identitet je sastavni dio modernog nacionalnog identiteta, kako ga razumijevamo na evropskoj ljevici i svjesni smo da danas prekogranični i regionalni identitet služi kao kvalitetan integrativni faktor u EU kojoj težimo.

Zbog toga se zalažemo da crnogorsko društvo i država svoj multikulturalizam uspješno dokazuje djelima i da svoje jedinstveno i prepoznatljivo bogatstvo različitosti ugrađuje u svoj ukupni društveni razvoj i napredak.

SDP će se u svom daljem političkom angažovanju boriti za ostvarivanje svojih programskih opredjeljenja imajući uvijek na umu da se, pored institucionalne kulture, moraju obezbijediti i odgovarajući opštedruštveni podsticaji za sveukupno kulturno stvaralaštvo, prezentaciju i afirmaciju kako u zemlji tako i u inostranstvu.

SDP, polazeći od svojih temeljnih programskih opredjeljenja o vladavini prava, smatra da je nedopustivo da se i u ovoj oblasti ne primjenjuju Ustav i zakoni, čime pojedine institucije naslonjene na državni budžet ne samo kompromituju državu Crnu Goru, već su i u funkciji podrivanja temeljnih vrijednosti Crne Gore. Zato se sve ovakve politike moraju preispitati kako bi crnogorske kulturne institucije do kraja odgovorile na sve izazove i potrebe koje se pred njima postavljaju u ovom vremenu.

U SDP-u smo jednako ponosni na bogato kulturno, istorijsko i religijsko nasljeđe svih naših zajednica i na Manastir Ostrog, Husein-Pašinu džamiju u Pljevljima i Katedralu Sv.Tripuna u Kotoru, kao i da kroz snaženje tog zajedničkog nasljeđa - snažimo i osjećaj pripadnosti Crnoj Gori. Tako utemeljena kulturna i identitetska politika Crne Gore može biti garant sveukupne kulturne afirmacije i stabilan temelj države.

Socijaldemokratska partija Crne Gore, svojim djelovanjem, nastaviće da insistira na širenju medijske slobode i stvaranju povoljnog i sigurnog ambijenta za nezavisno, profesionalno, etičko i odgovorno novinarstvo. SDP će nastaviti da insistira da se otkriju napadači na novinare, počinioci i nalogodavci i zahtijevaće odgovornost za nedjelotvorne istrage.

Pravo građana na vjerodostojnu informaciju, kao i pravo novinara da svoj posao obavljaju u uređenom pravnom sistemu mora se temeljiti na Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima, Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i praksi Evropskog suda za ljudska prava.

Na temeljna načela tih dokumenata i praksu, SDP će se pozivati i u debati o započetoj reformi medijskih zakona. Posebno je važna praksa Evropskog suda za uspostavljanje pravnog okvira za digitalne medije i njihove odgovornosti za sadržaje u toj sferi, onlajn komentare i druge, koji nijesu bili definisani dosadašnjim propisima.

Uz to, osnovni princip koji će afirmisati SDP u ovom procesu biće da novi zakoni moraju garantovati više, a ne manje medijske slobode od rješenja koja su ustanovljena 2002. godine. U tom kontekstu, SDP se protivi svakom pokušaju da se novinarima ograniči rad i djelovanje, poput namjere da se ograniči pravo čuvanja identiteta izvora informacija. Takva rješenja obeshrabrila bi uzbunjivače i zviždače, bez kojih, u postojećem sistemu javnosti, ne bi bile dostupne brojne informacije o stepenu zarobljenih institucija, korupciji, nepotizmu, kriminalu i drugim devijacijama u društvu.

Insistirajući na potpunoj transparentnosti javnih poslova, na isti način SDP će se argumentovano protiviti i nastojanju vlasti da izmjenama zakonskih propisa i pogrešnom praksom ograniči pristup novinara podacima od interesa javnosti.

Socijaldemokratska partija nastaviće da se zalaže i za potpunu transparentnost vlasništva nad medijima, kao i na obavezu da se učini javnim svaki njihov prihod i njegovo porijeklo. Ovo se posebno odnosi na novac građana koji se kroz donacije, ili izmišljene marketinške potrebe troši iz javnih izvora u cilju stranačkih ili posebnih uticaja na medije.

Uvažavajući okolnosti u kojima su se našli crnogorski mediji i krizu tržišta, SDP podržava inicijativu medijskih poslanika za formiranje i zakonsko definisanje fonda

za medijski pluralizam. U okviru javnog djelovanja, SDP će se zalagati za rješenja da se novac iz ovog fonda koristi isključivo za sadržaje od javnog interesa za koje kapaciteti javnog servisa nijesu dovoljni. Tražićemo, takođe, da se kriterijumi za raspodjelu definišu što je moguće preciznije, kako bi se izbjegla nepotrebna arbitrarnost i selektivno postupanje tijela koja će formalno obavljati raspodjelu. Iz ovog procesa trebalo bi u potpunosti isključiti uticaj političkih partija.

Javni servis je, prema ocjeni SDP, zarobljena institucija koja ne ostvaruje javni interes vjerodostojnog informisanja i pravo građana da zna, pogotovo poslije nedavnih smjena u Savjetu i menadžmentu RTCG. Potpuno oslobađanje ove institucije, na čemu SDP insistira, mora započeti sa mjesta odakle je novo zarobljavanje nedavno i započelo – reformom zakonskog okvira i načina izbora savjeta ove kuće, a potom obezbjeđivanja da na ključna mjesta u upravi budu medijski profesionalci oslobođeni političkog uticaja i sa visokom sviješću o javnom interesu. Posebno važnim ocjenjujemo izgradnju mehanizama samoregulacije ove kuće kroz formiranje institucije ombudsmana, na temelju prakse razvijenih evropskih država.

SDP će zahtijevati da regulator za elektronske medije, preduzima neophodne zakonske mjere zaštite javnog interesa kod svih korisnika nacionalnih frekvencija koje su državni resurs. To se posebno odnosi na stalni monitoring kojim se registruje obavezan udio sopstvenog sadržaja proizveden u Crnoj Gori i o Crnoj Gori, kao i na dosljednu primjenu zakonskih rješenja koja štite od zloupotrebe ovog resursa.

OSTVARIVANJE PROGRAMSKIH CILJEVA I UTVRĐENIH PROGRAMSKIH POLITIKA

Socijaldemokratska partija Crne Gore polazeći od svog potvrđenog programskog i istorijskog kontinuiteta i kao članica Socijalističke Internacionalne i PES-a, sigurna je da će sa svojim ukupnim kapacitetima ove programske ciljeve i programske politike realizovati u kontinuitetu da sa građanima Crne Gore i njihovim ukupnim kreativnim i ljudskim potencijalima omogućiti brži razvoj i napredak Crne Gore.

SDP će voditi prepoznatljivu i samostalnu politiku i biće otvorena za saradnju i uključivanje ukupnih kadrovskih kapaciteta Crne Gore, otvarajući prostor za sve ljude koji baštine vrijednosti građanskog, demokratskog, multietničkog i evroatlantskog napretka nezavisne države Crne Gore.

5. Hrvatska reformska stranka Crne Gore – HRS

ZAŠTO HRVATSKA REFORMSKA STRANKA CRNE GORE?

Hrvatska reformska stranka Crne Gore (u daljem tekstu HRS) je osnovana kako bi hrvatska autohtona zajednica u Crnoj Gori povratila povjerenje u svoje političke zastupnike.

HRS je politička stranka koja se zalaže za ponos, dostojanstvo i budućnost hrvatskog i svih naroda suverene, neovisne, građanske, demokratske i europske Crne Gore.

HRS je politička stranka koja će dostojanstveno predstavljati hrvatsku autohtonu zajednicu na svim političkim razinama, kako u Crnoj Gori, tako i u inozemstvu.

HRS je politička stranka koja zastupa hrvatsku autohtonu zajednicu ponosnu na svoje podrijetlo, tradiciju, kulturu, vjersku pripadnost, ali i ponosnu na svoju državu Crnu Goru u kojoj dostojanstveno živi i stvara u međusobnom poštovanju i uvažavanju sa svim drugim narodima Crne Gore.

HRS se zalaže za ostvarivanje prava i sloboda hrvatske autohtone zajednice uz puno poštovanje i afirmiranje prava i sloboda svih građana države Crne Gore.

HRS se zalaže za slobodno, građansko i demokratsko crnogorsko društvo utemeljeno na antifašističkim vrijednostima.

HRS svojim političkim djelovanjem zastupa i provodi ciljeve definirane Statutom, najvećim normativnim aktom stranke, ovim Programom kao i drugim dokumentima i odlukama koje su usvojene na organima stranke: Konvenciji, Glavnom odboru i Predsjedništvu.

POLITIČKI PROFIL HRS

HRS će svojim radom i djelovanjem razvijati i poštivati demokratske institucije, procedure i ponašanje, te parlamentarni politički sustav Republike Crne Gore.

HRS će se angažirati i utjecati da se Republika Crna Gora još snažnije razvija kao država svih njezinih građana, tj. pravna država koja će se temeljiti na vladavini prava, te političkoj i pravnoj jednakosti svih građana, bez obzira na njihovu etničku, spolnu, dobnu, rasnu, vjersku ili drugu pripadnost.

HRS će utjecati da se obezbjedi poptuna primjena zakona, kao i dodatno praćenje poštivanja ljudskih i građanskih prava i sloboda, vlasničkih prava, odbrane od nasilja, te poticanje široke javne rasprave prilikom formuliranja problema i interesa hrvatskog i drugih manjinskih naroda u Republici Crnoj Gori.

HRS će poticati i provoditi dodatnu briga za sve grupacije u Republici Crnoj Gori koje se osjećaju diskriminirane, posebno za vulnerabilne grupe, radi općeg poboljšanja na planu uvažavanja ljudskih i građanskih prava, demokracije, te kvalitete i dostojanstva građanskog statusa, a što je za HRS temeljna svrha moderne države.

PRAVCI DJELOVANJA HRS

HRS svojim radom i djelovanjem nudi mogućnost da građani hrvatske autohtone zajednice, iz redova ove političke stranke, imaju vlastite zastupnike na lokalnoj i državnoj političkoj razini, te da ostvare svoja prava i interese predviđene Zakonom o manjinama, uvažavajući i ne ugrožavajući prava drugih naroda.

HRS će svojim djelovanjem štititi interese hrvatske autohtone zajednice, kao i svih drugih naroda, u cilju zajedničkog života i prihvatanja jedni drugih sa svim razlikama i samobitnostima, za ponos i dostojanstvo svakog građanina građanske Republike Crne Gore.

HRS je stranka koja će svoj identitet profilirati u nekoliko važnih aspekata i to na:

- njegovanju tradicije hrvatskog naroda u Crnoj Gori i očuvanje kulturnog
- nasljeđa kroz kulturu, tradiciju, povijest, umjetnost, jezik i običaje;
- posvećenosti autentičnom razvoju Boke Kotorske uz potpunu pravnu zaštitu kulturno- povijesnih spomenika i njezinog povjesnog nasljeđa;
- razvoju turizma i pomorstva, te uopšte razvoja cijele Boke;
- poticanju ekonomskog razvoja države Crne Gore;
- zagovaranju i promociji EU integracija;

- ravnomjernom razvoju države Crne Gore, stvaranju ambijenta za sigurno poduzetništvo, posebno afirmiranju i poticaju ženskog poduzetništva;
- dodatnom privlačenju novih investitora;
- poštovanju ljudskih prava i sloboda;
- socijalnom programu zaštite i potpore za svakog građanina, posebno za vulnerabilne grupe;
- stvaranju uslova za potporu politikama individualnih projekata i specifičnih ciljeva, orijentiranim na jačanju Instituta javne političke odgovornosti.

DRŽAVNO PRAVNI STATUS CRNE GORE

Crna Gora je suverena i neovisna međunarodno priznata država, koja je svoj državno pravni status obnovila na referendumu 21. maja 2006. godine. U državi Crnoj Gori hrvatska autohtona zajednica zajedno sa svim drugim narodima uživa i ostvaruje sva prava i slobode.

Država Crna Gora je punopravna članica NATO saveza i buduća EU.

HRS će svim demokratskim sredstvima zastupati i štiti državno pravni status Republike Crne Gore.

VANJSKA POLITIKA

HRS će poticati vanjsku politiku Republike Crne Gore koja slijedi trendove savremenog svijeta u kojem stvarne političke elite zastupaju i potiču snažnu i sigurnu ekonomiju, kao ključni razvojni faktor svake ozbiljne demokracije.

HRS je stranka koja će dati puni doprinos i potporu vanjskoj politici, koja djeluje u pravcu stabilizacije i rješavanja problema u regiji.

HRS će u okviru svojih nadležnosti na lokalnoj i državnoj razini, svojim radom i djelovanjem na kvalitetan način doprinositi jačanju vanjske politike na ponos i dostojanstvo svih građana države Crne Gore.

HRS, EU I SUSJEDI

Ulazak u Europsku uniju je jedan od najvažnijih crnogorskih vanjsko-političkih ciljeva, pa tako i HRS. U tom cilju Republika Crna Gora je pristupila harmonizaciji propisa sa propisima EU pa se crnogorski zakoni, danas, ocjenjuju kao najbolji u regiji. Pored domaćeg zakonodavstva Republika Crna Gora je potpisala i ratificirala značajan broj međunarodnih akata, kojima je, po Ustavu, dala primat nad domaćim zakonodavstvom.

Republika Crna Gora je objektivno geopolitički i u okviru postojećih međunarodnih odnosa prepoznata kao stabilizirajući faktor u cijeloj regiji. Republika Crna Gora je nadomak ulaska u EU, zato će se HRS zalagati za dodatno jačanje i uspostavu partnerskih odnosa države Crne Gore sa europskim i drugim zemljama u svijetu.

HRS će se zalagati za dodatno jačanje dobrosusjedskih odnosa Republike Crne Gore i Republike Hrvatske.

HRS će se zalagati za svaki vid političke, ekonomske, kulturne i druge suradnje sa susjedima, zemljama članicama EU i svijeta, sve u cilju još boljih i kvalitetnijih međunarodnih odnosa i diplomacije, kao i u promoviranju EU vrijednosti.

CIVILNO DRUŠTVO

HRS će surađivati i poticati suradnju između civilnog društva i države. HRS će se zalagati za zastupljenost najšire demokratske javnosti – svih aktera civilnog društva u procesu odlučivanja o svim krucijalnim pitanjima društva.

GOSPODARSTVO I EKONOMIJA

HRS smatra da građanin može dostojanstveno živjeti od svoga rada ukoliko država svojom politikom omogućava zapošljavanje i poslovno napredovanje. HRS će u tom pravcu raditi na potpori samozapošljavanju. A to znači sljedeće:

- kroz programe edukacije srednjeg stručnog obrazovanja osposobiti mlade za poduzetništvo;
- poticati osnivanje malih i srednjih poduzeća, iz razloga što su produktivnija, inovativnija, fleksibilnija i prilagodljivija promjenama;

- dodatna potpora kreditnim programima za mala i srednja poduzeća;

HRS smatra da crnogorsko gospodarstvo treba da bude izvozno orijentirano, te da i kroz mala i srednja preduzeća dodatno izvozi domaće poljoprivredne proizvode, ali i ideje i inovacije.

Turizam kao značajna privredna grana treba da bude sredstvo, a ne cilj. Uvezivanje turističkih djelatnika iz javnog i privatnog sektora, omogućit će ravnomjeran razvoj crnogorskog gospodarstva.

HRS je stava da turizam ne može biti dominantna privredna grana države, već je neophodno razvijati proizvodnju kroz različite oblike poduzetništva.

HRS će se zalagati za decentralizaciju vlasti u ekonomskoj i drugim sferama. HRS će se zalagati za smanjenje javnih rashoda ali svakako ne na štetu socijalne politike koja je važna obaveza države. Najbolji uvjeti se postižu razvojem gospodarstva koje dovodi do porasta životnog standarda i stabilne socijalne politike.

Kada je u pitanju carinski sustav, Republika Crna Gora treba da primijeni iskustva malih europskih država, sa otvorenim vanjsko – trgovinskim sustavima i visokim stopama gospodarskog rasta.

Crna Gora treba imati što liberalniji sustav vanjske trgovine, a time i sustav carina zasnovan na principima uniformne carine, niske carinske stope i stabilne carine što omogućava gospodarskim subjektima i potencijalnim stranim investitorima dobar i siguran poslovni ambijent na duži rok.

HRS zalagati će se za slobodno otvoreno tržište i privlačenje stranih investicija.

HRS zalagati će se za obavezna plaćanja akciza. Poresku politiku i fiskalizaciju uskladiti sa EU standardima.

Poreski sustav mora osigurati da cijene faktora proizvodnje u nas budu usporedive sa cijenama u drugim tržišnim gospodarstvima, naročito Europske unije.

HRS je stranka koja ima jasan stav u odnosu na ekonomske integracije. Ona je za stvarni suverenitet i ravnopravnost s drugim naprednim državama i svjesna da se to jedino može steći razvojem demokracije, ljudskih prava i sloboda, pravne i socijalne države te uspješnom i prosperitetnom ekonomijom.

POMORSTVO

Pomorstvo zajedno sa turizmom predstavlja jednu od važnih privrednih grana. Pored značaja pomorstva, status pomoraca mora biti bolje reguliran, te njihova prava zaštićenija. Zalagati ćemo se za sustavne promjene koje se tiču naobrazbe, obuke, sertifikacije i zapošljavanja pomoraca, kao i za bolju koordinaciju između Udruženja pomoraca i nadležnih ministarstava.

Proces usavršavanja sustava pomorstva u Republici Crnoj Gori treba da u kontinuitetu prati i provodi sve međunarodne propise.

Posebnu pažnju obratiti ćemo na socijalnu i zdravstvenu skrb pomoraca, te poresku politiku koja se odnosi na oporezivanje zarada pomoraca.

POLJOPRIVREDA

HRS će dodatno poticati poljoprivrednu proizvodnju baziranu na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu.

HRS će dodatno poticati razvoj konkurentnog i prilagodljivog poljoprivrednog, prehrambeno-prerađivačkog i ribarskog sektora, temeljenog na sigurnosti hrane, zaštiti okoliša i pridrodnih resursa usklađenih sa običajima tradicionalnih vrijednosti Republike Crne Gore.

Zalagati ćemo se za razvoj moderne poljoprivredne proizvodnje koja će biti potpomognuta učinkovitim, pravednim i dostupnim mjerama potpora, te povećanim udjelom novih znanstvenih spoznaja i tehnoloških mogućnosti.

HRS ima dva glavna cilja: samostalnost u proizvodnji većine poljoprivrednih proizvoda po konkurentnim cijenama i zadovoljan poljoprivrednik koji dobro živi od svoga rada.

HRS će osim poljoprivrednih djelatnosti, poticati i razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, između kojih se posebno ističe ruralni turizam.

HRS će dodatno poticati davanje garancija za otkup viška poljoprivrednih proizvoda, sve u cilju zaštite domaćeg proizvođača.

HRS će dodatno poticati maslinarstvo kao jedno od privrednih prioriteta.

HRS će dodatno poticati ribarstvo, kroz zakonsku regulativu po ugledu na susjede, na način što će se pod povoljnim kreditnim uvjetima stimulirati uzgoj ribe i školjki, s ciljem plasiranja proizvoda na domaćem i inozemnom tržištu. Na taj način bi se onemogućila siva zona u oblasti ribarstva.

LOKALNA UPRAVA

HRS zalagati će se za državnu, javnu upravu i lokalnu samoupravu koja će biti orijentirana prema građanima i zajednici. Okolnosti pod kojima funkcionira lokalna uprava uvjetovane su međunarodnim standardima, što je nametnulo potrebu da se principi lokalne uprave, iskazani u Europskoj povelji, prilagode potrebama stanovništva.

HRS će zagovarati demokratizaciju i decentralizaciju javnih i upravnih funkcija čime bi se stvorile u praksi neophodne pretpostavke za modernu i efikasnu lokalnu upravu, koja bi bila u punoj službi građana i poboljšala uvjete života u njoj.

LJUDSKA I MANJINSKA PRAVA

Demokracija je jedan od osnovnih ciljeva HRS-a. Pod demokracijom podrazumijevamo vladavinu naroda, tj. vladavinu većine, uz poštovanje prava manjine. Stvarna demokracija znači primjenu zakona i efikasnu upravu, koja je u službi građana. To su zakoni u čijem se središtu nalazi građanin kao slobodna ličnost, kao slobodnomisleće biće, bez obzira na vjeru, naciju, rasu, jezik, spol i njegov društveno-politički položaj i političko uvjerenje.

Ljudska prava po obimu i sadržaju shvaćamo onako kako su izložena i definirana u odgovarajućim međunarodnim dokumentima: Univerzalnoj deklaraciji o pravima čovjeka, Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima, Okvirnoj konvenciji o pravima manjina, Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Konvenciji o ljudskim pravima, Pariškoj povelji i dr.

HRS će se zalagati za Crnu Goru kao društvo jednakosti i solidarnosti, bogato različitostima u kome ćemo živjeti ne jedni pored drugih, već jedni sa drugima. Poštovanjem ljudskih prava i sloboda, posebno segmenta manjinskih prava, neopohodan su uslov da se manjine integrišu u društvo, čuvajući svoj nacionalni i ukupni identitet, što nas dodatno kao društvo preporučuje za eurointegracije.

NAOBRAZBA

HRS će dati potporu i sama inicirati mjere koje idu u pravcu reforme procesa naobrazbe na svim nivoima. Ovo se naročito odnosi na predškolsku, osnovnu i srednju naobrazbu, koja su obavezna i besplatna i sveobuhvatna.

Zalagati ćemo se da predškolsko obrazovanje bude obavezno, da svako dijete može da koristi usluge dječjih vrtića, na način da se olakšava, a ne remeti rad roditelja.

Insistirati ćemo na otvaranju većeg broja dječjih vrtića sa posebnim akcentom na rad sa djecom do tri godine, rasterećenju predmetnih programa u osnovnoj školi i uvođenju novih smjerova u srednjim stručnim školama.

Na koncu srednje škole svako dijete treba da govori jedan strani jezik i bude osposobljeno za rad na računaru.

Manjinskim narodima i drugim manjinskim nacionalnim zajednicama treba osigurati obrazovne programe koji poštuju njihove nacionalne vrijednosti u skladu sa najvišim standardima o ljudskim i manjinskim pravima.

HRS je stava da učenici manjinskih zajednica njeguju njihov maternji jezik i pismu i da nastavni programi obuhvate, pored ostaloga i povijest i kulturu naroda kojem oni pripadaju.

Zalagati ćemo se za dosljednu primjenu inkluzivne naobrazbe uz poštovanje principa - škola po mjeri djeteta.

HRS zalagati će se za zahtjevnije kriterije pri odabiru prosvjetnog kadra, ali i veća ulaganja u dodatnu naobrazbu i edukaciju prosvjetnih uposlenika.

DIGITALIZACIJA I INFORMATIZACIJA

HRS će poticati digitalnu i medijsku pismenosti šireg društva u cilju što boljeg prilagođavanja digitalnoj Europi.

Cilj je omogućiti razvoj novih tehnologija i raditi na razvoju novih poslova i naći načine prilagodbe u svrhu unapređenja kvalitete života svih građana.

ZDRAVSTVO

HRS će se zalagati za dodatno unaprijeđenje postojećeg sustava preventivne zdravstvene skrbi u Republici Crnoj Gori. Prevencija mora da bude zdravstveni prioritet.

Raditi na povećanju zdravstvenih kapaciteta, izgradnji zdravstvenih ustanova, a posebno na educiranju kadrova (više specijalizacija iz oblasti epidemiologije i virusologije).

HRS poticati će besplatnu i zagarantiranu zdravstvenu skrb na svim nivoima, proširenje pozitivne liste lijekova i obezbijedivanje medicinske rehabilitacije prema potrebama pacijenata.

HRS će se zalagati za ravnopravan položaj privatnih zdravstvenih ustanova, kao i suradnju sa Fondom zdravstva kako bi se razvijao ambijent za partnerstvo, a ne na isključivost ili štetu javnog ili privatnog sektora.

HRS će poticati stvaranje uvjeta za poboljšanje položaja zaposlenih u zdravstvu, povećanje njihovih zarada i njihovog dodatnog educiranja.

Svršeni studenti treba da budu jedan od prioriteta, kako bi im se obezbijedila radna mjesta i besplatne specijalizacije.

EKOLOGIJA

Strategija za ostvarivanje ciljeva ekološke politike temelji se na svjetskim dostignućima i mjerilima vrijednosti prihvaćenih u najrazvijenijim zemljama:

- Očuvanje vrijednosti prirodnih izvora, te biološke i krajobrazne raznolikosti,
- Brizi za buduće generacije,
- Izgradnja ekološke svijesti i ekološke etike,
- Nastojanju da se pravu na zdrav okoliš prizna status tradicionalnog ljudskog prava.

HRS će se zalagati za:

- Djelotvoran sistem monitoringa i informacijski sistem zaštite okoliša, jer
- bez potpunog informativnog otvaranja i praćenja dostupnosti informacija o područjima s najvećim rizikom za zdravlje i život ljudi, kao i područja s

- nezaustavljivim promjenama okoliša, ne može biti pravilne ekološke politike.
- Osposobljavanje i obrazovanje za upravljanje zaštitom okoliša
 - Uključivanje iste u nastavne planove i programe u školskim ustanovama
 - Poticanje izgradnje ekološke etike u crnogorskoj javnosti i to kao opće nacionalne vrijednosti.
 - Stvaranje snažne mreže raznolikih nevladinih udruga za zaštitu okoliša, jer je snažan ekološki pokret temeljni garant da će pitanja zaštite okoliša kontinuirano biti na dnevnom redu politike
 - Prebacivanje odgovornosti za upravljanjem okolinom sa središnje na lokalnu upravu
 - Poboljšanje koordinacije među ministarstvima u vezi s pitanjima okoliša

KULTURA

HRS će se zalagati za očuvanje i razvoj kulturne politike koja će uvažavati sve regionalne posebnosti svih naroda koji žive u Crnoj Gori.

HRS će poticati otvoreno kulturno tržište, te poticaj kulturnog stvaralaštva.

HRS će poticati kulturu kao jednu od najvažnijih čovjekovih potreba, te se neće odlagati planirana ulaganja.

HRS će poticati kulturu kao stvaralačku potrebu čovjeka, te neće biti svedena na usluge i popunjavanje praznog prostora.

HRS će poticati kulturu kao osnovnu vrijednost crnogorskog multikulturalnog društva.

HRS će surađivati sa kulturnim udrugama Hrvata u Crnoj Gori, te sve kulturne aktivnosti koje su u interesu očuvanja hrvatskog bića, kao i kulturne baštine Crne Gore uopće.

HRS se zalaže za potpuno ukidanje poreza na ulaganja u kulturu i oslobađanje od poreza po osnovu sponzorstva i donacija.

HRS će poticati razvoj postojećih, ali i ulaganja u nove institucije kulture.

SPORT

HRS smatra da treba unaprijeđivati rad sportskih klubova i udruženja koja okupljaju mladež.

HRS će se zalagati za što puniju prisutnost sporta u predškolskim ustanovama, školama i fakultetima, za amatersko djelovanje u sportskim udrugama, za sportske aktivnosti svih slojeva društva, posebno obitelji i starijih osoba, za proširenje besplatne ponude sportskih objekata sportskim udrugama i izgradnju sportsko-rekreacijskih objekata.

HRS će poticati razvoj sporta kroz europske fondove, financiranje za održavanje i rad amaterskih sportskih klubova, a posebno u oblasti masovnog sporta i klubova koji okupljaju osobe sa invaliditetom.

HRS će pružiti potporu i dodatno poticati resorno ministarstvo kako bi mladi sportaši iz obitelji korisnika socijalne skrbi bili stipendirani, te motivirani za postizanje vrhunskih rezultata, a samim tim i promoviranje države.

MEDIJI

Mediji su slobodni i neovisni i kao takvi objektivni i istiniti.

Sloboda izražavanja i sloboda medija uopšte su neupitne, te u skladu sa međunarodnim standardima.

HRS potiče na potpuno i nepristrasno informiranje hrvatske autohtone zajednice na maternjem jeziku, te pravo na izražavanje, primanje, slanje i razmjenu informacija i ideja putem tiska i drugih sredstava javnog informiranja.

HRS će se dodatno zalagati da odredbe Zakona o ljudskim i manjinskim pravima, a koje se tiču prezentiranja kroz medije, se implementiraju i u praksi.

RODNA RAVNOPRAVNOST NEOPHODNOST I PRAVILO

HRS se zalaže za stvaranje socijalnog i političkog ambijenta, koji će omogućiti jednake šanse ženama i muškarcima da ostvare svoja prava, te da učestvuju u donošenju odluka.

HRS se zalaže za poticaj ženskog poduzetništva, kao i drugih odredaba kojima će se obezbijediti uslovi da majčinstvo ne bude prepreka ka poslovnom razvoju, te omogućiti ekonomski osnaženu ženu, ali i društvo u cijelosti.

HRS se zalaže za dijeljenje uloga, kako bi se na isti način ostvarivali i žene i muškarci i na poslu i u obitelji.

HRS će poticati dodatno unaprijeđenje ljudskih prava i rodne ravnopravnosti, te većeg učešća žena u procesima odlučivanja u političkom i javnom životu, te veći broj žena na izbornim listama, dodatno unaprijeđenje svih zakonodavnih i institucionalnih mehanizma za primjenu rodne ravnopravnosti, uvođenje rodno osjetljive zdravstvene zaštite, sprječavanje rodno zasnovanog nasilja, promovisanje rodne ravnopravnosti putem medija i kulture.

HRS će se zalagati za apsolutno poštovanje principa jednake naknade za jednak rad, stvoriti uslove za ravnopravan pristup ženama na sva radna mjesta.

HRS će se boriti protiv otežanog zapošljavanja, davanja otkaza zbog ostvarivanja prava na majčinstvo i protiv svih oblika mobinga i socijalne isključenosti žena i djece.

HRS će se zalagati za sigurne isplate alimentacija za djecu samohranih roditelja.

BRIGA O OSOBAMA SA INVALIDITETOM

HRS se zalaže za društvo zasnovano na pravednosti i solidarnosti. Demokracija jednog društva pokazuje se u brizi koju poklanja najosjetljivijim kategorijama. Zato će se HRS zalagati da:

- inkluzivna naobrazba na svim nivoima bude primijenjena u praksi;
- stvaranje uslova za poštovanje principa "škola po mjeri djeteta";
- punu implementaciju zakonskih propisa koji tretiraju položaj osoba sa invaliditetom;
- zapošljavanje u skladu sa kvotnim sistemom, ali i insistiranje da osobe sa invaliditetom sa visokom naobrazbom imaju potpuno jednake šanse i uslove prilikom zapošljavanja;
- izmjenu Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti u odjeljku prava iz socijalne i dječije zaštite;
- obezbijedjivanje servisa potpore i usluga;
- obezbijedjivanje medicinske rehabilitacije.

HRS će insistirati na izdvajanju većih sredstava za osobe sa invaliditetom ali i kontrolu trošenja istih.

BORBA PROTIV KORUPCIJE

Zalaganje za načela transparentnosti u donošenju odluka, te u upravljanju javnim funkcijama. Osnajivanje institucija, kojima je cilj nadzirati rad javnih vlasti, osim samih institucija. Nadzor nad obavljanjem javnih službi povjeriti i građanima. Ulagati dodatne napore i pronalaziti modele kako bi cjelokupna država bila pravednija.

MIROVINSKI SUSTAV

Socijalna sigurnost svake države ogleda se u organizaciji mirovinskog sustava. Svaki umirovljenik zaslužuje mirovinu od koje će moći dostojanstveno živjeti. Stoga je naš cilj kvalitetan, primjenjiv i socijalno održiv mirovinski sustav.

MLADEŽ

Uspješnost i ekonomska snaga društva ogleda se i kroz položaj mladeži, te njihovim poslovnim i životnim perspektivama.

Mogućnost zaposlenja i stvaranje kvalitetnog poslovnog ambijenta preduvjeti su ostanka mladeži u državi.

U tom cilju neophodno je još tokom srednjoškolske naobrazbe mlade poticati i podučavati poduzetništvu kroz različite vidove programa i edukacije.

Primjenjena znanja iz oblasti poduzetništva su neophodna kako bi mladež bila spremna da se na tržištu rada odmjeri i nauči biti konkurentna i preduzimljiva, te osigurala svoju budućnost.

HRS će dodatno poticati i dati potporu programima stipendiranja najtalentovanijih (naučnika, umjetnika, sportaša...) kako bi se dodatno educirali, te svoja znanja i sposobnosti primjenili za rad u svojoj državi.

SOCIJALNI PROGRAM

Po Ustavu Crna Gora je država socijalne pravde i svaki građanin mora uživati socijalnu sigurnost. Zato će HRS poduzeti slijedeće mjere:

- potporu razvoju demografije i populacione politike kroz jasno definirane aktivnosti i mjere;
- prijedlog i potpora za osnivanje Obiteljskog savjetovališta na nivou države i općina, a u suradnji sa resornim ministarstvom;
- insistiranje na punoj primjeni Zakona o alimentaciji i Zakona o obiteljskim odnosima;
- potpora otvaranju Dневnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju;
- briga i programi potpore za mlade;
- briga i programi potpore za stariju populaciju;
- iniciranje izmjena i dopuna Zakona o socijalnoj i dječjoj skrbi, u dijelu prava iz socijalne i dječje skrbi;
- iniciranje na punoj primjeni usvojenih strategija i zakona za naobrazbu RAE populacije, kako bi se u tom pravcu smanjilo siromaštvo te u potpunosti bila ostvarena socijalna inkluzija RAE;
- insistirati na dosljednoj primjeni Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom uz davanje mogućnosti da osobe sa invaliditetom sa visokom stručnom spremom budu ravnopravno tretirane na konkursima za zapošljavanje bez diskriminacije;
- insistirati na stvaranju mogućnosti za razvoj socijalnog poduzetništva;
- insistirati na brizi o umirovljenicima, u smislu naknada za njihov minuli rad i odgovarajuću socijalnu zaštitu.

ZAKLJUČAK

Hrvatska reformska stranka Crne Gore je osnovana kako bi hrvatska autohtona zajednica u Crnoj Gori povratila povjerenje u svoje političke zastupnike. HRS je politička stranka koja se zalaže za ponos, dostojanstvo i budućnost hrvatskog i svih naroda suverene, neovisne, građanske, demokratske i europske države Crne Gore.

Naziv stranke:

Hrvatska - odraz je identiteta, osobenosti, a ne nacionalistički predznak;

Reformska - značidanemaisključivih rješenja i opredjeljenja, već stalno preispitivanje stavova, kako bi reforme na svim nivoima bile kvalitetne i prosperitetne za cijelu društvenu zajednicu.

Stranka HRS će svojim pojavljivanjem, djelovanjem i radom razvijati i poštovati demokratske institucije, procedure i ponašanje, te parlamentarni politički sustav Crne Gore.

HRS zastupa stav da hrvatski narod zajedno sa drugim narodima svoje interese u potpunosti ostvaruje u samostalnoj, suverenoj i međunarodno priznatoj državi Crnoj Gori, kao državi ravnopravnih naroda koja temelji europske vrijednosti.

HRS će se zalagati za zastupljenost najšire demokratske javnosti – svih aktera civilnog društva u procesu odlučivanja o svim krucijalnim pitanjima društva.

HRS se zalaže za dostojanstvo i ponos svih građana, kroz ravnomjeran privredni razvoj, snažan ekonomski, privredni, socijalni i svaki drugi sustav koji su reformski točak za budućnost naše zajedničke države Crne Gore.

Ovaj Program podložen je izmjenama ili dopunama shodno aktima HRS-a prema propisanoj procedure.

Tivat, lipanj 2020.

6. Dr Dritan Abazović – CRNO NA BIJELO – dr Srđan Pavićević – (Građanski pokret URA, Stranka pravde i pomirenja, Grupa birača CIVIS i nezavisni intelektualci) – Građani!

Platforma KOALICIJE „CRNO NA BIJELO“

Uvjereni smo da Crna Gora ima velike ljudske, prirodne i društvene potencijale, kao i sve preduslove da bude uspješna i razvijena evropska država.

Svjesni da se nalazimo pred izazovima koje je prouzrokovala pandemija koronavirusa, suočeni sa urušavanjem pravne države, stagnacijom u razvoju, dubokom socio-ekonomskom krizom, nedovoljnom efikasnošću zdravstvenog i obrazovnog sistema, nejednakim šansama za sve građane, rasprodajom društvenog bogatstva, kao i vidnim ugrožavanjem životne sredine i održivog razvoja.

Građanski pokret URA, Stranka pravde i pomirenja, Savez građana Civis i nezavisni intelektualci ponudili su građanima otvorenu platformu “Crno na bijelo” za ozdravljenje države.

Platforma „Crno na bijelo” sačinjena je na pet osnovnih principa:

- Uspostavljanje pravne države uz beskompromisnu borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala;
- Reforma ekonomskog sistema;
- Reforma sistema obrazovanja;
- Reforma zdravstvenog sistema;
- Zaštita životne sredine i održivog razvoja.

Koalicija „Crno na bijelo” nudi 50 konkretnih mjera za očuvanje i reformu Crne Gore:

1. Usvajanje Zakona o porijeklu imovine;
2. Usvajanje Zakona o lustraciji;
3. Novac stečen kriminalom biće oduzet i uložen u razvoj zdravstvenog i obrazovnog sistema;
4. Pooštavanje kaznene politike za krivična djela iz oblasti korupcije i organizovanog kriminala;

5. Raskidanje i revidiranje privatizacionih i svih drugih ugovora štetnih po državu Crnu Goru;
6. Zalaganje za uvođenje otvorenih lista, sistema preferencijalnog glasanja i temeljnu reformu izbornog zakonodavstva;
7. Depolitizacija institucija;
8. Izmjene Zakona o stečaju sa ciljem veće zaštite povjerilaca;
9. Koncept napretka u skladu sa principima održivog razvoja - zelena, a ne siva ekonomija;
10. Država kao aktivni ekonomski menadžer;
11. Digitalizacija javne uprave;
12. Elektronska fiskalizacija Poreske uprave uz korišćenje domaćih resursa i znanja;
13. Ukidanje subvencija za OIE i smanjenje cijene električne energije;
14. Osnivanje Fonda za razvoj sjevera kroz usmjeravanje poreskih prihoda;
15. Osnivanje Crnogorskog fonda za budućnost (CFB) koji bi se finansirao kroz obavezne naknade svih privrednih subjekata koji eksploatišu prirodne resurse;
16. Država mora eliminisati monopole i pružiti jednaku šansu privrednim društvima i preduzetnicima kroz obezbjeđivanje jasnih uslova zdrave konkurencije;
17. Obezbijediti posebne poreske olakšice za zanatska i mikro-preduzeća, posebno u slučaju mladih preduzetnika i inovatora;
18. Podrška malom i srednjem biznisu postepenim smanjivanjem poreza i doprinosa na zarade, sa sadašnjih 67% na ispod 50%;
19. Promovisanje nove politike podrške start-up kompanijama i otvaranje novih radnih mjesta;
20. Otvaranje "one stop shop" kancelarija kao podrške biznisu;
21. Otvaranje državnog i lokalnog trezora za elektronski pristup kako bi se na transparentan način ostvarivao uvid u protok sredstava;
22. Elektronsko praćenje trošenja sredstava i poštovanja zadatih rokova kompanija koje vrše javne radove po osnovu dobijenih tendera i postupaka javnih nabavki
23. Garantovani otkup svih poljoprivrednih proizvoda po tržišnoj cijeni u narednih 12 godina formiranjem otkupnih centara;
24. Višestruko povećanje ulaganja u seosku infrastrukturu;
25. Uvođenje instituta „stalnog sezonca“, predviđenog za osobe koje kontinuirano rade najmanje šest mjeseci kod istog poslodavca i koje će kod poslodavca raditi još najmanje jednu sezonu.
26. Formiranje Alimentacionog fonda kao podrške roditeljima koji neredovno primaju alimentaciju;

27. Uvođenje dječijeg dodatka za svu djecu do navršene 15. godine;
28. Ukidanje PDV-a za sve osnovne proizvode i opremu za bebe;
29. Osnivanje Stambenog fonda za mlade bračne parove;
30. Veća ulaganja u naučno-istraživačke projekte koja ne smiju biti ispod 1.5% BDP-a, a sa ciljem da dostignu 3% BDP;
31. Razvoj javno-privatnog partnerstava i uvođenje podsticajnih mjera kako bi privredni sektor više ulagao u nauku i naučne projekte;
32. Izbor direktora obrazovnih ustanova vrši školski odbor, a ne ministar;
33. Besplatno predškolsko obrazovanje;
34. Izgradnja novih obrazovnih ustanova uz ograničavanje maksimalnog broja djece u vaspitnim grupama u vrtićima i odeljenjima u školama;
35. Obezbijediti besplatne udžbenike za učenike svih razreda osnovnih škola;
36. Obezbijediti plaćene zdrave užine učenicima osnovnih i srednjih škola;
37. Rekonstrukcija postojećeg Kliničkog centra i izgradnja II bloka KCCG;
38. Izgradnja Urgentnog bloka sa smještajnim kapacitetima i operacionim salama;
39. Afirmisati kvalitet i količinu rada ljekara kroz obračun zarada po kapitaciji, kao i broju i kvalitetu pruženih usluga;
40. Unaprijediti uslove za rad i organizaciju za funkcionisanje primarne zdravstvene zaštite (PZZ);
41. Uspostavljanje palijativne njege u regionalnim bolnicama (zbrinjavanje starih i nemoćnih lica kao i pacijenata sa teškim oboljenjima);
42. Obezbijediti potpunu nezavisnost rada Ljekarske komore i sprovesti potpuno depolitizaciju i sprječavanje političkog uticaja na njihov rad;
43. Smanjenje i veća kontrola troškova za lijekove uz striktno definisanje kriterijuma za formiranje maksimalnih cijena lijekova;
44. Brendiranje i promocija Crne Gore kao ekološke države, jedine u svijetu;
45. Zabrana daljih gradnji malih hidroelektrana i preispitivanje već datih koncesija;
46. Odgovorno sprovođenje plana zaštite šuma i gazdovanja šumskim resursima uz preispitivanje datih koncesija na šume;
47. Donošenje Zakona o zaštiti šumskog blaga;
48. Pooštravanje politike zaštite nacionalnih parkova;
49. Donošenje novog Zakona o planiranju prostora i izgradnji objekata;
50. Usvajanje novog Zakona o lokalnoj samoupravi, kao uvoda u suštinsku decentralizaciju lokalnih uprava i značajno uvećanje transparentnosti rada lokalnih preduzeća, koje bi imale obavezu svakodnevnog objavljivanja analitičkih kartica;

7. Albanska koalicioni JEDNOGLASNO – Demokratska partija, Demokratska unija Albanaca i Demokratski savez u Crnoj Gori – Koalicioni shqiptar „Bashkë një za“ Partia Demokratike, “Unioni Demokratik i Shqiptarëve dhe Lidhja Demokratike në Mal të Zi”

Arsyet për të votuar numrin 7

1. “Bashkë një zâ” – e dashamirëve të kombit.
2. Bashkë, drejt avancimit të të drejtave tona kombëtare.
3. Bashkë, për shkollim dhe punësim të të rinjve tanë.
4. Bashkë, për faktorizimin e shqiptarëve në Mal të Zi.
5. Bashkë, për zhvillimin e trojeve tona.
6. Bashkë, për diasporën tonë anembanë botës.
7. Bashkë, për një zâ shqip ndryshe në Mal të Zi.

TË DREJTAT E NJERIUT

Të drejtat e pakicave kombëtare në Mal të Zi janë të rregulluara me Kushtetutën e Malit të Zi, Ligjin mbi të drejtat dhe liritë e popujve pakicë.

Çdo person që i përket pakicës kombëtare shqiptare do të ketë të drejtën që të zgjedhë lirisht për t’u trajtuar si i tillë, dhe nuk do të ketë asnjë disavantazh nga kjo zgjedhje apo nga ushtrimi i të drejtave që lidhen me këtë zgjedhje.

Personat që i përkasin pakicës kombëtare shqiptare do të mund të ushtrojnë të drejtat dhe të gëzojnë liritë që burojnë prej parimeve të parashikuara në bazë të konventave evropiane për të drejtat dhe liritë e njeriut, në mënyrë individuale si dhe në bashkësi me të tjerët.

Koalicioni Shqiptar “Bashkë një zâ” do të angazhohet që t’u garantojë personave që i përkasin pakicës kombëtare shqiptare të drejtën e barazisë para ligjit dhe të mbrojtjes së barabartë nga ligji. Lidhur me këtë, do të ndalohet çdo diskriminim bazuar në përkatësinë në një pakicë kombëtare.

Koalicioni Shqiptar “Bashkë një zâ” do të angazhohet që të miratojë, kurdoherë

që është e nevojshme, masa të përshtatshme me qëllim që të nxisin, në të gjitha sferat e jetës ekonomike, shoqërore, politike dhe kulturore, barazi të plotë dhe efektive ndërmjet personave që i përkasin një pakice kombëtare dhe atyre që i përkasin shumicës. Lidhur me këtë, ne do të marrim parasysh në mënyrën e duhur kushtet e veçanta të personave që i përkasin pakicës kombëtare shqiptare.

Koalicioni Shqiptar “Bashkë një zâ” do të angazhohet të krijojë kushtet e nevojshme për personat që i përkasin pakicës kombëtare shqiptare për të ruajtur dhe zhvilluar kulturën e tyre, dhe për të ruajtur elementet themelore të këtij identiteti, konkretisht gjuhën, traditat, besimin fetar dhe trashëgiminë kulturore.

Pa cenuar masat e marra për realizimin e politikës së tyre të integritetit të përgjithshëm, Koalicioni Shqiptar “Bashkë një zâ” nuk do të ndërmarrë politika apo praktika që synojnë asimilimin e personave që i përkasin pakicës kombëtare shqiptare kundër vullnetit të tyre dhe do t’i mbrojnë këta persona nga çdo akt që synon një asimilim të tillë.

Koalicioni Shqiptar “Bashkë një zâ” angazhohet për të drejtën e personave që i përkasin pakicës kombëtare shqiptare për të vendosur dhe mbajtur kontakte të lira dhe paqësore përgjatë kufijve me personat që banojnë ligjërisht në shtete të tjera, veçanërisht me ata me të cilët kanë një identitet etnik, kulturor, gjuhësor apo fetar, apo një trashëgimi të përbashkët kulturore.

Koalicioni Shqiptar “Bashkë një zâ” angazhohet për të drejtën e personave që i përkasin pakicës kombëtare shqiptare për të marrë pjesë në aktivitetet e organizatave joqeveritare, në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar.

Koalicioni Shqiptar “Bashkë një zâ” do të përpiqet të përfundojnë, kur është e nevojshme, marrëveshje dypalëshe dhe shumëpalëshe me shtetet e tjera, veçanërisht me shtetet fqinje, për të siguruar mbrojtjen e personave që i përkasin pakicës kombëtare shqiptare.

Koalicioni Shqiptar “Bashkë një zâ” do të marrë masa për të nxitur bashkëpunimin ndërkufitar me Shqipërinë dhe Kosovën në të gjitha fushat e nevojshme për mbrojtjen e identitetit kombëtar dhe lirisë së lëvizjes.

E drejta e përdorimit të simboleve kombëtare është rregulluar me Ligjin për zgjedhjen, përdorimin dhe shfaqjen publike të simboleve kombëtare.

Ndryshimet që do të propozojmë:

- ✓ Në njesitë e vetëqeverisjes lokale apo në bashkësitë lokale në të cilat banorët e regjistruar me kombësi shqiptare përbëjnë mbi 15% të popullatës, në bazë të rezultateve të regjistrimit të fundit, në ndërtesat e organeve të vetëqeverisjes lokale, të bashkësive lokale dhe të institucioneve publike, pranë flamurit shtetëror ngrihet edhe flamuri i këtij populli pakicë apo i bashkësisë tjetër nacionale të pakicës.
- ✓ E drejta e përdorimit të simboleve kombëtare (pa simbole të tjera shtetërore përcjellëse) për banorët e regjistruar shqiptarë në bazë të rezultateve të regjistrimit të fundit, në të gjitha festat familjare.

Të gjitha këto propozime korrespondojnë me përmirësimin e të drejtave të njeriut, ruajtjen e identitetit kombëtar, përmirësimin e cilësisë dhe harmonisë së jetës, harmonizimin me arritjet juridike të BE-së dhe me konventat e ratifikuara ndërkombëtare, si dhe praktikat më të mira ndërkombëtare.

EKONOMIA

Implementimi i prioriteteve kryesore: rritja ekonomike, qeverisja e mirë dhe mirëqenia sociale, do të krijojnë parakushtet për rritje të qëndrueshme ekonomike, do të përmirësojnë mjedisin përbrenda të cilit zhvillohen aktivitetet e shtuara të sektorit privat, do të përmirësojnë mirëqenien e qytetarëve.

Rritja e qëndrueshme ekonomike do të jetë synim parësor i Koalicionit Shqiptar "Bashkë një zâ". Kjo do të arrihet përmes përcaktimit të prioriteteve të qëndrueshme strategjike për mandatin e ardhshëm të qeverisjes.

Në periudhën e ardhshme katërvjeçare, Mali i Zi do të jetë ndër vendet prijëse sa i përket rritjes ekonomike. Gjenerator kryesor i rritjes do të jenë investimet private dhe ndërmarrësia e lirë. Sektori publik do të vazhdojë të luajë rolin e vet të rëndësishëm. Investimet e përbashkëta publike-private do të shfrytëzohen në masën sa më të madhe. Politikat qeverisëse do të mundësojnë optimalizimin e resurseve zhvillimore të vendit. Do të vazhdohet me reformat strukturore në ekonomi, tërheqjen e investimeve private në sektorët strategjikë dhe do të reformohet administrata shtetërore për t'u përgjigjur kërkesave të kohës.

Sektorët prioritarë, që do të ndikojnë drejtpërsëdrejti në rritjen ekonomike do të jenë: industria e turizmit, bujqësia, prodhimi i ushqimit si dhe arritja e pavarësisë energjetike. E gjithë kjo duke forcuar sundimin e ligjit dhe krijimi i mjedisit tërheqës për investime të huaja.

TURIZMI

Turizmi duhet të zëjë vendin e merituar, sidomos në zonat bregdetare shqipfolëse (Ulqini e Tivari), por edhe në zonat malore siç janë Tuzi, Plava, Gucia e Rozhaja.

Ulqini është qyteti më me potencial për zhvillimin e turizmit bregdetar, natyror, vrojtimit të shpezëve dhe atij shëndetësor.

Do të inicojmë në institucionet përkatëse për planifikim dhe zhvillim të mjedisit që të inicohet planifikimi i denjë i zonave për zhvillimin e industrisë së turizmit në të gjitha zonat shqipfolëse, duke ruajtur mjedisin natyror.

Valorizimi i kapaciteteve ekzistuese me një marketing të mirë nga administrata lokale do të sillte përfitime të shumëfishta.

Kur bëhet fjalë për turizmin, koncepti i turizmit të qëndrueshëm ku lidhen domosdoshmërisht me sektorin e bujqësisë dhe blegtorisë, është i pashmangshëm. Vetëm ndërlidhja e këtyre dy sektorëve mund të garantojë qëndrueshmëri, e sidomos në kohën e hiperproduksionit (gjatë sezonit veror, ku edhe numri i turistëve shumëfishohet), ku produktet bujqësore mund të shiten nëpërmes hotelierisë dhe shërbimeve hoteliere. Kjo qasje do të lehtësonte shumë rrugën e produkteve bujqësore që nga momenti i prodhimit e deri te shitja përfundimtare shërbimeve hoteliere.

BUJQËSIA

Sektorit të bujqësisë duhet dhënë vendin e merituar. Sipas dokumentave strategjike bujqësia llogaritet ndër sektorët strategjikë të zhvillimit. Në zonat shqipfolëse (Ulqin, Tivar, Tuz, Plavë, Guci e Rozhajë) banorët tradicionalisht merren me bujqësi dhe blegtori.

Pikësynimi kryesor i Koalicionit Shqiptar “Bashkë një zâ” duhet të përqendrohet në benefitet e prodhuesve bujqësorë nga institucionet shtetërore, sidomos nga grantet nëpërmes fondeve evropiane të para-anëtarësimit (IPARD-it), por edhe subvencioneve dhe masave mbështetëse, nëpërmes masave të çmimeve-tregut dhe masave të zhvillimit rural, ku mbështetja në parim është 50%.

Qellimet kryesore janë përmirësimi i kushteve jetësore të prodhuesve bujqësorë, por edhe përmirësimi i kualitetit të produkteve ushqimore, si parakusht i ruajtjes

së shëndetit të banorëve në përgjithësi.

Gjithashtu do të inicojmë markimin e produkteve bujqësore të varieteteve vendore, në veçanti agrumeve, si produkte që prodhohen në një vend të posaçëm gjeografik, me mundësi të plasimit të këtyre produkteve në tregjet e rajonit.

PESHKIMI

Duke patur parasysh se sektori i peshkimit (peshkimi detar) graviton kryesisht në komunën e Ulqinit dhe Tivarit e pjesërisht në zonat tjera shqipfolëse (peshkimi në ujërat e ëmbla), zhvillimi i këtij sektori kërkon qasje serioze. Kur flasim për peshkimin detar aty duhet shikuar përmirësimin e flotës profesionale për peshkim në det, përmirësimin e standardeve në sigurinë e lundrimit (anijeve për peshkim) si dhe kushteve higjienike dhe shëndetësore të pajisjeve për peshkim.

PUNËSIMI

Vendet e banuara me popullsi shqiptare janë pothuajse me potencial më të vogël me mundësi punësimi. Arsyet e kësaj janë investimet e pakëta në modernizimin e infrastrukturës komunale si dhe në tërheqjen e investimeve në sektorin privat. Kjo gjendje ndikon edhe në asimilimin e popullatës shqiptare, si dhe në emigrimin e tyre drejt shteteve perëndimore.

Komuna e Ulqinit, pjesa e zonës së Krajës e cila i përket komunës së Tivarit, komuna e Tuzit, Gucisë, Plavës dhe Rozhajës janë edhe vendet me nivel të lartë të papunësisë, duke e tejkaluar mesataren që ka Mali i Zi.

Do të përfshihemi në aprovimin e Strategjisë së punësimit dhe zhvillimit të resurseve humane në Mal të Zi, me theks të veçantë për shqiptarët. Me këtë do të inicojmë sigurimin e punësimit në zonat me nivel më të lartë të papunësisë në Mal të Zi.

Do të angazhohemi për nxitjen e investimeve në sektorin privat për hapjen e vendeve të reja të punës, ashtu që zonat e banuara me shqiptarë të karakterizohen me nivelin e papunësisë nën mesataren e Malit të Zi, rritjen e përqindjes së zyrtarëve shqiptarë në të gjitha nivelet e administratës shtetërore.

Gjithashtu do të angazhohemi që paga mesatare në këto zona të jetë në nivelin e mesatares së Malit të Zi.

MBROJTJA SOCIALE

Koalicioni Shqiptar “Bashkë një zâ” mendon që Mali i Zi të jetë një shtet social, me të drejta të barabarta për të gjithë popullsinë e cila jeton këtu.

Në bazë të këtyre parimeve do të inicojmë shëndetësinë publike për të gjitha grupmoshat pa pagesë. Rritja e volumit të ilaçeve për të gjitha moshat pa pagesë, si dhe të gjitha ilaçet për pensionistët pa pagesë.

Në çështjen e rritjes dhe mbrojtjes së të drejtave të fëmijëve, do të inicojmë projektin që çdo fëmijë nga mosha 0-5 vjeç, të ketë të ardhura nga shteti në shumën 30 Euro në muaj, ndërsa nga mosha 6-18 vjeç nga 50 Euro në muaj. Këto të ardhura do të mundësojnë blerjen e mjeteve shkollore për nxënësit me nevoja, si dhe nxitjen për rritjen e natalitetit.

Në çështjen e mbrojtjes sociale për fëmijet pa prindër dhe për bashkësinë shtëpiake mbi dy anëtarë që janë të papunë, do të inicojmë projektin për të ardhura minimale mujore varësisht nga rroga minimale mujore që është në Mal të Zi. Ajo tani është 220,00 Euro.

SUNDIMI I LIGJIT DHE MJEDISI PËR BIZNES

Sistemi ligjor funksional dhe ligjet moderne janë katalizatorë të krijimit të një klime të favorshme për investime dhe rritje ekonomike. Kjo do të arrihet për të siguruar një mjedis ligjor të qartë dhe të parashikueshëm. Sundimi i ligjit është çelës për integrimin më të shpejtë të vendit në Evropë dhe për tërheqje të investimeve të jashtme. Në këtë kuadër, luftimi i ekonomisë joformale është kusht themelor për mbarëvajtjen dhe për sigurimin e ciklit të vazhdueshëm të zhvillimit ekonomik si dhe të barazisë sociale në vend. Koalicioni Shqiptar “Bashkë një zâ” është i angazhuar për të vazhduar reformat e nevojshme në këtë fushë.

ZHVILLIMI I SEKTORIT PRIVAT

Sektori privat do të jetë bartës i zhvillimit ekonomik dhe punësimit. Në mbështetje të sektorit privat do të implementohen projekte të veçanta për kompanitë vendore me qëllim rritjen e eksportit; programe për nxitjen e ndërmarrësisë, sidomos në zonat ku jeton popullsia shqiptare. Do të rrisim nivelin e shërbimeve të administratës dhe do të evitojmë pengesat administrative, do të ofrohen stimuj për zhvillimin e bizneseve si dhe do të krijojmë parakushte për tërheqjen e investimeve të huaja

direkte. Bazuar në politika dhe kriterë të sakta, do të subvencionohen kamatat dhe kreditë për sektorin e bujqësisë dhe do të sigurohet ndihmë direkte financiare për bizneset e sapokrijuara të cilat punësojnë numër të caktuar të punëtorëve. Koalicioni Shqiptar “Bashkë një zâ”, në mandatin e ardhshëm katërvjeçar qeveritar, do të reformojë legjislacionin dhe procedurat që prekin bizneset dhe investitorët privatë duke zvogëluar çdo tatim dhe taksat për biznese.

MBROJTJA E AMBIENTIT

Politikat e BE-së për mjedisin dhe ndryshimin e klimës synojnë të promovojnë zhvillimin e qëndrueshëm, kalimin në një ekonomi me karbon të ulët dhe përdorimin efikas të burimeve dhe mbrojtjen e mjedisit për të tashmen dhe gjeneratat e ardhshme.

Qëllimet e mbrojtjes së mjedisit janë mbrojtja e shëndetit dhe e jetës së njeriut, cilësia e ekosistemeve, mbrojtja e bimëve dhe kafshëve, speciet dhe të mirat kulturore krijuesi i të cilave është njeriu, duke ruajtur ekuilibrin ekologjik dhe stabilitetin e natyrës, përdorimi racional dhe adekuat i burimeve natyrore. Negociatat për anëtarësimin e Malit të Zi në BE përmes kapitullit 27 janë një mundësi e mirë për të përmirësuar mbrojtjen e mjedisit, zbatimin e parimeve dhe standardeve të zhvillimit të qëndrueshëm.

Koalicioni Shqiptar “Bashkë një zâ” do të synojë mbrojtjen e lokaliteteve me rëndësi vitale, si: Kriporja e Ulqinit, Ullishta e Ulqinit, liqeni i Shasit, liqeni i Shkodres, si dhe Parku Nacional “Bjeshkët e Nemuna”.

Kriporja e Ulqinit si park nacional - synojmë regjistrimin e saj në listën Ramsar për mbrojtjen e këtij lokaliteti, si dhe regjistrimin në listën Emerald sipas Konventës së Bernit me karakter ndërkombëtar.

Kriporja është e pasur me specifikat e saj të rralla në botë, siç janë: flora, fauna, shpezët, prodhimi i kripës në mënyrë natyrore me elementet e saj shëruese, si dhe peloidet.

Ne do të angazhohemi në mbrojtjen e ekosistemit natyror përmes zhvillimit të turizmit të qëndrueshëm; krijimin e kushteve për ushtrimin e veprimtarive të biznesit bazuar në prodhimin e kripës, turizmit ekologjik dhe ruajtjes së natyrës; Kriporja e Ulqinit si resort turistik për turistët ndërkombëtarë (vrojtimi i shpezëve, turizmi natyror dhe shëndetësor). Biodiversiteti i saj i plotëson të gjitha elementet

për një zhvillim të tillë, duke ruajtur ambientin nga devastimi.

Ullishta e Ulqinit, që gjendet në afërsi të Valdanosit, ka rreth 74 000 drunj ulliri, dhe pas ullishtës së Tivarit është e dyta në bregdetin e Adriatikut. Në një pikëpamje është unike sepse pjesa më e madhe e saj, rreth 75%, gjendet në një kompleks. Vjetërsia mesatare e ullinjve është më se 300 vjet, por disa trupa janë që nga koha e Greqisë antike (shekulli V p.e.s.). Vaji i njohur i Ulqinit, në amfora e qypa të dheut, ishte mall tregtar baraz me arin dhe arrinte deri në Trieste, Venedik, Romë e Kairo, si dhe në brendinë e vendit (Shkodër, Shkup, Diokle, Ras, Prizren etj.). Në kohën kur bëhej vjelja e ullinjve, nga ullishta jehonte kënga e mbledhësve.

Koalicioni Shqiptar “Bashkë një zâ” do të inicojë kthimin e ullishtës ish-pronarëve të saj, të cilëve në mënyrë të padrejtë u janë konfiskuar pronat e tyre gjatë regjimit komunist, ku ato prona nuk u shfrytësuan për dedikimin që janë marrë. Gjithashtu, Koalicioni Shqiptar “Bashkë një zâ” do të ndalojë me ligj çdo ndërtim në zonat e ullishtës si dhe do të inicojë revitalizimin e plotë të saj dhe mirëmbajtjen.

Liqeni i Shasit të shpallet një zonë e mbrojtur si park natyror, duke u bërë regjistrimi i tij në listën Ramsar dhe Emerald. Të bëhet mbrojtja e këtij lokaliteti nga devastimi, ndërtimet e egra si dhe kultivimi i specieve të ndryshme ujore, që janë karakteristike për ujërat e ëmbla.

Liqeni i Shkodrës, me një hapësirë prej 400 km², është ndër liqenet më të njohura në rajonin e Gadishullit Ballkanik. Ky liqe është shpallur park nacional dhe menaxhohet nga ndërmarrja Parku Nacional “Liqeni i Shkodrës” që nga viti 1983. Për shkak të larmisë së madhe biologjike, liqeni i Shkodrës shënohet si një zonë e mbrojtur, si në Mal të Zi ashtu edhe në Shqipëri. Është i njohur ndërkombëtarisht si një habitat i Ramsar dhe Emerald, si dhe IPA (habitat i rëndësishëm bimor) dhe IBA (habitat i rëndësishëm i shpendëve). Përmes organizatave ndërkombëtare do të inicojmë mbrojtjen e tij nga devastimi i ndërtimeve të egra, kultivimin me specie ujore karakteristike për ujërat e ëmbla si dhe promovimin e tij të mëtutjeshëm si një projekt ndërkufitar Mali i Zi-Shqipëri.

Parku Nacional “Bjeshkët e Nemuna”, që shtrihet në territorin e komunave të Plavës dhe Gucisë, është themeluar në vitin 2009 dhe përfshin një sipërfaqe prej 166 km². Banorët e disa fshatrave me popullsi shumicë shqiptare janë të pakënaqur me volumin territorial që përshin ky park nacional. Atyre iu pamundësohet shrytëzimi i tokave të tyre për qëllime private. Koalicioni Shqiptar “Bashkë një zâ” do të inicojë ndryshimin e planeve urbanistike me qëllim të zvogëlimit të volumit të parkut

nacional në suaza të mundësive, në drejtim të plotësimit të kërkesave të banorëve të kësaj zone (tokat e tyre private të gjenden jashtë kufijve të parkut nacional) me qëllim të mundësimit të shfrytëzimit të tyre. Konventat ndërkombëtare nuk e kufizojnë tokën private për t'u shfrytëzuar nga pronarët e saj.

Një nga problemet që ka Mali i Zi për mbrojtjen e ambientit si shtet ekologjik janë mbeturinat. Koalicioni Shqiptar "Bashkë një zâ" do të inicojë zgjidhjen e këtij problemi me ndërtimin e 3-5 deponive sanitare regjionale në të gjithë territorin e Malit të Zi, si dhe financimin me fonde ndërkombëtare për rregullimin e problemeve për deponitë për materialin inert.

Sipas qëllimeve të përcaktuara me ligj, të paktën 50% e sasisë totale të mbeturinave të mbledhura materiale, të tilla si qelqi, letra, metali dhe plastika, duhet të përgatiten për ripërdorim dhe riciklim deri në vitin 2020, ndërsa në të njëjtën periudhë është e nevojshme përgatitja për ripërdorim të paktën 70% e mbeturinave të ndërtimit jo të rrezikshëm. Ligji parashikon gjithashtu planifikimin e kushteve në të cilat sasia e biodegradueshme, mbeturinat komunale që hidhen në deponi, për të arritur nivelin e 35% të masës totale biologjike mbeturinat e degradueshme të krijuara në 2010. Këto nivele të përqindjes, të dhëna si qëllime, do të angazhohemi që t'i realizojmë në periudhën 2021-2025.

Po ashtu do të inicojmë mbrojtjen e lumit Buna nga materialet inerte, të cilat bëjnë devastimin e plazhit të Ulqinit si dhe të pasurive nënujore të lumit dhe detit Adriatik.

DECENTRALIZIMI I USHTRIMIT TË VEPRIMTARIVE DHE AI FINANCIAR

Decentralizimi i ushtrimit të funksionit në pushtetin lokal do të ketë fokusin në ndryshimin e Ligjit të vetëqeverisjes lokale, Ligjit të financimit të qeverisjeve lokale, Ligjit për rregullimin e planifikimit si dhe të një morie të ligjeve që rrisin autonominë e qeverisjes lokale për vendimmarrje. Të gjitha këto ndryshime do të propozohen në suaza të konventave të Këshillit Evropian, legjislationit të BE-së, si dhe praktikave të mira të shteteve anëtare të BE-së. Me procesin e anëtarësimit të Malit të Zi në Bashkimin Evropian duhet të barten edhe disa ingerenca të qeverisjes nga qeverisja qendrore në qeverisjen lokale.

Qëllimet e decentralizimit shkojnë përtej parimeve të gjera të vetëqeverisjes dhe përfaqësimit politik të komuniteteve lokale. Ato po ashtu kanë për qëllim që shërbimet publike t'i ofrojnë më afër qytetarëve, duke u siguruar që të njëjtat janë të ofruara me efikasitet dhe me përgjegjshmëri në mënyrë që t'u shkojnë

përshtat nevojave të komunitetit lokal dhe përmirësojnë jetën dhe mirëqenien e njerëzve që jetojnë atje. Pikërisht këto janë sfidat aktuale të decentralizimit në Mal të Zi. Qëllimet politike të decentralizimit nuk mund të përmbushen në mënyrën e duhur pa pasur vëmendjen tek ofrimi efikas i shërbimeve publike. Në këtë aspekt, do të përpiqemi të tregojmë dhe analizojmë procesin e decentralizimit në Mal të Zi, sukseset dhe sfidat, duke u fokusuar në dy fusha kryesore: rritjen e ingerencave dhe efikasitetit të shërbimeve lokale, si dhe rritjen e të ardhurave buxhetore pas inicimit të procesit të decentralizimit.

Vetëqeverisja lokale duhet të ketë ingerenca të plota në planifikimin urbanistik-hapësiror të territorit të saj, ingerenca më të mëdha në punën e policisë komunale në sferen e rregullimit të komunikacionit, të drejtën e vendimmarrjes në fushën e shëndetësisë, arsimit dhe kulturës. Koalicioni Shqiptar “Bashkë një zâ” do të propozojë që objektet shëndetësore (ambulancat), objektet arsimore (shkollat fillore dhe të mesme), objektet kulturore (muzetë, lokalitetet arkeologjike dhe historike) në territorin e saj, si dhe menaxhmentin e saj ta udhëheqë dhe ta zgjedhë qeverisja lokale sipas praktikave më të mira evropiane.

Sistemi i financimit të vetëqeverisjeve lokale është një element kryesor që mundëson, promovon ose kufizon zhvillimin lokal. Ajo është e lidhur ngusht me cilësinë e jetës së qytetarëve, sepse burimet financiare të disponueshme për qeveritë lokale përcaktojnë cilësinë dhe shtrirjen e shërbimeve lokale. Prandaj, është e rëndësishme se cili është sistemi i financimit të vetëqeverisjeve lokale dhe cila është shuma e financimit që kanë vetë qeverisjet lokale për ushtrimin e shumë kompetencave. Sistemi i financave publike lokale në Mal të Zi është një nga më të pavarurit në rajon, ku i jep qeverisë lokale pavarësi në mbledhjen e të ardhurave të rëndësishme lokale dhe financimin e shpenzimeve të tyre të planifikuara.

Sistemi i financave publike të vetëqeverisjeve lokale në Mal të Zi është i rregulluar me Ligjin për Vetëqeverisjen Lokale, Ligjin për Buxhetin dhe Përgjegjësinë Fiskale dhe Ligjin për Financimin e Vetëqeverisjes Lokale.

Mali i Zi, përmes procedurës së negociatave për anëtarësim në Bashkimin Evropian, përmes kapitujve 16, 17, 33, do të jetë e nevojshme të ndryshojë legjislacionin që rregullon sistemin e financimit të njësive të vetëqeverisjes lokale.

Për të rritur efikasitetin e vetëqeverisjeve lokale në rrugën e pranimit të Malit të Zi në Bashkimin Evropian, është e nevojshme që të gjitha njësitë e vetëqeverisjes lokale të kenë aftësi paguese financiare.

Me anëtarësimin në Bashkimin Evropian, njësitë e vetëqeverisjes lokale duhet të kenë një system të shëndoshë të financave publike, i cili përfshin financa të qëndrueshme publike të njësive të vetëqeverisjes vendore në mënyrë që të jenë në gjendje të përmbushin çdo detyrim që i përket rregullave të tij ligjore. Këta qytetarë do të plotësojnë nevojat e tyre publike. Prandaj, do të jetë e nevojshme të ndryshohet Ligji për Financimin e Vetëqeverisjes Lokale në mënyrë që të rriten të ardhurat e njësive të vetëqeverisjes lokale. Qeveritë lokale do të duhet të racionalizojnë, dixhitalizojnë dhe rrisin efikasitetin në ofrimin e shërbimeve të tyre.

Propozimet për masa për të rritur të ardhurat e pushtetit lokal për të përmirësuar financat publike, si dhe për të rritur efikasitetin në ofrimin e shërbimeve të tyre kanë të bëjnë me:

- 1) Ndryshimin e Ligjit për financimin e vetëqeverisjes lokale, në kuptimin e:
 - Heqjes së tarifave për rregullimin, mbrojtjen dhe përmirësimin e mjedisit;
 - Rritjen në përqindje përkatëse të të ardhurave nga tatami mbi të ardhurat personale për komunat bregdetare;
 - Përcaktimin e përqindjes së të ardhurave nga akcizat për vajrat minerale, derivatet e tyre dhe substancat, si dhe akcizat për alkoolin dhe pijet alkoolike dhe ridrejtimin e këtyre rritjeve në buxhetet e qeverive lokale;
 - Futjen e surtaksës në akcizat;
 - Futjen e surtaksës së taksës së pasurisë;
 - Përcaktimin e përqindjes së përkatësisë së të ardhurave bazuar në tarifën për organizimin e lojërave të fatit;
 - Përcaktimin e përqindjes së të ardhurave bazuar në taksën e vlerës së shtuar (TVSH);
 - Përcaktimin e përqindjes së tarifave të anëtarësisë për përdorimin e burimeve natyrore (pasuritë detare);
- 2) Ndryshimin e Ligjit për taksat komunale lokale, për sa i përket:
 - Heqjes së taksës lokale të shërbimeve për përdorimin e anijeve në ujë;
 - Heqjen e taksës vendore të shërbimeve për përdorimin e hapësirës në mjediset publike ose para lokaleve të biznesit për qëllime biznesi.
- 3) Ndryshimet në Ligjin për rrugët, për sa i përket:
 - Rritjes së tarifës vjetore për regjistrimin e automjeteve rrugore.

Përmes Fondit të Barazimit, Mali i Zi ka rregulluar në mënyrë të shkëlqyeshme barazimin fiskal të njësive të vetëqeverisjes lokale që janë nën mesataren kombëtare të zhvillimit, ndërsa komunat në zonën veriore kanë dhënë një përqindje më të

lartë të të ardhurave të caktuara në krahasim me njësitë e vetëqeverisjes lokale të vendosura në rajonin qendror dhe bregdetar.

Për secilin shërbim që qeveritë lokale kanë të drejtë t'u ofrojnë qytetarëve të interesuar, burimet financiare duhet të sigurohen përmes të ardhurave të tyre ose të ceduara, në mënyrë që niveli i shërbimeve të jetë i kënaqshëm. Transferimi i kompetencave nga shteti në nivelin lokal pa rritje të të ardhurave nuk garanton zbatimin e mirë të atyre kompetencave.

Propozimi i këtyre ndryshimeve është në funksion të rritjes së konsolidimit të financave publike në nivelin lokal, gjë e cila do të lehtësojë edhe brengat e financave publike në nivelin shtetëror dhe përmirësimin e indikatorëve makroekonomikë.

ARSIMI

Koalicioni Shqiptar "Bashkë një zâ" do të marrë masa në fushën e arsimit dhe studimeve për të nxitur njohjen e kulturës, historisë dhe gjuhës të popullit shqiptar. Në këtë kuadër, Koalicioni Shqiptar "Bashkë një zâ" do të sigurojë ndër të tjera mundësi të përshtatshme për mësim në gjuhën shqipe në të gjitha nivelet e arsimit, kualifikimin e mësuesve, arsimtarëve dhe profesorëve, si dhe pajisjen me tekste shkollore. Koalicioni Shqiptar "Bashkë një zâ" do të angazhohet të krijojë mundësitë e barabarta për ndjekjen e arsimit në të gjitha nivelet për personat që i përkasin pakicave kombëtare.

Koalicioni Shqiptar "Bashkë një zâ", përmes intitucioneve përgjegjëse do të inicojë ndryshimin e teksteve shkollore në gjuhën shqipe, që të jenë sa më të përshtatshme dhe më të kuptueshme për nxënësit dhe stafin shkollor, në atë mënyrë që tekstet shkollore në gjuhën shqipe të botohen nga botuesit shqiptarë. Abetarja për gjuhën shqipe të pranohet abetarja e unifikuar për të gjitha trevat shqiptare.

Koalicioni Shqiptar "Bashkë një zâ" do të angazhohet që për nxënësit që shprehin interesim për vazhdimin e studimeve të larta në Shqipëri dhe Kosovë, të rritet kuota (numri) i regjistrimit të tyre, për arsye që çdo nxënës t'i jepet mundësia për të vazhduar studimet e larta në fushat që ai dëshiron.

Koalicioni Shqiptar "Bashkë një zâ", përmes buxhetit të shtetit do të inicojë ndërtimin e kopshteve për fëmijë në trevat ku jetojnë shqiptarët, modernizimin e shkollave fillore, ndërtimin e shkollave të reja fillore dhe të mesme.

Koalicioni Shqiptar “Bashkë një zâ” do mbështesë kërkimin shkencor dhe hulumtimet në aspektin kulturor, ekonomik, arsimor e social ku theksi janë shqiptarët ose trevat e banuara me shqiptarë në Mal të Zi duke i mbështetur në mënyrë financiare si dhe në sigurimin e informacionit dhe të dhënave të kërkuara.

Gjithashtu do të bëjmë evidentimin e rinisë studentore kudo që studiojnë me qëllim të mbështetjes sa më të madhe të studentëve tanë. Sidomos, për ata të cilët kanë vështirësi në përballimin e shpenzimeve të përditshme të shkollimit. Për këto qëllime do të formojmë Fondin e posaçëm “Studenti”, i cili do të grumbullojë mjetet nga subjektet politike, donacione të ndryshme dhe nga bashkëvendësit tanë në mërgim.

POLITIKA E JASHTME DHE INTEGRIMI NË BASHKIMIN EVROPIAN

Koalicioni Shqiptar “Bashkë një zâ” do të angazhohet që Mali i Zi të mbetet shtet demokratik, me të drejta të barabarta për qytetarët e tij, si dhe politikën e tij të jashtme drejtuar në integrim të përsheptuar në Bashkimin Evropian. Synimi i politikës së jashtme do të ndihmojë të kemi marrëdhënie më të mira me shtetet amë Shqipërinë, Kosovën, si dhe Maqedoninë. Bashkëpunimi me këto shtete do të jetë primar për zhvillimin e diplomacisë ekonomike, kulturore dhe ruajtjen e kombësisë. Zhvillimin e marrëdhënieve të mira me Shqipërinë dhe Kosovën do ta forcojmë me hapjen e pikave të përbashkëta të reja kufitare në fshatin Skje të zonës së Krajës (Komuna e Tivarit) dhe fshatin Zogaj (Bashkia e Shkodrës).

Në sferën e diplomacisë ekonomike do të angazhohemi për hapjen e Dhomës Ekonomike të Shqipërisë dhe Kosovës në Ulqin, në shenjë të rritjes së marrëdhënieve tregëtare, turistike, bujqësore dhe degëve të tjera ekonomike.

Në sferën e diplomacisë kulturore do të angazhohemi për rritjen e fondeve nga shteti i Shqipërisë dhe Kosovës për financimin e aktiviteteve kulturore të shqiptarëve në Mal të Zi, në funksion të ruajtjes së gjuhës, traditave, dokeve dhe kulturës.

Mali i Zi do të ketë marrëdhënie të shkëlqyera me Shtetet e Bashkuara të Amerikës (SHBA), Britaninë e Madhe, si dhe me vendet e BE-së (Gjermaninë, Francën, Italinë etj.).

Në sferën e pëfaqësimit të interesave të mbrojtjes, Mali i Zi si shtet anëtar i NATO-s do të zbatojë interesat e kësaj organizate politike dhe sigurie në të gjithë botën.

Pra, prioriteti i politikës së jashtme të Malit të Zi do të jetë: anëtarësimi sa më i shpejtë i Malit të Zi në Bashkimin Evropian, përfaqësimi i politikave të NATO-s në të gjithë botën, marrëdhëniet e mira me SHBA, Britaninë e Madhe, vendet anëtare të BE-së, si dhe me shtetet amë.

Koalicioni Shqiptar “Bashkë një zâ” do të inicojë që të rritet numri i të punësuarve të qytetarëve të Malit të Zi me kombësi shqiptare në përfaqësitë diplomatike të Malit të Zi, me theks të veçantë në përfaqësitë e Malit të Zi pranë selisë së NATO-s, Bashkimit Evropian, Këshillit Evropian, Kombeve të Bashkuara, organizatave ndërkombëtare të saj si dhe në ambasadat e Malit të Zi në Shqipëri, Kosovë, Britani e Madhe, Turqi dhe Francë.

Koalicioni Shqiptar “Bashkë një zâ” do të inicojë që në grupet e bisedimit të Malit të Zi për anëtarësim në Bashkimin Evropian të ketë përfaqësues të Malit të Zi me kombësi shqiptare. Pothuajse asnjë shqiptar nuk është anëtar i ekipit negociues të Malit të Zi për anëtarësim në BE. Do të inicojmë që kryenegociatori në procesin e anëtarësimit të Malit të Zi në BE të ketë zëvendësin e tij me kombësi shqiptare, si dhe që grupet negociatore për kapitullin 2 (liria e lëvizjes së të punësuarve), kapitullin 4 (qarkullimi i lirë i kapitalit), kapitullin 11 (bujqësia dhe zhvillimi rural), kapitullin 14 (politika e komunikacionit), kapitullin 15 (energjetika), kapitullin 16 (tatimet), kapitullin 17 (Unioni ekonomik dhe monetar), kapitullin 21 (rrjetet trans-evropiane), kapitullin 23 (gjyqësori dhe të drejtat themelore), kapitullin 24 (e drejta, liria dhe siguria), kapitullin 26 (arsimi dhe kultura), kapitullin 27 (mbrojtja e mjedisit), kapitullin 31 (politika e jashtme, e mbrojtjes dhe siguria) të përbëhen edhe me anëtarë me kombësi shqiptare nga Mali i Zi.

Koalicioni Shqiptar “Bashkë një zâ” ka kuadro dhe do të kërkojmë participim maksimal në këto institucione me interes të përbashkët.

Gjithashtu do të inicojmë që në kuadër të Zyrës për Diasporë të themelohet zyra për bashkëpunim me diasporën tonë, respektivisht bashkëvendësit tanë që jetojnë në mërgim, që të jenë në funksion të plotë jo vetëm për investime dhe projekte të ngjashme, por edhe për të harmonizuar qëndrimet lidhur me aktivitete të ndryshme kulturore- arsimore, shkencore e kështu me radhë. Në këtë mënyrë, mërgata jonë do të jetë gjithnjë e më aktive në jetën e përgjithshme në vendlindje.

INVESTIMET KAPITALE

Investimet kapitale janë një kusht i domosdoshëm për përparimin dhe realizimin e përpjekjeve të vazhdueshme të njeriut për të zotëruar forcat e natyrës dhe t'i përdorë ato në mënyrë sa më efikase që të jetë e mundur plotësimi i nevojave të tyre. Pa investime kapitale nuk ka përparim teknologjik dhe rritje të mirëqenies së banorëve. Investimet kapitale në kohët e fundit kanë rënë pothuajse në tërë rajonin, megjithatë ky duhet të paraqitet si një proces i vazhdueshëm për zhvillim. Investimet kapitale janë mënyra e vetme për të arritur qëllimet e zhvillimit ekonomik dhe tërheqjen e të interesuarve për të investuar në Mal të Zi, për ta vizituar atë dhe për të jetuar.

Koalicioni Shqiptar "Bashkë një zâ" përmes pjesëmarrjes së tij në ushtrimin e pushtetit në nivelin qendror do të inicojë që investimet kapitale të përbëjnë 30% të buxhetit të planifikuar dhe që ato planifikime të realizohen për çdo vit. Gjithashtu do të angazhohemi përmes fondeve nga institucionet ndërkombëtare për marrjen e huave të buta apo me norma interesi zero për investime kapitale me interes rajonal.

Koalicioni Shqiptar "Bashkë një zâ" do të inicojë ndryshimin e Planit të Përgjithshëm Urbanistik të Malit të Zi, si dhe planeve të tjera urbanistike ku paraqitet nevoja për zhvendosjen e autostradës Adriatik-Jon, që të kalojë nëpër qytetin e Ulqinit. Interesi ynë do të jetë ndërlidhja infrastrukturore e Malit të Zi me Shqipërinë përmes autostradës Adriatik-Jon, e cila do të kyçet në zonat e Anës së Malit (Ulqin-Shkodër) si dhe rruga e shpejtë me katër korsi e cila do ta lidhë Malin e Zi me Shqipërinë në Shtoj (Ulqin) dhe Velipojë (Shkodër).

Gjithashtu do të synojmë ndërtimin e rrugës Mali i Zi-Shqipëri (Plavë-Guci-Malësi e Madhe), si dhe Tuz-Guci-Plavë përmes Republikës së Shqipërisë.

Ndërlidhja me Kosovë do të inicojmë ndërtimin e rrugës Plavë-Deçan, si dhe rikonstruksionin e rrugës Rozhaje-Pejë.

Në komunikacionin ujor do të inicojmë ndërtimin e pikës kufitare në Ulqin (Plazhi i Vogël) me qëllim të inicimit të linjës ujore Ulqin-Durrës.

Në komunikacionin hekurudhor do të inicojmë rikonstruksionin e linjës hekurullore Podgoricë-Shkodër.

Nga buxheti kapital i Malit të Zi do të inicojmë që 10% e planifikimit vjetor të jetë për zonat ku banon popullsia shqiptare (Ulqin, Tivar, Tuz, Rozhajë, Plavë dhe Guci).

7. Albanska koalicija JEDNOGLASNO – Demokratska partija, Demokratska unija Albanaca i Demokratski savez u Crnoj Gori

7 RAZLOGA ZA GLAS ZA BROJ 7

- 1. "Jednoglasno" – od onih koji žele dobro naciji.**
- 2. Zajedno, ka unaprijeđenju naših nacionalnih prava.**
- 3. Zajedno, za obrazovanje i zapošljavanje naših mladih.**
- 4. Zajedno, za pozicioniranje Albanaca u Crnoj Gori.**
- 5. Zajedno, za razvoj naših sredina.**
- 6. Zajedno, za našu dijasporu širom svijeta.**
- 7. Zajedno, za drugačiji albanski glas u Crnoj Gori.**

LJUDSKA PRAVA

Prava nacionalnih manjina u Crnoj Gori regulisana su Ustavom Crne Gore i Zakonom o manjinskim pravima i slobodama.

Svaka osoba koja pripada albanskoj nacionalnoj manjini imaće pravo da slobodno bira, da kao takva bude uvažena i neće imati nepovoljan položaj od ovog izbora ili u uživanju prava koji se povezuju sa ovim izborom.

Pripadnici albanske nacionalne manjine moći će da ostvaruju prava i uživaju slobode koje proističu iz principa sadržanih u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i slobodama, pojedinačno i u zajednici sa drugima.

Albanska koalicija "Jednoglasno" će djelovati u pravcu garantovanja prava na jednakost pred zakonom i jednaku zakonsku zaštitu pripadnicima albanske nacionalne manjine. S tim u vezi, biće zabranjena svaka diskriminacija po osnovu pripadnosti nacionalnoj manjini.

Albanska Koalicija "Jednoglasno" angažovaće se na usvajanju, gdje god je to potrebno, odgovarajućih mjera sa ciljem podsticanja pune i efektivne jednakosti između onih koji pripadaju nacionalnoj manjini i onih koji su većina, i to u ekonomskoj, društvenoj, političkoj i kulturnoj sferi. U tome ćemo uzeti u obzir specifičnosti onih koji pripadaju albanskoj nacionalnoj manjini.

Albanska koalicija "Jednoglasno" će djelovati u pravcu stvaranja neophodnih uslova

za pripadnike albanske nacionalne manjine kako bi sačuvali i razvili svoju kulturu i kako bi sačuvali osnovne elemente ovog identiteta, konkretno jezik, tradiciju, religijska uvjerenja i kulturno nasljeđe.

Uz poštovanje preduzetih mjera za realizaciju politike potpune integracije, Albanska koalicija "Jednoglasno" neće preduzimati politike ili prakse koje su usmjerene ka asimilaciji pripadnika albanske nacionalne manjine protivno njihovoj volji i bićemo brana od svakog akta koji teži takvoj asimilaciji.

Albanska koalicija "Jednoglasno" zalaže se za pravo pripadnika albanske nacionalne zajednice u dijelu uspostavljanja i održavanja slobodnih i mirnih prekograničnih kontakata sa osobama koji legalno žive u drugim državama, posebno sa onima koji imaju isti etnički, kulturološki, jezički ili vjerski identitet, ili zajedničko kulturno nasljedstvo.

Albanska koalicija "Jednoglasno" angažovaće se za pravo pripadnika albanske nacionalne manjine na učešće u aktivnostima nevladinih organizacija, na nacionalnom i međunarodnom nivou.

Albanska koalicija "Jednoglasno" doprinosiće, kada je to potrebno, uspostavljanju bilateralnih i multilateralnih sporazuma sa drugim državama, posebno sa susjednim zemljama, kako bi osigurali zaštitu pripadnika albanske nacionalne manjine.

Albanska koalicija "Jednoglasno" će podsticati međugraničnu saradnju sa Albanijom i Kosovom u svim oblastima koje su od značaja za zaštitu nacionalnog identiteta i slobode kretanja.

Pravo korišćenja nacionalnih simbola je regulisano Zakonom o izboru, upotrebi i javnom isticanju nacionalnih simbola.

Izmjene koje ćemo predložiti:

- ☐ U jedinicama lokalne samouprave ili u mjesnim zajednicama u kojima, na osnovu posljednjeg rezultata popisa, registrovani stanovnici albanske nacionalnosti čine preko 15% stanovništva, u zgradama organa lokalnih samouprava, mjesnih zajednica i javnih ustanova pored državne zastave da bude podignuta i zastava ovog manjinskog naroda ili druge nacionalne manjinske zajednice.
- ☐ Pravo na upotrebu nacionalnih simbola (bez drugih pratećih simbola) za registrovane građane albanske nacionalnosti na osnovu rezultata posljednjeg popisa, tokom svih porodičnih slavlja.

Ovi prijedlozi doprinose unaprijeđenju ljudskih prava, očuvanju nacionalnog identiteta, kao i poboljšanju kvaliteta i harmoničnog života, usklađivanju sa pravnom tekovinom EU i sa ratifikovanim međunarodnim konvencijama, kao i sa najboljim međunarodnim praksama.

EKONOMIJA

Sprovođenje ključnih prioriteta: rast ekonomije, dobra vladavina i socijalno blagostanje, stvoriće preduslove za stabilan ekonomski rast, unaprijediće sredinu unutar koje se razvijaju dodatne aktivnosti privatnog sektora, kao i opšte blagostanje građana.

Stabilan ekonomski rast biće primarni cilj Albanske koalicije "Jednoglasno". Ovo će se postići kroz utvrđivanje strateški stabilnih prioriteta za budući mandat vlasti.

U narednom četvorogodišnjem periodu Crna Gora će biti među vodećim zemljama po ekonomskom rastu. Glavni generator rasta biće privatne investicije i slobodno preduzetništvo. Javni sektor će i dalje nastaviti da igra svoju značajnu ulogu. Javno-privatna partnerstva će se koristiti u najvećoj mogućoj mjeri. Politike upravljanja omogućiće optimizaciju razvojnih resursa zemlje.

Nastaviće se sa strukturnim reformama u ekonomiji, privlačenjem privatnih investicija u strateškim sektorima i reformisaće se državna administracija da bi se odgovorilo zahtjevima vremena.

Prioritetni sektori, koji će neposredno uticati na rast ekonomije, biće turistička industrija, poljoprivreda, proizvodnja hrane kao i postizanje energetske nezavisnosti. Osnova za sve biće jačanje vladavine prava i kreiranje privlačnog ambijenta za strane investicije.

TURIZAM

Turizam treba da dobije zasluženno mjesto, posebno u primorskim dijelovima koje naseljava albansko stanovništvo (Ulcinj i Bar), ali i u drugim i planinskim, poput Tuzi, Plava, Gusinja i Rožaja.

Ulcinj je grad sa najvećim potencijalom za razvoj primorskog turizma, posmatranja ptica i zdravstvenog turizma.

Iniciraćemo u relevantnim institucijama za planiranje i razvoj zaštite životne sredine pokretanje odgovornog planiranja područja za razvoj turističke industrije u svim sredinama u kojima žive oni koji govore albanski jezik, a čuvajući prirodno okruženje.

Valorizacija postojećih kapaciteta dobrim marketingom od strane lokalne samouprave donijela bi višestruku korist.

Kada je riječ o turizmu, koncept održivog turizma, koji je nužno povezan sa sektorom poljoprivrede i stočarstva, je neizbježan. Samo povezanost ova dva sektora može da garantuje stabilnost, a posebno u vrijeme hiperprodukcije tokom ljetnje turističke sezone kada se broj turista značajno uvećava i kada se poljoprivredni proizvodi mogu prodati kroz ugostiteljski i sistem hotelskih usluga. Ovaj pristup bi u velikoj mjeri olakšao put poljoprivrednih proizvoda od trenutka proizvodnje do konačne prodaje hotelskih usluga.

POLJOPRIVREDA

Poljoprivrednom sektoru treba dati zasluženno mjesto. Prema strateškim dokumentima poljoprivreda se računa kao strateški sektor razvoja. U sredinama albanskog govornog područja - Ulcinj, Bar, Tuzi, Plav, Gusinje i Rožaje - mještani se tradicionalno bave poljoprivredom i stočarstvom.

Glavni cilj Albanske koalicije "Jednoglasno" mora biti fokusiran na beneficije poljoprivrednih proizvođača od državnih institucija, posebno na grantove posredstvom evropskih fondova (IPARD), ali na subvencije i druge oblike podrške, kroz mjere cijene tržišta i mjere ruralnog razvoja gdje je podrška okvirno 50%.

Glavni ciljevi su poboljšanje životnih uslova za poljoprivredne proizvođače, ali i poboljšanje kvaliteta proizvoda hrane, kao preduslova čuvanja zdravlja građana. Takođe, pokrenućemo obilježavanje poljoprivrednih lokalnih proizvoda, posebno citrusa, kao autohtonih proizvoda proizvedenih na određenom geografskom području kako bi uvećali mogućnosti plasmana na tržište regiona.

RIBARSTVO

S obzirom na to da je sektor ribarstva (morski ribolov) uglavnom razvijen u opštini Ulcinj i Bar, i djelimično u drugim oblastima u kojima živi albansko stanovništvo (slatkovodni ribolov), razvoj ovog sektora zahtjeva ozbiljan pristup. U dijelu morskog ribolova, trebalo bi da se osvrnemo na unaprijeđenje profesionalne flote za morski ribolov, poboljšanje standarda u sigurnosti jedrenja (ribarskih brodova), kao i higijenskih i zdravstvenih uslova opreme za ribolov.

ZAPOŠLJAVANJE

Mjesta u koje žive Albanci imaju manji potencijal kad je riječ o mogućnostima zapošljavanja. Razlozi za ovo su u manjim investicijama u modernizaciju opštinske infrastructure, ali i u privlačenje investicija u privatnom sektoru.

Opština Ulcinj, dio područja Kraje (Krajine) koje pripada opštini Bar, zatim opština Tuzi, Gusinje, Plav i Rožaje jesu mjesta sa visokim stepenom nezapošljenosti, a što je iznad prosjek koji ima Crna Gora.

Bićemo uključeni u izradu Strategije zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa u Crnoj Gori, sa fokusom za Albance. U tom pravcu, iniciraćemo osiguravanje zapošljavanja u zonama sa visokim stepenom nezapošlenosti u Crnoj Gori.

Angažovaćemo se za podsticaj investicija u privatnom sektoru za otvaranje novih radnih mjesta, tako da područja naseljena Albancima imaju niži stepen od prosječnog stepena nezapošljenosti u Crnoj Gori, a radićemo i na tome da veći broj Albanaca dobije funkcije u državnoj administraciji.

Takođe, angažovaćemo se da prosječna plata u ovim sredinama bude na nivou crnogorskog prosjeka.

SOCIJALNA ZAŠTITA

Albanska koalicija "Jednoglasno" smatra da Crna Gora treba da bide socijalna država, sa jednakim pravima za sve stanovnike koje ovdje žive.

Na osnovu ovih principa iniciraćemo besplatan sistem javnog zdravstva za sve starosne grupe. To uključuje povećanje lista lijekova za grupe svih starosnih doba, kao i besplatne lijekove za sve penzionere.

U dijelu zaštite i unaprijeđenja prava djece, iniciraćemo projekat da svako dijete starosne dobi 0 -5 godina ima prihode od države u iznosu od 30 eura mjesečno, a oni starosne dobi od 6 -18 godina po 50 eura mjesečno. Ovi prihodi omogućiće kupovinu školskog pribora za učenike, a biće i podsticaj za rast nataliteta.

Što se tiče socijalne zaštite za djecu bez roditelja i za domaćinstva sa više od dva člana koji su nezapošljeni, iniciraćemo projekat minimalnih mjesečnih prihoda zavisno od minimalne mjesečne plate koja je u Crnoj Gori sada 220,00 eura.

VLADAVINA PRAVA I AMBIJENT ZA BIZNIS

Funkcionalni pravni sistem i primjena modernih zakona predstavljaju katalizator za kreiranje jedne povoljne klime za ekonomske investicije i ekonomski rast. Ovo će se postići da bi se obezbjedio zakonski jasan i predvidljiv okvir. Vladavina prava je ključ za brzu integraciju zemlje u Evropu i za privlačenje stranih investicija. U tom kontekstu, borba protiv sive ekonomije je osnovni uslov za održavanje i osiguranje nastavka ekonomske razvijenosti i socijalne jednakosti u zemlji. Albanska koalicija "Jednoglasno" je posvećena nastavku neophodnih reformi u ovoj oblasti.

RAZVOJ PRIVATNOG SEKTORA

Privatni sektor biće nosilac ekonomskog razvoja i zapošljavanja. Kao podrška privatnom sektoru biće sprovedeni posebni projekti za domaće kompanije radi rasta izvoza, kao i programi za podsticaj preduzetništva, posebno u zonama gdje živi albansko stanovništvo. Povećaćemo nivo administrativnih usluga i izbjeći administrativne barijere, ponudiće se stimulansi za razvoj biznisa, a stvoriće se i preduslovi za privlačenje direktnih stranih investicija. Na osnovu preciznih politika i kriterijuma, subvencionisaće se kamate i krediti za poljoprivedni sektor i osiguraće se direktna finansijska pomoć za novoosnovana preduzeća koja zapošljavaju određeni broj radnika. Albanska koalicija "Jednoglasno" u narednom četvorogodišnjem mandatu, reformisaće zakonodavstvo i procedure koje se tiču biznisa i privatnih investitora u pravcu smanjenja porez i pratećih taksi za biznis.

ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE

Politike EU za zaštitu životne sredine i klimatske promjene su u funkciji održivog razvoja, prelaska u jednu nižu ugljensku ekonomiju i efikasnu upotrebu izvora, ali i zaštitu životne sredine u sadašnjosti i za buduće generacije.

Zaštitom zaštite životne štiti se zdravlje i ljudski život, kvalitet ekosistema, biljke i životinje, ali i određene vrste kuturnih dobara čiji je tvorac čovjek, uz održavanje ekološke ravnoteže u prirodi kroz racionalnu i adekvatnu upotrebu prirodnih resursa.

Pregovori za pristupanje Crne Gore u EU, kroz poglavlje 27, predstavljaju važnu šansu za poboljšanje zaštite životne sredine, primjenu principa i standarda stabilnog razvoja.

Albanska koalicija "Jednoglasno" teži da zaštiti lokalitete od vitalnog značaja, kao što su Ulcinjska Solana, Ulcinjski maslinjak, Šasko jezero, Skadarsko jezero, kao i Nacionalni park "Prokletije".

Za Ulcinjsku Solana, kao nacionalni park, plan je da se upiše na "Ramsar" listu za zaštitu ovog lokaliteta, kao i na listi "Emerald" shodno Bernskoj konveniji sa nacionalnim karakterom.

Solana je bogata rijetkim specifičnostima, kao što su flora, fauna, živina, proizvodnja soli na prirodan način sa ljekovitim elementima, ali i peloidi.

Bavićemo se zaštitom prirodnog ekosistema kroz razvoj održivog turizma; stvaranjem uslova za obavljanje poslovnih aktivnosti zasnovanih na proizvodnji soli, ekološkom turizmu i čuvanju prirode; Ulcinjska Solana kao međunarodno turističko odmaralište (posmatranje ptica, prirodni i zdravstveni turizam). Njen biodiverzitet ispunjava sve elemente za takav razvoj a istovremeno se čuva to područje od devastacije.

Ulcinjski maslinjak, koji se nalazi u blizini Valdanosa, ima oko 74 000 maslina, i drugi je najveći na jadranskoj obali poslije Barskog maslinjaka. Radi se o maslinjaku čiji se veliki dio, oko 75%, nalazi se u jedinstvenom kompleksu. Prosječna starost maslina je preko 300 godina, ali neke masline datiraju još od vremena antičke Grčke (V vijek p.n.e). Poznato ulcinjsko ulje, u amforama i zemljanim teglama, nekad je bilo trgovinska roba cijenjena kao zlato, a stizala je do Trsta, Venecije, Rima i Kaira, kao i u region (Skadar, Skoplje, Duklja, Prizren, itd). U vrijeme branja maslina, iz maslinjaka su se mogle čuti magične pjesme.

Albanska koalicija "Jednoglasno" iniciraće povraćaj maslinjaka bivšim vlasnicima, kojima je na nepravedan način konfiskovana njihova imovina tokom komunističkog režima, a ta imovina nije upotrebljena za namjere zbog kojih je uzeta. Takođe, Albanska koalicija "Jednoglasno" zabraniće zakonom svaku gradnju u prostoru maslinjaka, a iniciraće i njenu potpunu revitalizaciju i održavanje.

Šasko jezero biće proglašeno zaštićenim područjem kao prirodni park, čime će se upisati na "Ramsar" i "Emerald" liste, a kako bi se ovaj lokalitet zaštitio od devastacija, divljih građevina i podstakao uzgoj različitih vodenih vrsta karakterističnih za slatke vode.

Skadarsko jezero, sa površinom od 400 km², je među najpoznatijim jezerima na Balkanskom poluostrvu. Ovo jezero je proglašeno nacionalnim parkom, a njime od 1983.godine upravlja preduzeće Nacionalni park "Skadarsko jezero". Zbog

velike biološke raznolikosti, Skadarsko jezero je označeno kao zaštićeno područje, kako u Crnoj Gori tako i u Albaniji. Međunarodno je priznat kao stanište Ramsara i Emerald, kao i IPA (važno biljno stanište) i IBA (važno ptičje stanište). Preko međunarodnih organizacija pokrenućemo zaštitu od devastacije i divlje gradnje, uzgoj vodenih vrsta karakterističnih za slatke vode, kao i njegovu dalju promociju kao međugranične projekte Crna Gora -Albanija.

Nacionalni park "Prokletije" se nalazi u opštini Plav i Gusinje, uspostavljen je 2009. godina i obuhvata površinu od 166 km².

Stanovnici nekih sela sa većinskim albanskim stanovništvom nezadovoljni su teritorijalnim obimom koji uključuje ovaj nacionalni park jer im se onemogućava korišćenje njihovih imanja u privatne svrhe.

Albanska koalicija "Jednoglasno" iniciraće promjene urbanističkih planova radi smanjenja obima nacionalnog parka u okvirima mogućeg kako bi se ispunili zahtjevi stanovnika ovih područja (njihova privatna imovina treba da se nalazi izvan nacionalnog parka) i omogućila njihova upotreba. Međunarodne konvencije ne ograničavaju upotrebu privatnog zemljišta od strane vlasnika u ovakvim slučajevima.

Jedan od problema koje ima Crna Gora u oblasti zaštitu prirode, i kao ekološka država, jeste otpad -smeće. Albanska koalicija "Jednoglasno" iniciraće rješenje ovog problema izgradnjom tri do pet sanitarnih regionalnih deponija u cijeloj teritoriji Crne Gore, uz finansiranje od strane međunarodnih fondova za rješavanje problema deponija, odnosno tvrdog materijala.

Zakon propisuje da najmanje 50% ukupne količine prikupljenog otpada, poput stakla, papira, metala i plastike, treba bi da bude pripremljeno za ponovnu upotrebu i reciklažu do 2020. godine, dok je u istom periodu potrebna prerada minimum 70% bezopasnog građevinskog materijala. Zakon predviđa planiranje uslova u kojima količina biorazgradivog komunalnog otpada odloženog u deponije dostiže nivo od 35% ukupne biološke mase razgradivog otpada stvorenog u 2010. Ovaj nivo procenta, date kao ciljevi, angažovaćemo se da ih realizujemo u periodu 2021-2025.

Takođe, iniciraćemo zaštitu rijeke Bojane od tvrdih materijala koji devastiraju Ulcinjsku plažu i podvodna bogatstva rijeke i Jadranskog mora.

DECENTRALIZACIJA SPROVOĐENJA DJELATNOSTI I FINANSIJA

Decentralizacija lokalne samouprave imaće fokus na izmjenama Zakona o lokalnoj samoupravi, Zakona o finansiranju lokalne samouprave, Zakona o uređenju i planiranju, kao i niz drugih zakona koje povećavaju autonomiju lokalne samouprave u donošenju odluka. Sve ove promjene biće predložene u okvirima konvencija Savjeta Evrope, zakonodavstvu EU, kao i dobrih praksi država članica EU. Sa procesom integracija Crne Gore u EU neke nadležnosti u upravljanju trebalo bi da se prenesu sa centralnog na lokalni nivo vlasti.

Ciljevi decentralizacije prevazilaze široke pincipe lokalne samouprave i političkog zastupanja lokalnih zajednica. Imaju za cilj direktnije pružanje javnih usluga građanima jer osiguravaju da se te usluge pružaju efikasno i odgovorno, kako bi se udovoljilo potrebama lokalne zajednice, ali i poboljšao život i blagostanje ljudi koji žive u lokalnim zajednicama. Upravo ovo su aktuelni izazovi decentralizacije u Crnoj Gori. Politički ciljevi decentralizacije ne mogu se adekvatno ispuniti bez fokusa na efikasnu ponudu javnih usluga. S tim u vezi, pokušaćemo da predstavimo i analiziramo proces decentralizacije u Crnoj Gori, uspjehe i izazove, fokusirajući se na dvije glavne oblasti: povećanje nadležnosti i efikasnosti lokalnih usluga, kao i povećanje budžetskih prihoda nakon iniciranja procesa decentralizacije.

Lokalna samouprava treba da ima pune nadležnosti u planiranju urbanističko-prostornog plana svoje teritorije, veće nadležnosti u radu opštinske policije u oblasti uređenja saobraćaja, pravo donošenja odluka u oblastima zdravstva, obrazovanja i kulture. Albanska koalicija "Jednoglasno" predložiće da lokalne samouprave imaju na svojoj teritoriji zdravstvene ustanove (ambulante), obrazovne ustanove (osnovne i srednje škole), kulturne ustanove (muzeji, arheološki i istorijski lokaliteti) čijom administracijom upravlja i koju bira bira lokalna vlast u skladu sa najboljom evropskom praksom.

Sistem finansiranja lokalnih samouprava je ključan element koji omogućava, podstiče ili ograničava lokalni razvoj. Usko je povezan sa kvalitetom života građana, jer finansijski izvori koji su na raspolaganju za lokalne samouprave određuju kvalitet i obim lokalnih usluga. Stoga, značajno je kakav je sistem finansiranja lokalnih samouprava i koliki je iznos finansiranja koje imaju same lokalne samouprave za vršenju svojih nadležnosti. Sistem lokalnih javnih finansija u Crnoj Gori je jedan od najnezavisnijih u regionu, pruža lokalnoj samoupravi nezavisnost u prikupljanju važnih lokalnih prihoda i finansiranju planiranih izdataka.

Sistem javnih finansija lokalnih samouprava u Crnoj Gori je regulisan Zakonom o lokalnoj samoupravi, Zakonom o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, kao i Zakonom o finansiranju lokalnih samouprava.

Crna Gora će, kroz process pregova za članstvo u Evropskoj uniji, posebno kroz poglavlja 16, 17 i 33 biti obavezana da promijeni zakonodavstvo koja uređuje finansijski sistem jedinica lokalnih samouprava.

Da bi se povećala efikasnost lokalnih samouprava na putu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, neophodno je da sve jedinice lokalnih samouprava imaju finansijsku solventnost.

Članstvom u Evropskoj uniji, jedinice lokalnih samouprava treba da imaju zdrav sistem javnih finansija, koji podrazumijeva stabilne javne finansije jedinica lokalnih samouprava kako bi bile u stanju da ispune sve zakonske obaveze koji se tiču lokalne samouprave, a time će biti adresirane sve javne potrebe građana. Stoga, biće neophodna promjena Zakona o finansiranju lokalnih samouprava na način da se povećaju prihodi jedinica lokalnih samouprava. Lokalne vlasti će morati da racionalizuju, digitalizuju i povećaju efikasnost u ponudi svojih usluga.

Prijedlozi mjera za povećanje prihoda lokalne samouprave za poboljšanje javnih finansija, kao i povećanje efikasnosti u pružanju njihovih usluga povezani su sa:

1) Izmjenom Zakona o finansiranju lokalnih samouprava, u smislu:

- ukidanja tarifa za regulisanje, zaštitu i unaprijeđenje životne sredine;
- povećanje odgovarajućeg procenta prihoda od poreza na dohodak građana za primorske gradove;
- utvrđivanja procenta prihoda od akciza za mineralna ulja, njihove derivate i supstance, kao i akciza za alkohol i alkoholna pića i preusmjeravanje ovih povećanja u budžete lokalnih samouprava;
- uvođenja poreza na akcize;
- uvođenja poreza na imovinu;
- utvrđivanja procenta pripadnosti prihoda na osnovu naknade za organizovanje igara na sreću;
- utvrđivanja procenta prihoda na osnovu poreza na dodatu vrijednost (PDV);
- utvrđivanja procenta članarine za korišćenje prirodnih resursa (morskih dobara).

2) Izmjenom Zakona o lokalnim komunalnim taksama u vezi sa:

- ukidanjem lokalne naknade za korišćenje plovila u vodi;
- ukidanjem lokalne takse usluga za upotrebu prostorima u javnim prostorijama ili ispred poslovnih prostorija u poslovne svrhe.

3) Izmjenama Zakona o putevima, u vezi sa:

- Povećanjem godišnje naknade za registraciju vozila.

Preko Egaizacionog Fonda, Crna Gora je odlično regulisala fiskalno izjednačavanje jedinica lokalne samouprave koje su ispod nacionalnog prosjeka razvijenosti, dok su opštine na sjevernom području obezbijedile veći procenat određenih prihoda u odnosu na jedinice lokalne samouprave koje se nalaze u centralnom i primorskom regionu.

Za svaku uslugu koje lokalne samouprave pružaju zainteresovanim građanima, finansijska sredstva se moraju obezbijediti iz sopstvenih prihoda ili ustupiti kako bi nivo usluga bio zadovoljavajući. Prenos nadležnosti sa državnog na lokalni nivo bez povećanja prihoda ne garantuje dobru primjenu tih nadležnosti.

Prijedlog ovih promjena usmjeren je na povećanje konsolidacije javnih finansija na lokalnom nivou, što će ublažiti zabrinutost za javne finansije na državniom nivou i poboljšati makroekonomske pokazatelje.

OBRAZOVANJE

Albanska koalicija "Jednoglasno" preduzeće mjere na polju obrazovanja i studija za promociju znanja o kulturi, istoriji i jeziku albanskog naroda. U tom kontekstu, Albanska koalicija "Jednoglasno" omogućiće, između ostalog, odgovarajuće mogućnosti za učenje na albanskom jeziku na svim nivoima obrazovanja, kvalifikacije nastavnika i profesora, kao i obezbjeđivanje udžbenika. Albanska koalicija "Jednoglasno" biće posvećena stvaranju jednakih mogućnosti za obrazovanje na svim nivoima za pripadnike nacionalnih manjina.

Albanska koalicija "Jednoglasno" pokrenuće, preko nadležnih institucija, promjene udžbenika na albanskom jeziku, kako bi bili prijemčiviji i razumljiviji za učenike ali i za školsko osoblje, i to na način da se objavljuju udžbenici na albanskom jeziku od strane albanskih izdavača, kao i da se kao bukvar na albanskom jeziku prihvati jedinstveni bukvar za sve albanske teritorije.

Albanska koalicija "Jednoglasno" angazovaće se da učenici budu zainteresovani za nastavak visokih studija u Albaniji i na Kosovu, da se poveća kvota (broj) za njihov prijem, kako bi se svakom učeniku dala mogućnost da nastavi visoke studije u oblastima koje želi.

Albanska koalicija "Jednoglasno", posredstvom državnog budžeta, iniciraće izgradnju vrtića za djecu u sredinama gdje žive Albanci, kao i modernizaciju novih osnovnih i srednjih škola.

Albanska koalicija "Jednoglasno" podržaće naučna istraživanja i istraživanja u kulturnom, ekonomskom, obrazovnom i socijalnom aspektu gde je akcenat stavljen na Albance ili područja gdje žive Albanci u Crnoj Gori u smislu finansiranja i obezbjeđenja traženih informacija.

Takođe, identifikovaćemo mlade studentske populacije, gdje god studirali, sa ciljem što veće podrške naših studenata, a naročito za one koji imaju poteškoće u podmirivanju tekućih troškova školovanja.

U ove svrhe formiraćemo poseban Fond "Studenti", kroz koji će se prikupiti sredstva od političkih subjekata, raznih donacija i od naših sunarodnika u Crnoj Gori i emigranata.

SPOLJNA POLITIKA I INTEGRACIJE U EVROPSKOJ UNIJI

Albanska koalicija "Jednoglasno" angažovaće se da Crna Gora ostane demokratska država, sa jednakim pravima za svoje građane, kao i na ubrzanju politike integracija u Evropskoj uniju.

Spoljnopolitički cilj pomoći će nam da imamo bolje odnose sa matičnim državama - Albanijom, Kosovom i sa Makedonijom. Saradnja sa ovim državama biće primarna za razvoj ekonomske i kulturne diplomatije, ali i očuvanja nacionalnosti. Razvoj dobrih odnosa sa Albanijom i Kosovom ojačaćemo sa otvaranjem zajedničkih graničnih prelaza u selu Skje u području Kraje (Krajine) i selu Zogaj (opštine Skadar).

Na polju ekonomske diplomatije angažovaćemo se u pravcu otvaranja Privredne komore Albanije i Kosova u Ulcinju, radi jačanja trgovinske, turističke i poljoprivredne saradnje, ali i saradnje u drugim privrednim granama.

U oblasti kulturne diplomatije radićemo na povećanju fondova iz Albanije i Kosova za finansiranje kulturnih aktivnosti Albanaca u Crnoj Gori, a u funkciji očuvanja albanskog jezika, tradicije i kulture.

Crna Gora će imati odlične odnose sa Sjedinjenim američkim državama (SAD), Velikom Britanijom, kao i sa zemljama EU-a (Njemačkom, Francuskom, Italijom, itd).

U dijelu zastupanja odbrambenih interesa, Crna Gora kao NATO članica pratiće interese ove političke i bezbjedonosne organizacije u čitavom svijetu.

Dakle, prioritet spoljne politike Crne Gore biće ubrzana integracija Crne Gore u Evropsku Uniju, zastupanje politike NATO u čitavom svijetu, dobri odnosi sa SAD, Velikom Britanijom, zemljama članicama EU, kao i sa matičnim državama.

Albanska koalicija "Jednoglasno" iniciraće povećanje broja zapošljenih građana Crne Gore albanske nacionalnosti u diplomatskim misijama Crne Gore, sa fokusom na misije Crne Gore u NATO-u, Evropskoj uniji, Savjetu Evrope, Ujedinjenim nacijama, i drugim međunarodnim organizacijama, kao i u ambasadama Crne Gore u Albaniji, Kosovu, Velikoj Britaniji, Turskoj i Francuskoj.

Albanska koalicija "Jednoglasno" iniciraće da u pregovaračkim grupama Crne Gore za učlanjenje u EU budu predstavnici Crne Gore albanske nacionalnosti. Gotovo nijedan Albanac nije član pregovaračke strukture Crne Gore za učlanjenje u EU.

Iniciraćemo da glavni pregovarač u procesu integracije Crne Gore u EU ima svog zamjenika albanske nacionalnosti, kao i da pregovaračke grupe za poglavlje 2 (Sloboda kretanja), poglavlje 4 (Slobodan protok kapitala), poglavlje 11 (Poljoprivreda i ruralni razvoj), poglavlje 14 (Saobraćajna politika), poglavlje 15 (Energetika), poglavlje 16 (Poreska politika), poglavlje 17 (Ekonomika i monetarna unija), poglavlje 21 (Trans-evropske mreže), poglavlje 23 (Pravosuđe i osnovna prava), poglavlje 24 (Pravda, sloboda i bezbjednost), poglavlje 26 (Obrazovanje i kultura), poglavlje 27 (Zaštita životne sredine), poglavlje 31 (Vanjska politika, odbrana i bezbjednost) budu sastavljane i od pripadnika albanske nacionalnosti.

Albanska koalicija "Jednoglasno" ima kadrove i traziće maksimalnu participaciju u institucijama od zajedničkog interesa.

Takođe, iniciraćemo da se u okviru Kancelarije za dijasporu osnuje kancelarija za saradnju sa našom dijasporom, odnosno našim sunarodnicima koji žive u inostranstvu, kako bi bila u punoj funkciji, i to ne samo za investicije i slične projekte, već i za usaglašavanje stavova vezano za razne kulturno obrazovne aktivnosti, naučne aktivnosti, itd. Na taj način, naša dijaspora će biti aktivnija u životu svoje domovine.

KAPITALNE INVESTICIJE

Kapitalne investicije su neophodan uslov za unaprijeđenje i ostvarivanje kontinuiranih ljudskih napora da se ovladava prirodnim resursima kako bi se što efikasnije koristili za zadovoljenje svojih potreba. Bez kapitalnih investicija nema

tehnološkog napretka i povećanja blagostanja građana. Kapitalne investicije u posljednje vrijeme su pale gotovo u čitavom regionu, no ovo treba gledati kao kontinuirani proces za razvoj. Kapitalne investicije su jedini način da se postignu ciljevi ekonomskog razvoja i privuku zainteresovani za investicije u Crnoj Gori, ali i da je posjećuju ili da žive u njoj.

Albanska koalicija "Jednoglasno" će, kroz učešće u vršenju vlasti na centralnom nivou, inicirati da kapitalne investicije čine 30 % planiranog budžeta i da se ti planovi realizuju svake godine.

Takođe, angažovaćemo se posredstvom sredstava od međunarodnih institucija za pozajmljivanje sa nižom kamatnom stopom ili sa kamatnom stopom nula za kapitalne investicije od regionalnog značaja.

Albanska koalicija "Jednoglasno" će inicirati promjenu Opšteg urbanističkog plana Crne Gore, kao i drugih urbanističkih planova gdje postoji potreba za izmještanjem Jadransko- jonske magistrale, da bi prošli kroz Ulcinj. Naš interes biće infrastrukturno povezivanje Crne Gore sa Albanijom preko Jadransko- jonske magistrale, a što će uključiti i područje Ana e Malit (Ulcinj Skadar), kao i brza cesta sa četiri trake koja će povezati Crnu Goru sa Albanijom u Štoju (Ulcinj) i Veljipoju (Skadar).

Težićemo i izgradnji puta Crna Gora- Albanija (Plav Velika Malesija), kao i Tuzi, Gusinje, Plav kroz Albaniju.

U povezivanju sa Kosovom iniciraćemo izgradnju puta Plav -Dečane, kao i rekonstrukciju puta Rožaje- Peć.

U vodnom saobraćaju pokrenućemo izgradnju graničnog prelaza u Ulcinju Mala Plaža sa ciljem iniciranja pomorske linije Ucinj-Drač.

U željezničkom saobraćaju iniciraćemo rekonstrukciju željezničke pruge Podgorica-Skadar.

Od kapitalnog budžeta Crne Gore tražićemo da 10% od planiranog bude za područja gdje žive Albanci - Ulcinj, Tuzi, Rožaje, Plav i Gusinje.

8. ODLUČNO za Crnu Goru! DPS – Milo Đukanović

GRADIMO MODERNU EKONOMIJU I POVEZANIJE DRUŠTVO OSTVARENI REZULTATI – osnova za dalji ekonomski napredak Crne Gore

Od obnove nezavisnosti, Crna Gora je zabilježila značajan ekonomski napredak. Očuvали smo makroekonomsku stabilnost. Zabilježene su visoke stope ekonomskog rasta, kontinuirano, a posebno u posljednje tri godine.

To je omogućilo nova zapošljavanja. Ukupan broj zaposlenih u 2019. bio je veći za oko 26.000 u poređenju s 2016.

Pažljivo odmjerenim i odlučno sprovedenim mjerama konsolidovane su javne finansije. U periodu 2017–2019. poreski prihodi su povećani za 735 mil. € u poređenju s 2016. godinom, a do kraja godine se, i pored rebalansa usljed pandemije virusa korona, očekuje povećanje prihoda od 218 mil. € u poređenju s 2016.

Deficit tekućeg računa platnog bilansa smanjen je s 5,8% BDP u 2017. na 2,9% u 2019. godini zahvaljujući snažnom rastu prihoda.

Investicije čine značajnu okosnicu ekonomskog rasta Crne Gore, tako da je njihov udio u BDP-u zadržan na visokom nivou – oko 29%.

Započeli smo i nastavili veliki broj krupnih razvojnih projekata čijim će završetkom značajno biti unaprijeđen kvalitet života građana i uslovi za dalji ekonomski razvoj.

UNAPREĐENJE KVALITETA ŽIVOTA GRAĐANA – naš ključni prioritet i cilj

Ključni prioritet politike Demokratske partije socijalista je dalje unapređenje kvaliteta života po mjeri građana savremene Evrope.

Zato je jedan od naših strateških ciljeva ostvarivanje visokih stopa rasta BDP-a i u mandatu buduće Vlade.

Tri ključna stuba za ostvarenje ovog cilja su: dalje unapređenje poslovnog ambijenta, jačanje makroekonomske stabilnosti i povećanje konkurentnosti ekonomije. To su preduslovi za dalje privlačenje investicija i stvaranje više šansi za

učešće domaćih kompanija i preduzetnika u realizaciji velikih projekata i otvaranju novih radnih mjesta.

Zdravstvena i ekonomska kriza, izazvana pandemijom virusa korona, i našu ekonomiju stavila je pred brojne izazove. Kriza, naravno, predstavlja problem, ali istovremeno je i razvojna šansa i podsticaj za mnogo veće domete nacionalne ekonomije. Domete koji će ne samo očuvati postojeća radna mjesta nego i ubrzati otvaranje novih, kvalitetnijih i bolje plaćenih.

Ovaj cilj moguće je ostvariti uz snažnu podršku privrednika, investitora, finansijskog sektora, akademske zajednice, civilnog društva, medijske zajednice i, najvažnije, svakog pojedinačnog građanina, da bi kreirali budućnost kakvu svi želimo. U tim naporima Crna Gora će imati sve izdašniju podršku evroatlantskih i evropskih partnera sa svakim novim EU integracionim iskorakom u ispunjavanju političkih i ekonomskih kriterijuma.

Zbog toga je program odgovor na krizu i istovremeno pogled na naše realne razvojne šanse, ostvarive u doglednom vremenu.

S ciljem dostizanja dugoročnog, održivog i dinamičnog razvoja Crne Gore obezbijedićemo brze razvojne iskorake u:

- IT sektoru,
- turizmu,
- poljoprivredi i ribarstvu,
- industriji,
- saobraćaju.

RAZVOJ SEKTORA INFORMACIONIH TEHNOLOGIJA

Razvoj informacionih tehnologija i punizamah IV industrijske revolucije, digitalizaciju i digitalni razvoj čine strateškim pravcem i temeljom održivog socioekonomskog razvoja.

Cilj ovog koncepta je povezivanje IT sektora s razvojem malog i srednjeg biznisa, digitalna klasterizacija koja će integrisati male i velike privredne subjekte i dalje unaprijediti potrebne ljudske resurse i intelektualni kapital. Naša politika obuhvata i nastavak kontinuirane Vladine podrške startupovima (inovativnim početničkim biznisima).

da:

- IT sektor postane nova snažna djelatnost koja će da kreira izvozne proizvode;
- IT sektor i digitalizacija postanu katalizatori razvoja;
- IT sektor osnaži naše tradicionalno jake privredne grane: turizam, poljoprivredu, industriju i energetiku;
- IT sektor bude u funkciji unapređenja konkurentnosti crnogorske privrede.

NOVI PODSTICAJNI OKVIR ZA INOVACIJE I TEHNOLOŠKI RAZVOJ

Obezbijećemo širok spektar olakšica i podsticaja:

- olakšan početak poslovanja – startapovi oslobođeni poreza do 5 godina;
- oslobađanje od poreza i doprinosa za rad na inovativnim projektima;
- oslobađanje poreza na dobit za reinvestiranje u inovativne projekte i startapove;
- umanjenje poreza na nepokretnosti za izgradnju infrastrukture za inovacionu djelatnost;
- kreiranje Fonda za inovacije.

Isti uslovi važiće za domaće i inostrane kompanije, čime ćemo otvoriti još jednu mogućnost za povećanje inostranih investicija.

CRNA GORA – prestižna turistička destinacija

Crnogorski turizam karakteriše dinamičan rast tokom posljednjih decenija. Njegovo intenziviranje u prethodnih 10 godina pospješeno je: realizacijom i promovisanjem projekata globalno prepoznatljivih turističkih brendova, konkurentnom poreskom politikom, brojnim olakšicama u procesu planiranja i gradnje i brojnim drugim unapređenjima poslovnog ambijenta, diversifikacijom turističke ponude koja je obuhvatila razvojne potencijale sjevera države i doprinijela produžetku trajanja turističke sezone, kao i uključivanjem low-cost aviokompanija. Sve ovo omogućilo je ostvarenje prihoda od turizma od preko milijardu eura na godišnjem nivou.

Danas je turistička djelatnost u svijetu snažno pogođena pandemijom novog virusa korona. To iskustvo upućuje da će zdravstvena sigurnost i turistička ponuda, koja uključuje sadržaje zdravog života, biti važan kriterijum opredjeljivanja svakog pojedinca u izboru destinacije za odmor.

U takvim okolnostima, tj. u susret novoj realnosti u turizmu, prepoznate su nove

razvojne šanse, odnosno ideje i projekti koji za cilj imaju ne samo očuvanje postojeće supstance već i stvaranje nove.

Dugoročni razvoj na bazi ovog koncepta treba da rezultira diverzifikovanim turističkim proizvodom, koji se bazira na raspoloživim prirodnim, ljudskim i ekološkim resursima, usklađenim s trendovima na međunarodnom turističkom tržištu u pogledu održivog razvoja, prožetim jedinstvenim odlikama Crne Gore.

U tu svrhu obezbijedili smo:

1. kreditne linije podrške za završetak započetih investicija u hotelske kapacitete;
2. kreditne linije za izgradnju novih hotelskih kapaciteta;
3. kreditne linije namijenjene za rekonstrukciju, adaptaciju, opremanje, kupovinu postojećih hotela, za unapređenje turističke infrastrukture i vanpansionske potrošnje;
4. kreditne linije za podršku ugostiteljstvu;
5. podsticaje projektima diverzifikacije turističkog proizvoda

KONCEPT BRZIH ISKORAKA U POLJOPRIVREDI I RIBARSTVU

Realizovana je ili je u toku realizacija investicija u poljoprivredi, vrijednih 129 mil. €, za što smo obezbijedili bespovratnu podršku od preko 68 mil. €, zahvaljujući rastu agrobudžeta i izdašnoj podršci iz EU fondova i drugih značajnih međunarodnih izvora (SB - MIDAS, IFAD...).

Daljim razvojem u sektoru poljoprivrede otvaramo izuzetne mogućnosti za veću proizvodnju, nova radna mjesta, supstituciju uvoza, novu izvoznu vrijednost, značajan ekonomski rast i, svim tim zajedno, novi iskorak ka našem krajnjem cilju – dostizanju evropskog kvaliteta života.

Treba nam domaći proizvod koji će dodatno unaprijediti turističku ponudu, trebaju nam nova radna mjesta, treba nam značajno smanjenje uvozne zavisnosti za mnogo toga što uvozimo, a možemo proizvesti u Crnoj Gori, treba nam izvoz na kućnom pragu, koji je dodatna značajna šansa za našu ekonomiju.

Zadržavajući orijentaciju podrške malim porodičnim gazdinstvima, očuvanju njihove održivosti i rastu njihove konkurentnosti, potrebno je generisati velike pokretače u ključnim sektorima koji će doprinijeti brzoj, mjerljivoj i sigurnoj supstituciji uvoza. Ti veliki sektorski generatori će istovremeno biti pokretači široke

kooperantske mreže malih gazdinstava koja će dobiti sigurnost nabavke potrebnih repromaterijala, stručnu logistiku i sigurnost plasmana proizvoda.

Otvorićemo brojna nova i kvalitetna radna mjesta. Obezbijedićemo rast konkurentnosti kroz integrisanje domaće primarne proizvodnje i prerade, što će gotovim proizvodima dati dodatni kvalitet, bolju tržišnu prepoznatljivost i višu cijenu. Pored garantovanog kvaliteta i obezbijeđenog kontinuiteta, kratki lanci snabdijevanja daće poseban imidž turističkoj ponudi i ponudi u svim maloprodajnim objektima.

Ovako organizovani proizvodni pogoni velikog kapaciteta predstavljaju i svojevrsan novi model robnih rezervi Crne Gore u određenoj grupi važnih proizvoda, zasnovan na tržišnim principima.

Novi projekti će, pored oslonca na raspoložive prirodne resurse, ljudske kapacitete, tradiciju, biti oslonjeni na postojeće prerađivačke kapacitete, kao i na Luku Bar – ključnu komparativnu prednost Crne Gore putem koje ćemo obezbijediti sigurnu, cjenovno i kvalitativno konkurentnu nabavku ključnih inputa za proizvodnju.

Koncept brzih iskoraka u oblastima poljoprivrede i ribarstva podrazumijeva konkretne projekte proizvodnje mesa, ribe, povrća, voća, brašna i ulja.

Kreirali smo povoljan finansijski okvir za realizaciju ovih projekata koji će sa subvencijama kamate na kredite tokom grejs perioda iznositi oko 90 mil. €. Ovakav koncept razvoja, uz stvorene pretpostavke na bazi investicija realizovanih od 2017. I investicija koje su u toku, ukupne vrijednosti 129 mil. €, za rezultat će imati dinamične iskorake u razvoju crnogorske poljoprivrede.

RAZVOJ INDUSTRIJE I ENERGETIKE

Vrijedne kapitalne investicije realizuju se i planiraju u posebno značajnom sektoru industrije u Crnoj Gori - prerađivačkoj industriji.

U skladu sa strateškim i operativnim ciljevima industrijske politike, imajući u vidu veličinu i strukturu crnogorskih preduzeća, ključni izazovi su: uvođenje novih tehnologija, inovativnost, povećanje kapaciteta i zadovoljavanje svih standarda. Time bi se osigurao stabilan kvalitet proizvodnje na dugi rok i obezbijedilo veće učešće na domaćem i stranom tržištu.

Intenzivnim mjerama podrške i značajnijim investicijama u proizvodne kapacitete

u narednom periodu biće omogućeno eliminisanje uskih grla u proizvodnji, povećanje produktivnosti i obima proizvodnje, s fokusom na ulaganja u nove kapacitete koji će dati proizvode veće dodate vrijednosti.

Dalje jačanje prerađivačke industrije biće u fokusu u narednom periodu, kako kroz nastavak sve izdašnijeg Programa za unapređenje konkurentnosti privrede, tj. programske linije za modernizaciju prerađivačke industrije, direktne investicije i podršku domaćoj proizvodnji, tako i implementacijom novih programa u vidu subvencija za kamatne stope na kreditne linije za proizvodnju.

ENERGETIKA

Raspoloživost električne energije po pristupačnim i stabilnim cijenama preduslov je ekonomske aktivnosti i dobrog životnog standarda.

Da bi ostvarili taj cilj, neophodno je građanima i privredi obezbijediti energiju iz domaćih obnovljivih izvora.

Uz to, izgradnjom elektroenergetskog podmorskog kabla prema Italiji, sve nove investicije u proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora postaju izvjesnije, atraktivnije i dodatno profitabilne zbog lako ostvarivog izvoza.

Planovi najvećih domaćih energetske subjekata obuhvataju značajne investicije ukupne vrijednosti od preko milijardu eura.

Ukupna realizacija realno mogućih investicija, iz budžeta države i državnih kompanija, kao i kroz obezbijedene povoljne kreditne aranžmane kod komercijalnih banaka, iznosi oko milijardu eura, od čega će se u periodu 2020–2024. realizovati 734,6 mil. €.

U partnerstvu s globalnim liderima u oblasti eksploatacije nafte i gasa, stvorili smo preduslove za početak istražnih bušotina, kojima će se dati odgovor na pitanje postojanja naftnih rezervi u crnogorskom podmorju. I dalje faze ovoga projekta realizovaćemo odgovorno, uz poštovanje najzahtjevnijih ekoloških standarda.

RAZVOJ SAOBRAĆAJA I INFRASTRUKTURE

Laka saobraćajna dostupnost od vitalne je važnosti za dalji razvoj turizma, trgovine, kao i za dalji podsticaj realizaciji domaćih i stranih investicija.

Neophodan preduslov je modernizacija infrastrukture: aerodromske, putne, lučke, željezničke i turističke.

- U toku je proces davanja koncesije za aerodrome Podgorica i Tivat, s ciljem povećanja avio-dostupnosti, kapaciteta, kvaliteta usluga i modernizacije u skladu s najboljim međunarodnim praksama, što će doprinijeti ukupnom privrednom razvoju, posebno razvoju turizma.
- Ovaj model će obezbijediti značajna ulaganja u kapacitete aerodroma, u procijenjenom iznosu od minimalno 200 mil. €, kao i koncesione naknade u periodu trajanja koncesije, od čega najmanje 100 mil. € po potpisivanju ugovora, što će biti direktni benefit i za lokalne finansije Podgorice i Tivta i državnog budžeta.
- U cilju znatno bolje valorizacije lučkih resursa i širenja kapaciteta, pokrenuće se značajne investicije u Luci Bar. Ona je centralni segment lučkog i jedan od prioriternih subjekata logističkog i privrednog sistema Crne Gore s potencijalom da postane jedno od suštinski važnih čvorišta logističkog sistema Jugoistočne Evrope.
- U periodu od 2014. do 2018. u željezničku infrastrukturu investirano je 57,2 mil. €, a u skladu s nacionalnim planskim dokumentima u periodu 2017–2020. investicije se kreću u rasponu od 10 do 13 mil. € godišnje. Nastavićemo investicione radove i u tom cilju će biti potpisan drugi investicioni grant sa WBIF fondom vrijednosti 30 mil. €.
- Pored ovih infrastrukturnih projekata, nastavićemo dinamična ulaganja u magistralne, regionalne i lokalne puteve, kao i u projekte od opšteg interesa, za koje je u periodu od 2016. godine uloženo preko 330 mil. €.
- Produzićemo dinamično investiranje u turističku infrastrukturu: ski-staze, moderne žičare, kao i putne, energetske i druge infrastrukturne pretpostavke za privlačenje i realizaciju novih investicija u turizmu. Na taj način će i sjever Crne Gore ubrzo biti prepoznat po prestižnim globalno afirmisanim turističkim brendovima.

Završetak prve dionice autoputa od Smokovca do Mateševa očekuje se sredinom naredne godine. Odgovorni prema održivosti javnih finansija, sada već osnaženi kapacitetima naše domaće građevinske operatere i uvjereni da će novi ekonomski rast obezbijediti uslove za povećane godišnje iznose kapitalnog budžeta, bez zastoja nastavice gradnju sljedeće dionice.

NOVE PERSPEKTIVE SJEVERA

Brojni vrijedni razvojni projekti koje realizujemo u sjevernom regionu Crne Gore otvaraju nove perspektive s ciljem unapređenja kvaliteta života i uslova za preduzetništvo, otvaranja novih radnih mjesta i smanjenja migracija.

Naš cilj je izgradnja moderne saobraćajne, energetske i digitalne infra-strukture. Saobraćajno povezivanje unutar zemlje i s okruženjem doprinijeće ravnomjernijem regionalnom razvoju i boljoj koheziji cijelog društva i trajno će pozicionirati Crnu Goru na mapi glavnih evropskih koridora.

Auto-put Bar – Boljare najznačajniji je infrastrukturni projekat u crnogorskoj istoriji. Prva dionica od Smokovca do Mateševa vrijedna je 809,6 miliona eura.

Završetak dionice, dužine oko 41,5 km, očekuje se sredinom naredne godine.

Do sada je za izgradnju realizovano oko 655 miliona eura, od čega je oko 557 miliona iz kredita, dok je oko 98 miliona eura iz budžetskih sredstava.

Trenutno su u pripremi idejni projekti i prateći elaborati za novu fazu izgradnje autoputa, za što su obezbijedena bespovratna sredstva EU u iznosu od 5,5 mil. €.

Autoput će izbrisati granice između sjevera i juga i ujednačiti razvojne šanse!

Pored izgradnje objekata kapitalne infrastrukture, poput autoputa, brojne značajne investicione aktivnosti realizuju se na sjeveru Crne Gore, prevashodno na planinama: Bjelasici i Komovima, Hajli i Štedimu, Durmitoru, kao i u Đalovića klisuri. Za razvoj tri skijališta na području Bjelasice i Komova – „Kolašin 1600“ u Kolašinu, „Žarski“ u Mojkovcu i „Cmiljača“ u Bijelom Polju, i projekta „Savin kuk“ na Durmitoru, višegodišnjim budžetom planirana su značajna državna ulaganja, čija vrijednost po investicionim elaboratima iznosi oko 120 miliona eura. Do sada je u ove projekte uloženo oko 55 miliona eura.

Završićemo i projekat valorizacije Đalovića pećine u Bijelom Polju, vrijednosti preko

20 miliona eura. Do sada je u izgradnju infrastrukture uloženo oko 9 miliona eura.

Investirali smo, a sada investiraju i drugi.

Gradeći infrastrukturu na sjeveru, država je dala primjer i ukazala investitorima na novi prostor za dalji ekonomski rast.

Samo kroz projekat ekonomskog državljanstva pet od, do sada, sedam odobrenih projekata nalazi se u sjevernoj regiji, a vrijednost tih investicija iznosiće 74,2 miliona eura dok će stavljanjem u funkciju hotela biti stvorene pretpostavke za otvaranje oko 450 novih radnih mjesta.

Završen je tender za dionicu puta Lepenac – Berane, ugovoren je tender za putni pravac Rožaje – Dračenovac, a vrlo brzo će se raspisati i tender za putni pravac Rožaje – Berane. Putni pravac Berane – Lubnice – Jezerine, vrijednosti oko 40 miliona eura, koji će građanima sjevernih opština Rožaje, Berane, Andrijevića, Plav i Gusinje skratiti put za 35 km, biće završen u drugoj polovini naredne godine.

Nastavićemo da kroz izdašne mjere bespovratne podrške iz Agrobudžeta stimuliramo razvoj poljoprivrede sjevera. Insistiramo da se u svim resorima, bez izuzetka, podrži svaki mladi čovjek koji se opredijeli za samozapošljavanje u poljoprivredi, da bude svoj gazda, i iz godine u godinu unapređuje domaćinstvo.

Nastavićemo da snažimo seosku infrastrukturu. Prethodnih godina izgradili smo stotine kilometara asfaltnih seoskih puteva i stotine kilometara vodovodne mreže.

Nova energetska infrastruktura oslobađa i tradicionalne i nove potencijale sjevera.

Podmorski energetska kabl između Crne Gore i Italije već pola godine je u funkciji, a njegov nastavak Transbalkanski koridor daje novu perspektivu i sigurnost – kako potrošačima u Šavniku i na Žabljaku, tako i budućim proizvođačima zelene energije na Gvozdu i Komarnici.

Intenzivna revitalizacija elektrodistributivne mreže već je počela i trajaće dok svako crnogorsko selo ne dobije kvalitet usluge identičan onome u Podgorici.

Posebna pažnja će biti usmjerena na dalju sanaciju „crnih ekoloških tačaka“, a svi budući projekti moraću zadovoljiti najzahtjevnije standarde, posebno standarde zaštite životne sredine.

CRNA GORA NASTAVLJA DA SE RAZVIJA KAO EKOLOŠKA DRŽAVA NA PUTU DALJE INTEGRACIJE U EVROPSKE I GLOBALNE TOKOVE RAZVOJA

Vizionarski civilizacijski iskorak razvoja Crne Gore kao ekološke države nastav ćemo da gradimo na postulatima savremenih trendova održivog razvoja.

Radićemo na izgradnji ekološkog identiteta Crne Gore, i daljem podsticanju građana da aktivno učestvuju u rješavanju ekoloških problema i budu dio procesa očuvanja naših prirodnih resursa.

Kao jedina država kandidat koja ima otvorene pregovore s Evropskom unijom u oblasti životne sredine i klimatskih promjena, Crna Gora će fundamentalne prioritete daljeg razvoja zasnivati na principima Evropskog zelenog sporazuma, koji zahtijeva stvaranje niskokarbonskog društva sa smanjenim emisijama zagađenja, društva koje je otporno na negativne efekte klimatskih promjena, i koje čuva raznolikost svog biodiverziteta.

Odlučni koraci koje je Vlada napravila u protekle četiri godine, tokom kojih je uloženo preko 200 mil. € u projekte izgradnje ekološke infrastrukture, remedijaciju tzv. „crnih ekoloških tačaka“, zaštitu prirode, obilježice i period pred nama, s krajnjim ciljem da se stanje životne sredine dovede do nivoa kvaliteta koji zahtijevaju EU standardi.

- Obezbiđiće se kontinuitet višemilionskih investicija u oblasti otpadnih voda i vodosnabdijevanja iz prethodnog četvorogodišnjeg perioda kada je izgrađeno 6 postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda, vrijednosti 37 miliona eura. U naredne četiri godine biće izgrađeno 7 sličnih postrojenja, a paralelnim radovima na izgradnji nove i rehabilitaciji postojeće kanalizacione mreže očekuje se da na kanalizacionu mrežu, u odnosu na sadašnjih 58%, bude priključeno 70% stanovnika.
- Prioritet će biti dalja izgradnja novog sistema za prečišćavanje otpadnih voda u Glavnom gradu, ukupne vrijednosti oko €50,4 miliona. Takođe, obezbijediće se uslovi za realizaciju ugovorenih radova na izgradnji postrojenja u Andrijevici, Petnjici i Danilovgradu i stvoriće se preduslovi za izgradnju plani-ranih sistema u Bijelom Polju, Kolašinu i Rožajama.
- Slijedeći dinamiku investicija u oblast vodosnabdijevanja, kao i potrebu nastavka rekonstrukcije i sanacije vodovodne mreže, izgradnje kanalizacione mreže i cjevovoda, postrojenja za pitku vodu, kao i rekonstrukcije gradskih vodovoda u gotovo svim crnogorskim opštinama, u ove projekte biće uloženo više desetina miliona eura, iz evropskih fondova, kreditnih aranžmana, kao i iz kapitalnog budžeta.

- Nastaviće se uspostavljanje sistema upravljanja otpadom koji se bazira na: selekciji, prevenciji, reciklaži i ponovnoj upotrebi otpada, kroz dalju izgradnju adekvatne infrastrukture u svim crnogorskim opštinama. Cilj je da u narednih 10 godina najmanje 50% papira, metala, plastike i stakla bude ponovo upotrijebljeno i reciklirano.
- Intenziviraćemo aktivnosti izgradnje novog regionalnog centra upravljanja otpadom za sjever Crne Gore, u opštini Bijelo Polje.
- Kao nastavak značajnog iskoraka koji je napravljen na remedijaciji tzv. „crnih ekoloških tačaka“, u naredne četiri godine biće riješen višedecenijski problem opasnog industrijskog otpada. Lokacije Brodogradilište Bijela, odlagalište pepela i šljake „Maljevac“ i flotaciono jalovište Gradac u Pljevljima i lokacija KAP (deponija čvrstog otpada i bazeni crvenog mulja) biće transformisane u područja bezbjedna za zdravlje ljudi i životnu sredinu.
- U skladu s najstrožim EU standardima, realizovaće se velika ekološka rekonstrukcija TE Pljevlja (vrijedna više od €50 miliona), koja predstavlja najznačajniji ekološki poduhvat i bitnu pretpostavku realizacije projekta toplifikacije, kao trajnog rješenja sanacije zagađenja vazduha u ovoj opštini. Time će Crna Gora postati prva država u regionu koja će izvršiti potpunu tehničko-ekološku sanaciju objekta za proizvodnju električne energije starog 39 godina.
- Ohrabreni progresom koji je ostvaren u protekle četiri godine na polju zaštite prirode, kroz proglašenje četiri parka prirode i jednog spomenika prirode, a posebno upisa Ulcinjske solane na međunarodnu listu zaštićenih područja, nastavićemo s trendom dalje zaštite najvrednijih djelova kopnene i morske teritorije.
- Obezbiđićemo kontinuitet istraživanja u cilju uspostavljanja Natura 2000 ekološke mreže, što je obavezujući kriterijum za članstvo u EU, te u odnosu na postojećih 25% kopnene teritorije i oko 50% ornitofaune koji su istraženi, ubrzati dinamiku daljeg istraživanja staništa i vrsta.

POVEĆANJE EKONOMSKIH SLOBODA – uslov dinamičnog razvoja

Unaprijedićemo ekonomske slobode, a time i šanse da se dinamičnije razvijamo. Unapređenje stabilnog i podsticajnog poslovnog ambijenta olakšaće pokretanje i širenje biznisa u Crnoj Gori. Treba nam više porodičnih preduzeća, domaćih i stranih investitora i intenzivnija privredna saradnja. Na taj način unaprijedićemo standard poslovanja i gradnje i nastavićemo brzi preobražaj Crne Gore u razvijenu ekonomiju i privlačniju investicionu i turističku destinaciju.

Posebno želimo da mladi prihvataju poslovne norme i vrijednosti savremenog svijeta, da se i kod nas rad i uspjeh adekvatno nagrađuju.

- Radićemo na daljem unapređivanju ekonomskog i institucionalnog ambijenta za biznis.
- Nastavićemo stvaranje pretpostavki da se naša država i dalje prepoznaje kao povoljna investiciona destinacija, djelujući u tri pravca, kroz očuvanje makroekonomske stabilnosti, nastavak strukturnih reformi i dalje unapređenje poslovnog ambijenta.
- Poseban akcenat će biti na očuvanju prepoznatljivosti Crne Gore kao otvorene ekonomije, atraktivne za domaće i strane investitore. Još 2005. godine smo uspostavili slobodan sistem kapitalnih tokova i omogućili slobodnu repatrijaciju profita i na taj način poručili da je naša ekonomija otvorena za svakog ko želi da ulaže. Zagarantovali smo jednaka prava domaćim i stranim investitorima i time dodatno osigurali da naš poslovni ambijent bude konkurentan. Novim Zakonom o radu, kao važnim sistemskim propisom, obezbijedićemo veću fleksibilnost na tržištu rada i time dodatno ojačati povjerenje i domaćih i stranih investitora. Zakon je rezultat visokog stepena konsenzusa između poslodavaca i sindikata, te u mjeri mogućeg uvodi adekvatan balans između zahtjeva tržišta i potrebe obezbjeđivanja zaštite prava zaposlenih. U segmentu zaštite odgovornih i vrijednih zaposlenih, posebno ističemo ulogu i mehanizme koje na raspolaganju ima Fond rada Crne Gore.

U dijelu eliminisanja regulatornih i administrativnih barijera na državnom i lokalnom nivou sprovode se kontinuirane aktivnosti.

- Potrebno je značajno unaprijediti efikasnost ukupne javne administracije i njenu odgovornost za razvoj biznisa i investicija. Uočen je problem da administracija i djelovi sistema vlasti nedovoljno prepoznaju svoju ulogu u ostvarivanju najvažnijeg nacionalnog interesa – ubrzanja procesa ekonomskog rasta i razvoja. Zato ćemo pažljivo staviti pod lupu i efikasno promijeniti zakonodavna rješenja u cilju pospješivanja svih nivoa administracije i vlasti na donošenje odluka koje treba da obezbijede brzu realizaciju investicionih projekata i brzo zasnivanje i razvoj biznisa, s ciljem otvaranja novih radnih mjesta, uvećanja društvenog proizvoda i unapređivanja životnog standarda. To je posebno važno sada kada imamo dodatni izazov i potrebu brzog oporavka pandemijom pogođene ekonomije.
- Posebno važan segment dobrog poslovnog ambijenta je i digitalizacija svih usluga koje pruža javna uprava, i svi segmenti društva. Na tom polju djelujemo

aktivno, naročito sada, podstaknuti posljedicama COVID pandemije. U digitalnoj transformaciji vidimo sredstvo efikasnijeg, produktivnijeg i jednostavnijeg poslovanja na svim nivoima.

- Svjesni činjenice da moramo praviti nove iskorake u relaksiranju uslova za obavljanje biznisa, spremni smo i da preispitamo aktuelnu poresku politiku, a posebno u dijelu snižavanja poreza na rad, kao i drugih fiskalnih i parafiskalnih opterećenja i na državnom i na lokalnom nivou. Dodatno, jako važnim smatramo i redovan dijalog koji vodimo s poslovnom zajednicom, kroz rad Savjeta za konkurentnost, kao foruma gdje poslovna zajednica ukazuje na probleme s kojima se suočava i daje aktivni i konstruktivni doprinos unapređenju poslovnog ambijenta, na institucionalnom i regulatornom nivou.

PROJEKAT EKONOMSKOG DRŽAVLJANSTVA

Investicije u razvoj su jedini put da Crna Gora prevlada ekonomske posljedice aktuelne pandemije i da se brzo vrati na put dinamičnog ekonomskog rasta i društvenog razvoja. Zato je važno permanentno širiti spektar podsticajnih instrumenata kontinuiranom i intenzivnom investicionom ciklusu u našoj državi.

Jedan od takvih instrumenata je i ekonomsko državljanstvo.

Ranije smo najavili, a danas već implementiramo tu politiku, uz razumijevanje naših EU i drugih međunarodnih partnera.

Projekat ekonomskog državljanstva biće sve veći izvor privlačenja stranih investitora u oblastima turizma, poljoprivrede i prerađivačke industrije, a time i podsticaj realizaciji dugoročnih razvojnih prioriteta. U prvoj polovini 2020. godine ostvaren je prihod od 2,98 mil. €.

PROMOVISAĆEMO CRNU GORU KROZ ZAKON O NACIONALNOM BRENDU

U svjetlu nove realnosti, zbog posljedica pandemije COVID-19, Crna Gora mora pratiti trendove i označiti se kao država sposobna da na svojoj maloj teritoriji usaglasi sve potencijale i objedinjene ih plasira na evropsko i svjetsko tržište.

Dominantne grane privrede moraju raditi jedna za drugu i na taj način podstaći unutrašnji razvoj i promociju crnogorskog proizvoda na širem tržištu. Tržište zahtijeva vrijednost koja će imati identitet i kontinuitet. Takva vrijednost treba biti stavljena u jedinstven obrazac koji će služiti kao orijentir, uput za Crnu Goru.

Jedna smo od prvih država u regionu i u Evropi koja je razvoj nacionalnog brenda stavila u zakonodavni okvir. Donošenjem Zakona o nacionalnom brendu postavili smo temelj za suštinsko i strateško osmišljavanje Crne Gore kao prepoznatljive i investiciono interesantne države.

Izgradićemo brend Crne Gore kao mediteranske države u kojoj se čuvaju tradicionalne vrijednosti i razvijaju moderne tehnologije. Takvo predstavljanje mora biti praćeno konzistentnom, planskom i sistemskom izgradnjom državnog imidža.

Zakonom o nacionalnom brendu dobićemo osiguranje da će se o identitetu i imidžu države voditi posebna briga.

OBRAZOVANJEM I NAUKOM KA DALJEM UNAPREĐIVANJU DRUŠTVA

Ljudi, znanje, sposobnosti i vještine su ključni faktori razvoja i temelj konkurentnosti. Zato će obrazovanje i nauka biti u centru svih naših napora usmjerenih ka daljem unapređivanju društva. To su razvojni prioriteti koji donose dugorocnu stabilnost, napredak u ekonomiji i bolji kvalitet života. Nastavićemo još brže i hrabrije da stvaramo ekonomiju zasnovanu na znanju.

Naš primarni zadatak biće da osiguramo kvalitetno obrazovanje dostupno svima pod jednakim uslovima, i u skladu s mogućnostima svakog pojedinca, dok besplatno školovanje ostaje naša osnovna politika. Nastavićemo s prilagođavanjem obrazovnog sistema potrebama modernog društva koje traži viši nivo vještina i stručnosti, i temelji se na naučnom istraživanju i inovacijama.

- Povećaćemo izdvajanja i ulaganja u obrazovanje i nauku, posebno u istraživačke projekte, stručna usavršavanja, digitalnu infrastrukturu i programe koji će pripremati mlade za budućnost. Obrazovanje smatramo procesom cjeloživotnog učenja. Zato ćemo posebnim mjerama podsticati stručne obuke, prakse i dualni model učenja, partnerstva između javnog i privatnog sektora, i mobilnost mladih kroz dostupne programe.
- Nastavljamo reformu obrazovanja. Ubrzaćemo rekonstrukciju postojećih i izgradnju novih dječijih vrtića. Povećanje obuhvata djece predškolskim programom, uz pristupačne cijene za sve roditelje, ostaje u vrhu naših prioriteta. Ojačaćemo mehanizme nagrađivanja učenika i njihovih mentora koji na međunarodnim takmičenjima ostvare posebne rezultate. U skladu s najboljim evropskim praksama unaprijedićemo inkluzivno obrazovanje i nastaviti razvoj dualnog obrazovanja.

- Ciljanim istraživanjima tražićemo rješenja za ozbiljne društvene izazove, poput klimatskih promjena, očuvanja životne sredine, unapređenja zdravlja. Koncentracija resursa i inovacije temelj su održivog rasta i razvoja. Fokusiraćemo se na Strategiju pametne specijalizacije kroz diverzifikaciju privredne aktivnosti i uvećanja dodate vrijednosti u ciljanim sektorima. Nakon što smo stvorili normativni okvir, posebnim programima podstićemo inovacije kao ključne za konkurentnost, razvoj mikro, malih i srednjih preduzeća i preduzetništvo.
- Jaćaćemo međunarodno povezivanje i saradnju u oblasti obrazovanja na svim nivoima. Podstićaćemo strana ulaganja u inovacije i tehnološki razvoj u čijim osnovama se nalazi transfer znanja.
- Kvalitetni i motivisani prosvjetni radnici predstavljaju temelj svih kvalitativnih promjena u obrazovanju. Preduzećemo konkretne mjere za unapređenje životnog standarda i vraćanje društvenog autoriteta i ugleda prosvjetnih radnika na svim nivoima. Podržaćemo usavršavanje nastavnog kadra. Izazovi modernog obrazovanja zahtijevaju kontinuirano usavršavanje.

CRNA GORA OTVARA NOVE MOGUĆNOSTI

Na osnovu do sada ostvarenih rezultata, naša vizija za naredni četvorogodišnji period je da Crna Gora postane zemlja u kojoj će nauka, inovacije, tehnološko preduzetništvo i IT sektor postati ključni generatori ekonomskog rasta i održivog razvoja društva.

Stubovi novog razvoja

Snažna saradnja univerziteta i privrede kao pokretač novih inovativnih biznisa

Novim instrumentima podrške projektima koji se realizuju na univerzitetima dodatno ćemo unaprijediti mogućnosti za rad mladih ljudi na naučnim i inovativnim projektima, posebno onima koji su podrška realnom, biznis sektoru. Kroz značajnu međunarodnu projektну aktivnost ostvarićemo veću konkurentnost univerziteta i privrede, kao i bolju pripremljenost mladih za pokretanje inovativnih biznisa. Poseban fokus podsticanja inovacija u Crnoj Gori biće usmjeren ka njenoj daljoj afirmaciji kao ekološke države.

Izrsnost u nauci u funkciji rješavanja društvenih izazova

Podrška naučnoistraživačkim projektima će biti usmjerena ka rješavanju društvenih izazova s kojima se Crna Gora i globalno društvo suočavaju. Projekti će doprinijeti

većem mobilisanju mladih ljudi i njihovog kreativnog potencijala, s fokusom na doktorska istraživanja i međunarodnu saradnju. Jačanjem postojećih i kreiranjem novih naučnoistraživačkih instituta i centara u zemlji osiguraće se efikasnija implementacija Strategije pametne specijalizacije. Ubrzanim aktivnostima, regionalnom i međunarodnom podrškom projektu SEEIIST, očekuje se početak izgradnje ovog međunarodnog instituta koji će Crnu Goru i region postaviti na evropsku mapu krupne istraživačke infrastrukture.

Novi podsticajni zakonodavni okvir iskorišćen u punom kapacitetu

Punom implementacijom dva nova zakona (Zakon o inovacionoj djelatnosti i Zakon o podsticajnim mjerama za razvoj istraživanja i inovacija) Crna Gora će postati okruženje u kojem će brojni kreativni ljudi iz zemlje i inostranstva kreirati nove, inovativne i tehnološke biznise, s visokim izvoznim potencijalom. Tržišna dinamika, podstaknuta fiskalnim mjerama, dovešće do privlačenja investicija, kreiranja novih radnih mjesta, posebno za visokokvalifikovanu radnu snagu, i povećanja konkurentnosti ekonomije.

Razvijena inovaciona infrastruktura

Okončanjem izgradnje i postizanja punih operativnih kapaciteta Naučnotehnološkog parka Crne Gore, ova institucija će postati zamajac inovacionih procesa u zemlji. NTP će biti osovina infrastrukture namijenjene jačanju inovacija i saradnje univerziteta i privrede, a njegova mrežna struktura omogućiće povezivanje dodatnih centara na lokalnom nivou u jedinstveni sistem podrške pojedincima i organizacijama u realizaciji inovativnih ideja i projekata. Važna uloga infrastrukturnih subjekata biće privlačenje stranih direktnih investicija u tehnološki sektor.

Uspješan Fond za inovacije Crne Gore i privatni fondovi rizičnog kapitala

Instrumenti podrške Fonda za inovacije Crne Gore doprinijeće većem ulaganju u inovativne projekte s fokusom na komercijalizaciji istraživanja i kreiranja inovativnih proizvoda i usluga sa izvoznim potencijalom. Fond će biti tijelo putem kojeg će se ciljano usmjeravati budžetska ali i EU sredstva ka važnim strukturnim projektima. Implementacija zakonskih podsticaja doprinijeće većem ulaganju privatnog sektora u istraživanje, razvoj i inovacije, kako direktno, tako i putem uspostavljanja fondova rizičnog kapitala. Na ovaj način riješiće se problem finansiranja rizičnih projekata s visokim potencijalom rasta.

INVESTIRANJEM U ZDRAVSTVO – čuvamo zdravlje ljudi

Pandemija COVID-19, na zahtjevan način stavila je na test naš zdravstveni sistem u okolnostima nedaće bez presedana. Dobar krizni menadžment i adekvatna mobilizacija raspoloživih resursa, ulili su povjerenje građana Crne Gore u naš zdravstveni sistem koji je temelj zdravog i produktivnog društva. Pokazali smo na djelu da je naš prvi prioritet zaštita zdravlja i života građana.

Ova kriza pokazala je puni značaj i ulogu zdravstvenih radnika.

- Nastavićemo da ulažemo u obrazovanje zdravstvenih radnika i njihovo stručno i akademsko napredovanje.
- Ulaćemo u poboljšanje materijalnog statusa zdravstvenih radnika, rješavaćemo stambena pitanja pod povoljnim uslovima, i omogućiti nagrađivanje zasnovano na ostvarenim rezultatima.
- Sve ove aktivnosti doprinijeće trajnom vezivanju kvalitetnog zdravstvenog kadra za Crnu Goru. Za građane će takvi zdravstveni radnici biti garant bezbjedne, efikasne i efektivne zdravstvene zaštite.
- Gradićemo nove bolnice, klinike, domove zdravlja, odjeljenja i rekonstruisati i obnavljati postojeće u cilju unapređenja dostupnosti i podizanja kvaliteta zdravstvene zaštite.
- Stvorićemo uslove da zdravstveni radnici djeluju u standardizovanom ambijentu, što će uticati na povoljan tok i ishode liječenja.
- Ulaćemo u primjenu novih zdravstvenih tehnologija: najsavremeniju opremu, inovativne lijekove i savremena tehnološka rješenja u funkciji dijagnostike i liječenja.
- U cilju unapređenja zdravlja građana, podržaćemo jačanje privatnojavnog partnerstva, kao održivog obrasca za dalje unapređivanje sveukupnog zdravlja.
- Ulaganjem u prevenciju bolesti i podsticanjem zdravih životnih stilova, promovisaćemo fundamentalnu svrhu zdravstvenog sistema: unapređenjem zdravlja – unaprijediti kvalitet života građana.

ODLUČNO – za sve društvene kategorije

Odlučno ćemo stvarati uslove da na evropski cilj kojem težimo stignu svi naši građani. Zbog toga se zalažemo da svi uživaju jednaka prava i da imaju jednake mogućnosti.

Bićemo posebno posvećeni ostvarivanju sigurnih i održivih prihoda za sve kategorije stanovništva – kao uslovu socijalne pravde.

- Svaki građanin Crne Gore može da računa na zasluženu, dostojanstvenu i sigurnu penziju.
- Održaćemo i redovnost isplata penzija, uz već obezbijeđen znatno povoljniji obračunski period i pravednije usklađivanje.
- Nastavićemo da iskazujemo posebnu brigu prema penzionerima s najnižim primanjima, što smo pokazali i najnovijim izmjenama Zakona o PIO.
- Nastavićemo da unapređujemo i uslove života starih kroz brojne servise pomoći u kući, nove dnevne centre i izgradnju novih domova za stare.
- Sve naše raznolikosti u društvu vidimo kao naše bogatstvo, a ne prepreku za dalji, sveobuhvatan razvoj.
- Nastavićemo da unapređujemo sistem socijalne zaštite i osigurati pristup socijalnim službama i fondovima za sve kojima je to stvarna potreba, uz garantovanje redovnih primanja svih vidova socijalnih naknada.
- Nastavićemo da afirmišemo principe tolerancije i unapređujemo brigu o zaštiti prava ranjivih grupa lica sa invaliditetom, LGBT populacije, RAE populacije – čineći našu državu domom za sve njene građane.
- Razvijaćemo integrisane socijalne usluge koje pored socijalne zaštite, obuhvataju i zdravstvo, stanovanje, obrazovanje, zapošljavanje, kulturu i dr.
- Nastavićemo da afirmišemo socijalnu inkluziju lica sa invaliditetom i ranjivih grupa, njihovim uključivanjem u sve sfere javnog života i povećanjem njihove zaposlenosti.
- U svim strateškim dokumentima značajno više pažnje posvetićemo demografskoj politici zbog njenog izuzetnog značaja za budućnost naše države.
- Nastavićemo da snažimo sisteme stanovanja penzionera i socijalnog stanovanja kroz projekte s različitim ciljnim grupama.
- Nastavićemo posvećeno da gradimo državu koju naši građani vide kao sigurno i prosperitetno mjesto za život.

ODLUČNO – za dječija prava i uslove za razvoj djece

Rani razvoj djeteta, iskorjenjivanje siromaštva djece i povećanje ulaganja u razvoj u ranom djetinjstvu biće jedan od osnovnih zadataka i buduće Vlade. Izrada integrisane strategije razvoja u ranom djetinjstvu stvoriće ne samo uslove

za srećnije i sigurnije odrastanje naše djece, već dugoročno i temelje za razvoj srećnijeg, stabilnijeg i prosperitetnijeg društva, koje će u budućnosti na zdravim osnovama voditi naša djeca.

- Integrisaćemo politike i usluge za rješavanje složenih izazova s kojima se suočavaju djeca i njihovi roditelji, s dodatnom pažnjom i energijom posebno u procesu socioekonomskog oporavka izazvanog pandemijom COVID-19. Krizu bilo koje vrste ne smiju i neće osjetiti naši najmlađi.
- Nastavljamo da u prvi plan stavljamo dalji razvoj inkluzivnog i kvalitetnog obrazovanja na svim nivoima; predškolskog obrazovanja i vaspitanja; prevenciju i borbu protiv nasilja nad djecom, uključujući vršnjačko nasilje, nasilje u porodici i zaštitu djece na internetu; kao i sprečavanje dječijih brakova, trgovine djecom, dječijeg rada i prosjačenja djece na ulici.
- Nastavljamo da sa uspjehom primjenjujemo i dodatno snažimo process deinstitutionalizacija i dalje razvijamo sistem hraniteljstva, vođeni najboljim interesom djeteta i njegovim pravom da živi u porodičnom okruženju.
- Jačamo partnerske odnose s civilnim sektorom i međunarodnim partnerima, prije svega Dječijim fondom Ujedinjenih nacija i Evropskom unijom. To nas vodi do značajnih promjena u oblasti zdravstvene, obrazovne i socijalne politike i dječije zaštite, i do promjene sociokulturnih obrazaca, s posebnim akcentom na proces planiranja obezbjeđivanja potrebnih ljudskih, tehničkih i finansijskih resursa koji će garantovati dalji napredak u unapređenju dječijih prava i njihovoj zaštiti.

I u ovoj oblasti, slijedeći fundamentalne ciljeve Evropske unije i principe Konvencije o pravima djeteta, Vlada kao noseći stub nastaviće snažnu promociju i zaštitu dječijih prava i socijalne inkluzije, i borbu protiv dječijeg siromaštva. Svoj djeci ćemo obezbijediti jednake mogućnosti, nezavisno od njihovog društvenog, kulturnog, imovinskog, etničkog ili bilo kojeg drugog statusa ili opredjeljenja. Naša pažnja će biti dodatno usmjerena ka ranjivoj djeci, uključujući djecu s invaliditetom i djecu pripadnike romske i egipćanske populacije, i djecu iz ruralnih i manje razvijenih krajeva Crne Gore.

- Bićemo čvrsti zagovornici pune primjene Konvencije o pravima djeteta i poštovanja Povelje EU o osnovnim pravima kojima se propisuje da u svim postupcima koja se odnose na djecu, bilo da ih usvajaju javni organi ili private organizacije, primaran mora biti najbolji interes djece, a njihovo mišljenje uvaženo.

SNAŽNIM I ODLUČNIM KORACIMA KA EVROPSKOJ BUDUĆNOSTI

Uprkos teškim izazovima kroz koje je prolazilo crnogorsko društvo, ostali smo dosljedni strateškim državnim vanjskopolitičkim ciljevima. Crna Gora je postala članica NATO saveza i zemlja kandidat, jedina koja je otvorila sva pregovaračka poglavlja za članstvo u EU. U regionalnim okvirima smo prepoznati kao sidro stabilnosti i uspješna evropska priča – kako nas vide međunarodni partneri.

Odlučno nastavljamo evropskim putem, jačajući institucionalne i zakonske okvire, i praveći nove reformske korake, kako bismo odgovorno i spremno ušli u završnu fazu evropske integracije:

Članstvo u EU Primarni cilj nove vlade biće učlanjenje Crne Gore u EU. Do kraja novog mandata imaćemo internu spremnost za taj istorijski iskorak u razvoju našeg društva.

- ⇒ **DOBROSUSJEDSKI ODNOSI** Nastavićemo da budemo konstruktivan partner u razvijanju ekonomske i kulturne saradnje i ostvarivanju drugih zajedničkih interesa, kroz afirmaciju prijateljstva i međusobnog poštovanja sa svim susjednim zemljama. Crna Gora će i dalje biti adresa regionalnog okupljanja i dijaloga. Dobrosusjedski odnosi predstavljaju ključ za stabilnost i prosperitet Zapadnog Balkana. To je najbolji put ka integraciji naših zemalja, kao i cijelog regiona u klub razvijenih zapadnih demokratija.
- ⇒ **SLOBODNO KRETANJE** Snaženjem veza s drugim državama omogućićemo lakša putovanja naših građana. Radi toga ćemo raditi na daljoj liberalizaciji viznog režima, u skladu s našim obavezama u pregovaračkom procesu sa EU. Istom energijom i posvećenošću nastavićemo s aktivnostima koje će doprinosti kvalitetnijem prisustvu naše privrede na međunarodnom tržištu.
- ⇒ **DIPLOMATIJA U NOVIM USLOVIMA** U posebnom fokusu biće institucionalno, organizaciono i kadrovsko jačanje naše diplomatsko-konzularne mreže, u novim digitalnim vremenima. Osnovni zadatak će biti da promociju crnogorskih državnih interesa i nacionalnih vrijednosti usmjerimo kroz jačanje veza i u ekonomiji i kulturi. Osavremenjavaćemo pravce daljeg djelovanja prema našoj dijaspori, prema potencijalnim investitorima i međunarodnim partnerima, i koristiti i te kanale za afirmaciju naše države.

Članstvom u NATO i pregovaračkim procesom za članstvo u EU proteklih godina smo uspostavili temelje novog vrijednosnog sistema u Crnoj Gori i omogućili stabilnu i bezbjednu budućnost. Nastavićemo da na tim temeljima gradimo nove

politike i šanse za dalji ekonomski prosperitet, demokratski razvoj i poštovanje Crne Gore na globalnoj međunarodnoj sceni.

CRNA GORA – Zajedničko ime za sve naše identitete

Slobodarstvo i antifašizam su fundamenti Crne Gore. Nastavljamo izgradnju naše državne kuće u kojoj ima mjesta za sve građane, garantujući poštovanje svakog ličnog svojstva i posebnosti. Za nas su razlike sinonim za jedinstvo. Naš odnos prema svakom pitanju zasnovan je na kulturi dijaloga, kroz koju jačamo demokratsko biće građanske Crne Gore.

- ⇒ **IDENTITET** Razvijamo crnogorski državni identitet na temelju neprolaznih vrijednosti slobode, pravde, solidarnosti i jednakosti. Crna Gora će i dalje ostati svijetla tačka suživota i među-etničke tolerancije u kojoj neće biti prebrojavanja po vjerskim i nacionalnim osnovama. Naš cilj je slobodan čovjek čija država je Crna Gora, zajednica slobodnih i ravnopravnih građana. Generacijama koje dolaze ostavićemo nasljeđe koje nas je održalo kroz vjekove – istorijsko razumijevanje da su najvažnije one vrijednosti koje spajaju ljude svih vjera i nacija.
- ⇒ **MORAL** Crnogorski moral je u biću naše državnosti, u kom su čojstvo i hrabrost neprikosnoveni atributi ljudskog dostojanstva. Mi ćemo nastaviti da nadograđujemo i promovišemo te istorijske vrijednosti koje štiti i savremeni pravni poredak. Želimo da svi u Crnoj Gori osjećaju svoju slobodu zasnovanu na tim temeljima, koji korespondiraju s vrijednostima evropske civilizacije, prepoznatim u univerzalnim postulatima demokratskih društava.
- ⇒ **ANTIFAŠIZAM** Razvijamo Crnu Goru utemeljenu na vrijednostima slobodarskog duha i antifašizma, kao modernu evropsku demokratiju, oslobođenu lutanja balkanskim bespućima i istorijskih opterećenja. Crna Gora je državna kuća svih njenih građana, u kojoj su različitosti bogatstvo, a multikulturalnost, multikonfesionalnost i multietničnost njena ključna savremena obilježja.

KULTURNI IDENTITET KAO JEDAN OD TEMELJA NAŠEG INTEGRITETA I SUVERENITETA

Značajni iskoraci u domenu kulture u proteklom periodu daju nam za pravo da potvrdimo da Crna Gora danas u ovoj oblasti nudi sve veće razvojne mogućnosti. Još energičnije ćemo nastaviti da afirmišemo naš autentični kulturni izraz na internacionalnoj sceni, zalažući se za valorizaciju i njegovanje svih kulturnih

posebnosti i svega onoga što je zajedničko u kulturnom i istorijskom nasljeđu naše zemlje. Kulturni identitet je temelj našeg integriteta i suvereniteta, i njegovo snaženje će biti u trajnom fokusu naše politike.

- ⇒ **ZAŠTITA I AFIRMACIJA KULTURNE BAŠTINE** Odgovoran odnos prema kulturnom nasljeđu je legitimacija svakog uređenog društva i njegovog identiteta. Zato je zaštita kulturnog nasljeđa za nas trajan zadatak. Isto tako, i njegova restauracija i valorizacija. Promocija kulturnog blaga je dodata vrijednost afirmaciji savremene Crne Gore na njenom putu integracije u porodicu evropskih naroda i država, i predstavljaće doprinos evropskoj kulturnoj baštini.
- ⇒ **UMJETNICI PROMOTERI CRNE GORE** U procesu pridruživanja EU još snažnije ćemo podsticati prisustvo crnogorskih umjetnika i kulturnih stvaralaca na međunarodnoj umjetničkoj i kulturnoj sceni. Oni su svojim djelima među najboljim reprezentima svake države. Zato ćemo se ovom cilju posvetiti s posebnom pažnjom.
- ⇒ **KREATIVNE INDUSTRIJE** Kreativne industrije prihvaćene su kao nov model u razmišljanju i djelovanju naših stvaralaca, što je i bila naša intencija u proteklom periodu, kako bismo mijenjali percepciju kulture kao potrošača. Dokazali smo da kultura i te kako može da proizvodi tržišno vrijedna djela, koja su cijenjena i u Crnoj Gori, i van nje. Zato će, uz podršku domaćoj produkciji i obogaćivanju festivalskih sadržaja, poseban fokus biti usmjeren na dalji razvoj kreativnih industrija kao naročitom potencijalu i na domaćem i na regionalnom tržištu.

Kultura je izraz civilizacijskog napretka svakog društva. Tako je i dostignuti nivo kulturnog razvoja potvrda ukupnog napretka Crne Gore. Nastavićemo da podstičemo slobodno kulturno stvaralaštvo kroz konkurenciju ideja, znanja, kreativnosti i stvaralačkog rada svakog kulturnog djelatnika.

DRŽAVA LJUDSKOG DOSTOJANSTVA KAO ISHODIŠTA SVIH LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA

Demokratska partija socijalista u kontinuitetu pokazuje punu odgovornost za zaštitu i unapređenje poštovanja ljudskih prava i sloboda. Usvajajući i primjenjujući najviše demokratske standarde, uspostavljajući nove, međunarodno priznate i progresivne politike i prakse, posvećeno, strpljivo i odlučno radimo na izgradnji otvorenog, inkluzivnog i bezbjednog društva za sve građane. Zahvaljujući kontinuiranim rezultatima, čiji smo važan činilac, danas se u Crnoj Gori djelotvorno

priznaju, poštuju, uživaju i štite sva ljudska prava i slobode. Polazeći od toga da ljudska prava i slobode pripadaju svima, bez razlike, da su nedjeljiva, povezana i međuzavisna, odlučno se protivimo svakoj selektivnosti.

Ukupnim političkim i institucionalnim iskustvom, Demokratska partija socijalista je potvrdila svoju sposobnost da kao pouzdan partner gradi istinsko građansko društvo. Manjinski narodi i druge manjinske nacionalne zajednice značajno učestvuju u javnom životu i obogaćuju ga, a njihovi predstavnici djelotvorno i suštinski sudjeluju u upravljanju zemljom, vodeći poslove i inicijative od najveće državne važnosti.

Ljudska prava su važan dio i crnogorske vanjske politike. Na regionalnom i međunarodnom planu prepoznaje se proaktivnost i jasna podrška Crne Gore svim inicijativama koje su u skladu s najvišim međunarodnim i evropskim standardima o ljudskim pravima.

- ⇒ **DALJE JAČANJE INSTITUCIJA** Jaćaćemo kapacitete svih institucija koje obezbjeđuju i osnažuju demokratiju, vladavinu prava, ljudska prava i slobode, poštovanje i zaštitu prava manjina, uz odgovoran odnos prema svim međunarodno preuzetim obavezama.
- ⇒ **DRUŠTVO KULTURE LJUDSKIH PRAVA** Radićemo dosljedno na uspostavljanju društva kulture ljudskih prava, spremni da efikasno primjenjujemo zakone, i da mijenjamo negativna nasljeđa iz prošlosti, stavove i navike ljudi, jer ljudska prava imaju smisao i značaj samo kada se praktično uživaju u svakodnevnom životu. Ka tome, posebnu pažnju posvetićemo obrazovanju o ljudskim pravima.
- ⇒ **POSEBNA BRIGA** Posebnu brigu posvetićemo ranjivim društvenim grupama i osobama koje se suočavaju s nejednakošću, nasiljem ili mržnjom po osnovu pola, boje kože, etničkog ili socijalnog porijekla, jezika, religije ili uvjerenja, političkog mišljenja, nacionalne pripadnosti, imovinskog statusa, invaliditeta, starosti, seksualne orijentacije.
- ⇒ **ODNOSI IZMEĐU DRŽAVE I VJERSKIH ZAJEDNICA**
Gradićemo odnose države i vjerskih zajednica zasnovane na uzajamnom razumijevanju i saradnji, u skladu s principima sekularizma i stalnog i inkluzivnog dijaloga, na dobrobit svih građana, ne praveći razlike među konfesijama, niti vjernicima, ili građanima koji nijesu vjernici. Pravo na slobodu misli, savjesti, vjeroispovijesti ili uvjerenja je univerzalno ljudsko pravo i temelj demokratije. Svaki vid diskriminacije, neposredne ili posredne, po osnovu vjere ili uvjerenja, podsticanje vjerske mržnje i netolerancije, kao i zloupotreba

vjere ili uvjerenja zbog raspirivanja nacionalizma, šovinizma, ostvarenja velikodržavnih projekata ili drugih istorijskih nus produkata, neprihvatljivi su u društvu evropskih vrijednosti za koje smo trajno opredijeljeni. Zakon o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica, usaglašen s najvišim međunarodnim standardima, društveni je interes i potreba:

- da Crna Gora nastavi da se razvija kao evropska i demokratska država,
- da harmonizujemo i taj dio pravnog sistema s evropskim standardima i praksom,
- da današnje i buduće generacije žive u miru i slozi, da ne bi raspravljali da li je bilo koja vjera ili nacija u Crnoj Gori starija i važnija od same Crne Gore,
- da u savremenoj Crnoj Gori ne bude vjere ili nacije koja je bitnija ili zaslužnija od drugih,
- da zakoni Crne Gore jednako važe za sve,
- da vjerski objekti, kao svuda u civilizovanom svijetu, budu spomenici vjere i kulture, a ne mjesta gdje se politički i nacionalno prebrojava.

⇒ **RODNA RAVNOPRAVNOST** Pojačanu pažnju usmjerićemo prema pitanjima rodne ravnopravnosti i prevazilaženju jaza između muškaraca i žena, podržavajući jednaku i uravnoteženu raspodjelu odgovornosti i moći u svim društvenim oblastima, uključujući profesionalnu karijeru i porodični život.

Demokratska partija socijalista ima odlučnost, iskustvo, kadar i znanje za stalni progres Crne Gore, obezbjeđujući stvarnu jednakost i prosperitet za sve građane.

BEZBJEDNA DRŽAVA

Odlučni smo da i u narednom periodu jačamo i razvijamo savremeni sistem bezbjednosti. Kao članica NATO, što je garant naše dugoročne stabilnosti i bezbjednosti, imamo novu odgovornost da damo aktivan doprinos miru i stabilnosti, kako na evroatlantskom području i u regionu, tako i unutar sopstvenih granica. Na braniku smo demokratskih vrijednosti CG, riješeni da uspješno odgovorimo svim pokušajima ugrožavanja našeg građanskog, multietničkog i multikulturalnog društva. Nastavićemo da jačamo bezbjednost granica daljim prilagođavanjem Šengen standardima. Mjera našeg uspjeha su sigurne granice – bezbjedna država. Istovremeno, ostvarivaćemo dalje rezultate na već postignutom uspjehu u borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije, trgovine ljudima i narkoticima. To ne samo da je preduslov naše uspješne integracije u EU, već i

dugoročne bezbjednosti naše zemlje i građana. Dalje jačanje institucionalnih i kadrovskih kapaciteta u borbi protiv novih bezbjednosnih izazova, poput sajber kriminala i hibridnih prijetnji s kojim se sve savremene demokratije suočavaju, naš su prioritet. Ove kompleksne prijetnje zahtijevaju uspješan i sinhronizovan odgovor svih institucija i društva u cjelini i tome ćemo biti u potpunosti posvećeni, u saradnji s našim saveznicima i međunarodnim partnerima. Terorizam i radikalni ekstremizam, kao pošasti našeg doba, zahtijevaju zajednički globalni odgovor, ali i pojedinačni napor svih zemalja na njihovom suzbijanju i predupređenju. Crna Gora će nastaviti da daje svoj nezamjenjiv doprinos tome. Bezbjednost je preduslov sveukupnog ekonomskog i društvenog napretka svake države, a naročito na ZB. Crna Gora je članstvom u NATO napravila suštinski zalog za svoju evropsku budućnost i kolektivnu bezbjednost, a svojim svakodnevnim zalaganjem, kako na globalnom, tako i na nacionalnom planu, ostaće nezamjenjiv akter regionalne i evropske stabilnosti.

DRUŠTVO PRAVDE I UZAJAMNE SOLIDARNOSTI

Pravna sigurnost je najvažniji aspekt vladavine prava. Nastavićemo da razvijamo Crnu Goru kao siguran dom svih građana, uz odlučnu i energičnu borbu protiv kriminala, korupcije, nepotizma i klijentelizma.

Građani, kao nosioci suvereniteta, imaju pravo da kontrolišu sve grane vlasti: zakonodavnu, sudsku i izvršnu. Dioba vlasti na više grana podrazumijeva ograničavanje samovolje, a odgovornost svih za rezultat. Gradimo sistem i društvo zasnovano na vladavini prava u kome obraćanje sudu znači put do pravde. Nezavisnost suda se zasniva na odgovornosti, kompetentnosti i integritetu.

Uz jasnu viziju daljeg razvoja Crne Gore kao efikasne pravne države u kojoj se jemči pravna sigurnost svakom građaninu, obezbijedićemo preduzimanje jasnih reformskih mjera:

- ⇒ **NULTA TOLERANCIJA** Bez kompromisa i zadržke prema bilo kome nastavićemo sa stvaranjem uslova i davanjem impulsa ohrabrenja borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije na svima nivoima. Dosadašnji rezultati pokazali su da nema nedodirljivih. Nastavićemo da se kao najprogresivniji i najodgovorniji politički subjekt u Crnoj Gori zalažemo za nultu stopu tolerancije prema bilo kakvoj vrsti protivpravnog djelovanja;
- ⇒ **BEZ IMUNITETA** Uz zadržavanje prava na zaštitu za izraženo mišljenje, stav ili glas u vršenju javne funkcije, predložićemo ukidanje postojanja instituta imuniteta od krivičnog gonjenja za nosioce javnih funkcija. Nastavićemo da

radimo u korist Crne Gore i njenih građana na osnovu povjerenja, ne skrivajući se iza imuniteta i ne shvatajući javnu funkciju kao privilegiju, već kao obavezu služenja državi Crnoj Gori i njenim građanima;

- ⇒ **KADAR** Rad u državnim institucijama u svakom društvu predstavlja posebnu čast, obavezu i odgovornost. Zato je pozitivna selekcija zasnovana na zahtjevnom moralnom i profesionalnom kodeksu u procesu izbora funkcionera i službenika, jedini put za izgradnju autoriteta državnih institucija, odnosno države. Taj proces mora biti transparentan, otvoren, s jasno izgrađenim mehanizmima kontrole, čiji je cilj uspostavljanje pune odgovornosti za vršenje javne funkcije. To je najbolja garancija jačanja povjerenja građana u svoju državu. Nužno je prekinuti praksu partitokratskog pristupa u vođenju kadrovske politike, izbjeći opasnosti cehovske samodovoljnosti i neprincipijelne solidarnosti, korišćenjem alibija nezavisnosti u obavljanju funkcije. Nezavisnost – da, ali to ne smije biti zaklon za nekompetentnost, neodgovornost, neažurnost, neobjektivnost i nerad;
- ⇒ **USLOVI ZA ZADOVOLJENJE PRAVDE** Nastavićemo sa unapređivanjem uslova za kvalitetno, blagovremeno, efikasno i racionalno zadovoljenje pravde, afirmišuću aktivnosti koje će podići nivo javnosti suđenja, nezavisnosti i nepristrasnosti suda i suđenja u razumnom roku, kao osnovnim atributima pravičnosti.

Sigurni smo da ćemo na ovako postavljenim temeljima daljeg rada nastaviti da pružamo jasan doprinos nesmetanom putu Crne Gore ka Evropskoj uniji, u kontinuitetu unapređujući pregovaračku poziciju u poglavljima 23 i 24.

PONOSNA ZEMLJA VELIKIH SPORTSKIH TALENATA

Crna Gora je zemlja velikih sportskih talenata čiji su uspjesi oduvijek bili najbolja promocija naše države u svijetu. Zato je dalje ulaganje u razvoj sporta naš važan prioritet. Nova normativna i strateška rješenja već su stvorila neophodne preduslove za dinamičniji razvoj sporta, a direktna briga države o sportistima stavljena je u prvi plan.

- ⇒ **Sportska infrastruktura** – Nastavićemo s daljim dinamičnim unapređivanjem sportske infrastrukture, čime ćemo djeci, profesionalnim sportistima i rekreativcima omogućiti još bolje uslove za bavljenje sportom.
- ⇒ **Jačanje sportskih saveza** – U periodu koji slijedi nastavićemo s jačanjem systemske podrške savezima kako bi našim sportistima bilo omogućeno da reprezentuju Crnu Goru na preko dvije hiljade međunarodnih takmičenja.

- ⇒ **Direktna podrška sportistima** – Pokazali smo da poštujemo i vrednujemo mlade sportiste i da imamo jasan sistem prepoznavanja i motivisanja budućih generacija šampiona. Na osnovu Zakona o sportu, kojim smo značajno unaprijedili nagrađivanje sportista za ostvarene rezultate na najznačajnijim sportskim takmičenjima, nastaviceemo da čuvamo prestiž Crne Gore kao vodeće države u regionu kada je u pitanju visina premija, koje se, prvi put, direktno isplaćuju sportistima.
- ⇒ **Razvoj djece kroz sport** – Jedini u regionu, a i šire, kreirali smo program podsticaja za uključivanje što većeg broja djece u sport, kroz sufinansiranje do čak 70% visine članarine za djecu koja se sportom bave u okviru sportskih klubova. Radićemo na daljem razvoju dječijeg sporta kao najznačajnijeg projekta u sportskoj oblasti u Crnoj Gori, i to kroz povećanje broja sportova, a samim time i djece čije članarine finansira država. Na taj način želimo pomoći roditeljima da svoju djecu uključe u sportske aktivnosti i zajednički osnažimo bazu naših budućih sportskih asova.
- ⇒ **Briga o zdravlju sportista** – Kroz osnovani Zavod za sportsku medicinu, kao posebne zdravstvene ustanove, jačaćemo i unificirati procese i standarde u utvrđivanju zdravstvene sposobnosti sportista amatera, profesionalnih sportista i djece koja se bave sportom kroz sistem Dječijeg sporta.

Dosadašnje aktivnosti jasan su pokazatelj pune posvećenosti naše partije razvoju sporta, što uz nesporne potencijale garantuje da ćemo se u kontinuitetu svi radovati novim uspjesima naših sportista, na ponos Crne Gore.

DRŽAVA MODERNOG I DJELOTVORNOG JAVNOG UPRAVLJANJA KAO SERVIS GRAĐANA I PRIVREDE

Upravljanje po mjeri građana je jasna vizija reforme javne uprave i u narednom periodu. Odredili smo konkretne korake za ostvarenje te vizije:

- ⇒ **Efikasno** – Uprava će biti u službi građana i privrede. Kroz jaču posvećenost razvićemo učinkovit, fleksibilan i efikasan sistem djelovanja državnih i lokalnih organa uprave koji će biti servis građana, investitora, preduzetnika i ukupne privrede;
- ⇒ **Otvoreno** – Nastavljamo s unapređivanjem otvorenog djelovanja – s punom transparentnošću u procesu zapošljavanja i zalaganjem da se glas građana uvažava pri donošenju bilo kojeg pravnog akta. Posebno ćemo voditi računa o proširenju opsega informacija koje treba i mogu da budu dostupne javnosti, uz obavezu organa da proaktivno informišu o planiranim

- javnim politikama i odlukama;
- ⇒ **Odgovorno** – Obezbijedićemo da administracija na svim nivoima, efikasnošću, odgovornošću i kompetentnošću bude bezrezervno u funkciji nacionalnih i državnih interesa Crne Gore. Stimulisaćemo dobar i odgovoran rad i kazniti nepoštovanje Ustava i zakona, nerad i neprofesionalizam;
 - ⇒ **Savremeno** – Digitalizacija će biti osnov funkcionisanja javne uprave. Kroz razvoj znanja i inovativna IT rješenja, značajno ćemo unaprijediti onlajn usluge za brže i jednostavnije rješavanje potreba građana i privrede.

Upravo će na ovim osnovama biti razvijen novi strateški okvir, koji će pratiti mjerljive aktivnosti, uz jasne indikatore uspjeha njihove realizacije.

DRŽAVA U KOJOJ MLADI OTVARAJU NOVE HORIZONTE

Parlamentarni izbori 2020. godine su posebno važni za mlade, jer će njihov rezultat odrediti ne samo sadašnjost, već i budućnost Crne Gore. Svih posljednjih godina DPS je neumorno radio na uspostavljanju jasnog državnog okvira i sigurne Crne Gore, kao temelja za izgradnju društva i ambijenta u kome će mladi željeti da žive i stvaraju. Otvorili smo prostor da i nakon ovih izbora sprovedimo jasne omladinske politike u svim oblastima, pokazujući i time da smo u DPS-u do kraja svjesni važnosti uloge koju mladi ljudi imaju u izgradnji funkcionalnijeg sistema i modernijeg i prosperitetnijeg društva.

Kao odgovorna politička partija, u proces kreiranja izbornog programa za naredni period na ravnopravnoj osnovi uključili smo mlade iz svih društvenih struktura, uvažavajući njihova razmišljanja, ideje i poglede na budućnost.

Zahvaljujući proaktivnom pristupu i želji da ojačamo ulogu mladih u našem društvu, imamo jasnu viziju i programske politike koje ćemo implementirati u cilju njihovog aktivnijeg uključivanja u društvene tokove. Tome će značajno doprinosti omladinski centri koji se formiraju u svim lokalnim zajednicama.

- ⇒ **Otvoreno upravljanje** – Obezbijedićemo da se glas mladih još snažnije čuje na svim nivoima javne uprave, od najviših predstavnika vlasti do svakog državnog službenika, u kontinuitetu i bez zadržke, od analize zahtjeva, prijedloga i potreba, do konačnih rješenja.
- ⇒ **Podrška životnom putu** – Uz programe zaštite mladih ojačaćemo njihov položaj u životnom i poslovnom okruženju kroz obezbjeđivanje besplatnih

pravnih i poslovnih savjeta i institucionalnu koordinaciju za podršku u odlučivanju o ključnim životnim opredjeljenjima, poput: izbora i finansiranja studija, započinjanja i razvoja omladinskog preduzetništva, izbora poslodavca, otpočinjanja samostalnog života...

- ⇒ **Podsticanje inovacija** – Prateći savremene trendove razvoja modernih zapadnih demokratija, bićemo još posvećeniji promovisanju i podršci inovacijama i novim preduzetničkim idejama.
- ⇒ **Program za mlade** – Polazeći od uloge mlade populacije i razvoja svakog društva, u okviru najširih konsultacija i kroz sagledavanje komparativnih analiza i iskustava najnaprednijih demokratskih društava, pripremićemo poseban program za mlade ljude koji može biti realan putokaz za njihovu bolju i sigurniju blisku budućnost u Crnoj Gori.

CIVILNI SEKTOR PODRŠKA DALJEM DEMOKRATSKOM RAZVOJU

Civilni sektor doživljavamo kao dragocjenog partnera organima javne uprave u kreiranju i sprovođenju javnih politika, i kao važan faktor daljeg demokratskog razvoja građanske Crne Gore. Nastavljamo s još kvalitetnijim i koordiniranim pristupom u snaženju saradnje s civilnim sektorom, od nevladinih organizacija do različitih strukovnih i drugih udruženja građana.

- ⇒ **Kreiranje i praćenje javnih politika** – Sve organizacije koje imaju za cilj zastupanje širih interesa građana i zastupanje građanskih vrijednosti i u novoj Vladi će imati iskrenog i posvećenog partnera. Na taj način ćemo obezbijediti efikasniji i konstruktivniji rad institucija, uz adekvatan nivo transparentnosti i kompetitivnosti.
- ⇒ **Korektivni element** – Civilni sektor predstavlja nesporan potencijal ekspertize u određenim oblastima od značaja za ukupan napredak društva. Zato ćemo ohrabrivati one segmente civilnog sektora koji samoinicijativnošću i novim idejama doprinose unapređenju ukupnog socioekonomskog stanja u društvu, pokazujući time da su istinski partner u izgradnji moderne države Crne Gore.
- ⇒ **Finansijska održivost** – Konkretnim programskim opredjeljenjima, uz kontinuiranu i izdašnu finansijsku podršku civilnom sektoru, potvrdili smo da prepoznavamo njegov značaj za ukupnu demokratizaciju društva. I u narednom mandatu dodatno ćemo unaprijediti mehanizme podrške u tom pravcu.
- ⇒ **Uloga u procesu pristupanja EU** – Crna Gora je prva država u pregovaračkom

procesu s EU koja je u taj zahtjevan posao uključila civilni sektor, što se pokazalo potpuno opravdanim. Polazeći od tog iskustva, i u završnoj fazi stvorićemo uslove da još efikasnije koristimo znanja i ekspertize nevladinih organizacija i cijelog civilnog društva.

Ovaj programski dokument nudi odgovore na najaktuelnije izazove s kojima je suočeno naše društvo. Ohrabrujemo građane da i u uslovima pandemije virusa korona, vodeći prije svega računa o svom zdravlju, iskoriste ustavno pravo, s pozivom da 30. avgusta glasaju za našu ponudu iza koje je dokazano jasna vizija, decenijska djela i iskustvo u upravljanju kriznim situacijama. S nama je zagarantovana stabilnost Crne Gore i realno dostizanje evropskog kvaliteta života za sve njene građane.

9. ZA BUDUĆNOST CRNE GORE – Demokratski front (Nova srpska demokratija, Pokret za promjene, Demokratska narodna partija), Socijalistička narodna partija Crne Gore, Prava Crna Gora, Ujedinjena Crna Gora, Radnička partija, Partija udruženih penzionera i invalida Crne Gore, Jugoslovenska komunistička partija Crne Gore, Srpska radikalna stranka, Stranka penzionera invalida i socijalne pravde Crne Gore

AGENDA PREPORODA U DESET TAČAKA – PRESJEK I KAKO DALJE SA IVICE AMBISA

1. Raskrstiti sa neodgovornom politikom koja je dovela do fiskalnog deficita koji je u prethodnih pet godina u prosjeku iznosio 6% (narodskim rečnikom – imate jednu platu a trošite 6 plata tako što se zadužujete - ko će to da vrati – VAŠA DJECA I UNUCI), i to tako da se država neće smatrati svojom „ličnom prćijom“, gdje su prihodi individualni, a rashodi kolektivni.

To zahtijeva političku spremnost i hrabrost da se prekine neodrživa ekonomska politika zasnovana na lažnoj slici o precijenjenim prihodima i potcijenjenim obavezama. Koliko god to bilo bolno, mora da se napravi taj nužni drastičan rez i raskid sa neodgovornom ekonomskom politikom, mora da se duboko zagazi u vode oštre fiskalne konsolidacije.

2. Bez odlaganja prekinuti lanac zaduživanja kojom je javni dug povećan na preko 80% BDP-a. Oni koji vode zemlju imaju ogromnu kolektivnu odgovornost. Oni nemaju pravo na nerealno povećanje zarada koje se finansiraju bez osnova i uporišta rastom zaduživanja i teretom za buduće generacije, rastom ne u korist već na račun budućnosti, zastrašivanjem i kupovinom glasova birača, umjesto njihovim zasluživanjem. Nemaju pravo da sprovode politiku koja znači „trošenje budućnosti unaprijed“ i hod po ivici finansijskog i socijalnog ambisa, gdje su individualni interesi jedini, i uvijek prije opštih, državnih, koji su se u međuvremenu i izgubili. Oni imaju obavezu da budućnost zemlje stave ispred svih drugih interesa. To znači drastičan rez i momentalno napuštanje neodgovorne politike, jer je previše negativnih iskustava koja opominju i grešaka koje se ne smiju ponoviti! Ko ima pravo da ceh svojih megalomanija

ostavlja budućim generacijama kao račun?! Niko! Politika i svako pojedinačno mora biti u funkciji ekonomije i društva, a ne obrnuto!

3. INFRASTRUKTURA se vodi politikom zadužicu se – posle ću razmišljati kako ću dug vraćati. Potrebni su nam i auto putevi i pruge ali... Takva politika bez vizije, bez analize ekonomske opravdanosti projekta često vodi neproduktivnom ulaganju čiji ceh plaćaju svi, a korist je individualna. Crna Gora je dva puta pokušala da finansira izgradnju autoputa sredstvima iz Evrope – i studije su pokazale isto - da auto put neće imati dovoljno saobraćaja da bi opravdao ogromne troškove. Potom je Vlada uzela kredit čiji su uslovi takvi da zajmodavcu daju pravo pristupa crnogorskom zemljištu (koje je poslužilo kao kolateral za predmetni zajam), što prema studiji iz 2019. američkog Centra za globalni razvoj (Centre for Global Development) dovodi Crnu Goru u svojevrsno „dužničko ropstvo“. Onaj ko svom narodu želi da gradi zemlju na trajnim osnovama, mora da bude spreman da nikada ne pristane na „daj šta daš“ opciju, i politiku „to će rešavati oni posle mene“. Kako će baš nama dopasti da rešavamo taj problem završetak gradnje autoputa Južni Jadran – Beograd, taj posao treba ubrzati i dovesti do kraja dogovorom sa Srbijom i investitorima koji dolazi iz Kine. Rešenje za problem završetka tog važnog infrastrukturnog projekta i priliva novca od stavljanja u funkciju autoputa treba tražiti u tom trouglu. Slično treba postupiti vezano za rekonstrukciju željezničke pruge i podizanja Luke Bar na značaj i nivo koji joj je bio namijenjen još u vremenu gradnje. Energetski potencijali kojima raspolaže Crna Gora predstavljaju veliku šansu i dobru priliku za brz i dinamičan razvoj.
4. Kada se koliko-toliko uredi javne finansije i ukinu se suvišna davanja, država mora da stvori prostor da se povećaju izdvajanja za turističku infrastrukturu koja su niska u poređenju sa nekim drugim zemljama koje se ozbiljno bave turizmom. MMF je nedavno dao ocjenu da nedostatak pijaće vode i dobrih puteva, čini da ta ključna grana na koju se ekonomija oslanja nije održiva na dug rok. Loša reklama se daleko čuje, i ko će dolaziti samo iz altruizma, ako za isti novac može imati daleko kvalitetniju uslugu. Država mora donijeti realan plan turističkog razvoja sa akcentom na sjever zemlje.
5. U Crnoj Gori se mora osmisliti ozbiljna strategija industrijskog razvoja, jer je i ova pandemija razotkrila sve slabosti kratkoročnih privida u oslanjanju isključivo na turizam, što zamagľuje onu nužnost bolnih ali neophodnih korjenitih promjena, i ostavlja u pepelu zemlju bez sopstvene industrije, time i bez budućnosti. To stvara zemlju u kojoj i strane direktne investicije idu u nekretnine, ne u fabrike i

proizvodnju koja je neophodna, i bez koje nema održivog rasta ni prosperiteta društva.

6. Potrebni su i:

- Strategija privlačenja stranih direktnih investicija u sektor industrijske proizvodnje,
- program razvoja poljoprivrede sa akcentom na razvoju stočarstva i proizvodnje povrća (garantovani otkup i cijene, zadruge za snabdijevanje sjemenom, đubrivom, priplodnim materijalom; subvencije za stočarsku proizvodnju,
- program razvoja prerađivačke industrije.
- plan investicija u energetici,
- strategiju reforme bankarskog sistema – zarobljenog, začaurenog i neefikasnog.

7. Korjenite promjene na tržištu rada, uz jaku volju da se stvori izvjesnost za život, rad i poštovanje osnovnih ljudskih prava. Samo uređenost i izvjesnost, uz nužnu fleksibilnost, mogu na trajnoj osnovi da smanje rak ranu za ljude koja se zove - nezaposlenost koja je hronično iznad 16%. U Crnoj Gori u prerađivačkoj industriji radi manje od 6,5% svih zaposlenih, što ne čudi, jer industrije i nema. Najveći dio zaposlenih (preko 80%) je u uslužnim sektorima u primorju. Regionalni jaz nezaposlenosti od čak 6 puta između sjevera i primorja je poražavajući, i zemlja koja želi da slijedi savremene civilizacijske tekovine taj lanac produbljivanja socijalne nejednakosti mora da prekine. Rešenje nije samo u privremenom smanjenju opšte stope nezaposlenosti, već u trajnom i istrajnom smanjenju ogromnih socijalnih razlika, i to ne na uštrb primorja, već ulaganjem i razvojem i sjevera.

8. Nužno je primijeniti strukturne politike kojima će se obezbijediti veća pokrivenost uvoza robe u Crnu Goru, izvozom robe iz Crne Gore. Ta pokrivenost koja je hronično ispod 20% ukazuje na velike sistemske nedostatke, govori o niskim kapacitetima domaće industrije koja u jako malom obimu može da zadovolji domaću tražnju iz sopstvene proizvodnje. A izvoze se mahom proizvodi niske faze prerade. Na dug rok to zemlju čini zavisnom od proizvodnje i uslova u drugim zemljama, a nizak izvoz ostavlja zemlju bez deviznih priliva koji su nužni, posebno kada je turistička sezona loša. Sve se to mora rešavati sistemskim mjerama i voljom nosilaca politika da grade zemlju i industriju. To jeste najteži put, ali i jedini moguć, neizbježan da bi zemlja imala ne samo održivu, već bilo kakvu ekonomsku budućnost.

9. Među urgentnim otklonima u odnosu na aktuelni odnos izvršne vlasti i pravosuđa, jeste kompletna reforma sudstva koje se ni ne trudi da bar stvori privid nezavisnosti od izvršne vlasti, zbog kojeg značajnije investicije u „širokom luku“ zaobilaze Crnu Goru. Zbog pravne i makroekonomske neizvjesnosti, Crna Gora je svrstana na listu nepoželjnih destinacija za investicije u proizvodnju, i bez hvatanja u koštac sa obje pošasti – sprega vlasti i sudstva i pravna i makroekonomska neizvjesnost, neće ni dospjeti na tu listu.
10. Izvršna vlast u Crnoj Gori mora da sprovede kompletan zaokret u spoljnoj politici i to odmah, bez odlaganja i bez traženja izgovora, da bi Crna Gora iz uloge faktora regionalne destabilizacije, kočničara i promotera nesaradnje i opstrukcija, postala aktivan učesnik koji doprinosi regionalnoj saradnji bez koje nema ni rasta, ni razvoja, jer istorija pokazuje da nema tog naroda koji može da traje sam.

10. ALBANSKALISTA – Genci Nimanbegu, Nik Gjeloshaj – LISTA SHQIPTARE – Genci Nimanbegu, Nik Gjeloshaj

Të nderuar votues,

Para jush keni Platformën elektorale për zgjedhjet e 30 gush-tit 2020, e koalicionit “Lista shqiptare Genci Nimanbegu-Nik Gjeloshaj”. Ky koalicioni përbën bashkimin më të madh të shqiptarëve në Malin e Zi dhe është krijuar me vullnetin e mirë të atyre që e kanë vlerësuar se:

KOHA ËSHTË TANI që të mbrojmë të drejtat, simbolet, tra-ditat kombëtare, arsimin dhe kulturën;

KOHA ËSHTË TANI që të ndalim diskriminimin, asimilimin dhe emigracionin;

KOHA ËSHTË TANI që të rrisim mirëqenien, të luftojmë papunësinë, të përmirësojmë infrastrukturën dhe shërbimet publike për trojet e banuara nga shqiptarët.

Ju lutemi që të mësoni më shumë për platformën tonë poli-tike, duke e lexuar atë, përpara se të merrni vendimin final se për cilën listë do të votoni në zgjedhjet e ardhshme parlam-entare. Në këtë dokument ju do të lexoni se me të vërtetë ne paraqesim një vizion të qartë, strategji konkrete, objektiva të arritshëm, propozime të mirë-menduara e plane të real-izueshme. Jo vetëm kaq, por aleanca jonë përmbledh kuadrot më të përgatitur, profesionistët më të kualifikuar dhe ekspertët më me përvojë në politikën shqiptare në Mal të Zi, nga të gjitha zonat ku ne jetojmë.

Prandaj, ne Ju kërkojmë mos të qëndroni duarkryq, ndërkohë që gjendja e shqiptarëve vazhdon e keqësohet dhe trojet tona të vazhdoj të zbrazen, por të votoni “Listën shqiptare Genci Nimanbegu-Nik Gjeloshaj”. Me votën tuaj për koalicionin tonë Ju mbështesni implementimin e këtij programi, i cili përmbush më së miri interesat e kombit shqiptar.

Andaj dilni medoemos në votime, sepse një votë e hedhur, një zë i ngritur dëgjohet më shumë sesa 1000 vota të pahedhura dhe zëra të heshtura!

Dilni dhe votnoi për një të nesërme të lumtur për veten, fëmijët tuaj, tokën dhe kombin tonë !

Me mirënjohje e respekt!

“Lista shqiptare Genci Nimanbegu-Nik Gjeloshaj”

TË DREJTAT NACIONALE

Mbrojtja, konsolidimi dhe avancimi i të drejtave të popullit shqiptar në Mal të Zi mbetet qëllimi parësor i “Listës Shqiptare Genci Nimanbegu - Nik Gjeloshaj” që në vijim do të përmendet thjeshtë me emrin Lista Shqiptare.

Për të mbrojtur të drejtat e popullit shqiptar në Mal të Zi, Lista Shqiptare do të bazohet në legjislacionin shtetëror, legjislacionin ndërkombëtar të aplikueshëm në Mal të Zi si dhe do të ushtrojë presion pozitiv në nivelin qeveritar qendror e në atë lokal. Po ashtu për të përmirësuar gjendjen e shqiptarëve në Mal të Zi, Lista Shqiptare do të llojë edhe jashtë kufijve shtetëror në nivel të organizatave të ndryshme ndërkombëtare si Bashkimi Evropian, Këshilli i Evropës, por edhe në Organizatën e Kombeve të Bashkuara e në organizata tjera.

Shqiptarët si pakicë kombëtare e veçantë në Malin e Zi, si popull autokton, me veçori të theksuara etnike, gjuhësore, kulturore dhe gjeografike, krahasuar me pakicat tjera kombëtare në Malin e Zi që kryesisht janë sllave, duhet të gëzojnë të drejtën e përfaqësimit autentik përmes subjekteve nacionale, për të mbrojtur, promovuar dhe avancuar më tej të drejtat e shqiptarëve në Malin e Zi. Prandaj një ndër synimet strategjike të Lista Shqiptare duhet të jetë kthimi i vendeve të garantuara për përfaqësuesit e shqiptarëve në Parlamentin e Malit të Zi.

Përveç mekanizmave dhe hapësirave të mundësuar nga e drejta ndërkombëtare dhe institucionet e ndryshme shtetërore, Lista Shqiptare do të përpiqet për të mundësuar marrëveshje bilaterale midis Malit të Zi dhe Shqipërisë si dhe Malit të Zi dhe Kosovës, të cilat kanë për qëllim përmirësimin e gjendjes së pakicës shqiptare në Malin e Zi. Në këtë frymë, Lista Shqiptare do të angazhohet po ashtu për intensifikimin e kontakteve dhe shkëmbimeve edhe me komunitetin shqiptar në Republikën e Maqedonisë së Veriut dhe në Serbi, me qëllim të koordinimit të përpjekjeve për pozicionim më të mirë të shqiptarëve në rajonin e Ballkanit Perëndimor.

Në Programin e vet Lista Shqiptare gjithashtu ka parashikuar se për të përmirësuar gjendjen e pakicës shqiptare do të lidhet në bashkëpunim të ngushtë edhe me pakicat e tjera etnike që jetojnë në Mal të Zi, me organizatat joqeveritare që janë aktive në Mal të Zi si dhe organizatat e ndryshme ndërkombëtare me peshë që merren në mënyrë të posaçme me garantimin dhe avancimin e të drejtave të minoriteteve.

DECENTRALIZIMI I PUSHTETIT

Lista Shqiptare e konsideron decentralizimin e pushtetit si një ndër instrumentet kryesore të mbrojtjes së të drejtave nacionale dhe të përmirësimit të cilësisë së jetës së popullit shqiptar në Mal të Zi. Për këtë arsye një ndër objektivat kryesore programore të saj është zgjerimi e thellimi i nivelit të decentralizimit dhe shtimin e vet-administrimit lokal të komunave me shumicë shqiptare, Ulqinit dhe Tuzit. Ky objektiv shkon në përputhje edhe me aspiratat e Malit të Zi për t'u bërë pjesë e Bashkimit Evropian, pasi autonomia lokale është një ndër kriteret e këtij anëtarësimi.

Për këtë qëllim do të synohet përdorimi i mjeteve institucionale për të sig-uruar kompetencat e plota për komunat e Ulqinit dhe Tuzit. Po ashtu, Lis-ta Shqiptare do të luftojë për të eliminuar diskriminimin që i bëhet këtyre dy komunave lidhur me kompetencat, autoritetin e tyre dhe investimet që bëhen. Pjesë e këtyre përpjekjeve është edhe nevoja për të zgjeruar kom-petencat administrative dhe fiskale të këtyre dy komunave.

RESURSET NATYRORE NË SHËRBIM TË QYTETARËVE

Një ndër motivet kryesore që ka çuar në krijimin e koalicionit Lista Shqiptare ka qenë padrejtësia që është bërë me 'Të Mirat Detare' në kurriz të qytetarëve shqiptarë që banojnë në Komunën e Ulqinit. Edhe pse fal veprimtarisë së par-tive shqiptare janë bërë disa arritje në mënyrën e veprimit të 'Të Mirave Detare', prapëseprapë ka ende punë për të bërë për të eliminuara padrejtësinë aktuale dhe diskriminimin. Shqiptarët ende ballafaqohen me standarde të dyfishta, pasi bregdeti i tyre administrohet krejt ndryshe nga mënyra sesi administrohet në komunat tjera në bregdetin e Malit të Zi. Lista Shqiptare do të angazhohet në mënyrë aktive të përdorë çdo mjet legjitim për të garantuar përdorimin e resur-seve natyrore në shërbim të banorëve.

E njëjta vlen edhe për Parkun Kombëtar të Bjeshkëve të Nemuna që i ka privuar

shqiptarët e Plavës dhe Gucisë nga mundësia që të shfrytëzojnë siç duhet pronat e tyre private pyjore dhe kullotat. Për këtë arsye, Lista Shqiptare në koordinim të drejt për drejt me autoritetet përgjegjëse do të

KTHIMI I PRONAVE

Një ndër shkaqet e varfërisë, papunësisë e për rrjedhojë të largimit të shqiptarëve nga trojet e veta brenda shtetit të Malit të Zi, është pamundësia për të shfrytëzuar pronat legjitime. Që në hapat e para të saj, Lista Shqiptare e ka konsideruar kthimin e pronave si një ndër çështjet më të rëndësishme të veprimtarisë së saj. Për më tepër, gjatë procesit të deritanishëm të kthimit të pronave në Mal të Zi, pas komunizmit janë marrë vendime politike që i kanë dëmtuar shqiptarët. Ky proces ka aplikuar standarde të dyfishta duke diskriminuar pakicën shqiptare brenda Malit të Zi dhe privilegjuar komunitetet e tjera. Për këto arsye rikthimi i pronave tek pronarët legjitim ka për të qenë edhe në të ardhmen prioritet i Listës Shqiptare.

Lidhur me këtë temë, Lista Shqiptare do të luftojë me mjete ligjore qoftë në nivelin nacional dhe qoftë në nivelin ndërkombëtar për të eliminuar diskriminim që iu bëhet shqiptarëve lidhur me pronat dhe për të mundësuar realizimin e të drejtës së shqiptarëve në Malin e Zi për kthimin e këtyre pronave. Rasti më flagrant i mos respektimit të të drejtave themelore e legjitime të anëtarëve të pakicës shqiptare është Valdanosi, dhe Lista Shqiptare nuk do të ndalet në përpjekjet e saja për të përmbushur të drejtën legjitime të pronarëve të Ullishtës së Ulqinit.

Fatkeqësisht, probleme të pronës private të shqiptarëve hasen edhe me pronarët legjitim në troje të tjera brenda Malit të Zi si për shembull në Shtoj, Anë të Malit dhe në Shipçanik të Tuzit. Po ashtu është bërë e pamundur shfrytëzimi i pronave të shqiptarëve në Parkun Nacional të Bjeshkëve të Nemuna si dhe në brezin e 'Të Mirave Detare'.

Rikthimi i pronave tek pronarët do të vejë në dispozicion shumë burime e kapacitete zhvillimore duke krijuar mundësi për biznese të reja e duke hapur vende të reja pune. Prandaj Lista Shqiptare do të bëjë presion në nivel lokal dhe qendror që pronat e ish pronarëve, pa dallim përkatësie, të kthehen. Për këtë çështje Lista Shqiptare do të ngrejë zërin edhe në instancat më të larta ndërkombëtare dhe do të kërkojë mbështetje edhe tek shtetet fqinje dhe aleatët e tjerë perëndimor për të lobuar për zgjidhjen e kësaj çështjeje.

Lidhur me këtë temë, Lista Shqiptare do të luftojë me mjete ligjore qoftë në nivelin nacional dhe qoftë në nivelin ndërkombëtar për të eliminuar diskriminim që iu bëhet shqiptarëve lidhur me pronat dhe për të mundësuar realizimin e të drejtës së shqiptarëve në Malin e Zi për kthimin e këtyre pronave. Rasti më flagrant i mos respektimit të të drejtave themelore e legjitime të anëtarëve të pakicës shqiptare është Valdanosi, dhe Lista Shqiptare nuk do të ndalet në përpjekjet e saja për të përmbushur të drejtën legjitime të pronarëve të Ullishtës së Ulqinit.

FORCIMI I INTEGRIMIT MBARË-SHQIPTAR

Lista Shqiptare ka qëllim parësor edhe të forcojë unitetin mes shqiptarëve që banojnë brenda Malit të Zi si dhe të shtojë shkëmbimet e lidhjet me shqiptarët që banojnë në Shqipëri, Kosovë, Maqedoni Veriore dhe Serbinë Jugore. Për këtë arsye do të stimulohet transporti inter-urban i rregullt mes krahinave të ndryshme shqiptare brenda Malit të Zi. Po ashtu do të nxiten aktivitete kulturore, arsimore, sportive, artistike, folklorike apo ekonomike mes këtyre krahinave në mënyrë që të integrohen sa më shumë e që të mbrohet e forcohet identiteti kombëtar.

Po ashtu Lista Shqiptare do të vazhdojë që të punojë për të ndërtuar lidhje më të forta ndërkufitare me Shqipërinë dhe Kosovën. Për këtë arsye do të bëjë presion edhe më tutje për hapjen sa më shpejtë të pikës kufitare në Skje-Zogaj për të lidhur krahinën e Krajës me Shkodrën.

Lista Shqiptare do të kërkojë edhe zgjerimin e pikës ekzistuese të Suko-binës për të përballuar një fluks më të lartë të kalimtarëve dhe mallrave.

Do të punohet gjithashtu për realizimin e lidhjes së bregdetit të Shtojit me Velipo-jën nëpërmjet një ure në Lumin Buna për të pasuruar ofertën turistike detare. Për këtë qëllim do të lobohet për të ndërtuar një pikë të re kufitare Shën Koll -Pulaj.

Po ashtu me shumë rëndësi është që të vazhdohet presioni politik për të hapur rrugën Deçan-Plavë që do të nxirrte përfundimisht nga izolimi krahinën e Plavës e do të ri forconte lidhjet tradicionale të kësaj zone me Kosovën . Për më tepër prioritet ka për të qenë edhe hapja e pikës kufitare të Qafë Varices e cila ka që në vitin 2011 që është miratuar për të rilidhur Plavën me Tropo-jën në Shqipëri, duke nxitur edhe zhvillimin e turizmit malor në gjithë rajonin.

Në këtë aspekt me rëndësi do të jetë studimi i mundësive për të hapur vija

lundruese Ulqin- Velipojë- Shëngjin - Durrës, Ulqin – Shkodër përmes Bunës, Skje- Shkodër.

ANTI-KORRUPSIONI

Korrupsioni është një ndër fenomenet më të dëmshme me të cilat përballet shoqëria jonë dhe përbën një ndër pengesat kryesore të zhvillimit të demokracisë dhe ekonomisë.

Lista Shqiptare është e njohur se korrupsioni prek në mënyrë të drejtpërdrejtë jetën e çdo qytetari duke rritur koston e jetesës, dëmtuar cilësinë e shërbi-meve publike, pakësuar mundësitë për sipërmarrje si dhe dekurajuar investi-torët e ndryshëm privatë. Prandaj Lista Shqiptare do të bëjë prioritet luftën ndaj këtij fenomeni social me të gjitha kapacitetet e veta dhe në të gjitha instancat.

Garantimi i sundimit të ligjit është një ndër Kriteret e Kopenhagës në kuadër të procesit të integritetit evropian dhe paraqet parakusht për zhvillim ekonomik si dhe është mjeti më efikas në luftën kundër korrupsion-it. Prandaj Lista Shqiptare do të angazhohet për të rritur mbështetjen dhe kapacitetin e institucioneve të drejtësisë, për të ndërmarrë nisma ligjore që mbyllin boshllëqet apo shmangin mbivendosjet dhe paqartësitë ligjore si dhe për të përmirësuar bazën ligjore dhe institucionale, e përfundimisht duke avokuar për rritjen e rreptësisë së masave ndëshkuese për shkelësit e ligjit.

Lista Shqiptare do të përkrah ato iniciativa ligjore në nivel shtetëror që konsolidojnë sistemin e drejtësisë në Mal të Zi duke e ngritur atë në nivelet më të larta të vigjilencës, efikasitetit dhe integritetit në ndëshkimin e të korruptuarve dhe shkelësve të ligjit. Në bashkëpunim me partitë e tjera në vend, aktorët e tjerë shoqërorë dhe partnerët e huaj, Lista Shqiptare do të angazhohet për depolitizimin e gjyqësorit si dhe për rritjen e nivelit të profesionalizmit dhe integritetit.

Paralelisht me nismat që forcojnë masat represive e shtrënguese kundër korrupsionit, Lista Shqiptare do të angazhohet edhe në strategjinë e saj të derregullimit kudo ku ka ndikim në qeverisje lokale apo qendrore. Derregullimi do të konsistojë në ndërtimin e strukturave institucionale që shpërblejnë ndershmërinë dhe transparencën, minimizojnë mundësitë dhe hapësirat për të kryer korrupsion dhe ndëshkojnë shpërdorimin apo abuzimin me postet shtetërore.

Derregullimi do synojë të lërë sa më pak autoritet në dorë të vullnetit apo vendimit

të qeveritarëve apo burokratëve në mënyrë që mos ta përdorin autoritetin për të bërë presion e siguruar ryshfete. Me derregullim do të nënkuptohet thjeshtëzimin e procedurave, minimizimin e hallkave burokratike, garantimin në qasje të dokumenteve publike, heqjen e barrierave ligjore të pa-nevojshme etj., pra mbyllja e rrugëve apo hapësirave për të bërë korrupsion.

Këtu rëndësi të madhe ka për t'u kushtuar forcimit të qeverisjes elektronike Electronic Governance që synon automatizimin e procedurave si dhe rritjen e transparencës dhe llogaridhënies.

Lista Shqiptare konsideron gjithashtu se për të luftuar siç duhet korrupsionin, është e domosdoshme që të punohet më shumë në përmirësimin dhe avancimin e kulturës ligjore të popullit tonë. Kundër korrupsionit duhet luftuar jo vetëm në krahun e ofertës, pra të zyrtarëve apo qeveritarëve që përdorin pushtetin e tyre për përfitime materiale, por edhe në anën e kërkesës, pra të qytetarëve që ofrojnë ryshfet për të siguruar privilegje dhe favore.

Prandaj Lista Shqiptare do të përpiqet për transformimin e kulturës ligjore në vend në mënyrë që qytetarët të mos pranojnë të marrin apo të japin ryshfet. Ne kemi nevojë për një kulturë ligjore ku çdo qytetar jo vetëm që do të refuzojë të bashkëjetojë me kulturën e ryshfetit dhe favoreve por edhe të revoltohet, të jetë vigjilent e ti denoncojë kurdoherë që ballafaqohet me mit marrje. Prandaj Lista Shqiptare do të angazhohet për të punuar ngushtë me institucionet arsimore, të rishikojë kurrikulat shkollore, si dhe të promovojë debatin publik për të edukuar qytetarët mbi rëndësinë e respektimit të ligjit dhe institucioneve si dhe për të promovuar transparencën dhe integritetin.

EKONOMIA

Forcimi i Sektorit të Prodhimit

Që një ekonomi të rritet në mënyrë të shpejtë e të qëndrueshëm, nevojitet një sektor prodhues i konsoliduar. Prandaj, prioritet do të jenë politikat që kanë për qëllim forcimin e biznesit prodhues si dhe nxitjen e eksporteve të prodhimeve të shqiptarëve të Malit të Zi. Prandaj Lista Shqiptare do të synojë të mbështesë hapjen e fabrikave nëpër gjithë hapësirat e banuara nga shqiptarët për të forcuar sektorin e prodhimit e për të hapur vende të reja pune. Për këtë arsye do të inkurajohet industrializimi i vend-banimeve shqiptare duke nxitur në mënyrë të veçantë industrinë ushqimore si dhe atë të përpunimit të drurit.

Derregullimi dhe eliminimi i burokracive

Në hapësirën për të ndikuar në politikë shtetërore dhe në politikat në nivel komunal, Lista Shqiptare do të udhëhiqet nga parimi i eliminimi të burokracisë dhe derregullimit. Strategjia e derregullimit që synon lehtësimin e klimës së biznesit dhe që konsiston në: thjeshtëzimin e procedurave, minimizimin e hallkave burokratike, heqjen e barrierave ligjore të panevojshme, automatizimin e proceseve administrative nëpërmjet përdorimit të teknologjisë së avancuar, pra 'electronic governance', eliminimin e ligjeve apo rregullave që dublifikojnë njëri-tjetrin si dhe shmangien e mbivendosjeve apo zbrazëtirave ligjore e procedurale.

Inkurajimi dhe Mbështetja për Sipërmarrjet

Në kuadër të politikave tatimore, Lista Shqiptare do të llojë pranë pushtetit qendror që të aplikohen pushimet tatimore për bizneset që investojnë një shumë të konsiderueshme dhe gjenerojnë vende të reja të punës. Kjo politikë do të kontribuojë në zhvillimin e mëtutjeshëm të ndërmarrjeve të reja dhe stimulimin e investimeve të reja në vend dhe krijimin e vendeve të reja të punës. E njëjta gjë do të aplikohet edhe në nivelin komunal për të ulur sa më shumë kostot e transaksionit dhe procedurat administrative.

Arsimi Profesional

Lista Shqiptare do të përpiqet që të forcojë lidhjen mes tregut të punës dhe buri-meve njerëzore, dhe në këtë aspekt do të promovojë qendrat ekzistuese të aftësimit profesional, gjersa do të angazhohet për identifikimin e profesioneve të nevojshme për të mbështetur e avancuar ekonominë. Në këtë drejtim, Lista Shqiptare do të organizojë ofrimin e trajnimeve të posaçme. Po ashtu Lista Shqiptare do të mbështesë arsimin e vazhdueshëm gjatë gjithë jetës për të rritur në mënyrë që puna e Lista Shqiptare të ngelet në hap me kohën për sa i përket ekspertizës dhe kompetencës.

Sektori i Teknologjisë së Informacionit dhe Komunikimit

Duke patur parasysh përhapjen e madhe që ka interneti në komunitetin tonë, moshën e re të popullsisë sonë dhe dëshirës së madhe si dhe njohurisë që kanë të rinjtë tanë për të përdorur teknologjinë, mund të thuhet se ky sektor ka potencial të madh zhvillimor. Prandaj Lista Shqiptare do të angazhohet në

identifikimin dhe shfrytëzimin e këtij potenciali ekonomik duke i dhënë përparësi të veçantë sektorit të Teknologjisë së Informacionit dhe Komunikacionit.

Investime Infrastrukturore

Vendbanimet e shqiptarëve në Malin e Zi shpesh janë neglizhuar si pa-sojë e politikave diskriminuese dhe për rrjedhojë janë marginalizuar për sa iu përket investimeve infrastrukturore. Investimet infrastruktururore janë vendimtare në nxitjen e investimeve dhe në zhvillimin e bizneseve, prandaj prioritet i Listës Shqiptare do të vazhdojë që të jetë tërheqja e sa më shumë fondeve shtetërore si dhe të burimeve të tjera financiare për të modernizuar infrastrukturën në territoret e banuara nga shqiptarët.

Krijimi i Mjedisit të Përshtatshëm për Nxitjen e Investimeve

Nga shqiptarët e Malit të Zi kanë dalë shumë sipërmarrës të suksesshëm gjë që dëshmon aftësitë e mira menaxheriale të popullit tonë. Lista Shqiptare do të ndërmarrë reforma rrënjësore të cilat do të ndryshojnë mjedisin biznesor duke nxitur investime të reja private të huaja dhe vendore. Po ashtu do të marrë si iniciativë krijimin e Zyrave të Posaçme për Biznesin nëpër komunat e banuara nga shqiptarët për të nxitur investimet. Këto zyra do të shërbejnë gjithashtu si partnere të bizneseve shqiptare duke u përpjekur që të gjejë tregje në komuna të tjera të vendit dhe jashtë vendit për prodhuesit shqiptarë. Po ashtu, këto zyre do të jenë partnere me sipërmarrësit në hartimin e projekteve të ndryshme, në analiza e përgatitje partneriteteve publiko-private (PPP) si dhe në thithjen e fondeve nga donatorë të ndryshëm. Objektivi kryesor i këtyre zyrave ka për të qenë nxitja e zhvillimit të biznesit privat me qëllim të zbutjes së papunësisë.

Ndërtimi i Zonave Industriale

Lista Shqiptare do të inkurajojë ndërtimin e Zonave Industriale të përshtatshme për të nxitur investimet dhe hapjen e vendeve të reja të punës në komunat e banuara nga shqiptarët e Malit të Zi. Lista Shqiptare do të angazhohet për të gjetur hapësira të përshtatshme dhe do të planifikojë mënyrën e organizimit, mundësitë e financimit, hapat e ndërtimit dhe qasjen për sa i përket menaxhimit të këtyre zonave. Lista Shqiptare do të llojë në nivel shtetëror por edhe komunal për të ndërtuar infrastrukturën e duhur shoqëruar të këtyre zonave sikurse janë sigurimi i qasjes në rrymë elektrike, ujë industrial, kanalizime apo lidhja me rrugët automobilistike. Qëllimi i këtyre zonave do të jetë tërheqja

e investitorëve të ndryshëm duke krijuar një klimë shumë të fa-vorshme për ta nëpërmes realizimit të lehtësirave infrastrukturore e proce-durale. Rëndësi të veçantë ka për të pasur promovimi i sektorit të prodhim-it i cili edhe siguron një punësim zhvillim ekonomik të qëndrueshëm.

Inkubatori i Biznesit për bizneset e reja (start up)

Lista Shqiptare do të inkurajojë ndërtimin e Zonave Industriale të përshtatshme Për të nxitur sipërmarrjet e reja Lista Shqiptare do të nxisë ndërtimin e Inkubatorëve të Biznesit në komunat e Ulqinit dhe Tuzit të cilat do të ndërtohen mbështetur në praktikat më të mira ndërkombëtare të kësaj fushe. Këta inkubatorët do të ofrojnë hapësira të subvencionuara, infrastrukturë shoqëruese si dhe mundësi për rritje kapacitetesh të burimeve njerëzore për të gjithë ata sipërmarrës që synojnë të hapin biznese të reja. Përfitues nga Inkubatori do të jenë bizneset e reja (start up), të cilëve do iu jepet mbështetje për tre vitet e para derisa të konsolidohen për të mbijetuar në treg. Inkurajim i posaçëm do iu jepet bizneseve të nisura nga të rinjtë dhe nga gratë si dhe sektorit të inovacionit dhe teknologjisë. Përveç mbulimit të shpenzimeve të qirasë, inkubatorët do të ofrojnë shumë lehtësira të tjera sikurse mund të jetë qasja më e lehtë në financime, hartime projektsh për donatorë e grante, zhvillimi i strategjive të komunikimit dhe promovimit etj.

One Stop Shop për bizneset

Lista Shqiptare do të përpiqet që të eliminojë burokracitë dhe minimizojë humbjen e kohës dhe parave nga ana e bizneseve duke ndërtuar një sistem të ofrimit të shërbimeve për biznesin të bazuar në konceptin e One-Stop Shop ("Të gjitha në një çatë"). Do të mbështetet krijimi i zyrave të posaçme që do të ofrojnë të gjitha shërbimet të integruara në një sportel të vetëm për biznesin, pavarësisht se këto shërbime kanë të bëjnë me institucione apo fusha të ndryshme.

PUNËSIMI

Luftimi i papunësisë

Lista Shqiptare do të ketë prioritet ndërmarrjen e nismave të shumta konkrete që do të ndihmojnë në luftimin e papunësisë dhe krijimin e sa më shumë mundësive të punësimit për të rinjtë shqiptarë të Malit të Zi . Strategjia e Listës Shqiptare do të orientohet më shumë nga ana e ofertës duke ndërmarrë reforma që ulin

barrën fiskale dhe pengesat tregtare si dhe duke nxitur sipërmarrësit që të hapin më shume vende të reja pune.

Me rëndësi do të jenë edhe politikat mbështetëse të bizneseve të vogla e të mesme (SMEs) të cilat luajnë një rol jashtëzakonisht të rëndësishëm jo vetëm në zhvillimin e ekonomisë sonë por në mënyrë të veçantë në luftën kundër papunësisë. Me të njëjtën logjikë, përparësi e madhe do të t'u jepet atyre sektorëve të tjerë të ekonomisë që sigurojnë nivele të larta punësimi si industria, bujqësia apo turizmi, si dhe investimeve private në zonat e banuara nga shqiptarët që janë më së shumti të prekura nga papunësia. Lista Shqiptare gjithashtu do të angazhohet në krijimin kushteve të favorshme që nxisin ndërmarrjet 'start-up' dhe ato me qasje inovative, të cilat do të shërbejnë si stimul për krijimin e vendeve të reja të punës.

Në mbështetje të rritjes së punësimit do të vazhdohet me reformimin dhe modern-izimin e mëtutjeshëm të shërbimeve publike të punësimit, duke vënë fokusin në ngritjen e kapaciteteve dhe efikasitetit të institucioneve përkatëse si dhe përmirë-simin e shpërndarjes së informacionit për vendet e lira të punës. Rëndësi e veçantë do t'i kushtohet përkujdesjes ndaj qytetarëve të papunë duke iu ofruar sa më shumë programe kualifik imie trajnimi shtesënë mënyrëq ëtëbëhen samë tëpun ësues hëm.

Për të lehtësuar sadopak gjendjen e të papunëve të pakualifikuar, Lista Shqiptare do të përpiqet që të gjej fonde për nisma masive si pyllëzimi apo pastrimi i hapësirave publike për të angazhuar në punë të përkohshme këtë kategori.

Punësime meritore proporcionale në administratë shtetërore

Janë të shumtë kuadrot e mire kualifikuar shqiptare të cilët do të shkëlqenin në pozita zyrtare nëse do iu jepej mundësia ta shpërfaqnin veten. Fatkeqësisht diskriminimi ekonomik ndaj shqiptarëve vazhdon të jetë i theksuar në politikat e punësimit, ku shihet se shqiptarët nuk janë të përfaqësuar proporcionalisht në institucionet shtetërore. Andaj, Lista Shqiptare do të synojë që sa më shumë shqiptarë me shtetësi të Malit të Zi që janë të mirë-kualifikuar, të punësohen në nivelet e larta të administratës shtetërore duke synuar një përfaqësim sa më të drejtë në përputhje proporcionale edhe me përqindjen e pakicës.

Britja e konkurueshmërisë së burimeve njerëzore

Shqiptarët në Mal të Zi janë komunitet pakicë dhe është e domos-doshme të

investohet në përgatitjen profesionale e cilësore për një pozicionim sa më të mirë në tregun e punës dhe në shoqëri. Prandaj komuniteti shqiptar mund të forcohet duke investuar në rritjen e cilësisë së arsimit por edhe në përgatitjen e kuadrove që janë konkurrues në tregun e punës.

Për të masivizuar punësimin e shqiptarëve, vëmendje e veçantë do t'i dedikohet sektorit të turizmit, i cili ngelet punëdhënësi kryesor në komunitetin tonë. Po ashtu, duke nxitur bujqësinë dhe blegtorinë si shtyllën e dytë të ekonomisë të shqiptarëve në Mal të Zi, do të nxitet punësimi në zonat rurale.

INFRASTRUKTURA

Modernizimi i infrastrukturës urbane në vendbanimet shqiptare

Infrastruktura e qyteteve dhe fshatrave të banuara nga shqiptarët e Mal-it të Zi lë ende shumë për të dëshiruar. Shumica e investimeve ekzistuese infrastrukturore janë vjetërsuar dhe kanë nevojë që të modernizohen e zgjerohen. Për këtë arsye Lista Shqiptare do të angazhohet që të ofrojë zgjidhje afatgjate dhe profesionale për të përmirësuar infrastrukturën urbane të qendrave ku banojnë shqiptarët: Ulqin, Tuz, Guci e Plavë, etj.

Po ashtu me rëndësi do të jetë investimi në sheshe dhe bulevarde që do të mundësojnë urbanizimin dhe shndërrimin në qytezën e Katërkollës, Shtojt dhe Ostrosit. Prandaj në nivel qendror të pushtetit, Lista Shqiptare do të bëjë presione për të kanalizuar sa më shumë fonde për të rindërtuar dhe modernizuar infrastrukturën në vendbanimet e shqiptarëve. Po ashtu do të përpiqet që të sigurojë edhe fonde nga donatorë të ndryshëm ose do të hyj në partneritet privat-publik për t'i siguruar qytetarëve shqiptarë që jetojnë në Mal të Zi infrastrukturën urbane që meritojnë. Këto investime infrastruktururore do të synojnë gjithashtu që t'i shërbejnë edhe ekonomisë së vendit.

Disa nga ndërhyrjet kryesore që do të synohen në këtë fushë për vendbanimet shqiptare janë:

- Sistematizimi i transportit urban dhe inter-urban, sidomos ai që lidh vendbanimet shqiptare si dhe qendrat shqiptare me Kosovën dhe Shqipërinë.
- Sinjalizimi i rrugëve, vendosja e semaforëve në udhëkryqe kryesore dhe krijimi i sigurisë për qarkullim sidomos për këmbësorët
- Hapjen e parkimeve të reja për të lehtësuar trafikun në qyteza e vendbanime
- Ndërtimi i tre shesheve qendrore në Katërkollë, Shtojt dhe Ostros si dhe ndër-

- timi i rrugëve e trotuareve shoqërues.
- Vendosja e ndriçimit të përshtatshëm nëpër rrugët e qytetit dhe fshatrave kryesore që janë braktisur e lënë në errësirë.
 - Mirëmbajtja e ndërtesave të vjetra të qyteteve të banuara nga shqip-tarët dhe duke ndrequr fasadat dhe ndërtuar shkallët emergjente, si dhe duke vlerësuar mundësitë për investim në masat të eficiencës së energjisë
 - Ndërtimi i çezmave dhe banjave publike në qytetet dhe qytezat e banuara nga shqiptarët.
 - Ndërtimi i parqeve dhe zgjerimi i hapësirave ekzistuese të gjelbëruara, ndërtimi i shtigjeve për biçikleta, këndeve të lodrave për fëmijët dhe fushave sport-ive nëpër lagje për të gjitha moshat. Një shembull i tillë është Parku në Zenelaj, i ndërtuar nga familja Hajdari

Modernizimi i Rrugëve të Transportit Rrugor në Vendbanimet Shqiptare

Në bashkëpunim me qeverinë qendrore, pushtetin komunal dhe donatorë të huaj, Lista Shqiptare do të angazhohet që të modernizojë edhe infrastrukturën e transportit të vendbanimeve shqiptare duke përmirësuar atë ekzistuesen dhe duke shtuar lidhjet e reja me shtetet fqinje. Në kuadër të këtij synimi, projekte që do të marrin rëndësi të veçantë janë:

- Përfundimi i Bulevardit "Teuta" në Ulqin dhe rekonstruktimi i pjesëve të dëmtuara.
- Ndërtimi i rrugës së Shtojt sipas Planit hapësinor me 4 kursi duke përfshi edhe urën mbi Bunë,
- Ndërtimi i rrugës Plavë-Bogazeve për t'i paraprirë projektit të rrugës Deçan Plavë që lidhet me Kosovën,
- Ndërtimi i rrugës Plavë-Hot për t'i paraprirë projektit të lidhjes me Bajram Currin nëpërmjet pikës kufitare të Qafë Varices,
- Finalizimi i rrugës Tuz-Cemi i Trieshit për të mundësuar lidhjen me pikën kufitare të Grabomit me Shqipërinë,
- Ndërtimi i rrugës Skje-kufi për t'i paraprirë ndërtimit të pikës së re kufitare me Shqipërinë në Zogaj,
- Riparimi e zgjerimi i rrugës Ostros-Vir Pazar e cila mundëson lidhjen e Krajës me rajone të tjera të Malit të Zi.
- Ndërtimi i rrugëve dhe infrastrukturës përcjellëse drejt atraksioneve turistike në trojet shqiptare për të nxitur zhvillimin e këtij sektori

- Riaktivizimi dhe funksionalizimi i hekurudhës që lidhet me Tuzin dhe vënia e saj në funksion të zhvillimit të ekonomisë së komunës së Tuzit.
- Kompletimi i ndërtimit të rrugëve të asfaltuara të të gjitha fshatrave të banu-ara nga shqiptarët në mënyrë që fermerët të kenë sa më shumë qasje të lehtë në tregje dhe në shërbime publike.

TURIZMI

Shfrytëzimi Maksimal i Potencialit Turistik Detar

Bregdeti Adriatik ka një potencial të jashtëzakonshëm turizmi që ende nuk është shfrytëzuar sa duhet. Prandaj, Lista Shqiptare do të përpiqet që të nxisë zhvillimin e turizmit veror detar duke synuar jo vetëm masivizimin dhe tur-izmin elitare. Kujdesi i posaçëm do i kushtohet tërheqjes së investimeve serioze sidomos në hoteleri të luksit për të rritur edhe standardin e pushuesve.

Kujdes i veçantë do t'i kushtohet transformimit dhe modernizimit të akomodimit privat prej gjendjes së tashme në apartamente luksoze. Me këtë transformim do të ngrihet cilësia e ofertës dhe rritja çmimeve në shtëpi dhe vila. Për këtë transformim do të sigurohen mjete financiare prej fondeve ndërkombëtare dhe kredi me kushte të volitshme.

Turizmi familjar

Vëmendje e veçantë do i kushtohet turizmit familjar nga i cili mbahet me të ardhura një pjesë e mirë e popullatës. Për këtë arsye do të ndihmohet popullata me trajnime për të ofruar shërbime familjare turistike sa më cilësore si dhe do të ndërmerren fushata promovimi.

Turizmi Rural dhe Eko turimi

Turizmi Rural (agroturizmi) dhe eko turizmi përbëjnë një tjetër sektor me potencial të madh zhvillimi në rajonet e banuara nga shqiptarët në Mal të Zi.

Qytetet dhe fshatrat shqiptare kanë një natyrë të bukur, të pasur me pyje e hapësira të gjelbëruara si dhe me ujëra e bjeshkë mbresëlënëse. Numri i turistëve që preferojnë këtë lloj turizmi në nivel ndërkombëtar por edhe në nivelin vendas, sa vjen e rritet dhe ajo që e rrit më tepër këtë potencial. Prandaj Lista Shqiptare do të angazhohet për ta eksploruar turizmin rural. Do të përkrahen

e subvencionohen ato biznese rurale dhe ekobiznese që tërheqin qytetarë të ndryshëm për të kaluar kohë në zonën rurale duke iu dhënë mundësi që të jenë në kontakt të drejtpërdrejtë me natyrën dhe me veprimtaritë tradicionale të bujqësisë dhe blegtorisë së zonave të ndryshme.

Për të nxitur këtë sektor të turizmit rural dhe eko turizmit, Lista Shqiptare do të përpaket për rritjen e investimeve private në ambiente turistike pranë liqeneve të Shkodrës, Shasit e Plavës – gjithmonë duke mos e dëmtuar mje-disin, ndërtimin e shtigjeve malore, shtigjeve për biçikleta, nxitjen e sporteve ujore, pastrimin e liqeneve dhe lumenjve, ndërtimin e brigjeve etj. Të gjitha këto do të kontribuojnë në shtimin e vizitorëve për agro-turizëm dhe në hapjen e vendeve të reja të punës.

Turizmi Dimëror

Përveç nxitjes së turizmit detar në Ulqin dhe të agro dhe eko-turizmit në fshatrat e tjerë piktoreskë shqiptar, Lista Shqiptare do të përpaket edhe për të eksploruar hapësira të turizmit malor. Potencial të veçantë ka krahina e Plavë-Gucisë si dhe Rozhajës. Prandaj vëmendje të veçantë do i kushtohet hapjes së shtigjeve malore, organizimit të sporteve malore, infrastrukturës së ndihmës së shpejtë në mënyrë që të tërhiqen investitorë për ta shfrytëzuar potencialin e bjeshkëve të bukura ku banojnë shqiptarët.

Turizmi transit

Vendbanimet e shqiptarëve në Mal të Zi kanë potencial të rëndësishëm edhe të turizmit transit që nënkupton ofrimin e shërbimeve turistike për vizitorët afatshkurtër apo kalimtarë. Duke banuar pranë kufijve me Shqipërinë dhe Kosovën, komunat e banuara nga shqiptarët janë shndërruar në portat kryesore të qarkullimit të mallrave dhe qytetarëve. Shtimi i këtyre udhëtarëve që kalojnë nëpër këto zona kufitare do të përkthehet në rritjen e konsumatorëve për shërbime turistike për hotele, restorante, furnizime me karburant, ushqime apo shërbime dytësore. Prandaj Lista Shqiptare do të angazhohet më shumë për ta shfrytëzuar sa më mirë këtë potencial zhvillimor të turizmit transit.

Nxitja e formave alternative të turizmit

Një ndër sektorët me potencial të madh zhvillimi në Mal të Zi është turizmi shëndetësor qoftë në bregdetin e Ulqinit e qoftë në Bjeshkët e Nemuna. Prandaj

Lista Shqiptare do të angazhohet për promovimin turizmit shëndetësor nëpër trojet e banuara nga shqiptarët në Mal të Zi, duke nxitur ndërtimin e qendrave kurative që ofrojnë shërbime terapeutike ose rehabilituese për të moshuar, pushues të sëmurë ose sportistë.

Po ashtu potencial të madh ka edhe turizmi sportiv, qofshin sporte ujore për komunitet e Ulqinit, Tivarit apo sportet malore në Plavë, Guci e Rozhajë. Po ashtu nxitja e sporteve në natyrë që synojnë të mundësojnë tërheqjen e turistëve të rinj të pasionuar edhe jashtë sezonit të verës. Po ashtu do të promovohet edhe gjuetia konform ligjeve vendore e cila mund të sigurojë turistë edhe jashtë verës.

Promovimi i turizmit kulturor në territoret e banuara nga shqiptarët gjithashtu ka potencial të madh për të rritur ekonominë e hapur vende të reja pune. Në këtë aspekt me rëndësi është edhe kultivimi i turizmit patriotik sidomos jashtë sezonit duke nxitur vizitat e diasporës sonë dhe shqiptarëve nga shtetet e tjera që të vijnë për të parë e eksploruar trashëgiminë e madhe monumentale të trojeve shqiptare brenda Malit të Zi.

BUJQËSIA

Lista Shqiptare e konsideron shumë të rëndësishme zhvillimin e bujqësisë për të ardhmen e popullit shqiptar brenda Malit të Zi i cili në një pjesë të madhe e ka pasur këtë sektor burimin kryesor të të ardhurave.

Po ashtu fuqizimi i bujqësisë do të krijojë vende të reja pune për shqiptarët që banojnë në zona rurale duke rritur mirëqenien e tyre dhe duke ndalur emigracionin.

Zhvillimi i bujqësisë lidhet ngushtë edhe me forcimin e turizmit bregdetar të Ulqinit por edhe atij malor të Plavës e Gucisë apo rural të zonës së Krajës, sepse siguron ushqim cilësor të freskët për të mbushur nevojat e turistëve.

Nxitja e bujqësisë do të shërbente gjithashtu si parakusht për të nisur e konsoliduar një industri ushqimore e cila do mbushte nevojat e konsumatorëve vendas por edhe për eksport.

Për të rimëkëmbur e konsoliduar bujqësinë Lista Shqiptare do të përpiqet që të mundësojë investime infrastrukturore që kanë për qëllim përmirësimin e sistemit të ujitjes dhe kullimit si dhe sistemit të transportit në zonat rurale të banuara nga shqiptarët.

Lista Shqiptare do të nxis ndërtimin e qendrave të grumbullimit dhe distribuimit të produkteve bujqëore; të frigoriferëve të specializuar për mirëmbajtje. Si dhe të ndërtimit të një infrastrukturbujqësore; infrastrukture moderne që merret me grumbullimin, konservimin e paketimin e produkteve bujqësore.

Do të nxitet gjithashtu përdorimi i serrave, teknikave dhe teknologjive të reja të bujqësisë si dhe do të mbështeten e promovohen veprimtari tradicionale si ullishtaria apo vitikultura.

Do të krijohet Shërbimi Këshillues për bujqit tanë në nivel komunal, në mënyrë që fermerët të pajisen me sa më shumë njohuri dhe analiza shkencore në mënyrë që të marrin vendime sa më të mirë-informuara dhe të mund ta aplikojnë metoda shkencore në prodhim.

Blegtoria gjithashtu do të gëzojë një mbështetje të gjerë në mënyrë që produktet tona blegtorale të konkurrojnë me sukses në treg.

Për këtë arsye Lista Shqiptare ka vendosur që të kanalizojë burime të konsiderueshme në zhvillim Për zhvillimin e blegtorisë në mënyrë që të rritet prodhimi i qumështit, mishit, leshit, lëkurave si dhe që të limin nxitet industria e lidhur me këto nënprodukte.

Gjithashtu do të përkrahë forcimin e shërbimeve veterinarë që iu vijnë në ndihmë blegtorëve shqiptarë që jetojnë në Mal të Zi.

Për të mundësuar zhvillimin e blegtorisë Lista Shqiptare do të nxisë edhe kultivimin e tokave me bimë që t'i shërbejnë blegtorisë, si jonxhë lakër foragjere si dhe do të nxisë mirëmbajtjen e kullotave.

Me përparësi do të shikohet gjithashtu nxitja e kultivimit të kulturave bujqësore që kanë potencial të madh zhvillimi si pemëtaria dhe hortikultura.

Po ashtu do të përkrahen kultura të reja që nuk janë tradicionale por që kanë kërkesë të lartë në tregje ndërkombëtare si: lulet apo bimët industriale që shërbejnë për farmaceutikë dhe kozmetikë.

Turizmi Rural apo agroturizmi përbën një tjetër sektor me potencial të madh zhvillimi në trojet shqiptare brenda Malit të Zi duke patur parasysh se numri i turistëve që preferojnë këtë lloj turizmi në nivel ndërkombëtar por edhe në niv-

elin vendas, sa vjen e po rritet.

Prandaj Lista Shqiptare do të nxis sipërmarrjet e agroturizmit dhe ekoturizmi në zonat piktoreske të banura në shqiptarët brenda Malit të Zi duke huazuar nga përvojat më të mira ndërkombëtare.

Për rajonet rurale malore do të promovohet shfrytëzimin sa më i qëndrue-shëm i pyjeve dhe nxitja e industrisë së përpunimit të drurit. Po ashtu krahas shfrytëzimit do të ndërmerren nisma për pyllëzimin e vazhdueshëm të zonave malore.

Vëmendje e veçantë do i jepet edhe bletarisë si një ndër traditat shekullore të shqiptarëve

Në tregjet ndërkombëtare është vënë re një rritje e kërkesës për produkte bujqësore organike prandaj Lista Shqiptare do të angazhohet për të nxitur bujqësinë bio mes fermerëve shqiptarë që jetojnë në Mal të Zi.

Po ashtu do të përkrahen kultura të reja që nuk janë tradicionale por që kanë kërkesë të lartë në tregje ndërkombëtare si: lulet apo bimët industriale që shërbejnë për farmaceutikë dhe kozmetikë.

Lista Shqiptare do të nxisë edhe shfrytëzimin e pasurisë së madhe ujore të zonave ku banojnë shqiptarët në Mal të Zi për të nxitur Akuakulturën. Do të angazhohen ekspertë për të zhvilluar mundësitë e kultivimit artificial të peshqve, guacave, apo produkteve të tjera në bregdetin e Adriatikut si dhe në ujërat e ëmbla të liqenit të Shkodrës, Shasit, Plavës apo të lumenjve të ndryshëm.

Pylltaria dhe Industria e Përpunimit të Drurit

Komunat e Plavës, Gucisë dhe Rozhajës ku banojnë një pjesë e mirë e shqiptarëve të Malit të Zi, është shumë e pasur me pyje të cilat kërkojnë jo vetëm mbrojtje por edhe ofrojnë mundësi zhvillimi për mirëqenien e qytetarëve.

Prandaj Lista Shqiptare do të ketë prioritet menaxhimin e qëndrueshëm të pyjeve duke synuar shtimin e sipërfaqeve pyjore, mbrojtjen e pyjeve ekzistuese, mbrojtjen dhe promovimin e monumenteve të natyrës që konsiderohen të rëndësishme së veçantë, pyllëzimin e sipërfaqeve të zhveshura të rrezikuara nga erozioni.

Përpos këtyre me rëndësi ka për të qenë edhe trajtimi i pyjeve nëpërmjet pastrimeve e rrallimeve. Paralel me mbrojtjen dhe shtimin e pyjeve, Lista Shqiptare do të angazhohet edhe në gjetjen e formave sa më efikase dhe të qëndrueshme të shfrytëzimit të tyre në të mirë të bashkëkombësve shqiptar që banojnë në këto zona.

Duke planifikuar dhe menaxhuar në mënyrë të studiuar mirë , fondi i madh i pyjeve që ka Plava, Gucia e Rozhaja mund të përdoret për të nxitur një sektor të përpunimit të drurit dhe të mobileve që do të sigurojë zhvillim dhe vende të reja pune për shqiptarët e këtyre zonave.

ARSIMI

Lista Shqiptare do të jetë pro aktive në nxitjen e përmirësimit të infrastrukturës shkollore për të rinjtë shqiptarë në Mal të Zi. Në këtë aspekt objektiv i do të jetë ulja e numrit të nxënësve nëpër klasa, pajisja e plotë dhe funksionalizimi i kabineteve të biologjisë, kimisë, fizikës dhe arsimit teknik; pajisja e sallave sportive të shkollave dhe kopshteve, si dhe pajisja e nxënësve me tekste adekuate mësimore. reja pune për shqiptarët e këtyre zonave.

Lista Shqiptare do të stimulojë aktivitetet jashtëshkollore në shkollat shqiptare në Mal të Zi: ekipe dhe veprimtari sportive, klube artistike, aktivitetet kul-turore, konkurse, ekskursione e vizita dhe shkëmbim kuadrosh dhe nxënësish me shkollat brenda dhe jashtë vendit.

Me rëndësi do të jetë edhe ndërtimi i shkollës së kompletuar të arsimit shqip në Dacaj të Rozhajës, të një kopshti në Ulqin, Tuz dhe Guci gjithashtu.

Në partneritet me grupet e interesit, do të identifikohen fushat me deficit të kuadrove brenda komunitetit shqiptar të cilat do të stimulohen me bursa.

Përveç këtyre, Lista Shqiptare është e vetëdijshme për rëndësinë e ekselencës. Për këtë arsye nxënësve dhe studentëve më të mirë, si dhe atyre që kanë korrur sukses në gara dhe olimpiada shkencore, do t'u ofrohen bursa, dhurata dhe lehtësira të tjera.

Lista Shqiptare gjithashtu do të investojë në ndërtimin e qendrave ku të rinjtë shqiptarë të që të rrisin aftësitë e tyre profesionale, duke mësuar programe kompjuterike apo të studiojnë elektronikën, robotikën, punën me dru, artin,

qepjen, prerjen me laser, kodimin, programimin për Android dhe iOS, si dhe do të promovojë programet e praktikës, në mënyrë që të rinjtë të kenë mundësi për parapërgatitje të duhur dhe njoftim nga aftër me tregun e punës.

SHËNDETESIA

Lista Shqiptare ka prioritet përmirësimin e cilësisë së shërbimeve shëndetësore dhe do të angazhohet që të rritet standardi i këtyre shërbimeve në vendbanimet shqiptare brenda Malit të Zi. Në të ardhmen do të vazhdohet përpjekja për rritjen e kualitetit të shërbimeve mjekësore që ofrohen nga shërbimi i rregullt mjekësor dhe nga shërbimi i urgjencës.

Do të investohet në ndërtimin dhe pajisjen me aparatura e staf të objekteve të urgjencës në komunat me shumicë shqiptare si dhe për ndërtimin e një spitali në Ulqin që të shërbejë për shërbime cilësore. Lista Shqiptare do të synojë plotësimin me reparte të tjera të plota të këtij spitali, kompletimin me stafin e duhur mjekësor dhe pajisja me aparatura dhe mjetet e nevojshme në mënyrë që ky spital të jetë tërësisht i vlefshëm për banorët shqiptarë të Malit të Zi

Për të rritur cilësinë do të investohet në trajnimin e burimeve njerëzore, në stimulimin e stafit mjekësor me kushte më të mira materiale pune si dhe me investime infrastrukturore që do të synojnë zgjerimin e shërbimit shëndetësor apo në rinovimin e modernizimin e infrastrukturës ekzistuese shëndetësore kudo ku banojnë shqiptarët.

Përveç përmirësimit të kushteve të punës për punonjësit shëndetësor, rritjes së kapaciteteve të tyre, po aq me rëndësi të veçantë ka për të qenë pajisja e të gjitha qendrave shëndetësore që ofrojnë shërbime për pakicat shqiptare me aparatura moderne e bashkëkohore në mënyrë që qytetarët të marrin shërbime sa më cilësore dhe efikase shëndetësore.

KULTURA

Lista Shqiptare do të luajë një rol pro-aktiv në mbrojtjen dhe promovimin e trashëgimisë kulturore shqiptare si dhe në gjallërimin e jetës kulturore në komunitetin shqiptar brenda Malit të Zi.

Me rëndësi do të jetë restaurimi i monumenteve ekzistuese si dhe nxitja e gërmimeve arkeologjike që nxjerrin në pah trashëgiminë tonë të pasur historike.

Lista Shqiptare propozon krijimin e një muzeu etnografik- historik në Ulqin ku të mundet që nga njëra anë të ekspozohet jeta tradicionale historike e popullit shqiptar në Mal të Zi dhe nga ana tjetër artefaktet historike më të rëndësishme të periudhave të ndryshme historike. Po ashtu do të kërkohet fonde për të ndërtuar një muze etnografik në Guci për të nxjerrë në pah të kaluarën shqiptare të rajonit.

Lista Shqiptare do të stimulojë edhe jetën kulturore shqiptare në Mal të Zi në formë të qëndrueshme duke stimuluar artistët për krijimtari të vazhdueshme qoftë me infrastrukturë, qoftë edhe me mjete materiale e kontakte. Vëmendje e veçantë do i kushtohet ripërtëritjes dhe intensifikimit të shkëmbimeve kulturore me trojet e tjera të banuara nga shqiptarët.

Në veçanti, do të synohet gjetja e fondeve për të ndërtuar qendra multi-funktionale artistike shqiptare në Ulqin e Tuz e cila do të shërbejë si teatër por edhe si galeri për ekspozita e shfaqje të ndryshme kulturore. Po ashtu do të mbështeten grupet e ndryshme artistike shqiptare do të nxitet organizimi i manifestimeve të ndryshme kulturore, garave, konkurseve etj.

Një tjetër objektiv me rëndësi do të jetë ndërtimi i një biblioteke shqiptare në Ulqin dhe njërës në Tuz. Këto dy objekte të rëndësishme do mund t'iu ofrojnë banorëve shqiptarë jo vetëm një bibliotekë të pasur multimediale por edhe një ambient ku mund të organizohen aktivitete kulturore e shkencore.

Ndër projekte me rëndësi për shqiptarët që synohen të realizohen në mandatin e ardhshëm janë edhe ndërtimi i një muzeu etnografik, historik dhe arkeologjik si dhe të një shkolle të pavarur artistike të muzikës dhe baletit në Tuz. Për të pasuruar jetën artistike shqiptare do të synohet edhe ndërtimi i teatrit gjysmë-profesionist shqiptar në Ulqin.

MJEDISI

Lista Shqiptare do të vë theks të veçantë te mjedisi. Rëndësia e mbrojtjes së mjedisit është theksuar akoma më shumë gjatë pandemisë e cila ka konfirmuar raportin e ngushtë që ka natyrë me aktivitetin njerëzor.

Lista Shqiptare do të angazhohet që parqet publike në qytetet e Ulqinit dhe

Tuzit do të pastrohen, zgjerohen, modernizohen, pasurohen me bimë të tjera dekorative si dhe do të pajisen me kënde lojërash për fëmijë si dhe vegla sportive për të ushtruar në natyrë. Do të synohet gjithashtu që të mbillen pemë dekorative në të gjitha trotuaret e vendbanimeve kryesore shqiptare ku ato kanë munguar si dhe do të synohet që të ndërtohen parqe të vogla publike të reja në Guci, Shtoj, Katërkoll. Po ashtu pemë dekorative do të mbillen edhe përgjatë rrugëve automobilistike kryesore pranë vendbanimeve shqiptare.

Për ti bërë edhe më të sigurt vendbanimet kryesore shqiptare, Lista Shqiptare do të angazhohet që të vendosen kamera survejimi në zonat qendrore si dhe do të ndriçohen me ndriçim eficient rrugët dhe hapësirat e tjera publike. Përgjatë rrugëve më të ngarkuara të këtyre qendrave urbane do të vendosen gardhe për të mbajtur trotuaret të lira nga makinat.

Prej Listës Shqiptare do të ndërmerren hapat për projektuar dhe siguruar investime për impiante të trajtimit të ujërave të zeza nëpër qendrat kryesore urbane të banuara nga shqiptarët. Po ashtu në bashkëpunim me qeverinë dhe donatorë të tjerë do të ndërmerret projekti i madh i pastrimit dhe rregullimit të shtratit të Porto Milenës dhe lumenjve të tjerë apo brigjeve të liqeneve që mund të jenë të ndotura.

Do të synohet prej Listës Shqiptare gjithashtu që të ndërtohen sisteme moderne për menaxhimin e mbeturinave kudo ku banojnë shqiptarët si dhe të eksploro-hen mundësitë për prezantim të praktikave të riciklimit. Po ashtu do të synohet që t'iu jepet fund deponive ilegale duke sanuar ekzistueset e duke rreptësuar kontrollin e ndëshkimin për të parandaluar krijimin e deponive të reja ilegale.

ENERGJIA

Duke pas parasysh potencialit vendor për gjenerimin e energjisë nga energjia diellore, Lista Shqiptare do të përkushtohet edhe drejt promovimit dhe avancimit të in-vestimeve në burime të ripërtëritshme të energjisë. Respektiv-isht, përtej investi-meve të mëdha në fushën e energjisë diellore, Lista Shqip-tare do të eksploroj mundësitë për të zhvilluar investimet individuale nga ekonomitë familjare në gjenerimin e energjisë nga dielli, duke i shndërruar ata në gjenerator për vetkonsum - 'prosumers'. Kështu çdo ekonomi familjare mund të marr rol aktiv në sektorin e energjisë, e njëkohësisht mund të rezultojë në kursime financiare për shkak të reduktimit të faturave të energjisë elektrike. Po ashtu, do të promovohet eficienca e energjisë, si në sektorin e ndërtimit e ashtu edhe atë

të konsumit shtëpiak, gjë që përfundimisht do të ndikojë në kursimin e xhepave të qytetarëve dhe mbrojtjen e mjedisit.

DIASPORA

Diaspora ka luajtur një rol kyç në zhvillimin dhe mirëqenien e shqiptarëve në Malin e Zi prandaj Lista Shqiptare do të angazhohet që ta forcojë akoma më shumë lidhjen me këtë pjesë të popullatës duke i ofruar më shumë shërbime të dedikuara.

Objektivi i kësaj Liste është investimi në digjitalizim dhe përsosmëri të shërbimeve komunale kudo në komunat ku është do të jetë në qeverisje, si dhe do të bëj të mundur që emigrantët të gëzojnë shërbime të administratës vendore pa qenë rezidente.

Lista Shqiptare do të ndërtojë një ekip të posaçëm që do ketë për qëllim mbajtjen e lidhjes me emigrantët, ofrimin e shërbimeve të posaçme në distancë si dhe nxitjen e investimeve nga diaspora drejt viseve shqiptare brenda Malit të Zi.

Po ashtu do të organizohen aktivitete komunale mikpritëse për të zbukuruar qëndrimin e diasporës në atdhe gjatë sezonit veror.

GRATË

Lista Shqiptare do t'i kushtoj vëmendje të veçante fuqizimit ekonomik të grave shqiptare në Mal të Zi. Për këtë arsye do të hartoj politika të veçanta për të siguruar lehtësira tatimore për bizneset private që punësojnë gra si dhe për ato biznese që themelohen e udhëhiqen nga gratë.

Për të përmirësuar gjendjen ekonomike të grave, në fondet apo subvencionet e dhëna përparësi të madhe do të kenë aplikantët që i përkasin gjinisë femërore.

Lista Shqiptare do të angazhohet në një fushatë intensive për t'i dhënë fund diskriminimit të grave në trashëgiminë e pasurisë familjare. Po ashtu do të merren nisma ligjore dhe veprime konkrete institucionale që iu garantojnë grave drejtësi të barabartë përpara ligjit mbi çështjet e trashëgimisë pronësore.

Arsimimi është një ndër mjetet kyçe për përmirësimin e statusit social të grave në shoqërinë shqiptare të Malit të Zi, prandaj Lista Shqiptare do të angazhohet që të ndihmojë sa të mundet në mbulimin e shpenzimeve të shkollës.

Po ashtu do të hartojë programe të posaçme të bursave për të ndihmuar familjet që t'i dërgojnë vajzat e tyre në universitet brenda e jashtë vendit.

Me prioritet të lartë do të trajtohet gëzimi i të drejtës së vajzave për t'u shkolluar. Në këtë drejtim do të angazhohen edhe inspektorët e arsimit që të kontrollojnë me vëmendje të lartë nëse prindërit ua mohojnë vajzave të tyre të drejtën për shkollim.

Lista Shqiptare do të ndërmarrë gjithashtu një program masiv të ndërtimit të çerdheve kudo ku banojnë shqiptarët.

Investimi në arsimin parashkollor do të mundësojë që shumë nëna të reja të kenë mundësi që të çojnë fëmijë në çerdhe e të bëjnë një jetë më aktive në ekonomi e shoqëri.

Lista Shqiptare do të ndërmarrë gjithashtu një program masiv të ndërtimit të çerdheve kudo ku banojnë shqiptarët. Investimi në arsimin parashkollor do të mundësojë që shumë nëna të reja të kenë mundësi që të çojnë fëmijë në çerdhe e të bëjnë një jetë më aktive në ekonomi e shoqëri.

Vëmendje e veçantë do i kushtohet përmirësimit të shërbimeve shëndetësore për nevojat specifike të grave duke pasur parasysh rritjen e kujdesit për shëndetin riprodhues si dhe për kujdesin para, gjatë dhe pas lindjes.

Arritja e standardeve më të larta të mbrojtjes sociale për gratë ka për të qenë gjithashtu prioritet. Lista Shqiptare do të ndërmarrë hapat e duhur për të ndihmuar gratë kur vjen fjala për asistencën sociale, qasjen në shërbime publike, përkujdesjen për invalidë apo persona me aftësi të kufizuara si dhe duke rritur cilësinë e shërbimeve sociale për gratë dhe vajzat e reja në rrezik.

Dhuna ndaj grave është një shkelje e shpeshtë e të drejtave dhe lirive të grave dhe sjell një pengesë serioze për arritjen e barazisë gjinore. Prandaj në nivel shtetëror, Lista Shqiptare do të angazhohet në përmirësimin e legjislacionit nga këndvështrimi gjinor dhe në marrjen e masave të rrepta ligjore ndaj formave të ndryshme të dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje.

Në nivelin komunal Lista Shqiptare do të angazhohet në krijimin e një infrastrukture shtetërore efikase që jep shërbime të përgjithshme dhe të specializuara

për trajtimin e rasteve të dhunës ndaj grave e dhunë në familje.

Për të ndryshuar statusin e grave në shoqëri shumë e nevojshme është që të ndryshohet gjithashtu edhe mentaliteti shoqëror dhe t'iu jepet fund sjelljeve paragjyquese si dhe modeleve që nxisin veprime të dhunshme e diskriminuese.

Për këtë qëllim Lista Shqiptare do të ndërmarrë fushata sensibilizuese për promovimin e barazisë gjinore dhe do ta përfshirë këtë çështje në programet

RINIA

Një ndër sfidat kryesore të komunitetit shqiptar në Mal të Zi është emigracioni i të rinjve shqiptarë në Mal të Zi për shkak të mungesës së mundësive. Që ata të mos kenë nevojë që të largohen dhe të mund të ndërtojnë një jetë cilësore në vendlindjen e tyre, është e nevojshme që të rritet sa më shumë cilësia e burimeve njerëzore për t'i bërë ato sa më konkurruese brenda e jashtë shtetit.

Tashmë kudo në botë është konfirmuar se modeli më i suksesshëm ekonomik është ai i ekonomisë së bazuar në dituri dhe kjo do të thotë që kërkesë e kohës është që arsimi shqip në Mal të Zi të jetë sa më ngushtë i lidhur me kërkesat e ekonomisë.

Një ndër shtyllat kryesore të programit të Listës Shqiptare për rininë ka për të qenë rritja e cilësisë së arsimit, inkurajimi i shkencës dhe trans-ferimit të teknologjisë, rritja e arsimit profesional dhe pajisja me aftësi të transferueshme.

Të gjitha këto synojnë rritjen e nivelit të kualifikimit të fuqisë punëtore që do të sjellë si rezultat një ulje të ndjeshme të papunësisë.

Që të ulet papunësia tek rinia do të bëhet lehtësimi i barrës fiskale dhe ofrimi i një pakete me incentivë për kompanitë që punësojnë të rinj.

Nxitja e mundësive që të rinjtë të fitojnë sa më herët përvojë pune duke përfshirë praktikën në punë si pjesë të programeve arsimore. Në këtë mënyrë do të sigurohet një lidhje më e hershme dhe më e përshtatshme e të rinjve me tregun e punës duke ua lehtësuar atyre gjetjen e vendeve të punës pas shkollimit.

Prioritet do të jetë zhvillimi i aftësive sipërmarrëse tek të rinjtë duke i përgatitur dhe mbështetur në aktivitete ekonomike. Rëndësi e madhe do i kushtohet programeve të trajnimit me aftësi menaxheriale dhe admin-istrative të rinisë.

Po ashtu do të investohet në inkubatorë të specializuar në start-up të cilët do ta bëjnë më të lehtë themelimin dhe funksionimin e ndërmarrjeve të reja të rinjve.

Mbështetja e kompanive të rinjve gjithashtu do të jetë një ndër mënyrat se si do të synohet përmirësimi i gjendjes së rinjve shqiptarë në Mal të Zi.

Konkretisht Lista Shqiptare do të angazhohet në skema financimi me norma të ulte e të favorshme interesi për të financuar ide të sipërmarrësve të rinj. Paralelisht me to do të organizohen programe konsultimi për t'i ndihmuar sipërmarrësit e rinj në konsolidimin e kompanive të tyre të reja.

Promovimi dhe masivizimi i sportit ka për të qenë një ndër prioritetet e Listës Shqiptare në fushën e rinisë. Do të bëhen investime serioze në krijimin e një infrastrukture sa më modern në vend si dhe do të modernizohen terrenet dhe pajisjet sportive në shkollat shtetërore. Paralelisht do të ndërmerren lehtësira fiskale për sipërmarrësit privatë që investojnë në aktivitete, klube apo ambiente sportive.

Lista Shqiptare do të aplikojë politikën e mbështetjes së pakursyer për talentet e reja duke shpërblyer arritjet e rinisë në fushën e sportit e artit dhe shkencës si dhe duke siguruar bursa për të vijuar studimet në institucionet më prestigjioze të botës për ata të rinj shqiptarë që demonstrojnë se zotërojnë talent të veçantë në fusha të ndryshme.

Forcimi i zërit të rinisë dhe shtimi i përfshirjes së rinjve në politike e administratë ka për të qenë prioritet i Listës Shqiptare. Prandaj lista jonë do vazhdojë të mbajë politikën e dyerve të hapura në punësime në strukturat shtetërore të Malit të Zi për kuadro të rinj shqiptarë të mire kualifikuar.

Po ashtu rëndësi të veçantë do i jepet përfaqësimit të rinisë në listat e kandidatëve për kuvend komunal në të ardhmen duke vendosur kuota dhe duke i renditur në krye të listës kandidatët që vijnë nga Lista Shqiptare Rinore.

Lista Shqiptare do të angazhohet gjithashtu me intensivitet që rinia të jetë sa më e përfshirë në vendimmarrje duke mundur nivele sa më të larta të përfaqësimit të rinjve në të gjitha nivelet politike dhe duke ia dedikuar së paku ¼ e emërimeve në postet politike të rinjve.

Duke patur parasysh rëndësinë e leximit për cilësinë e burimeve njerëzore dhe për zhvillimin e shoqërisë Lista Shqiptare do të ndërmarrë gjithashtu një fushatë intensive që do synojë promovimin e leximit tek rinia shqiptare në Malin e Zi. Kjo fushatë do të ketë për qëllim që të ndërtoj shprehi sa më të mira të leximit dhe një konsum masiv të librit tek rinia dhe do të shoqërohet me një plan veprimi që do të prekë të gjitha institucionet që kanë të bëjnë me librin dhe leximin. Përpos kësaj kjo fushatë do të synojë të ndikoj në opinion publik në favor të leximit dhe masivizimit të shpërndarjes dhe përdorimit të librit.

Mbrojtja e të ardhmes sonë nënkupton garantimin e sa më shumë mundësive për të rinjtë tanë si dhe mbrojtjen e rinisë nga vese të rrezikshme si droga, alkoolizmi apo lojërat e fatit. Ky pikësynim do të arrihet me formimin e infrastrukturës për rekreacion e sport, me nxitjen e hapjes së qendrave rinore dhe mbështetjen e iniciativave rinore.

Organizatave rinore të komunave të banuara nga shqiptarë, do iu jepet mbështetje të veçantë duke iu ofruar ambiente komunale si dhe duke iu ofruar ambiente komunale si dhe duke iu dhënë përparësi kur vjen fjala tek subvencionet, kreditë e buta apo grantet e ofruara.

Nëpërmjet ndërtimit të Inkubatorit të Biznesit si dhe nëpërmjet nismave të tjera alternative do të informohen të rinjtë mbi taksat, legjislacionin për të bërë biznes dhe mundësitë e investimit në ekonomi; duke i njoftu-ar ata edhe për grantet apo kreditë e buta.

Do të nxitet krijimi i Shtëpisë së Rinisë në qytetet kryesore shqiptare. Secila prej tyre do të shërbejë si një qendër multi-funksionale që të jetë një ndër destinacionet e preferuara ku të rinjtë të kalojnë kohën në mënyrë të kulturuar si dhe ku mund të pajisen me aftësi, shkathtësi e dituri të reja.

TË MOSHUARIT

Të moshuarit janë një kategori sociale që do të gëzojë një përkujdesje të veçantë nga Lista Shqiptare duke përdorur moton "Pleqëri Pa Vetmi. Të moshuarit shpesh janë të marginalizuar për shkak të kushteve ekono-mike, fëmijëve në emigracion dhe problemeve të tjera sociale, prandaj Lista Shqiptare ka për qëllim që të kujdeset në mënyrë të posaçme për ta.

Në kuadër të investimeve, do të synohet krijimi i ambienteve të gjel-bëruara

që do të shërbejnë si mjedise shlodhëse për të moshuarit. Do të ndjekim politika fiskale të diferencuara për ato biznese që ofrojnë shërbime të veçanta për të moshuarit si për shembull ata që ofrojnë kafe apo shërbime falas për të moshuarit. Vëmendje e madhe do i kushtohet gjithashtu kujdesit shëndetësor për qytetarët e moshës së tretë.

Lista Shqiptare do të nxisë ndërtimin e qendrave ditore për të moshuarit në qytetet e banuara nga shqiptarët. Në këto qendra ditore të moshuarit do të gjejnë një ambient të rehatshëm, zbavitës e socializues ku do të mund të marrin shërbime shëndetësore e sociale. Në bashkëpunim me sistemin e shëndetësisë, drejtorit e shkollave, shoqatat joqeveritare dhe grupe të rinjve Lista Shqiptare do të organizojë grupet e vullnetarëve që do të ofrojnë shërbime utilitare për pleqtë shqiptarë të braktisur apo të sëmurë.

KATEGORI TË TJERA SOCIALE

Lista Shqiptare do të mbështesë solidaritetin dhe përkujdesjen për kategoritë e shoqërisë që janë në nevojë dhe e kanë të pamundur që të kujdesen për veten. Lista Shqiptare do të përpiqet që të shtohet efika-sitetit në menaxhimin e skemave të mbështetjes sociale dhe të luftohen abuzimet në mënyrë që ndihma sociale të shkoj pikërisht tek nevojtarët pa dallim përkatësie politike sikurse ka ndodhur deri më tani. Po ashtu do të shtohet buxheti qendror komunal që shkon për të përkrahur grupet e marginalizuara që i përkasin kombësisë shqiptare si skamnorët, personat me aftësi të kufizuara, pleqtë e vetmuar, pensionistët dhe të papunët. Gjithashtu këtyre segmenteve të shoqërisë do t'u dedikohet vëmendje e veçantë në punësim, përkujdesje shëndetësore, subvencione, bursa studimore apo forma të tjera përkrahjeje, siç është ndërtimi dhe ofrimi i infrastrukturës së nevojshme.

SPORTI DHE REKREACIONI

Gjatë viteve të ardhshme sporti do të jetë tjetër prioritet i Listës Shqip-tare Do të vazhdojmë me stimulimin e aktiviteteve sportive të rinjve shqiptarë në Mal të Zi duke mbështetur drejtpërdrejtë dhe në mënyrë transparente klubet sportive dhe sportistët e talentuar. Gjithashtu, do të studiohet mundësia e mbështetjes së disa disiplinave sportive për të cilat qytetarët tanë kanë predispozita fizike ose kemi kushte shumë të favorshme si për shembull lundrimi në bregdet e liqene apo skijimi në Plavë e Guci.

Lista Shqiptare do të angazhohet për rritjen e investimeve në zgjerimin dhe përmirësimin e infrastrukturës sportive ku vëmendje të veçantë do të marrë ndërtimi i stadiumeve të reja të futbollit dhe qendrave të reja moderne multidisiplinore sportive në Ulqin dhe Tuz, të cilat do mund të përdoret për shumë sporte të ndryshme. Gjithashtu, do të shtrihet infrastruktura rekreative në vendbanimet kryesore shqiptare brenda Malit të Zi duke studiuar mundësinë e hapjes së disa terreneve të tjera sportive rekreative në qytet si dhe këndeve të lojërave për fëmijë.

Do të mbështeten klubet private sportive si dhe do të nxitet hapja e klubeve të reja të sportit të vendbanimeve shqiptare. Në bashkëpunim me klubet sportive dhe shkollat do të bëhen marrëveshje ku këto klube të mund të përdorin sallat sportive të shkollave gjatë kohës që nuk zh-villohet mësim. Po ashtu do të investohet në përmirësimin e ambienteve dhe mjeteve sportive të shkollave që i shërbejnë komunitetit shqiptar brenda Malit të Zi.

Për më tepër do të organizohen gara dhe kampionate për komunitetin shqiptar të Malit të Zi si dhe do të sigurohen bursa e të drejta studimi për talentet e rinj. Gjithashtu, vëmendje e veçantë do i kushtohet masiv-izimit të sportit në komunitetin tonë duke investuar në më shumë am-biente sportive të pranishme për publikun si dhe duke nxitur investimet private në ambiente e aktivitete sportive.

RIMËKËMBJA PAS PANDEMISË

Lista Shqiptare do të angazhohet dhe në identifikimin e pasojave të shkaktuara të shqiptarët e Malit të Zi nga Covid – 19. Në këtë drejtim, Lista Shqiptare do të përkushtohet të evidentoj dëmet që i janë shkaktuar këtij komuniteti qoftë në aspektin e punësimit apo zhvillimit të biznesit. Në bashkëpunim me institucionet qendrore relevante si dhe me mërgatën dhe donatorët ndërkombëtar, do të shihen opsionet e mundshme për kompensim të dëmeve dhe lehtësim të impaktit që ka pas pandemia në jetët dhe mirëqenien e shqiptarëve në Mal të Zi.

Po ashtu, intensivisht do të punohet në fushata vetë-dijësuese dhe mobilizim e përkrahje të institucioneve shëndetësore për të menaxhuar në mënyrë sa më efektive situatën me pandemi.

10. ALBANSKA LISTA – Genci Nimanbegu, Nik Djeljošaj

Uvaženi birači,

Pred vama je izborna platforma za izbore, 30. avgusta 2020.godine, koalicije "Albanska lista Genci Nimanbegu-Nik Djeljošaj". Ova koalicija predstavlja najveće ujedinjenje Albanaca u Crnoj Gori i stvorena je dobrom voljom onih koji su ocijenili da:

VRIJEME JE SAD da zaštitimo prava, simbole, nacionalnu tradiciju, obrazovanje i kulturu;

VRIJEME JE SAD da zaustavimo diskriminaciju, asimilaciju i emigraciju;

VRIJEME JE SAD da povećamo socijalno blagostanje, da se borimo protiv nezaposlenosti, da poboljšamo infrastrukturu i javne usluge u sredinama koje su naseljene Albancima.

Pročitajte našu platformu prije nego što konačno odlučite za koju ćete listu glasati na predstojećim parlamentarnim izborima. U ovom ćete dokumentu vidjeti da mi predstavljamo jasnu viziju, konkretnu strategiju, ostvarljive ciljeve, dobro promišljene prijedloge i izvodljive planove. I ne samo to, naš savez čine najspremniji kadrovi, najkvalifikovaniji profesionalci i eksperti sa najvećim iskustvom u albanskoj politici u Crnoj Gori, a dolaze iz svih sredina u kojima mi živimo.

Dakle, mi tražimo od vas da ne sjedite skrštenih ruku dok se položaj Albanaca pogoršava i naše sredine pustoše, već da glasate "Albansku listu Genci Nimanbegu- Nik Djeljošaj". Vašim glasom za našu koaliciju podržavate realizaciju ovog programa koji najbolje ispunjava interese albanske nacije.

Izađite obavezno na izbore, jer jedan glas, jedan povišeni glas čuje se više nego 1000 prepuštenih i ućutkanih glasova! Izađite i glasajte za srećno i bolje sutra za sebe, vašu djecu, zemlju i našu naciju!

Sa zahvalnošću i poštovanjem!

"Albanska Lista Genci Nimanbegu-Nik Djeljošaj"

NACIONALNA PRAVA

Zaštita, konsolidacija i unaprijeđenje prava albanskog naroda u Crnoj Gori ostaje primarni cilj "Albanske liste Genci Nimanbegu - Nik Djeljošaj", u nastavku Albanska lista.

Da bi zaštitili prava albanskog naroda u Crnoj Gori, Albanska lista će uporište tražiti u nacionalnom zakonodavnom okviru i međunarodnom pravu koje se primjenjuje u Crnoj Gori, i vršiće pozitivan pritisak na centralne i lokalne vlasti. Takođe, da bi poboljšali status Albanaca u Crnoj Gori, Albanska lista će lobirati i van državnih granica na nivou različitih međunarodnih organizacija, kao što su Evropska unija, Savjet Evrope, Organizacija Ujedinjenih nacija i druge međunarodne organizacije.

Albanci kao posebna nacionalna manjina u Crnoj Gori su autohtoni narod, sa izraženim etničkim, jezičkim, kulturološkim i geografskim specifičnostima u odnosu na ostale nacionalne manjine koje su, uglavnom, slovenske, i treba da uživaju pravo autentičnog predstavljanja posredstvom nacionalnih subjekata, da bi zaštitili, promovisali i unaprijedili prava Albanaca u Crnoj Gori. Dakle, jedan od strateških ciljeva Albanske liste treba biti povratak zagarantovanih mjesta za predstavnike Albanaca u Skupštini Crne Gore. Pored otvorenog prostora i mehanizama međunarodnog prava i različitih državnih institucija, Albanska lista će raditi na podsticanju bilateralnih sporazuma između Crne Gore i Albanije, kao i Crne Gore i Kosova, a koji imaju za cilj poboljšanje statusa albanske manjine u Crnoj Gori. U ovom duhu, Albanska lista će se starati i za intenziviranje i razmjenu kontakata i sa albanskom zajednicom u Sjevernoj Makedoniji i Srbiji kako bi koordinirali napore za što bolje pozicioniranje Albanaca u regionu zapadnog Balkana.

U svom programu, Albanska lista je predvidjela i blisku saradnju sa ostalim etničkim manjinama koje žive u Crnoj Gori, sa nevladinim organizacijama koje su aktivne u Crnoj Gori, kao i drugim različitim međunarodnim organizacijama koje imaju težinu, a koje se posebno bave zaštitom i unaprijeđenjem manjinskih prava, a sve u cilju poboljšanja statusa albanske manjine.

DECENTRALIZACIJA VLASTI

Albanska lista smatra decentralizaciju vlasti jednim od ključnih instrumenata zaštite nacionalnih prava i poboljšanja kvaliteta života albanskog naroda u Crnoj Gori. Stoga je jedan od glavnih programskih ciljeva proširenje i produbljavanje

nivoa decentralizacije vlasti i jačanje lokalnih samouprava sa albanskom većinom, Ulcinj i Tuzi. Ovaj cilj se uklapa i sa aspiracijama Crne Gore za članstvo u Evropskoj uniji, jer je lokalna autonomija jedan od kriterijuma tog članstva. U tom pravcu, radiće se na ciljanom korišćenju institucionalnih sredstava da bi se obezbijedile pune nadležnosti za opštine Tuzi i Ulcinj. Takođe, Albanska lista će se boriti za eliminaciju diskriminacije prema ovim opštinama a vezano za nadležnosti, njihovu upravu i investicije. Dio ovih napora je i potreba da se prošire administrativne i fiskalne nadležnosti ove dvije opštine.

PRIRODNI RESURSI U SLUŽBI GRAĐANA

Jedan od glavnih motiva koji je doveo do stvaranja koalicije Albanska lista bila je i nepravda koja je učinjena sa "Morskim dobrom" na štetu građana Albanaca koji žive u Ulcinju. Iako su zahvaljujući djelovanju albanskih partija napravljeni neki pomaci u načinu rada "Morskog dobra", ima još posla da se eliminišu aktuelne nepravde i diskriminacija. Albanci se i dalje suočavaju sa dvostrukim aršinima, jer se njihovom obalom upravlja potpuno drugačije u odnosu na upravljanje obalom u drugim opštinama Crne Gore. Albanska lista će se aktivno angažovati da iskoristi sve legitimne metode da bi garantovala upotrebu prirodnih resursa u službi građana. Isto važi i za Nacionalni park Prokletije koji je lišio Albance iz Plava i Gusinja mogućnosti da valjano koriste svoja privatna šumska imanja i pašnjake. Na ovom će Albanska lista raditi u neposrednoj koordinaciji sa nadležnim organima.

POVRAĆAJ IMOVINE

Jedan od uzroka siromaštva, nezapošljenosti, a posljedično i odlaska Albanaca sa svoje zemlje unutar Crne Gore jeste i nemogućnost legitimnog iskorišćavanja imovine. Od svojih prvih koraka, Albanska lista je pozicionirala povraćaj imovine kao jedan od svojih prioriteta. Dodatno, tokom dosadašnjeg procesa povraćaja imovine u Crnoj Gori, poslije komunizma, donijete su političke odluke koje su oštetile Albance. Ovaj proces su pratili dvostruki standardi kojima je diskriminisana albanska manjina unutar Crne Gore, dok su druge zajednice privilegovane. Stoga je povraćaj imovine zakonskim vlasnicima prioritet Albanske liste i u budućnosti.

Vezano za ovu temu, Albanska lista će se boriti svim zakonskim sredstvima, na nacionalnom ili međunarodnom nivou, da se eliminiše diskriminacija koja se čini Albancima po pitanju imovine i da se obezbijedi pravo Albancima u Crnoj Gori

da povrate imovinu. Najflagrantniji slučaj nepoštovanju osnovnih i legitimnih prava članova albanske manjine jeste Valdanos. Albanska lista se neće zaustaviti u svojim naporima da povрати i zakonska prava vlasnika Ulcinjskog maslinjaka.

Nažalost, probleme sa privatnom imovinom Albanaca imamo i u drugim mjestima u Crnoj Gori, kao na primjer u Štoj, Ane te Malit i u Tuzima u Šipčaniku. Takođe, onemogućeno je korišćenje imovine Albanaca u Nacionalnom parku Prokletije kao i u pojasu Morskog dobra.

Vraćanje imovine vlasnicima učiniće dostupnim mnoge razvojne resurse i kapacitete, stvarajući mogućnosti za nova preduzeća i otvaranje novih radnih mesta. Stoga će Albanska lista izvršiti pritisak na lokalnom i centralnom nivou da se imovina bivših vlasnika, bez obzira na pripadnost, vrati. Albanska lista podići će svoj glas o ovom pitanju u najvišim međunarodnim instancama i tražiće podršku susjednih zemalja i drugih zapadnih saveznika da lobiraju za rješenje ovog pitanja.

S tim u vezi, Albanska lista će se boriti pravnim sredstvima i na nacionalnom i na međunarodnom nivou da eliminiše diskriminaciju Albanaca u pogledu imovine i da omogući ostvarivanje prava Albanaca u Crnoj Gori na povratak ove imovine. Najflagrantniji slučaj nepoštovanja osnovnih i legitimnih prava pripadnika albanske manjine je Valdanos, a Albanska lista se neće zaustaviti u svojim naporima da ispuni legitimno pravo vlasnika Ulcinjskog maslinjaka.

JAČANJE PAN-ALBANSKE INTEGRACIJE

Albanska lista, takođe, ima za osnovnu svrhu jačanje jedinstva među Albancima koji žive u Crnoj Gori, kao i povećanje razmjene i veza sa Albancima koji žive u Albaniji, na Kosovu, u Sjevernoj Makedoniji i na jugu Srbije. Iz tog razloga stimulisaće se redovan međugradski prevoz između različitih albanskih sredina u Crnoj Gori. Takođe će se promovisati kulturne, obrazovne, sportske, umjetničke, folklorne ili ekonomske aktivnosti između ovih provincija kako bi se što više integrisale i zaštitile i ojačale nacionalni identitet.

Albanska lista će, takođe, nastaviti da radi na izgradnji jačih prekograničnih veza sa Albanijom i Kosovom. Stoga će vršiti pritisak i dalje za što skorije otvaranje graničnog prela u Skje-Zogaju za povezivanje Kraje sa Skadrom.

Albanska lista će, takođe, zahtijevati proširenje postojećeg prelaza u Sukobinu kako

bi se nosila sa većim prilivom ljudi i robe. Takođe će se raditi na povezivanju obale Štoja sa Velipojom kroz most na Adi Bojani radi obogaćivanja turističke ponude. U tu svrhu će se lobirati za izgradnju novog graničnog prelaza Sveti Nikola-Puljaj. Takođe je veoma važno nastaviti politički pritisak da se otvori put Dečan-Plav koji bi Plav konačno izvukao iz izolacije i ojačao tradicionalne veze ovog područja sa Kosovom. Štaviše, otvaranje graničnog prelaza Ćaf Varices biće prioritet, koji je odobren od 2011. godine za ponovno povezivanje Plava sa Tropojom u Albaniju, promovišući razvoj planinskog turizma u čitavom regionu.

U ovom aspektu od značaja će biti i studija izvodljivosti za otvaranje kruzerske linije Ulcinj-Shen Djin-Drac, Ulcinj-Skadar kroz Bojanu, Skje-Skadar.

BORBA PROTIV KORUPCIJE

Korupcija je jedna od najštetnijih pojava sa kojima se suočava naše društvo i jedna je od glavnih prepreka razvoju demokratije i ekonomije.

Albanska lista zna da korupcija direktno utiče na život svakog građanina povećavanjem životnih troškova, narušavanjem kvaliteta javnih usluga, smanjenjem mogućnosti za preduzetništvo i obeshrabrivanjem različitih privatnih investitora. Zbog toga će Albanska lista svim svojim kapacitetima i u svim slučajevima postaviti za prioritet borbu protiv ovog društvenog fenomena.

Osiguranje vladavine zakona je jedan od Kopenhaških kriterijuma u procesu evropskih integracija, ali i preduslov ekonomskog razvoja i najefikasnije sredstvo u borbi protiv korupcije. Stoga će se Albanska lista zalagati za povećanje podrške i kapaciteta pravosudnih institucija, za preduzimanje zakonskih inicijativa kojima se zatvaraju praznine ili izbjegavaju zakonska preklapanja i nejasnoće, kao i za poboljšanje zakonske i institucionalne osnove, uz zalaganje za jačanje sankcija za prekršioce zakona.

Albanska lista podržaće one zakonske inicijative na državnom nivou koje konsoliduju pravosudni sistem u Crnoj Gori podižući ga na najviši nivo budnosti, efikasnosti i integriteta u kažnjavanju korumpiranih i prekršilaca zakona. U saradnji sa drugim političkim partijama u zemlji, drugim društvenim akterima i stranim partnerima, Albanska lista biće posvećena depolitizaciji pravosuđa kao i povećanju nivoa profesionalnosti i integriteta.

Paralelno sa inicijativama koje jačaju represivne mere i mere štednje protiv

korupcije, Albanska lista će uključiti u svoju strategiju i deregulacije gdje god to ima uticaja na lokalni ili centralni nivo vlasti. Deregulacija će se sastojati u izgradnji institucionalnih struktura koje nagrađuju poštenje i transparentnost, umanjuju mogućnosti i prostor za korupciju i kažnjavaju zloupotrebu javnih funkcija.

Deregulacija će imati za cilj da ostavi što manje ovlašćenja u rukama volje ili odluke vlasti, kako ne bi koristili svoja ovlašćenja za vršenje pritiska i osiguravanje mita. Deregulacija će značiti pojednostavljenje procedura, minimiziranje birokratskih veza, garantovanje pristupa javnim dokumentima, uklanjanje nepotrebnih zakonskih prepreka itd. Dakle, zatvaranje svih puteva ili prostora za korupciju.

Ovdje će se pridavati veliki značaj jačanju e-uprave, koja ima za cilj automatizaciju postupaka, kao i povećanje transparentnosti i odgovornosti.

Albanska lista, takođe, smatra da je za kvalitetnu borbu protiv korupcije neophodno više raditi na poboljšanju i unaprijeđivanju pravne kulture našeg naroda. Protiv korupcije se mora boriti ne samo na strani ponude, odnosno službenika ili državnih službenika koji svoju moć koriste za materijalnu dobit, već i na strani potražnje, odnosno građana koji nude mito da bi obezbijedili privilegije i usluge.

Stoga će Albanska lista pokušati da transformiše pravnu kulturu u zemlji tako da građani ne prihvataju da uzimaju ili daju mito. Potrebna nam je pravna kultura u kojoj će svaki građanin ne samo odbiti da koegzistira sa kulturom podmićivanja i usluga, već se i pobuniti, biti oprezan i procesuirati situacije suočavanja sa primanjem mita. Zbog toga će Albanska lista biti posvećena bliskoj saradnji sa obrazovnim institucijama, preispitivanju školskih programa, kao i promovisanju javne rasprave radi edukacije građana o važnosti poštovanja zakona i institucija, kao i promovisanju transparentnosti i integriteta.

EKONOMIJA

Jačanje sektora proizvodnje

Da bi ekonomija mogla brzo i održivo da raste, potreban je konsolidovani proizvodni sektor. Stoga, prioritet će imati politike koje imaju za cilj jačanje proizvodnje, kao i podsticanje izvoza proizvoda Albanaca Crne Gore. Stoga će Albanska lista nastojati da podržava otvaranje fabrika u svim dijelovima gdje žive Albanci da bi ojačali proizvodni sektor i otvorili nova radna mjesta. Iz tog

razloga ohrabriće se industrijalizacija albanskih naselja, posebno podstičući prehrambenu industriju kao i drvnu preradu.

Deregulacija i eliminisanje birokratije

U cilju uticaja na državnu politiku i politike na opštinskom nivou, Albanska lista će se voditi principom eliminisanja birokratije i deregulacije. Strategija deregulacije čiji je cilj olakšavanje poslovne klime sastoji se od pojednostavljenja procedura, minimiziranje birokratskih veza, uklanjanja nepotrebnih zakonskih barijera, automatizacije administrativnih procesa upotrebom napredne tehnologije, odnosno „e-upravljanja“, eliminisanja zakona ili pravila koji se međusobno preklapaju, kao i izbjegavanje pravnih i proceduralnih preklapanja ili praznina.

Podsticaji i podrška preduzetnicima

U okviru poreske politike, Albanska lista će lobirati kod centralnih vlasti da se primijene poreske olakšice za preduzeća koja ulažu značajne sume i generišu nova radna mjesta. Ova politika će doprinijeti daljem razvoju mladih preduzeća i stimulaciji novih investicija u zemlji i kreiranje novih radnih mjesta. Isto će se primjenjivati i na opštinskom nivou da bi se što više smanjili transakcioni troškovi i administrativne procedure.

Stručno obrazovanje

Albanska lista će pokušati da ojača vezu tržišta rada i ljudskih resursa, i u ovom aspektu promovisaće postojeće centre stručnog usavršavanja, dok će se angažovati i na identifikaciji potrebnih profesija da bi podržali i unaprijedili ekonomiju. U ovom pravcu, Albanska lista će organizovati ponudu posebnih obuka. Takođe, Albanska lista će podržati u kontinuitetu obrazovanje tokom čitavog života kako bi djelovanje Albanske liste bilo u koraku sa vremenom u pogledu stručnosti i kompetnosti.

Sektor informacionih i komunikacionih tehnologija

Imajući u vidu veliku rasprostranjenost Interneta u našoj zajednici, mladost našeg stanovništva i veliku želja i znanje koje ima naša mladost da koristi tehnologiju, može se reći da ovaj sektor ima veliki razvojni potencijal. Stoga, Albanska lista će biti angažovana na identifikaciji i korišćenju ovog ekonomskog potencijala dajući poseban prioritet sektoru informacionih i komunikacionih tehnologija.

Investicije u infrastrukturu

Albanska naselja u Crnoj Gori često su zanemarivana kao rezultat diskriminatorne politike i stoga su marginalizovana u smislu ulaganja u infrastrukturu. Investicije u infrastrukturu su ključne za promociju investicija i razvoj poslovanja, pa će stoga prioritet Albanske liste i dalje biti privlačenje što više državnih sredstava, kao i drugih finansijskih izvora za modernizaciju infrastrukture na teritorijama naseljenim Albancima.

Stvaranje povoljnog ambijenta za promociju investicija

Mnogo uspješnih preduzetnika je među Albancima iz Crne Gore, što dokazuje dobre menadžerske vještine naših ljudi. Albanska lista preduzeće radikalne reforme koje će promijeniti poslovno okruženje podsticanjem novih stranih i domaćih privatnih investicija. Takođe će preduzeti inicijativu za uspostavljanje posebnih poslovnih kancelarija u opštinama sa albanskim stanovništvom radi podsticanja investicija. Ove kancelarije će služiti i kao partneri albanskim preduzećima koja pokušavaju da pronađu tržište u drugim opštinama u zemlji i inostranstvu za albanske proizvođače. Takođe, ove kancelarije će biti partneri sa preduzetnicima u dizajniranju različitih projekata, u analizi i pripremi javno-privatnih partnerstava (JPP), kao i u apsorpciji sredstava od različitih donatora. Glavni cilj ovih kancelarija biće promocija razvoja privatnog poslovanja kako bi se ublažila nezapošljenost.

Izgradnja industrijskih zona

Albanska lista će ohrabriti izgradnju odgovarajućih industrijskih zona kako bi se podstaklo investiranje i otvaranje novih radnih mjesta u opštinama u kojima žive crnogorski Albanci. Albanska lista biće posvećena pronalaženju odgovarajućih prostora i planiraće način organizacije, mogućnosti finansiranja, korake izgradnje i pristup u pogledu upravljanja ovih područja. Albanska lista će lobirati na državnom, ali i opštinskom nivou za izgradnju odgovarajuće prateće infrastrukture ovih područja, kao što je obezbjeđivanje pristupa električnoj energiji, industrijskoj vodi, kanalizaciji ili priključku na autoputeve. Svrha ovih područja biće privlačenje različitih investitora stvaranjem veoma povoljne klime za njih kroz primjenu proceduralnih i infrastrukturnih olakšenja. Posebnu važnost imaće promocija proizvodnog sektora koji garantuje zapošljavanja i stabilan ekonomski razvoj.

Poslovni inkubator za nova preduzeća (start-up)

Albanska lista će podstaći izgradnju odgovarajućih industrijskih zona pogodnih za promovisanje novih preduzeća. Albanska lista će promovisati izgradnju poslovnih inkubatora u opštinama Ulcinj i Tuzi koji će se graditi na osnovu najbolje međunarodne prakse u ovoj oblasti. Ovi inkubatori će obezbijediti subvencionisani prostor, povezanu infrastrukturu, kao i mogućnosti za povećanje kapaciteta ljudskih resursa za sve one preduzetnike koji namjeravaju da otvore nova preduzeća. Korisnici inkubatora biće nova preduzeća (start-up), koja će biti podržana tokom prve tri godine dok se ne konsoliduju da bi opstali na tržištu. Poseban podsticaj imaće preduzeća koja započinju mladi i žene, kao i sektor inovacija i tehnologije. Pored pokrivanja troškova iznajmljivanja, inkubatori će nuditi i mnoge druge sadržaje kao što su lakši pristup finansijama, dizajn projekata za donatore i grantove, razvoj komunikacionih i promotivnih strategija itd.

One Stop Shop za privredu

Albanska lista će pokušati da eliminiše birokratiju i minimizira gubljenje vremena i novca od strane biznisa stvarajući sistem ponuda usluga za biznise bazirane na konceptu One-Stop Shop ("Svi pod jednim krovom"). Biće podržano osnivanje posebnih kancelarija koje će ponuditi integrisane usluge na jednom šalteru za biznise, bez obzira što se radi o uslugama koje se tiču različitih institucija i oblasti.

ZAPOŠLJAVANJE

Borba protiv nezapošljenosti

Albanska lista imaće kao prioritet preduzimanje brojnih konkretnih inicijativa koje će pomoći u borbi protiv nezapošljenosti i stvaranju što većeg broja mogućnosti za zapošljavanje albanske omladine Crne Gore. Strategija Albanske liste biće više orijentisana na ponudu preduzimanjem reformi koje smanjuju fiskalni teret i trgovinske barijere, kao i podsticanjem preduzetnika da otvaraju više novih radnih mjesta. Takođe, važne će biti politike podrške malim i srednjim preduzećima (MSP) koja igraju izuzetno važnu ulogu ne samo u razvoju naše ekonomije već posebno u borbi protiv nezapošljenosti.

Isto tako, značajan prioritet biće dat onim ostalim sektorima privrede koji pružaju visok nivo zapošljivosti, poput industrije, poljoprivrede ili turizma, kao i

privatnim ulaganjima u područja koja su najviše naseljena Albancima, a koja su najviše pogođena nezapošljenošću. Albanska lista će, takođe, biti angažovana na stvaranju povoljnih uslova koji promovišu „pokretanje preduzeća” i onih sa inovativnim pristupima, koji će poslužiti kao podsticaj za otvaranje novih radnih mesta.

Kao podrška rastu zapošljavanja, nastaviće se sa reformom i daljom modernizacijom javnih službi za zapošljavanje, fokusirajući se na izgradnju kapaciteta i efikasnost relevantnih institucija i poboljšanje širenja informacija o slobodnim radnim mjestima.

Posebna pažnja biće posvećena brizi o nezapošljenim građanima nudeći što više programa dodatne obuke kako bi se samozaposlili.

Da bi ublažili situaciju nekvalifikovanih nezapošljenih, Albanska lista će pokušati da nađe sredstva za masovne inicijative poput pošumljavanja ili čišćenja javnih prostora za privremeni rad ove kategorije.

Proporcionalno zapošljavanje po zaslugi u državnoj upravi

Postoji mnogo dobro kvalifikovanih albanskih kadrova koji bi se istakli na službenim položajima ako im se za to pruži prilika. Nažalost, ekonomska diskriminacija Albanaca i dalje je izražena u politikama zapošljavanja, gdje se vidi da Albanci nisu proporcionalno zastupljeni u državnim institucijama. Stoga će Albanska lista imati za cilj zapošljavanje što većeg broja Albanaca sa crnogorskim državljanstvom koji su dobro kvalifikovani na visokim nivoima državne uprave i sa ciljem pravednije zastupljenosti proporcionalno procentu manjine.

Povećavanje konkurentnosti ljudskih resursa

Albanci u Crnoj Gori su manjinska zajednica i neophodno je ulagati u profesionalnu i kvalitetnu obuku za bolji položaj na tržištu rada i u društvu. Stoga se albanska zajednica može ojačati ulaganjem u povećanje kvaliteta obrazovanja, ali i u pripremu osoblja koje je konkurentno na tržištu rada.

Da bi se povećalo zapošljavanje Albanaca, posebna pažnja biće posvećena sektoru turizma, koji ostaje glavni poslodavac u našoj zajednici. Takođe, promovisanjem poljoprivrede i stočarstva kao drugog stuba albanske ekonomije u Crnoj Gori, unaprijeđivaće se zapošljavanje u ruralnim oblastima.

INFRASTRUKTURA

Modernizacija gradske infrastrukture u albanskim naseljima

Infrastruktura gradova i sela u kojima žive crnogorski Albanci i dalje ostavlja mnogo željenog za unaprijeđenje. Većina postojećih infrastrukturnih ulaganja je zastarjela i treba ih modernizovati i proširiti. Iz tog razloga, Albanska lista biće posvećena pružanju dugoročnih i profesionalnih rješenja za poboljšanje urbane infrastrukture centara u kojima žive Albanci: Ulkin, Tuz, Guci i Plave, itd.

Takođe će biti važno ulaganje u trgove i bulevare koji će omogućiti urbanizaciju i transformaciju u gradiće Vladimira, Štoja i Ostrosa. Zbog toga će na centralnom nivou vlasti Albanska lista vršiti pritisak da usmjeri što više sredstava za obnovu i modernizaciju infrastrukture u albanskim naseljima. Takođe će tražiti da se obezbijede sredstva od različitih donatora ili da se sklopi javno-privatno partnerstvo kako bi se albanskim građanima koji žive u Crnoj Gori omogućila urbana infrastruktura koju zaslužuju. Te investicije u infrastrukturu imati za cilj da pomognu i ekonomiju zemlje.

Neke od glavnih intervencija koje će biti cilj na ovom području za albanska naselja su:

- Sistematizacija gradskog i međugradskog prevoza, posebno onog koji povezuje albanska naselja i albanske centre sa Kosovom i Albanijom.
- Signalizacija puteva, postavljanje semafora na glavnim raskrsnicama i stvaranje bezbjednosti saobraćaja, posebno za pješake.
- Otvaranje novih parkirališta da bi se olakšao saobraćaj u gradovima.
- Izgradnja tri centralna trgova u Vladimiru, Štoju i Ostrosu, kao i izgradnja prateći puteva i trotoara.
- Postavljanje adekvatne rasvjete po putevima grada i glavnih sela koji su zapostavljeni i ostaljeni u mraku.
- Održavanje starih zgrada gradova koja su naseljena Albancima i popravka fasada, izgradnja hitnih stepenica, kao i procjena mogućnosti za ulaganja u mjere energetske efikasnosti.
- Izgradnja česmi i javnih toaleta u gradovima naseljenim Albancima.
- Izgradnja parkova i proširenje postojećeg zelenog prostora, izgranja biciklističkih staza, dječijeg igrališta i sportstkih terena u naseljima za sve uzraste. Jedan takav primjer je park u Zenelaj, koji je izgradila porodica Hajdari.

Modernizacija drumskih saobraćajnica u albanskim naseljima

U saradnji sa centralnom vladom, opštinskim vlastima i stranim donatorima, Albanska lista će se angažovati da modernizuje i transportnu infrastrukturu albanskih naselja poboljšanjem postojeće i dodajući nove veze sa susjednim državama. U okviru ovog cilja, projekti koji će biti od posebne važnosti su:

- Završetak bulevara „Teuta“ u Ulcinju i rekonstrukcija oštećenih dijelova.
- Izgradnja puta Štoj na osnovu prostornog plana sa 4 pravca, uključujući most na Bojani.
- Izgradnja puta Plave-Bogazeve koji prethodi projektu puta Dečane-Plav koji se povezuje sa Kosovom.
- Izgradnja puta Plav-Hoti da bi to prethodilo projektu povezivanja sa Bajram Curri preko graničnog prelaza Ćaf Varnices.
- Finalizacija puta Tuzi- Zatrijebačka Cijevna kako bi se omogućila veza sa graničnim prelazom Grabom sa Albanijom.
- Izgradnja puta Skje- Kufi koji prethodi izgradnji gradničnog prelaza sa Albanijom u Zoganju.
- Rekonstrukcija i proširenje puta Ostros- Virpazar koji omogućava povezivanje Kraje sa ostalim regionima Crne Gore.
- Izgradnja puteva i prateće infrastrukture radi valorizacije turističkih atrakcija u albanskim mjestima za promociju razvoja ovog sektora.
- Reaktivacija i funkcionisanje željeznice povezane sa Tuzima i stavljanje u funkciju razvoja ekonomije opštine Tuzi.
- Završetak izgradnje asfaltnih puteva svih sela u kojima žive Albanci, tako da poljoprivrednici imaju što lakši pristup pijacama i javnim uslugama.

TURIZAM

Maksimalno iskorišćavanje potencijala pomorskog turizma

Jadranska obala ima izvanredan turistički potencijal koji još uvijek nije dovoljno iskorišten. Stoga će Albanska lista pokušati da promoviše razvoj ljetnjeg pomorskog turizma, sa ciljem ne samo masovnog već i elitnog turizma. Posebna pažnja posvetiće se privlačenju ozbiljnih investicija, naročito u luksuznom hotelijerstvu da se podigao turistički standard.

Posebna pažnja biće posvećena transformaciji i modernizaciji privatnog smještaja od sadašnjeg stanja u luksuzne apartmane. Ova transformacija će povećati kvalitet ponude i povećati cijene kuća i vila. Za ovu transformaciju će biti obezbijeđena finansijskim sredstvima iz međunarodnih fondova i zajmovima pod povoljnim uslovima.

Porodični turizam

Posebna pažnja posvetiće se porodičnom turizmu od čijih prihoda se izdržava značajan dio stanovništva. Iz tog razloga, stanovništvu će se pomoći u obukama za pružanje najkvalitetnijih usluga porodičnog turizma i sprovede se promotivne kampanje.

Ruralni turizam i eko- turizam

Ruralni turizam (agro-turizam) i eko-turizam predstavljaju još jedan sektor sa velikim razvojnim potencijalom u sredinama naseljenim Albancima u Crnoj Gori.

Albanski gradovi i sela imaju divnu prirodu, bogatu šumama i zelenim površinama, kao i impresivnim vodama i planinama. Broj turista koji preferiraju ovu vrstu turizma na međunarodnom nivou, ali i na lokalnom nivou stalno raste što dodatno povećava ovaj potencijal. Stoga će Albanska lista biti posvećena istraživanju seoskog turizma. Ruralna i eko-preduzeća koja privlače različite građane da provode vreme u ruralnom području biće podržana i subvencionisana, pružajući im priliku da budu u direktnom kontaktu sa prirodom i tradicionalnim poljoprivrednim i stočarskim djelatnostima različitih područja.

Da bi promovisala ovaj sektor ruralnog turizma i eko-turizma, Albanska lista će težiti povećanju privatnih investicija u turističke objekte u blizini jezera Skadar, Šas i Plava, ne ugrožavajući životnu sredinu, izgradnju planinskih staza, biciklističkih staza, promociju vodenih sportova, čišćenje jezera i rijeka, itd. Sve ovo će doprinijeti povećanju broja posjetilaca za agro-turizam i stvaranju novih radnih mesta.

Zimski turizam

Pored promocije pomorskog turizma u Ulcinju i agro i eko-turizma u drugim živopisnim albanskim selima, Albanska lista će pokušati i da istraži prostore planinskog turizma. Poseban potencijal ima region Plav-Gusinje kao i Rožaje.

Zbog toga će posebna pažnja biti posvećena otvaranju planinarskih staza, organizaciji planinskih sportova, infrastrukture hitne pomoći kako bi se privukli investitori da iskoriste potencijal prelijepih planina u kojima žive Albanci.

Tranzitni turizam

Albanska naselja u Crnoj Gori imaju značajan potencijal za tranzitni turizam, što podrazumijeva pružanje turističkih usluga kratkoročnim ili tranzitnim posjetiocima. Živeći u blizini granica sa Albanijom i Kosovom, opštine naseljene Albancima postale su glavni prolaz za kretanje roba i građana. Povećanje broja ovih putnika koji prolaze kroz ova pogranična područja pretvoriće se u povećanje broja kupaca za turističke usluge za hotele, restorane, gorivo, hranu ili pomoćne usluge. Stoga će se Albanska lista više zalagati da najbolje iskoristi ovaj razvojni potencijal tranzitnog turizma.

Promovisanje alternativnih oblika turizma

Jedan od sektora sa velikim razvojnim potencijalom u Crnoj Gori je zdravstveni turizam kako na obali Ulcinja, tako i na Prokletijama. Stoga će se Albanska lista zalagati za promociju zdravstvenog turizma u sredinama koje naseljavaju Albanci u Crnoj Gori, promovišući izgradnju ljekovitih centara koji pružaju terapijske ili rehabilitacione usluge za starije, bolesne posjetioce ili sportiste.

Sportski turizam, takođe, ima veliki potencijal, bilo da se radi o vodenim sportovima za opštine Ulcinj, Bar ili planinskim sportovima u Plavu, Gusinju i Rožajama. Takođe, promoviše sportove na otvorenom čiji je cilj da omoguće privlačenje strastvenih mladih turista i van ljetnje sezone. Biće promovisan i lov u skladu sa domaćim zakonima, koji može da osigura turiste i van ljeta.

Promovisanje kulturnog turizma na teritorijama naseljenim Albancima, takođe, ima veliki potencijal za podsticanje otvorene ekonomije i otvaranje novih radnih mjesta. U ovom aspektu, njegovanje patriotskog turizma je takođe važno, posebno van sezone, podstičući posjete naše dijaspori i Albanaca iz drugih zemalja da dođu da vide i istraže veliko spomeničko nasljeđe albanskih sredina u Crnoj Gori.

POLJOPRIVREDA

Albanska lista smatra razvoj poljoprivrede veoma važnim za budućnost albanskog naroda u Crnoj Gori, koja je u velikom dijelu ovaj sektor imala kao glavni izvor prihoda.

Jačanje poljoprivrede stvoriće se i nova radna mjesta za Albance koji žive u ruralnim područjima povećavajući njihovu dobrobit i zaustavljajući emigraciju.

Razvoj poljoprivrede usko je povezan sa jačanjem primorskog turizma u Ulcinju ali i na planinama Plava i Gusinja ili ruralnoj zoni Kraje, jer pruža kvalitetnu svježu hranu za potrebe turista. Promovisanje poljoprivrede takođe bi poslužilo kao preduslov za započinjanje konsolidacije prehrambene industrije koja bi zadovoljila potrebe domaćih potrošača ali i za izvoz.

Da bi se oporavila i konsolidovala poljoprivreda, Albanska lista će pokušati da omogući infrastrukturna ulaganja usmjerena na poboljšanje sistema za navodnjavanje i odvodnju, kao i transportni sistem u ruralnim oblastima u kojima žive Albanci.

Albanska lista podstaći će izgradnju centara za sakupljanje i distribuciju poljoprivrednih proizvoda; frižidera specijalizovanih za održavanje, kao i izgradnju poljoprivredne infrastrukture; modernu infrastrukturu koja se bavi sakupljanjem, konzervacijom i pakovanjem poljoprivrednih proizvoda.

Takođe će biti podstaknuta upotreba staklenika, novih poljoprivrednih tehnika i tehnologija i tradicionalne aktivnosti poput maslinarstva ili vinogradarstva. Na opštinskom nivou biće uspostavljena savjetodavna služba za naše poljoprivrednike, kako bi se poljoprivrednicima pružilo što više znanja i naučnih analiza da donose najbolje informisane odluke i da mogu primijeniti naučne metode u proizvodnji.

Stoka će, takođe, uživati veliku podršku kako bi naši stočarski proizvodi mogli uspješno konkurisati na tržištu.

Takođe će podržati jačanje veterinarskih usluga koje pomažu albanskim poljoprivrednicima koji žive u Crnoj Gori. Da bi omogućio razvoj stočarstva, Albanska lista će takođe promovisati obrađivanje zemljišta sa biljkama za opsluživanje stoke, kao što je lucerka, i promovisaće održavanje pašnjaka.

Prioritet će biti dat i promociji uzgoja poljoprivrednih kultura koje imaju veliki potencijal za razvoj, kao što su voćnjaci i hortikultura.

Podržaće se i novi usjevi koji nisu tradicionalni, ali su veoma traženi na međunarodnim tržištima, poput cvijeća ili industrijskih postrojenja koja se koriste

za farmaceutske i kozmetičke proizvode.

Ruralni Turizam ili agroturizam je još jedan sektor sa velikim potencijalom za razvoj albanskih sredina unutar Crne Gore, a imajući u vidu da raste broj turista koji preferiraju ovu vrstu turizma na međunarodnom, ali i na lokalnom nivou.

Stoga će Albanska lista promovisati preduzeća u oblasti agroturizma i ekoturizma u živopisnim područjima u kojima žive Albanci u Crnoj Gori, koristeći se najboljim međunarodnim iskustvima.

Za ruralne planinske regione promovisaće se najodrživije korišćenje šuma i promocija drvoprerađivačke industrije. Pored eksploatacije, preduzimaće se inicijative za kontinuirano pošumljavanje planinskih područja.

Posebna pažnja biće posvećena pčelarstvu kao jednoj od vjekovnih tradicija Albanaca.

Na međunarodnim tržištima zabilježen je porast potražnje za organskim poljoprivrednim proizvodima, pa će Albanska lista biti posvećena promociji organske poljoprivrede među albanskim poljoprivrednicima koji žive u Crnoj Gori.

Podržaće se i novi usjevi koji nisu tradicionalni, ali su veoma traženi na međunarodnim tržištima, poput cvijeća ili industrijskih biljaka koji se koriste za lijekove i kozmetiku.

Albanska lista će promovisati i korišćenje velikog vodnog bogatstva područja u kojima žive Albanci u Crnoj Gori za promociju akvakulture. Oni će biti vjerni stručnjaci da razviju mogućnosti za vještački uzgoj ribe, školjki ili drugih proizvoda na jadranskoj obali, kao i u slatkim vodama Skadarskog jezera, Šasa, Plava ili raznih rijeka.

Šumarstvo i drvoprerađivačka industrija

Opštine Plav, Gusinje i Rožajem u kojima živi značajan dio Albanaca u Crnoj Gori, veoma su bogate šumama koje zahtjevaju ne samo zaštitu već nude i razvojne mogućnosti za dobrobit građana.

Stoga će Albanska lista dati prioritet održivom gazdovanju šumama sa ciljem

povećanja šumskih površina, zaštite postojećih šuma, zaštite i promocija spomenika prirode koji se smatraju važnim naročito pošumljavanje golih područja ugroženih erozijom.

Pored ovih, biće važan i tretman šuma kroz čišćenje i proređivanje. Paralelno sa zaštitom i unaprijeđenjem šuma, Albanska lista će se baviti i pronalaženjem najefikasnijih i najodrživijih oblika njihove upotrebe u korist albanskih sunarodnika koji žive u ovim područjima.

Dobrim planiranjem i upravljanjem, veliki fond i šuma koji ima Plav, Gusinje i Rožaje mogu se koristiti za promociju sektora prerade drveta i nameštaja koji će obezbediti razvoj i nova radna mjesta za Albance u ovim oblastima.

OBRAZOVANJE

Albanska lista će biti aktivna u promociji unaprijeđenja školske infrastrukture za albansku omladinu u Crnoj Gori. U tom pogledu, cilj će biti smanjenje broja učenika u učionicama, potpuno opremanje i funkcionisanje kabineta za biologiju, hemiju, fiziku i tehničko obrazovanje; opremanje školskih i vrtičkih sportskih sala, kao i opremanje učenika adekvatnim udžbenicima, ali i nova radna mjesta za Albance u ovim sredinama.

Albanska Lista stimulisaće vannastavne aktivnosti u albanskim školama u Crnoj Gori: sportske ekipe i aktivnosti, umjetničke klubove, kulturne aktivnosti, takmičenja, ekskurzije i posjete, razmjenu kadrova i učenika sa školama unutar i van zemlje.

Od važnosti će biti i izgradnja kompletirne škole na albanskom jeziku u Dacaj Rožaje, kao i jednog vrtića u Ulcinju, Tuzima i Gusinju.

U partnerstvu sa interesnim grupama, identifikovaće se oblasti deficitarnih kadrova unutar albanske zajednice koji će se stimulisati sa stipendijama.

Pored toga, Albanska lista je svjesna važnosti izvrsnosti. Iz tog razloga, najboljim učenicima i studentima, kao i onima koji su uspjeli na takmičenjima i naučnim olimpijadama, biće ponuđene stipendije, pokloni i drugi sadržaji.

Albanska lista će, takođe, ulagati u izgradnju centara u kojima bi albanska omladina mogla da poboljša svoje profesionalne vještine učenjem računarskih programa ili proučavanjem elektronike, robotike, obrade drveta, umjetnosti,

šivenja, laserskog sečenja, kodiranja, programiranja za Android iOS, ali će i promovisati programske prakse, tako da mladi imaju priliku za pravilnu pripremu i upoznavanje sa tržištem rada.

ZDRAVLJE

Albanska lista ima za prioritet poboljšanje kvaliteta zdravstvenih usluga i biće posvećena povećanju standarda ovih usluga u albanskim naseljima u Crnoj Gori. U budućnosti će se raditi na povećanju kvaliteta medicinskih usluga koje pružaju redovna medicinska služba i hitna služba.

Ulažeće se u izgradnju i opremanju sa aparaturom i osobljem hitne i urgentne pomoći u opštinama sa većinskim albanskim stanovništvom, kao i za izgradnju bolnice u Ulcinju radi pružanja kvalitetnih usluga. Albanska Lista imaće za cilj kompletiranje ostalih kompletnih odjeljenja ove bolnice, upotpunjavanjem odgovarajućim medicinskim osobljem i opremanje neophodnom opremom i alatima tako da ova bolnica u potpunosti bude opremljena za albanske stanovnike Crne Gore.

Da bi se povećao kvalitet investiraće se u obuku ljudskih resursa, u stimulisanje medicinskog osoblja sa boljim uslovima rada i ulaganja u infrastrukturu koja će imati za cilj proširenje zdravstvene službe ili u obnovu i modernizaciju postojeće zdravstvene infrastrukture ma gdje živjeli Albanci.

Pored poboljšanja uslova rada zdravstvenih radnika, povećanja njihovih kapaciteta, podjednako je važno opremiti sve domove zdravlja koji pružaju usluge albanskoj manjinama savremenom opremom kako bi građani dobili kao visokokvalitetne usluge i efikasnu zdravstvenu zaštitu.

KULTURA

Albanska lista će igrati aktivnu ulogu u zaštiti i promociji albanske kulturne baštine, kao i u revitalizaciji kulturnog života u albanskoj zajednici u Crnoj Gori.

Važno će biti restauracija postojećih spomenika, kao i promocija arheoloških iskopavanja koja ističu naše bogato istorijsko naslijeđe.

Albanska lista predlaže stvaranje etnografsko-istorijskog muzeja u Ulcinju, gdje bi se, s jedne strane, mogao izložiti tradicionalni istorijski život albanskog naroda

u Crnoj Gori, a sa druge strane najvažniji istorijski artefakti različitih istorijskih perioda. Za izgradnju će biti potrebna i sredstva i etnografski muzej u Gusinju da istakne albansku prošlost regiona.

Albanska lista će stimulisati i albanski kulturni život u Crnoj Gori na održiv način stimulisanjem umjetnika za kontinuiranu kreativnost bilo kroz infrastrukturu, bilo materijalnim sredstvima i kontaktima. Posebna pažnja biće posvećena obnavljanju i intenziviranju kulturne razmjene sa drugim zemljama naseljenim Albancima.

Cilj će posebno biti pronalaženje sredstava za izgradnju multifunkcionalnog albanskog umjetničkog centra u Ulcinju i Tuzima, koji će služiti kao pozorište, ali i kao galerija za izložbe i razne kulturne predstave. Oni će, takođe, biti podržani i različite albanske umjetničke grupe biće podstaknute da organizuju razne kulturne događaje, takmičenja, takmičenja itd.

Još jedan važan cilj biće izgradnja albanske biblioteke u Ulcinju i jedne u Tuzima. Ova dva važna objekta moći će da albanskim stanovnicima ponude ne samo bogatu multimedijalnu biblioteku već i okruženje u kojem mogu da se organizuju kulturne i naučne aktivnosti.

Među značajnim projektima za Albance koji bi trebalo da budu realizovani u narednom mandatu su izgradnja etnografskog, istorijskog i arheološkog muzeja, kao i nezavisne umjetničke škole muzike i baleta u Tuzima. Da bi se obogatio albanski umjetnički život, fokus će biti i na izgradnji poluprofesionalnog albanskog pozorišta u Ulcinju.

ŽIVOTNA SREDINA

Albanska lista staviće poseban naglasak na životnu sredinu. Značaj zaštite životne sredine još je više naglašen tokom pandemije koja je potvrdila bliski odnos koji je svojstven ljudskoj aktivnosti.

Albanska lista biće posvećena tome da javni parkovi u Ulcinju i Tuzima biti očišćeni, prošireni, modernizovani, obogaćeni drugim ukrasnim biljkama i biće opremljeni igralištima za djecu i sportskim alatima za treniranje na otvorenom. Takođe će biti namijenjena sadnji ukrasnog drveća na svim trotoarima glavnih albanskih naselja gdje su nedostajala, a biće namijenjena i izgradnji novih malih javnih parkova u Gusinju, Štoju i Vladimiru.

Takođe će biti zasađeno ukrasno drveće duž glavnih puteva u blizini albanskih naselja. Da bi glavna albanska naselja bila još sigurnija, Albanska lista biće posvećena instaliranju nadzornih kamera u centralnim oblastima i efikasno će osvjetljivati ulice i druge javne prostore. Ograde će biti postavljene duž najprometnijih puteva ovih urbanih centara kako bi trotoari bili bez automobila.

Sa albanske liste preduzeće se koraci za projektovanje i osiguranje investicija za postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda u glavnim urbanim centrima naseljenim Albancima. Takođe, u saradnji sa Vladom i drugim donatorima biće sproveden glavni projekat čišćenja i popravke korita Port Milene i drugih rijeka ili obala jezera koja mogu biti zagađena.

Albanska lista će takođe imati za cilj izgradnju savremenih sistema upravljanja otpadom gdje god žive Albanci i istraživanje mogućnosti za uvođenje prakse recikliranja. Takođe će imati za cilj zaustavljanje divljih deponija rehabilitacijom postojećih, i pojačavajući nadzor i sankcije sa preventivnim ciljem da se zaustave stvaranja nove ilegalne deponije.

ENERGIJA

Imajući u vidu lokalni potencijal za proizvodnju solarne energije, Albanska lista posvetiće se promovisanju i unaprijeđenju investicija u izvore obnovljive energije. Odnosno, izvan velikih ulaganja u oblast solarne energije, Albanska lista će istražiti mogućnosti da razvija individualne investicije od porodičnih ekonomija u generisanje solarne energije, transformirajući ih u samopotrošače tako da svaka porodična ekonomija može da uzme aktivnu ulogu u sektoru energije, a što za rezultat može imati finansijsku štednju u vidu smanjenja računa za struju. Takođe, promovisaće se efikasnost energije, kako u sektoru izgradnje tako i u kućnom konzumiranju, koja će na kraju uticati na štednju džepova građana i zaštitu životne sredine.

DIJASPORA

Dijaspora je igrala ključnu ulogu u razvoju i dobrobiti Albanaca u Crnoj Gori i zbog toga će Albanska lista biti posvećena daljem jačanju veza sa ovim dijelom naroda nudeći im posvećene usluge.

Cilj ove Liste je investicija u digitalizaciju i izvrsnost komunalnih usluga u svakoj opštini gdje će biti na vlast, i omogućavanje emigrantima da uživaju lokalne administrativne usluga bez prebivališta.

Albanska lista će formirati poseban tim koja će za cilj imati održavanje veza sa emigrantima, pružajući posebne usluge na daljinu kao i podsticanje investicija od dijasore prema albanskim sredinama u Crnoj Gori. Takođe, biće organizovane ugostiteljske aktivnosti radi uljepšavanja boravka dijasore kod kuće tokom ljetnje sezone.

ŽENE

Albanska lista će posvetiti posebnu pažnju ekonomskom jačanju albanskih žena u Crnoj Gori. Zbog toga će razviti posebne politike koje će pružiti posebne poreske olakšice za privatne biznise koje zapošljavaju žene, kao i za ona preduzeća koja osnuju i vode žene.

Da bi se poboljšala ekonomska situacija žena, u okviru fondova ili subvencija, visok prioritet će se dati kandidatima koje pripadaju ženskom polu.

Albanska lista će se uključiti u intenzivnu kampanju za okončanje diskriminacije žena u nasljeđivanju porodične imovine. Takođe će se preduzeti zakonodavne inicijative i konkretne institucionalne akcije kako bi se ženama garantovala jednaka pravda pred zakonom o pitanjima nasljedstva imovine.

Obrazovanje je jedan od ključnih alata za poboljšanje socijalnog statusa žena u albanskom društvu Crne Gore, pa će Albanska lista biti posvećena da pomogne što je više moguće u pokrivanju školskih troškova.

Takođe će osmisliti posebne programe stipendiranja kako bi pomogli porodicama da pošalju svoje ćerke na univerzitet u zemlji i inostranstvu. Uživanje prava djevojčica na obrazovanje tretiraće se prioritarno. S tim u vezi, prosvetni inspektori će biti angažovani da sa velikom pažnjom provjere da li roditelji uskraćuju ćerkama pravo na obrazovanje.

Albanska lista će, takođe, preduzeti masovni program izgradnje rasadnika svuda gdje žive Albanci.

Ulaganje u predškolsko obrazovanje omogućiće mnogim mladim majkama da vode decu u vrtić i vode aktivniji život u privredi i društvu.

Albanska lista će takođe sprovesti masovni program izgradnje rasadnika svuda gdje žive Albanci. Ulaganje u predškolsko obrazovanje omogućiće mnogim

mladim majkama da vode djecu u vrtić i imaju aktivniji život u privredi i društvu.

Posebna pažnja biće posvećena poboljšanju zdravstvenih usluga za specifične potrebe žena imajući u vidu povećane pažnje za reproduktivno zdravlje, kao i za pažnju prije, tokom i poslije porođaja.

I postizanje visokih standarda socijalne zaštite za žene biće prioritet. Albanska lista će preduzeti neophodne korake radi pomoći ženama kada je riječ o socijalnoj asistenciji, pristupu javnim uslugama, brizi o osobama sa invaliditetom ili osobama sa ograničenim sposobnostima, kao i povećavanju kvaliteta socijalnih usluga za žene i mlade djevojke u opasnosti.

Nasilje nad ženama je najčešće ugroženo pravo i sloboda ženama i dovodi do ozbiljnih barijera za postizanje rodne ravnopravnosti. Stoga, na državnom nivou, Albanska lista angažovaće se na poboljšanju zakonodavstva iz ugla rodne ravnopravnosti i u preduzimanju rigoroznih zakonskih sankcija prema različitim oblicima nasilja prema ženama i porodičnog nasilja.

Na opštinskom nivou, Albanska lista angažovaće se u stvaranju efikasne državne infrastrukture koja nudi opšte i specijalizovane usluge za rješavanje slučajeva nasilja prema ženama i nasilja u porodici. Da bi se promjenio status žena u društvu potrebno je i da se promijeni društveni mentalitet i da se stavi tačka na ponaša koje se zasnivaju na predrasudama i modelima kojima podstiču nasilne i diskriminatorske akcije.

Zbog ovog će Albanska lista voditi kampanje sa ciljem podizanja svijesti za promociju rasne jednakosti.

MLADI

Jedan od glavnih izazova albanske zajednice u Crnoj Gori je i emigracija mladih Albanaca, zbog ograničenih mogućnosti. Da ne bi morali da odlaze i da bi mogli da grade kvalitetan život na svojim ognjištima, potrebno je da se unaprijedi taj kvalitet ljudskih resursa kako bi postali konkurentniji unutar i van države.

Sada se već širom svijeta potvrdilo da je najuspješniji ekonomski model onaj koji je zasnovan na obrazovanju, a ovo znači da su zahtjevi vremena da obrazovanje na albanskom jeziku u Crnoj Gori bude što povezanije sa zahtjevima ekonomije.

Jedan od ključnih stubova programa Albanske liste za mlade biće poboljšanje kvaliteta obrazovanja, promovisanje nauke i transfer tehnologije i povećanje profesionalnog obrazovanja. Sve ovo vodi ka povećanju nivoa kvalifikacije radne snage koja će donijeti kao rezultat osjetljiv pad nezapošljenosti. Da bi se smanjila nezapošljenost kod mladih, napravićemo olakšavanje fiskalnih opterećenja i ponudu jednog inventivnog paketa za kompanije koje zapošljavaju mlade.

Promovisanje prilika za mlade da što prije steknu radno iskustvo uključuje i stažiranje na poslu u okviru obrazovnih programa. Na ovaj način osiguraće se jedna ranija i prikladnija veza mladih sa tržištem rada, a što će im olakšavati pronalaženje posla nakon im školovanja.

Prioritet će biti razvoj preduzetničkih sposobnosti kod mladih spremjući ih i podržavajući ih u ekonomskim aktivnostima. Ogromna važnost pridaće se programima obuke o upravljačkim i administrativnim sposobnostima mladih. Takođe, biće investirano u specializovane inkubatore - start up koji će učiniti lakšim osnivanje i funkcionisanje novih preduzeća mladih.

Podrška kompanijama mladih će, takođe, biti jedan od načina kako će se nastojati poboljšati status mladih Albanaca u Crnoj Gori.

Konkretno, Albanska lista biće angažovana u finansijskim šemama sa niskim i povoljnim interesnim normama da bi finansirali ideje mladih preduzetnika. Paralelno sa njima biće organizovani i programi konsultacija da bi se pomagalo mladim preduzetnicima u konsolidaciji njihovih novih kompanija.

Promocija i popularizacija sporta biće jedan od ključnih prioriteta Albanske liste u omladinskoj politici. Napraviće se ozbiljne investicije radi stvaranju moderne infrastrukture, ali rekonstruisaće se tereni i sportska oprema u državnim školama. Paralelno biće obezbijedena fiskalna olakšanja za preduzeća i privatne preduzetnike koji investiraju u aktivnosti, klubove ili sportski prostor.

Albanska lista primjenivaće politiku neometane podrške mladim talentima kroz nagrađivanje dostignuća mladih u oblasti sporta, umjetnosti i nauke kao i stipendiranje da bi nastavili da prate studije u najprestižnijim svjetskim institucijama za one mlade Albance koji pokazuju da posjeduju poseban talenat u različitim oblastima.

Jačanje glasanja mladih i povećanja uključivanja mladih u politici i administraciji biće važan prioritet Albanske liste. Stoga, naša Lista će nastaviti da drži politiku

otvorenih vrata za zapošljavanje u državnim strukturama Crne Gore za mlade albanske dobro kvalifikovane kadrove.

Poseban značaj će se u budućnosti dati i zastupljenosti mladih na listama kandidata za skupštine opštine postavljanjem kvota i rangiranjem kandidata na vrh lista koji dolaze sa Albanske liste mladih. Albanska lista će biti i intenzivno angažovana kako bi mladi bili što više uključeni u donošenje odluka omogućavajući što veći nivo predstavljanja mladih u svim političkim nivoima, i posvećivanjem najmanje ¼ imenovanja na političkim funkcijama mladima.

Imajući u vidu značaj čitanja za kvalitet ljudskih resursa i razvoj društva, Albanska lista će preduzeti i intenzivnu kampanju radi promovisanja čitanje kod albanske omladine u Crnoj Gori. Ova kampanja imaće za cilj da izgradi najbolje navike čitanja i jedno masovno konzumiranje knjige kod mladih, a biće praćena akcionim planom koji će doprineti sve institucije koje se tiču knjige i čitanja. Osim ovoga, ova kampanja će nastojati da utiče na javno mnjenje u korist čitanja i masivizacije raspodjele i upotrebe knjiga.

Zaštita naše budućnosti je garanciju što više mogućnosti za naše mlade, kao i zaštita omladine od loših navika kao što su droga, alkoholizam ili kocka. Cilj će se postići formiranjem infrastrukture za rekreaciju i sport, podsticajem otvaranja omladinskih centara i podrškom omladinskih inicijativa.

Omladinskim akcijama u opštinama naseljena Albancima, pružiće se posebna podrška a što uključuje ponudu za korišćenje opštinskih prostora, kao i davanje prioriteta kad je riješ o subvencioniranju, manjim kreditima ili grantova.

Kroz izgradnju poslovnog inkubatora kao i posredstvom drugih alternativnih inicijativa, mladi će se informisati o porezima, zakonodavstvu za poslovanje i mogućnosti investicije u ekonomiji, upoznavajući ih i o grantovima ili kreditima. Biće podstaknuto osnivanje Doma mladih u glavnim albanskim gradovima.

Svaka od njih će poslužiti kao multifunkcionalni centar da bi bio jedan od poželjnih destinacija gde će mladi provoditi vrijeme na kulturn način, ali gde će moći i da savladaju nove sposobnosti i nova znanja.

STARIJE OSOBE

Stariji su socijalna kategorija koja će uživati poseban tretman od Albanske liste koristeći moto "Starost bez usamljenosti". Stariji su često marginalizovani zbog

ekonomskih uslova, djeci u emigraciji i drugim socijalnim problemima, stoga Albanska Lista za cilj ima staranje na poseban način za njih.

U okviru investicija, nastojaće se stvaranju zelenog ambijenta koji će služiti za odmaranje za starije osobe. Pratićemo diferenciranu fiskalnu politiku za one poslove ili biznise koje nude posebne usluge za starije osobe, kao na primjer one koji nude besplatne kafe ili besplatne usluge za stariju populaciju. Velika pažnja posvetiće se i zdravstvenoj brizi za građane treće životne dobi.

Albanska lista će promovisati izgradnju dnevnih centara za stare u gradovima gdje žive Albanci. U ovim dnevnim centrima stari će moći da nađu mirniji, socijalniji i zabavan ambijent gde će imati socijalne i zdravstvene usluge. U saradnji sa zdravstvenim sistemom, školskim upravama, nevladinim organizacijama i grupama mladih, Albanska lista će organizovati korisne usluge za stare bolesne ili ostavljene Albance.

DRUGE SOCIJALNE KATEGORIJE

Albanska lista će podržati solidarnost i brigu za društvene kategorije koje su u takvoj potrebi i kojima je onemogućeno da se staraju o sebi. Albanska lista će nastojati da poveća efikasnost u upravljačkim šemama o socijalnoj podršci da se borimo protiv zloupotreba na način da socijalna pomoć pođe upravo kod onih kojima je najpotrebnija, bez obzira na političku pripadnost kao što je do sada bio slučaj. Takođe, centralni opštinski budžet koji ide na podršku marginalizovanih grupa koji pripadaju albanskoj nacionalnosti kao što su siromašni, osobe sa ograničenim sposobnostima, usamljeni starci, penzioneri i nezaposleni. Dalje, ovim društvenim segmentima biće posvećena posebna pažnja u zapošljavanju, zdravstvenoj brizi, subvencijama, studentskim stipendijama ili drugih formi podrške, kao što su izgradnja i ponuda potrebne infrastrukture.

SPORT I REKREACIJA

U narednim godinama, sport će biti još jedan prioritet Albanske liste. Nastavićemo da stimulišemo sportske aktivnosti albanske omladine u Crnoj Gori podržavajući neposredno i na transparentan način sportske klubove i talentovane sportiste. Takodje, proučavaće se mogućnost podrške nekih disciplinskih sportova za koje naši građani imaju fizičke predispozicije ili povoljnije uslove, kao na primjer jedrenja na obalama mora i jezera ili skijanja u Plavu i Gusinju.

Albanska lista zalagaće se za povećanje investicija u proširenju i popravljanju sportske infrastrukture gdje će se posebno voditi računa o izgradnji novih fudbalskih stadiona i novih modernih multidisciplinarnih u Ulcinju i Tuzima, a što će biti moguće upotrijebiti za mnoge sportske discipline u sportskim centrima.

Takođe, biće proširena rekreativna infrastruktura uglavnom albanskim naseljima u Crnoj Gori, proučavajući mogućnost otvaranju nekih novih rekreativno sportskih terena u gradu, ali i dječijih igrališta. Podržavaće se privatni sportski klubovi i biće podstaknuto otvaranje novih sportskih klubova u albanskim naseljima. U saradnji sa sportskim klubovima i školama biće napravljeni aranžmani gdje će ovi klubovi moći da koriste školske sportske dvorane u toku vannastavnog perioda. Investiraće se i u poboljšanje objekata i sportskih alata škole koje služe albanskoj zajednici u Crnoj Gori.

Dalje, biće organizovana takmičenja i šampionati za albansku zajednicu u Crnoj Gori ali obezbijediće se stipendije i za mlade studente. Takođe, posebna pažnja biće posvećena masivizaciji sporta u našoj zajednici tako što ćemo investirati u puno sportskih prostora, kao i podstičući privatne investicije u prostorima sportskih aktivnosti.

OPORAVAK NAKON PANDEMIJE

Albanska lista će se angažovati i na identifikaciji posljedica uzrokovanih kod Albanaca u Crnoj Gori od Covid19. U tom smjeru, Albanska lista posvetiće se evidentiranju štete koje su uzrokovane ovoj zajednici, bilo u pogledu zapošljavanja ili razvoju biznisa. U saradnji sa relevantnim centralnim institucijama, sa dijasporom i međunarodnim donatorima, razmatraće se moguće opcije za nadoknadu štete i olakšavanje efekata koje je imala pandemija na život i blagostanje Albanaca u Crnoj Gori.

Takođe, radićemo intenzivno na kampanji samoosvješćivanja i mobilizaciji u podršci zdravstvenih institucija da bi na najefikasniji način upravljali pandemijom.

1. Aleksa Bečić – Miodrag Lekić – “MIR JE NAŠA NACIJA” – Demokrate – Demokratska Crna Gora – DEMOS – Partija penzionera invalida i restitucije – Građanski pokret Nova ljevica

50 PLANOVA ZA MIR

EVO KO URUŠAVA DRŽAVU, A KO ISPRAVLJA „KRIVE DRINE“ – ISPLIVALA ISTINA

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da nas neće dijeliti. Slagali su. Sijali su mržnju i podjele. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 01 – Birajmo naše naše pobjede, a ne njihove podjele, jer da bi bila jaka, Crna Gora mora biti pomirena. Samo zbir naših glasova može pokrenuti stvari na bolje. *Sloga je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su građansko društvo. SLAGALI su. Ostali su promoteri razdora, svađa i netrpeljivosti. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 02 – Naš prioritet su pomirena Crna Gora i zajedništvo u različitostima. Na tebi je izbor! *I tolerancija je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da neće otimati imovinu crkava i vjerskih zajednica. SLAGALI su. Nakon svega što su oteli od tebe, krenuli su da otimaju i svetinje, koje su zajedničko dobro svih nas. Sada znaš, kad glasaš, šta tačno tim glasom podržavaš. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 03 – Zakon moramo promijeniti. Nepravdu moramo ispraviti. Otimanje imovine crkava i vjerskih zajednica nikada nećemo dozvoliti. *I jednakost je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će se obračunati sa organizovanim kriminalom. SLAGALI su. Broj ubistava, kriminalnih grupa i narko akcija se samo uvećavao. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 04 – Pobijedićemo organizovani kriminal, jer mi ne zavisimo od bilo kojeg

centra moći. Od države niko ne može biti jači. *I jaka država je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će pobijediti korupciju. SLAGALI su. Oni su postali simbol korupcije. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 05 - Država i njene nezavisne institucije će biti najsnažniji neprijatelj korupcije. *I jake institucije su naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da neće biti namještenih tendera, sumnjivih aneksa ugovora i pljačke društvenih dobara. SLAGALI su. Njihovi najviši funkcioneri su priznali da su članovi mafije. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 06 – Naši funkcioneri će raditi isključivo za platu i ništa mimo plate. Gdje nema korupcije na vrhu piramide, nema je ni u njenoj strukturi. To smo pokazali u Budvi, Kotoru, Herceg Novom i Beranama. Dokazaćemo i na državnom nivou. *I čiste ruke su naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će procesom privatizacije ozdraviti naša preduzeća i oživjeti našu privredu. SLAGALI su. Preduzeća su uništena, radnici prevarani, a imovina opljačkana. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 07 – Sačinićemo "Bijelu knjigu privatizacija" i pokazati kakva je sudbina preduzeća, radnika i njihove vrijedne imovine. Sve što je oteto mora biti vraćeno državi i građanima, a plate radnicima. *I pravda je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će zaustaviti šumarsku mafiju i devastaciju šuma. SLAGALI su. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 08 – Zaustavićemo šumarsku mafiju i devastaciju naših šuma. *I zdrava životna sredina je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će zaustaviti uništavanje rijeka i protivpravnu eksploataciju šljunka iz riječnih korita. SLAGALI su. Privilegovani pojedinci za jednu noć zarade koliko država za godinu dana. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 09 – Zaustavićemo devastaciju rijeka i riječnih korita. Sredstva od planske eksploatacije će ići u budžet svih građana, a ne u džepove privilegovanih pojedinaca. *I ekološka Crna Gora je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da neće graditi elektrane na štetu naših rijeka i naših

građana. SLAGALI su. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 10 - Nećemo dozvoliti da interes bilo kog tajkuna nadvlada javni interes. Volja građana je na prvom mjestu. *I građani su naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će znanje biti jedina preporuka za posao. SLAGALI su. Njihova partijska knjižica je jača od tvog znanja. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 11 - Uspostavićemo sistem u kojem se vrednuju znanje i sposobnost. Svako treba da radi ono u čemu je najbolji. *I znanje je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će svi zakoni i propisi jednako važiti za sve. SLAGALI SU. Mjere NKT-a uvedene zbog pandemije korona virusa pokazale su da neko može i ono što ne smije, a neko ne može ni ono što mu pripada. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 12 - Ravnopravnost i jednakost pred zakonom je temelj državnosti i nezavisnosti. To je garancija vječnosti Crne Gore. *I Crna Gora je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da tortura policije siledžijstvo neće biti obilježje njihove vlasti. SLAGALI su. Mučenja i prebijanja nedužnih građana, bacanje suzavca na djecu i stare i zloupotreba policije obilježili su njihov dolazak na vlast, a posebno prethodne četiri godine. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 13 - Spriječićemo torturu i protivpravno djelovanje policije. Svako prekoračenje ovlašćenja biće strogo kažnjeno. Policija mora biti u službi građana. *I vladavina prava je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da više neće zaduživati Crnu Goru i tvoju djecu. SLAGALI su. Zadužili su nas za novih milijardu i petsto miliona. Znaš li koliko su ovakvih stvari sakrili od tebe? DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 14 - Zaustavićemo dalje zaduživanje jer nećemo da tvoju djecu šaljemo u dužničko ropstvo. Tvoj glas nije samo jedan glas – on odlučuje! *I sloboda je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti bolji životni standard. SLAGALI su. Inflacija je rasla više od plata, pa danas za isti novac možeš da kupiš manje nego prije četiri godine. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 15 - Povećaćemo minimalnu platu sa 222 na 300 eura. Stvaraćemo uslove za

stvarni rast plata. Sve će učiniti da nas u tome spriječe. Nemoj im to dozvoliti! *I sigurne i dobre plate su naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će smanjiti poreze i doprinose na zarade. SLAGALI su. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 16 - Uvođenjem rada na crno u legalne tokove, stvorićemo mogućnost za smanjenje poreskih opterećenja na zarade i tvoja plata će biti veća. *I veće plate su naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da neće biti govora o ukidanju neradne nedjelje. SLAGALI su. Sada najavljuju njeno ukidanje. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 17 - Nedjelja će ostati neradna, jer radnici moraju imati slobodan dan. Radnike i njihova prava štitimo zajedno! *I zadovoljni radnici su naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti rast penzija. SLAGALI su. Realna vrijednost penzije je danas manja za 4%. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 18 - Povećaćemo minimalnu penziju sa 128 na 200 eura. Penzije ćemo redovno usklađivati. Država mora da zaštiti one koji su je gradili. Da bi to postigli – probudi se! *I penzioneri su naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će posebno brinuti o djeci, majkama i porodici. SLAGALI su. Ukinuli su nadoknade majkama, kao i nezaposlenim roditeljima. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 19 - Vratićemo nadoknade našim majkama, vratićemo dječiji dodatak i nadoknadu za nezaposlene roditelje. *I jaka porodica je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da neće povećavati poreze i akcize. SLAGALI su. Odmah nakon izbora povećali su PDV sa 19% na 21%, kao i akcize na robu. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 20 - Smanjićemo PDV sa 21% na 7% za ugostiteljske usluge, a povećati sa sadašnjih 7% na 21% za usluge u hotelima sa 5 zvjezdica. Budi dio onih koji glasaju za Tvoje dobro! *I pravičnost je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će u Crnoj Gori svi plaćati poreze. SLAGALI su. Porez plaćaju svi, osim tajkuni. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 21 - Tajkuni će morati da plaćaju poreze, a da bi to postigli potrebno je da se udružimo. Njih je samo par desetina porodica, a nas je više od 600 hiljada poštenih građana. Pomogni nam da zajedno pobijedimo. *I hrabrost je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će promijeniti poresku politiku i uspostaviti pravičan sistem. SLAGALI su. DA LI ČEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 22 - Uvešćemo progresivno oporezivanje, dodatni porez na luksuz, kao i porez na ekstra profit monopolista, kako bi oni koji imaju najviše i plaćali najviše. Da teret krize podijelimo solidarno. *I solidarnost je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da struja neće poskupiti. SLAGALI su. Struja je još skuplja. Uveli su naknadu za obnovljive izvore energije kao novi namet na računima. DA LI ČEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 23 - Ukinućemo naknadu za OIE. Struja će biti jeftinija, a računi niži. *I riječ je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će se posvetiti otvaranju fabrika i novih radnih mjesta. SLAGALI su. Kredibilni investitori nijesu htjeli da budu njihovi partneri. DA LI ČEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 24 - Vratićemo radnike u fabrike tako što ćemo dovesti kredibilne investitore, a snagom države i njene ekonomije stvorićemo uslove za otvaranje fabrika za preradu ribe, voća i povrća, drvoprerađu, proizvodnju cementa, tekstilne industrije i drugog. *I domaća proizvodnja je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će legalizacija objekata biti sprovedena na pravičan i obostrano prihvatljiv način. SLAGALI su. Proces legalizacije pretvorio se u svoju suprotnost. DA LI ČEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 25 - Sprovešćemo legalizaciju koja će počivati na realnim i pravičnim uslovima, jer i građani i država treba da budu dobitnici u tom procesu. Gubitnika ne smije biti. *I sigurnost je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će završiti prvu dionicu auto-puta i da neće biti novih troškova. SLAGALI su. Rokovi su debelo probijeni, a do sada "zaboravljene" radove platićemo "stotinak" miliona više. DA LI ČEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 26 - Završićemo auto put na bazi privatno-javnog partnerstva ili koncesionog aranžmana, jer je dalje zaduživanje besmislica. Pored auto puta, izgrađićemo i modernu saobraćajnicu sa četiri trake između Tivta i Budve. *I novi i dobri putevi su naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti poboljšanje kvaliteta života na sjeveru naše zemlje. SLAGALI su. Ljudi masovno odlaze i napuštaju svoja ognjišta. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 27 - Ravnomjeren regionalni razvoj biće prioritet naše politike. Obezbiđićemo uslove da mladi ostanu na sjeveru. Jačanjem sjevera jačamo Crnu Goru. *I jaki regionu su naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će decentralizovati lokalne samouprave. SLAGALI su. Odmah nakon izbora i poraza u primorskim opštinama, promijenili su zakon i oduzeli pravo opštinama da upravljaju svojim prostorom. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 28 - Jačanjem značaja i uloge lokalnih samouprava vratićemo opštinama oduzeto pravo, a Kotoru dati status grada. Jačanjem lokalnih samouprava jačamo Crnu Goru. *I svaki pedalj Crne Gore je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će država zaštititi i ekonomski pomoći svakog ugroženog građanina usled korona krize. SLAGALI SU. Mjere Vlade su bile ubjedljivo najslabije od svih zemalja regiona. Građani su prepušteni sebi. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 29 - Obezbiđićemo jednokratnu pomoć od jedne prosječne zarade svim domaćinstvima sa tri i više članova, odnosno jedne minimalne zarade svim domaćinstvima sa jednim i dva člana. Država će subvencionisati puni iznos zarade zaposlenima čiji je rad onemogućen. Kreditne linije IRF-a biće dostupnije, povoljnije i efikasnije. I građani su naša nacija!

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti stabilnu ekonomiju, da ćemo biti lideri u evropskim, a ne samo regionalnim razmjerama i da nas na tom putu ništa ne može zaustaviti. SLAGALI su. Korona kriza otkrila je teške slabosti postojećeg sistema. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 30 - Bićemo uvijek dobri domaćini. Kad nijesmo prezaduženi i kada imamo domaću proizvodnju i rezerve, za nas nema iznenađenja sa kojima se ne možemo izboriti. *I dobar domaćin je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će mladi ljudi u svojoj državi imati sigurnu budućnost. SLAGALI su. Mladi masovno odlaze iz zemlje. DA LI ČEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 31 - Uvešćemo poreske olakšice i subvencije za zapošljavanje mladih. Time će poslodavci imati interes da otvore nova radna mjesta za mlade. *I mladi su naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će pomoći mladim bračnim parovima u rješavanju stambenih potreba. SLAGALI su. Njihovi kreditni projekti planirani su prema potrebama onih koji imaju, a ne onih koji nemaju. DA LI ČEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 32 - Rješavanje stambenih potreba mladih bračnih parova pomoći ćemo konkretnim mjerama. Kupovinu stana za cijenu umanjenu za 50% od tržišne cijene omogućićemo onima koji ne mogu riješiti stambeno pitanje. *I srećna porodica je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će prekinuti tajkunizaciju igara na sreću. SLAGALI su. DA LI ČEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 33 - Priređivanje igara na sreću biće dodijeljeno novoformiranoj državnoj kompaniji, čiji će se dio profita izdvajati za fond socijalnog stanovanja. *I pravo na stan je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će zaustaviti uvozničke lobije kako bi zaštitili domaću proizvodnju. SLAGALI su. Uvoznički lobiji haraju. Dok domaći proizvođači ne mogu da prodaju svoje proizvode, u Crnu Goru se uvozi 600 miliona više nego prije četiri godine. DA LI ČEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 34 - Zaustavićemo uvozničke lobije poštujući međunarodne obaveze. Zaštitimo i pomoći domaće proizvođače. Crna Gora će se ponovo prepoznavati po njenim dobrim domaćinima. *I domaća proizvodnja je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će snažno pomoći razvoj poljoprivrede i da ćeš kao poljoprivredni proizvođač imati punu zaštitu države. SLAGALI su. DA LI ČEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 35 - Zalagaćemo se za formiranje Agro banke i kreditno-garantnog fonda. Povećaćemo iznos agrobudžeta za tri puta. Podržaćemo formiranje poljoprivrednih zadruga i otkupnih centara i podstaći proizvodnju većim premijama. Poljoprivreda mora biti jedan od stubova naše ekonomije. *I poljoprivreda je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će povećati iznos staračkih nadoknada za 3.400 poljoprivrednika na selu. SLAGALI su. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 36 - Povećaćemo iznos staračkih nadoknada za 100% i tako obezbijediti pristojne nadoknade za naše vrijedne domaćine. *I vrijedni domaćini su naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti razvoj turizma i govorili da se od turizma može živjeti 12 mjeseci. SLAGALI su. Turizmu su okrenuli leđa. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 37 - Razvićemo široku turističku ponudu, osnovati Institut za turizam, jer Crnoj Gori uporedo treba i primorski, i jezerski, i vjerski, i planinski, i eko, i ruralni turizam, zato što samo takav pristup garantuje održivost i daje šansu najvećem broju naših građana. *I turizam je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će plaže biti dostupne svima i da neće biti privilegovanih i bahatih zakupaca. SLAGALI su. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 38 - Transformisaćemo preduzeće Morsko dobro, smanjićemo cijene zakupa plaža, jer poštteni tenderi za zakup plaža i zadovoljni građani jesu naš cilj. Nijedan crnogorski građanin ne smije biti uskraćen u pravu da uživa u blagodatima naših prirodnih ljepota. *I jednakost je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će se u sistemu javnog zdravlja pitati ljekari, a ne političari. SLAGALI su. Na čelo najvećeg broja zdravstvenih institucija postavili su partijske funkcionere, koji realizuju partijske zadatke, a ne planove i protokole. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 39 - Čelnici zdravstvenih institucija biraće se na poštenim konkursima. Zdravlje građana neće zavisiti od partijske politike. *I zdravlje je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Decenijama Ti obećavaju toplifikaciju Pljevalja i rješavanje ekološke katastrofe. SLAGALI su. Danas imamo dramatičan rast broja oboljelih, umrlih i raseljenih, a Pljevlja su i dalje crna ekološka tačka Crne Gore i Evrope. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 40 - Toplifikacija Pljevalja i sanacija ekoloških žarišta biće naš prioritet. *I zdravlje je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će osnovno obrazovanje biti besplatno. SLAGALI su. Plaćaš visoke troškove za školovanje tvoje djece. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 41 - Obezbijedićemo besplatne udžbenike za sve osnovce, onako kako smo to uradili u opštinama u kojima vršimo vlast. Tvoj glas je glas za tvoju djecu! *I djeca su naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da politike neće biti u školama. SLAGALI su. Zakonom su dali neograničenu moć ministru prosvjete u kadrovanju u obrazovnim institucijama. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 42 - Obezbijedićemo da školski odbori kao stvarni predstavnici zaposlenih, đaka i roditelja biraju rukovodioce obrazovnih ustanova, kako bi zaustavili partijske izbore. *I obrazovanje je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će reformisati obrazovni sistem i da će praktična nastava imati ključnu ulogu. Obećali su da će obrazovni sistem biti uskladen sa tržištem rada. SLAGALI su. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 43 - Reformisaćemo obrazovni sistem, kako bi praktična nastava postala jedan od stubova obrazovanja. Tim ćemo obezbijediti balans između suficitarnih i deficitarnih zanimanja. Znanje imamo, samo ga treba usmjeriti. *I znanje je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da Univerzitet neće biti sredstvo za političke obračune. SLAGALI su. Univerzitetska tijela uglavnom su pretvorena u partijske organe. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 44 - Univerzitetu ćemo garantovati punu autonomiju, a svim profesorima, saradnicima i studentima ćemo obezbijediti akademske slobode uz striktno poštovanje akademskog integriteta svih ljudi na Univerzitetu. *I Univerzitet je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će sredstva iz Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje lica sa invaliditetom ići u ruke onih kojima su namijenjena. SLAGALI su. Niko ne zna šta se desilo sa tim sredstvima. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 45 - Uredićemo da se ova sredstva namjenski i transparentno troše. Poboľjšaćemo uslove za život, rad i djelovanje osoba sa invaliditetom. *I solidarnost je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti nacionalni stadion i zatvoreni bazen na sjeveru zemlje. SLAGALI su. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 46 - Izgrađićemo moderan i funkcionalan nacionalni stadion i razvijati sportsku infrastrukturu na sjeveru zemlje. *I sport je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da ćemo biti dio kulturnog prostora Mediterana, da će preko Jadrana da dolaze uticaji najrazvijenijih kultura i civilizacija. SLAGALI su. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 47 - Kulturi i umjetnosti vratićemo mjesta koja im pripadaju. Realizovaćemo kulturnu politiku kojom će Crna Gora biti svrstana u red savremenih i prosvećenih društava svijeta. *I kultura i umjetnosti su naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da ćemo živjeti u društvu znanja i da će naši najveći intelektualni umovi imati priliku za ostvarenje velikih naučnih dostignuća. SLAGALI su. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 48 - Razvijaćemo naše društvo tako da ono bude prepoznato po naučnim inovacijama i progresu. Naši najveći naučnici će u našem društvu uživati najveće počasti i imati status kakav zaslužuju. *I nauka je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da ćemo imati međunarodnu podršku i da ćemo biti lideri u reformama. SLAGALI su. Njihovu vlast svijet vidi kao "hibridni režim" u kojem vlada "endemska korupcija" uz "opšte demokratsko nazadovanje". DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 49 - Razvijaćemo odlične međunarodne odnose. Sprovodićemo međunarodno preuzete obaveze. Djelovaćemo tako da uvijek budemo uvaženi i kredibilan partner, a ne bilo čiji podanik. Gledamo u budućnost, a ne u prošlost. *I stabilnost je naša nacija!*

Evo šta je vlast uradila: Obećali su Ti da će Crna Gora biti punopravna članica EU. SLAGALI su. Svi znamo da ova vlast nikada ne može zatvoriti poglavlja 23, 24 i 27 i uvesti Crnu Goru u EU. DA LI ĆEŠ I DALJE GLASATI ZA NJIH?!?

NAŠ PLAN 50 - Pregovarački proces ćemo dovesti do kraja jer ne postoji reforma koju mi ne smijemo sprovesti. Znanje, čiste ruke i namjere zatvoriće sva poglavlja. *I Evropa je naša nacija!*

Izborni slogani

1

Socijaldemokrate - Ivan Brajović
**MI ODLUČUJEMO – DOSLJEDNO.
ZA DOBRO SVIH!**

2

Bošnjačka stranka -
Ispravno - Rafet Husović
ISPRAVNO

3

Hrvatska građanska inicijativa
- JA NA DRŽAVNOJ RAZINI

4

Socijaldemokratska
partija
JAKA CRNA GORA!

5

Hrvatska refomska stranka
ZA PONOS I DOSTOJANSTVO

6

dr Dritan Abazović – Crno na bijelo – dr
Srđan Pavićević – (Građanski pokret URA,
Stranka pravde i pomirenja, Grupe birača
CIVIS i nezavisni intelektualci) – Građani!
CRNO NA BIJELO

7

Mal të Zi
**„BASHKË NJI ZA”-
 JEDNOGLASNO**

8

Odlučno za Crnu Goru!
 DPS – Milo Đukanović
ODLUČNO ZA CRNU GORU

9

КОАЛИЦИЈА “ЗА БУДУЋНОСТ ЦРНЕ ГОРЕ” – Демократски фронт (Нова српска демократија, Покрет за промјене, Демократска народна партија), Социјалистичка народна партија Црне Горе, Права Црна Гора, Уједињена Црна Гора, Радничка партија, Партија удружених пензионера и инвалида Црне Горе, Југословенска комунистичка партија Црне Горе, Српска радикална странка, Странка пензионера инвалида и социјалне правде

ЗА БУДУЋНОСТ ЦРНЕ ГОРЕ

11

Aleksa Bečić - Miodrag Lekić - “MIR JE NAŠA NACIJA” - Demokrate - Demokratsak Crna Gora - Demos - Partija penzionera invalida i restitucije - Građanski pokret NOVA LJEVICA
MIR JE NAŠA NACIJA

10

ALBANSKA LISTA – Genci Nimanbegu, Nik Gjelošhaj ; LISTA SHQIPTARE – Genci Nimanbegu, Nik Gjelošhaj
**KOHA ËSHTË TANI
 – VRIJEME JE SAD**

Zbirna izborna lista

Na osnovu člana 49 stav 1 Zakona o izboru odbornika i poslanika ("Službeni list RCG", br. 4/98, 5/98, 17/98, 14/00, 18/00, 9/01, 41/02, 46/02, 45/04, 48/06, 56/06 i "Službeni list CG", broj 46/11, 14/14, 47/14, 12/16, 60/17 i 10/18), Državna izborna komisija na 134. sjednici održanoj 14.08.2020. godine, utvrdila je

ZBIRNU IZBORNU LISTU ZA IZBOR POSLANIKA U SKUPŠTINU CRNE GORE

na izborima koji će se održati
30. avgusta 2020. godine

1. Socijaldemokrate – Ivan Brajović – Mi odlučujemo DOSLJEDNO

1. Ivan Brajović	19. Emil Đokić	38. Martina Ćulafić
2. dr Damir Šehović	20. Tatjana Fanfani	39. Spasoje Ostojić
3. mr Boris Mugoša	21. Ćazim Hodžić	40. Samir Adžović
4. Marija Blagojević	22. Radovan Radulović	41. Sonja Seferović
5. Mićo Orlandić	23. dr Safet Korać	42. Saša Popović
6. dr Đorđe Suhih	24. Nataša Marković	43. Jasmina Liković
7. Nihad Canović	25. Nikola Medenica	44. Veselin Dragović
8. Budimirka Đukanović	26. Milan Popadić	45. Aleksandra Masoničić
9. Faruk Kalač	27. Radojka Koprivica	46. Miralem Feratović
10. dr Kenan Hrapović	28. Nermin Bećirović	47. dr Fikret Mujević
11. Danilo Mirotić	29. Esad Plunac	48. Nela Milović
12. dr Mevlida Gusinjac	30. Pina Bujanja	49. Ilija Grgurović
13. Stanislava Bardić	31. Onur Babać	50. mr Milena Purlija
14. prof. dr Andrija Lompar	32. Marko Rakočević	51. mr Marko Radojević
15. Zdravko Mitrović	33. dr Ljiljana Adžić	52. Emina Brković
16. mr Irma Nišić	34. Darko Vukčević	53. Vladimir Knežević
17. dr Ivan Gazivoda	35. Safet Lješnjani	54. Isljam Ćeman
18. Dženadin Radončić	36. mr Snežana Burzan	55. Ana Matijević
	37. Petar Ivković	56. Miloš Čelanović

57. mr Aleta Omeragić	65. Fatima Mehović	74. Milena Đonović
58. Ismar Ćorović	66. Jelena Vučeraković	75. Jelena Bulatović
59. Sanija Srdanović	67. mr Milena Raičković	76. Katarina Ivanović
60. Rajko Komnenić	68. Darmin Ganić	77. Milivoje Raičević
61. Gordana Stevović	69. Elida Korać	78. Mubera Kurpejović
62. Nikola Zirojević	70. Stefan Šušter	79. Goran Petrović
63. mr Ivana Raščanin – Radičević	71. Vanja Raičević	80. Selim Resulbegović
64. Aleksa Prelević	72. Orhan Dautović	81. Žarko Radulović
	73. Olivera Martinović	

2. Bošnjačka stranka – Ispravno – Rafet Husović

1. Ervin Ibrahimović	24. Irma Trubljanin	48. Ilda Babačić
2. Amer Smailović	25. Rasim Honsić	49. Bego Škrijelj
3. Kenana Strujić Harbić	26. Sead Šahman	50. Senad Mujević
4. Suljo Mustafić	27. Anesa Ramović	51. Selma Omerović
5. Damir Gutić	28. Admir Šahmanović	52. Edis Sijarić
6. Amela Kovačević	29. Demir Nurković	53. Haris Zejnelagić
Kalender	30. Sabina Muratović	54. Amela Babačić
7. Adem Fetić	31. Mersudin Gredić	Hamadouche
8. Haris Ramović	32. Mevludin Dizdarević	55. Ernad Suljević
9. Aida Čekić	33. Zineta Husić	56. Rešad Nurković
10. Adnan Muhović	34. Elmir Kurtagić	57. Erzana Redžematović
11. Amer Nokić	35. Sanel Balić	58. Senad Kalač
12. Edina Dešić	36. Hasena Šabanović	59. Alen Kalač
13. Muamer Raščić	37. Mirza Medunjanin	60. Amina Dautović
14. Adel Omeragić	38. Edin Tuzović	61. Sadam Luković
15. Dženeta Međedović	39. Najda Rakić	62. Semina Halilović
16. Alija Košuta	40. Rifat Agović	63. Feride Peročević
17. Jonuz Mujević	41. Irfan Husović	64. Irfan Agović
18. Emina Mujević Kara	42. Jasmina Cikotić	65. Amel Alibašić
19. dr Omer Šahmanović	43. Muamer Hajdarpašić	66. Ernesa Kardović
20. dr Kenan Erović	44. Jasmin Ćorović	67. Kamber Karađuzović
21. Mersida Aljičević	45. Sehera Kalender	68. Emir Strujić
22. Muradif Grbović	46. Nedžad Murić	69. Alma Hadžibegović
23. Ervin Duraković	47. Fuad Feratović	70. Omar Mehović

71. Emir Pepeljak
72. Ajla Turusković
73. Edip Hadžimuhović
74. Aldin Muratović

75. Edina Fulurija
76. Admir Dž. Adrović
77. Elmir Muratović
78. Selma Dacić

79. Esmira Purišić
80. Faris Muratović
81. Ilda Karalić

3. HGI. SVIM SRCEM ZA CRNU GORU!

1. Adrijan Vuksanović
2. Ilija Janović
3. Svjetlana Zeković
4. Blanka Radošević
Marović
5. Mato Krstović
6. Ljiljana Velić
7. Dijana Milošević
8. Tanja Grabić
9. Dragan Marstjepović
10. Sandra Krstović
11. Tripo Matijević
12. Vido Matković
13. Mirjana Nikolić
14. Andrija Krstović
15. Božo Šaltić
16. Anto Perčin
17. Iva Petković

18. Pavle Pasković
19. Josip Gržetić
20. Irena Grandis
21. Zvonimir Deković
22. Miroslav Franović
23. Tamara Bogdanović
24. Darko Perić
25. Zvonko Perušina
26. Ana Vuksanović
27. Gracija Grgurević
28. Frano Ercegović
29. Filo Biskupović
30. Marijana Belan
31. Nenad Brkan
32. Josip Počanić
33. Mladen Božinović
34. Matej Grgurević
35. Valentina Andrić

36. Branko Lasić
37. Sonja Ivić
38. Damir Grgurević
39. Gajo Kovačević
40. Danijel Dado
Radošević
41. Talija Bogdanović
42. Marko Zornija
43. Davor Kaštelanović
44. Matija Marinović
45. Dražen Perak
46. Gracija Škanata
47. Suzana Nikčević
48. Marko Marković
49. Miroslav Sindik
50. Jakša Andrić
51. Milena Usanović
52. Anto Petrović

4. SDP - JAKA CRNA GORA!

1. Doc. dr Draginja
Vuksanović Stanković
2. mr Raško Konjević
3. Ranko Krivokapić
4. dr Adnan Striković

5. Ivan Vujović
6. Bojan Zeković
7. Prof. dr Adis Balota
8. mr Dragica Anđelić
9. dr Ivan Ilić

10. Željko Nikolić
11. Nikola Đurašković
12. Amina Cikotić
13. Naser Resulbegović
14. Mihailo Đurović

15. Enes Drešković	37. Tanja Popović	60. Seka Slavković
16. dr Lidija Ognjenović	38. Arta Kotorri	61. Branko Nedović
17. Prof. dr Miloš Vukčević	39. Emir Feratović	62. dr Eldina Kučević
18. Dragan Šimrak	40. Bernarda Moškov	63. Nebojša Varagić
19. Idriz Mahmutović	41. Mujo Vreva	64. Milena Jovanović
20. dr Emina Šabović	42. Vasilije Lalević	65. Said Arslanović
21. Faruk Agović	43. Bajram Popović	66. Ćazim Lisičić
22. Damir Rašketić	44. Ana Lipovina	67. Nikola Mugoša
23. Boris Kaluđerović	45. Marko Kastratović	68. Anđela Soković
24. Jelena Mitrović	46. Jovo Perović	69. Denis Kurpejović
25. Emir Hadžimušović	47. Budimir Miranović	70. Radisav Jaredić
26. Dražen Dragojević	48. Milica Stankić	71. Vesna Tomanović
27. dr Adnan
Hadžiosmanović	49. Edin Kalač	72. Ajla Biševac
28. Enisa Markišić	50. Marko Grujić	73. Branislava Dapčević
29. Aleksandar Đurović	51. Tomislav Markolović	74. Zoran Pajović
30. Mirko Pavićević	52. Munevera Vučeković	75. Ratko Dubljević
31. Petar Odžić	53. Leon Marinković	76. Iva Tošić
32. Elma Adrović	54. Marijana Čvorović	77. mr Vuk Konatar
33. dr Elvis Omeragić	55. Milutin Darić	78. Mirza Demić
34. Salem Smailović	56. Ana Jović	79. Skender Elezagić
35. dr Zinaida Miljković	57. Nebojša Matović	80. mr Jadranka Vojinović
36. Svetlana Vicković	58. Bojan Bugarin	81. mr Novak Adžić
	59. Alek Barović	

5. HRVATSKA REFORMSKA STRANKA CRNE GORE – HRS

1. Radovan Marić	11. Katica Nišavić	21. Ana Simonović
2. Marija Vučinović	12. Dinko Milošević	22. Adelina Baftijari
3. Sanja Rašin	13. Ines Stevanović	23. Jelena Jovanović
4. Ljerka Dragičević	14. Damir Markt	24. Maja Popović
5. Prof. dr Saša Milić	15. Dragica Stević	25. Goran Trifunović
6. Ružica Lazarević	16. Milica Vemić	26. Neda Aksentijević
7. Tamara Mandić	17. Tanja Jovanović	27. Jelena Rašin
8. Željka Žarković	18. Ivo Đokmarković	28. Dragana Radinović
9. Zdravko Crnić	19. Filip Joskić	29. Davor Vučinović
10. Ana Marija Perušina	20. Dubravka Ljaljević	

6. dr Dritan Abazović – Crno na bijelo – dr Srđan Pavićević – (Građanski pokret URA, Stranka pravde i pomirenja, Grupe birača CIVIS i nezavisni intelektualci) – Građani!

1. dr Dritan Abazović	27. mr Ivan Ašanin	54. Goran Šućur
2. Miloš Konatar	28. Adela Barba	55. Nada Muratović
3. mr Božena Jelušić	29. mr Milijana Vukotić-Jelušić	56. Predrag Nikolić
4. dr Srđan Pavićević	30. Prof. dr Eldin Dobardžić	57. Semir Hodžić
5. Filip Adžić	31. Petar Martinović	58. Ljiljana Jokić
6. mr Suada Zoronjić	32. Omer Barjaktari	59. Miladin Miko Simonović
7. Zoran Miljanić	33. Kasech Sekulović	60. Daniela Đurović
8. Hazbija Kalač	34. Hajrudin Bučan	61. Nedžad Osmanagić
9. Petar Vukotić	35. Husein Ljaić	62. Dalibor Nedović
10. Prof. dr Tatjana Bečanović	36. Vladana Lompar	63. Jovana Radović
11. Luka Rakčević	37. Vidoje Petričić	64. Predrag Nikolić
12. Gojko Berkuljan	38. Almir Muratović	65. Adnan Ademović
13. Valerija Saveljić	39. Rade Milošević	66. Rade Popović
14. Dr Miodrag Caro Pavličić	40. Jasna Gajević	67. Nikola Đurišić
15. Prof. dr Rajka Glušica	41. Eldin Pepić	68. Marija Radulović
16. mr Maksud Mahmutović	42. mr Jasmina Rastoder	69. Lazar Miranović
17. Prof. dr Milan Marković	43. Janko Milutin	70. mr Aleksandra Simović
18. Ljiljana Popović-Moškov	44. Luka Radović	71. Jovan Eraković
19. Dejan Mijović	45. Mihra Drndar	72. Bojan Jevrić
20. dr Amela Šehović Medenica	46. Miodrag Vlahović	73. Nada Čeranić
21. Slobodan Savović	47. mr Seid Hadžić	74. Slavko Šole Janković
22. Željko Kosović	48. Miloš Drašković	75. Arben Jakupi
23. dr Dragan Labudović	49. Radica Maja Beriša	76. Sonja Đukić-Šarić
24. Zenepa Lika	50. Miloš Šušter	77. Mirko Pavićević
25. Nikola Radman	51. mr Zdravko Blečić	78. Anđela Mijanović
26. mr Blažo Rađenović	52. Mirsad Brkić	79. Alma Sutović
	53. Luka Kovačević	80. Mileta Radovanić
		81. Zoran Mikić

7. Albanska Koalicija „Jednoglasno“ Demokratska Partija, Demokratska Unija Albanaca i Demokratski Savez u Crnoj Gori - Koalicioni shqiptar „Bashkë nji za“ Partia Demokratike, Unioni Demokratik i Shqiptarëve dhe Lidhja Demokratike në Mal të Zi

1. Fatmir Gjeka	18. Aida Lleshi	34. Musa Gočaj
2. Mehmed Zenka	19. Mirsad Orahovac	35. Skender Rexhović
3. Saubih Mehmeti	20. Haxhi Sulejmani	36. Zaim Bećović
4. Arbenita Vukaj	21. Zuke Hasanagić	37. Nadžije Ardolić
5. Enis Gjokaj	22. Dr. Agron Ibrahim	38. Dr. Sc. Dritan Ceka
6. Fitim Dragović	23. Igmete Mehmedi	39. Ardijana Karamanaga
7. Astrit Hoxha	24. Arben Truma	40. Dželal Derviši
8. Seida Suma	25. Ajet Zaga	41. Enis Hadžaj
9. Dritan Aljaj	26. Emin Ljuljanović	42. Elira Kovači
10. Beqir Sellaj	27. Rejhana Aljošević	43. Samir Kurtović
11. Mirsad Grdoč	28. Nezir Gjeçbitriq	44. Dardan Qosaj
12. Luljeta Sefa	29. Biondina-Kim Mehmedi	45. Asmira Dervišević
13. Maraš Dedvukaj	30. Ahmet Markašević	46. Xhevat Gjoni
14. Agon Hasa	31. Mr. Avdyl Alibegu	47. Fljorijeta Perović
15. Isat Jakupi	32. Riza Çoba	48. Deda Camaj
16. Ardita Rama	33. Medina Cenović	49. Milazim Mustafa
17. Driton Salaj		

8. Odlučno za Crnu Goru! DPS – Milo Đukanović

1. Duško Marković	7. Ivan Vuković	13. Petar Ivanović
2. Branimir Gvozdenović	8. Gordana Đurović	14. Halil Duković
3. Milutin Simović	9. Jevto Eraković	15. Dragutin Papović
4. Aleksandra Vuković	10. Nikola Rakočević	16. Marta Šćepanović
5. Mevludin Nuhodžić	11. Andrija Popović	17. Vlastimir Golubović
6. Predrag Bošković	12. Dragica Sekulić	18. Zoran Pažin

19. Časlav Vešović	41. Momčilo Martinović	62. Maja Bakrač
20. Vesna Pavićević	42. Mehmed Husović	63. Dragan Perović
21. Miloš Nikolić	43. Zoran Srzentić	64. Eldana Canović
22. Miodrag Vuković	44. Nela Savković	65. Erol Muratović
23. Nikola Janović	Vukčević	66. Denis Kalač
24. Daliborka Pejović	45. Nermin Abdić	67. Oskar Huter
25. Branko Čavor	46. Marko Burić	68. Dragana Pima
26. Bogdan Fatić	47. Milorad Vuletić	69. Štefan Ćulafić
27. Danijel Živković	48. Zoja Bojanić Lalović	70. Žarko Raičević
28. Suzana Pribilović	49. Sanja Damjanović	71. Slavoljub Popadić
29. Ivan Mitrović	50. Ljubomir Sošić	72. Nemša Omerhodžić
30. Abaz Dizdarević	51. Ana Nikolić	73. Boris Muratović
31. Luidž Škrelja	52. Borivoj Vuković	74. Jovan Rabrenović
32. Jovanka Laličić	53. Vukota Stanišić	75. Suad Šabanović
33. Predrag Sekulić	54. Dušan Radonjić	76. Nikica Purlija
34. Andrija Nikolić	55. Mirha Hasanbegović	77. Lika Bećir
35. Miomir M. Mugoša	56. Tanja Spičanović	78. Asim Andrić
36. Lidija Kljajić	57. Branka Tanasijević	79. Ema Ramusović
37. Radule Novović	58. Ksenija Aranitović	80. Zvonimir Dubravčić
38. Mihailo Anđušić	59. Nikola Gegaj	81. Zoran Kovačević
39. Dragomir Mrdak	60. Nada Drobnyak	
40. Tatjana Stanovčić	61. Aleksandar Vuković	

9. ЗА БУДУЋНОСТ ЦРНЕ ГОРЕ – Демократски фронт (Нова српска демократија, Покрет за промјене, Демократска народна партија), Социјалистичка народна партија Црне Горе, Права Црна Гора, Уједињена Црна Гора, Радничка партија, Партија удружених пензионера и инвалида Црне Горе, Југословенска комунистичка партија Црне Горе, Српска радикална странка, Странка пензионера инвалида и социјалне правде Црне Горе

1. Проф. др Здравко Кривокапић	5. Владимир Јоковић	Радловић
2. Небојша Медојевић	6. Маја Вукићевић	9. Милун Зоговић
3. Марко Милачић	7. др Владимир Добричанин	10. Драгослав Шћекић
4. Симонида Кордић	8. Проф. др Бранко	11. Бранка Бошњак
		12. Славен Радуновић

13. Др Страхинџа Булајић	37. Никола Бајчетић	61. Др Љиљана
14. Предраг Булатовић	38. Др Раде Ранитовић	Ђурашковић
15. Данијела Ђуровић	39. Зоран Лакушић	62. Миодраг Бешовић
16. Милан Кнежевић	40. Вера Булатовић	63. Милован Живковић
17. Владан Раичевић	41. Милош Рајковић	64. Данило Јокић
18. Јован-Јоле Вучуровић	42. Бобан Станишић	65. Ненад Марковић
19. Јелена Божовић	43. Марија Маровић	66. Милица Ћировић
20. Драган Ивановић	44. Предраг Раичевић	67. Ана Замбелић Пиштало
21. Радос Зечевић	45. Др Будимир Алексић	68. Владимир Булатовић
22. Марко Ковачевић	46. Мијушко Бајагић	69. Бранка Прашчевић
23. Јованка Богавац	47. Слађана Калуђеровић	70. Горица Кнежевић
24. Драган Бојовић	48. Милутин Ђукановић	Јеловац
25. Драган Вукић	49. Милан Лекић	71. Горан Дробњак
26. Мило Божовић	50. Александар Секулић	72. Радован Ракочевић
27. Максим Вучинић	51. Маја Пешић	73. Драгана Тодоровић
28. Милосава Пауновић	52. Јанко Милатовић	74. Кристина Рафаиловић
29. Др Дејан Ђуровић	53. Горан Киковић	75. Миодраг Булатовић
30. Наташа Јеврић	54. Александар Лекић	76. Вељко Васиљевић
31. Дејан Вујисић	55. Марина Јочић	77. Анђела Брновић
32. Владислав Бојовић	56. Радосав Нишавић	78. Никола Вучићевић
33. Жељко Савовић	57. Никола Јовановић	79. Миља Виторовић
34. Никола Раосављевић	58. Радислав Станишић	80. Миљан Чађеновић
35. Јелена Кљајевић	59. Мр Катарина Пулетић	81. Андрија Мандић
36. Богдан Божовић	60. Александра Вујичић	

10. ALBANSKA LISTA – Genci Nimanbegu, Nik Gjeloshaj

LISTA SHQIPTARE – Genci Nimanbegu, Nik Gjeloshaj

1. Nik Gjeloshaj	9. Faik Nika	17. Ivan Ivanaj
2. Genci Nimanbegu	10. Artan Cobi	18. Marash Dukaj
3. Nikolla Camaj	11. Ilir Çapuni	19. Xhevdet Seferi
4. Afërdita Pelingu	12. Mirjeta Gjoni	20. Ridvana Sulić
5. Florim Pali	13. Bujar Hasangjekaj	21. Gjergj Camaj
6. Fadil Kajoshaj	14. Ardijan Mavriq	22. Arben Lljunji
7. Lindon Gjellaj	15. Iber Hoti	23. Astrit Salaj
8. Fljutra Husić	16. Jeta Hasangjekaj	24. Genta Sinani

25. Armend Milla	44. Skender Tahiri	63. Leart Gorana
26. Vasel Berishaj	45. Vildana Lazorja	64. Fjola Balidemaj
27. Špetim Maraj	46. Anto Gazivoda	65. Senad Gilaj
28. Adriana Hoxha	47. Zog Sinanovic	66. Besart Čobaj
29. Edon Balidemaj	48. Sulejman Beqaj	67. Dzevdet Djokovic
30. Elvir Zečević	49. Aida Jamini	68. Valbona Resulbegović
31. Admir Nikaj	50. Senad Kollari	69. Liza Lucgjonaj
32. Leonora Djeljosevic	51. Frasher Selimaj	70. Granit Ujkashi
33. Ali Daci	52. Fatmir Daci	71. Amir Hollaj
34. Linda Djelaj	53. Blerta Kurtović	72. Kristina Dushaj
35. Arbin Çapriq	54. Valdet Adžemović	73. Pashko Gjokaj
36. Veneranda Gjonaj	55. Rexhep Gjokaj	74. Lindita Gjonaj
37. Asdren Celaj	56. Irfan Muratović	75. Rexhep Çunmulaj
38. Mehmed Mila	57. Linda Camaj	76. Rinita Osmani
39. Besa Nikaj	58. Minir Karamanaga	77. Elizabeta Camaj
40. Nazmir Sula	59. Luigj Dedvukaj	78. Prela Ujkaj
41. Adeljina Daci	60. Shaban Prelvukaj	79. Abdula Nimanbegović
42. Ardit Ceka	61. Visar Doda	80. Valentina Vuljevic
43. Edin Kraja	62. Elma Drešević	81. Asllan Lljunji

11. ALEKSA BEČIĆ - MIODRAG LEKIĆ - “MIR JE NAŠA NACIJA” - DEMOKRATE - DEMOKRATSKA CRNA GORA - DEMOS - PARTIJA PENZIONERA INVALIDA I RESTITUCIJE - GRAĐANSKI POKRET NOVA LJEVICA

1. Aleksa Bečić	11. Danilo Šaranović	21. Novica Obradović
2. Miodrag Lekić	12. Valentina Minić	22. Mijomir Pejović
3. Zdenka Popović	13. Nikola Rovčanin	23. Marko Mitrović
4. Dragan Krapović	14. Dženan Kolić	24. Mirjana Adžić
5. Boris Bogdanović	15. Vladimir Čađenović	25. Radovan Asanović
6. Momo Koprivica	16. Nevenka Ćirović	26. Danilo Mrvaljević
7. Stevan Katić	17. Vladimir Pavičević	27. Dragan Tufegdžić
8. Tamara Vujović	18. Savo Vujošević	28. Slavica Maslovar
9. Albin Ćeman	19. Vladimir Jokić	29. Milorad Martinović
10. Vladimir Martinović	20. Kristina Vasiljević	30. Radenko Lacmanović

31. Štjefan Camaj
32. Ksenija Milović
33. Krsto Radović
34. Momčilo Leković
35. Luka Krstović
36. Tatjana Crepulja
37. Duško Stjepović
38. Milojica Tešović
39. Marko Ljujić
40. Tatjana Simić
41. Avdo Gorčević
42. Momir Joksimović
43. Novica Gogić
44. Anđa Krunić
45. Goran Folić
46. Saša Mijović
47. Pero Popović

48. Sanja Stanišić
49. Vladimir Đaković
50. Nikola Samardžić
51. Bojana Furtula
52. Nemanja Vuković
53. Bojan Krvavac
54. Nikola Kažić
55. Boro Lučić
56. Marija Pavićević
57. Viktor Dedaj
58. Darko Šljivančanin
59. Anđela Bečić
60. Borislav Đurišić
61. Marko Janketić
62. Dušan Janjušević
63. Mladen Đukić
64. Vesna Lončar

65. Vuko Vlahović
66. Momčilo Krsmanović
67. Tanja Džankić
68. Safet Kalač
69. Marija Bošković
70. Miljana Kićović
71. Vilson Plumaj
72. Zorana Bakić
73. Rajko Albijanić
74. Dijana Pejović
75. Maja Stojanović
76. Zorica Bulatović
77. Nikola Ivanović
78. Vera Marđonović
79. Božica Grujičić
80. Velizar Kaluđerović
81. Neven Gošović

Broj 468
Broj 468

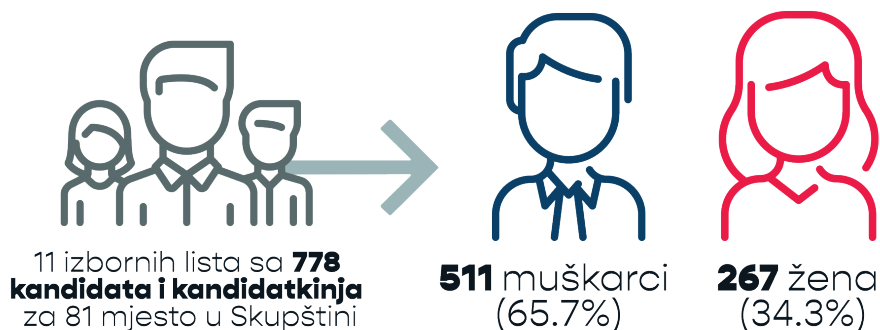
Podgorica, 14.08.2020. godine

DRŽAVNA IZBORNA KOMISIJA

PREDSJEDNIK

Aleksa Ivanović

Rodna zastupljenost na izbornim listama

Rb.	Izborna lista	Kandidati/ kinje (broj)	M (broj)	Ž (broj)	M (%)	Ž (%)
1	Socijaldemokrate (SD)	81	48	33	60	40
2	Bošnjačka stranka (BS)	81	52	29	64	36
3	Hrvatska građanska inicijativa (HGI)	52	33	19	63	37
4	Socijaldemokratska partija (SDP)	81	54	27	67	33
5	Hrvatska reformska stranka (HRS)	29	9	20	31	69
6	Koalicija <i>Crno na bijelo</i> (URA-SPP-Civis-nezavisni intelektualci)	81	56	25	69	31
7	Albanska koalicija – Jednoglasno (DP – DUA – DSCG)	49	34	15	69	31
8	Demokratska partija socijalista (DPS)	81	56	25	69	31
9	Koalicija <i>Za budućnost Crne Gore</i> (DF -SNP-PCG-UCG-RP-PUPICG-JKPCG-SRS-SPISPCG)	81	56	25	69	31
10	Albanska lista (Forca- AA)	81	55	26	68	32
11	Koalicija <i>Mir je naša nacija</i> (Demokrate – DEMOS – PPIR – Nova ljevica)	81	56	25	69	31
Ukupno		778	509	269	65.4	34.6

Na parlamentarnim izborima, koji su održani 30. avgusta 2020. godine, takmičilo se 11 izbornih lista (partija ili koalicija) sa ukupno 778 kandidata i kandidatkinja od čega je bilo 511 muškaraca (65.7%) i 267 žena (34.3%). Žene čine 51% populacije u Crnoj Gori.

Najveći broj kandidatkinja ponudila je Hrvatska reformska stranka (HRS), njih 20 odnosno 69%. Od partija/koalicija koje nijesu manjinske, najviše žena se našlo na izbornoj listi Socijaldemokrata (SD) - 33 odnosno 40%.

Četiri najveća politička subjekta u Crnoj Gori, prema rezultatima ovih izbora, tj. Demokratska partija socijalista (DPS), koalicije "Za budućnost Crne Gore", "Mir je naša nacija" i "Crno na bijelo", imali su isti broj odnosno procenat žena na izbornim listama - 25, odnosno 31%.

Rezultati za izbor poslanika u Skupštinu Crne Gore

CRNA GORA DRŽAVNA IZBORNA KOMISIJA

Broj: 756/2
Podgorica, 14.09.2020. godine

Na osnovu člana 98 stav 2 Zakona o izboru odbornika i poslanika («Službeni list RCG», br. 4/98, 17/98, 14/00, 9/01, 41/02, 46/02 i 48/06 i „Službeni list CG“, broj 46/11, 14/14, 47/14, 12/16, 60/17 i 10/18), Državna izborna komisija, na sjednici održanoj 14. septembra 2020.godine, utvrdila je

KONAČNE REZULTATE ZA IZBOR POSLANIKA U SKUPŠTINU CRNE GORE

I Izbori za izbor poslanika u Skupštinu Crne Gore, raspisani Odlukom o raspisivanju izbora za poslanike u Skupštini Crne Gore („Službeni list CG“, broj 61/20), održani su 30. avgusta 2020. godine.

II Na izborima održanim 30. avgusta 2020. godine, u skladu sa Ustavom Crne Gore, biran je 81 poslanik u Skupštinu Crne Gore.

III Izbori za izbor poslanika u Skupštinu Crne Gore, saglasno članu 12 Zakona o izboru odbornika i poslanika, obavljani su u Crnoj Gori kao jedinstvenoj izbornoj jedinici.

IV Na osnovu izbornog materijala, utvrđeno je:

- u birački spisak ukupno upisano **540.026** birača;
- na biračkim mjestima glasalo **400.321** birača;
- van biračkih mjesta glasalo **13.573** birača;

- glasalo ukupno **413.894** birača;
- bilo primljeno **540.026** glasačkih listića¹;
- bilo **126.131** neupotrijebljenih glasačkih listića ;
- bilo **413.894** upotrijebljenih glasačkih listića²;
- bilo **4.500** nevažećih glasačkih listića;
- bilo **409.393** važećih glasačkih listića.

V Izborne liste za izbor poslanika u Skupštinu Crne Gore dobile su sljedeći broj glasova:

1. SOCIJALDEMOKRATE – IVAN BRAJOVIĆ –
MI ODLUČUJEMO DOSLJEDNO _____ **16.761 glasova ili 4,09%**
2. BOŠNJAČKA STRANKA –
ISPRAVNO – RAFET HUSOVIĆ _____ **16.279 glasova ili 3,98%**
3. HGI. SVIM SRCEM ZA CRNU GORU! _____ **1.106 glasova ili 0,27%**
4. SDP – JAKA CRNA GORA _____ **12.835 glasova ili 3,14%**
5. HRVATSKA REFORMSKA STRANKA CRNE GORE – HRS _____ **496 glasova ili 0,12%**
6. DR DRITAN ABAZOVIĆ – CRNO NA BIJELO – DR SRĐAN PAVIĆEVIĆ –
(GRAĐANSKI POKRET URA, STRANKA PRAVDE I POMIRENJA, GRUPA BIRAČA
CIVIS I NEZAVISNI INTELEKTUALCI) – GRAĐANI! _____ **22.679 glasova ili 5,54%**
7. ALBANSKA KOALICIJA „JEDNOGLASNO“ DEMOKRATSKA PARTIJA,
DEMOKRATSKA UNIJA ALBANACA I DEMOKRATSKI SAVEZ U CRNOJ
GORI – KOALICIONI SHQIPTAR „BASHKË NJI ZA“ PARTIA DEMOKRATIKE,
UNIONI DEMOKRATIK I SHQIPTARËVE DHE LIDHJA DEMOKRATIKE NË MAL
TË ZI _____ **4.675 glasova ili 1,14%**

1 Zbir upotrijebljenih i neupotrijebljenih glasačkih listića manji je za 1 od primljenih. Na Biračkom mjestu broj 26 - "Topla 3" Herceg Novi nakon što je biraču izdat glasački listić isti je povrijedio tajnost glasanja i bio upozoren od strane biračkog odbora da će glasački listić biti poništen. Nakon toga birač je odnio glasački listić sa biračkog mjesta.

2 Broj upotrijebljenih glasačkih listića veći je za 1 (jedan) od zbira važećih i nevažećih. Na biračkom mjestu broj 1 "KOLAŠIN 1 JUMŠŠ "BRAČA SELIĆ"" Kolašin, jedan birač je po dobijanju glasačkog listića od strane biračkog odbora, napustio biračko mjesto i odnio glasački listić sa sobom. Birački odbor ovaj glasački listić u svom izvještaju o radu računao je kao upotrijebljen, ali ga nije računao ni kao važeći ni kao nevažeći, te je zbir važećih i nevažećih glasačkih listića za jedan manji od broja upotrijebljenih. Izvještaj biračkog odbora potvrdila je i Opštinska izborna komisija Kolašin.

8. ODLUČNO ZA CRNU GORU! DPS – MILO ĐUKANOVIĆ _____ **143.515 glasova ili 35,06%**
9. ЗА БУДУЋНОСТ ЦРНЕ ГОРЕ – ДЕМОКРАТСКИ ФРОНТ (НОВА СРПСКА ДЕМОКРАТИЈА, ПОКРЕТ ЗА ПРОМЈЕНЕ, ДЕМОКРАТСКА НАРОДНА ПАРТИЈА), СОЦИЈАЛИСТИЧКА НАРОДНА ПАРТИЈА ЦРНЕ ГОРЕ, ПРАВА ЦРНА ГОРА, УЈЕДИЊЕНА ЦРНА ГОРА, РАДНИЧКА ПАРТИЈА, ПАРТИЈА УДРУЖЕНИХ ПЕНЗИОНЕРА И ИНВАЛИДА ЦРНЕ ГОРЕ, ЈУГОСЛОВЕНСКА КОМУНИСТИЧКА ПАРТИЈА ЦРНЕ ГОРЕ, СРПСКА РАДИКАЛНА СТРАНКА, СТРАНКА ПЕНЗИОНЕРА ИНВАЛИДА И СОЦИЈАЛНЕ ПРАВДЕ ЦРНЕ ГОРЕ _____ **133.261 glasova ili 32,55%**
10. ALBANSKA LISTA - GENCI NIMANBEGU, NIK GJELOSHAJ - LISTA SHQIPTARE- GENCI NIMANBEGU, NIK GJELOSHAJ _____ **6.488 glasova ili 1,58%**
11. ALEKSA BEČIĆ – MIODRAG LEKIĆ – “MIR JE NAŠA NACIJA” – DEMOKRATE – DEMOKRATSKA CRNA GORA – DEMOS – PARTIJA PENZIONERA, INVALIDA I RESTITUCIJE – GRAĐANSKI POKRET NOVA LJEVICA _____ **51.298 glasova ili 12,53%**

VI Shodno članu 94 Zakona o izboru odbornika i poslanika u raspodjeli mandata učestvuju izborne liste koje su dobile najmanje 3% od ukupnog broja važećih glasova u izbornoj jedinici odnosno 12.282 glasa.

Primjenom čl. 94 i 95 Zakona o izboru odbornika i poslanika utvrđuje se da su izborne liste dobile sljedeći broj mandata:

1. SOCIJALDEMOKRATE – IVAN BRAJOVIĆ – MI ODLUČUJEMO DOSLJEDNO _____ **3 (tri) mandata**
2. BOŠNJAČKA STRANKA – ISPRAVNO – RAFET HUSOVIĆ BOŠNJAČKA STRANKA – ISPRAVNO – RAFET HUSOVIĆ _____ **3 (tri) mandata**
3. SDP – JAKA CRNA GORA! _____ **2 (dva) mandata**
4. DR DRITAN ABAZOVIĆ – CRNO NA BIJELO – DR SRĐAN PAVIĆEVIĆ – (GRAĐANSKI POKRET URA, STRANKA PRAVDE I POMIRENJA, GRUPA BIRAČA CIVIS I NEZAVISNI INTELEKTUALCI) – GRAĐANI! _____ **4 (četiri) mandata**
5. ALBANSKA KOALICIJA „JEDNOGLASNO“ DEMOKRATSKA PARTIJA, DEMOKRATSKA UNIJA ALBANACA I DEMOKRATSKI SAVEZ U CRNOJ GORI - KOALICIONI SHQIPTAR

„BASHKË NJI ZA“ PARTIA DEMOKRATIKE, UNIONI DEMOKRATIK I SHQIPTARËVE
DHE LIDHJA DEMOKRATIKE NË MAL TË ZI _____ **1 (jedan) mandat**

6. ODLUČNO ZA CRNU GORU! DPS – MILO ĐUKANOVIĆ _____ **30 (trideset) mandata**

**7. ЗА БУДУЋНОСТ ЦРНЕ ГОРЕ – ДЕМОКРАТСКИ ФРОНТ (НОВА СРПСКА
ДЕМОКРАТИЈА, ПОКРЕТ ЗА ПРОМЈЕНЕ, ДЕМОКРАТСКА НАРОДНА ПАРТИЈА),
СОЦИЈАЛИСТИЧКА НАРОДНА ПАРТИЈА ЦРНЕ ГОРЕ, ПРАВА ЦРНА ГОРА,
УЈЕДИЊЕНА ЦРНА ГОРА, РАДНИЧКА ПАРТИЈА, ПАРТИЈА УДРУЖЕНИХ
ПЕНЗИОНЕРА И ИНВАЛИДА ЦРНЕ ГОРЕ, ЈУГОСЛОВЕНСКА КОМУНИСТИЧКА
ПАРТИЈА ЦРНЕ ГОРЕ, СРПСКА РАДИКАЛНА СТРАНКА, СТРАНКА ПЕНЗИОНЕРА
ИНВАЛИДА И СОЦИЈАЛНЕ ПРАВДЕ ЦРНЕ ГОРЕ **27 (dvadeset sedam) mandata****

**8. ALBANSKA LISTA – GENCI NIMANBEGU, NIK GJELOSHAJ – LISTA SHQIPTARE-
GENCI NIMANBEGU, NIK GJELOSHAJ _____ **1 (jedan) mandat****

**9. ALEKSA BEČIĆ – MIODRAG LEKIĆ – “MIR JE NAŠA NACIJA” – DEMOKRATE –
ДЕМОКРАТСКА ЦРНА ГОРА – DEMOS – ПАРТИЈА ПЕНЗИОНЕРА, INVALIDA I
RESTITUCIJE – GRAĐANSKI POKRET NOVA LJEVICA _____ **10 (deset) mandata****

VII Konačni rezultati izbora za izbor poslanika u Skupštinu Crne Gore objaviće se u
„Službenom listu Crne Gore“.

PREDSJEDNIK
Aleksa Ivanović

Rodna zastupljenost u Skupštini Crne Gore

Poslanički klubovi

Demokratski front - NSD, DNP, UCG, RP

Pokret za promjene (PzP)

Socijalistička narodna partija Crne Gore (SNP)

Demokrate - Demos - Mir je naša nacija

Crno na bijelo

Demokratska partija socijalista Crne Gore (DPS) i LP

Socijaldemokrate Crne Gore (SD)

Bošnjačka stranka (BS)

Ukupno 3

Socijaldemokratska partija (SDP) i Albanska koalicija "Jednoglasno"

Ukupno 3

Bez kluba trenutno

Ukupno 2

